

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma Väliarviointi 2020 - alkuvuosi 2023

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma

Väliarviointi 2020 - alkuvuosi 2023

Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.)

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-00-8417-2

ISSN pdf: 2242-0037

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock.

Helsinki 2023

Väkivallaton lapsuus - toimenpidesuunnitelma : väliarviointi 2020 - alkuvuosi 2023

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö

Tekijä/t Ulla Korpilahti, Marjo Malja, Pihla Jääskeläinen, Tiina Murdoch (toim.).
Kieli suomi **Sivumäärä** 386

Tiivistelmä

Toimenpidesuunnitelman väliarviointi tehtiin väkivallaton lapsuus -työn toteutukseen osallisten avulla. Väliarviointi sisältää kattavan kuvauksen lapsiin kohdistuvan väkivallan tietolähteistä ja niiden kehittämistä. Toimenpiteiden toimeenpanon tilannetta on kuvattu teemoittain: 1) monialainen yhteistyö ja tiedonkulku, 2) säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjan kehittäminen, 3) lähisuhdeväkivalta perheessä, 4) seksuaaliväkivalta ja 5) väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä. Uusia avauksia on kolme: lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta ja sen ratkaisukeinoja oppilaitosympäristössä, väkivalta nuorten seurustelusuhteissa sekä alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset.

Toimenpiteiden toimeenpanon tilannearvio koskien vuonna 2019 asetettuja 93 toimenpidettä on raportissa esitetty sekä värikoodein että sanallisena kuvauksena. Toimeenpanotilanteesta tehty tilannearvio perustuu asiantuntijoiden konsensuspäätöksiin, saatuihin kyselyn vastauksiin ja käytyihin keskusteluihin. Arvion mukaan monialainen työ on edennyt monin osin erittäin hyvin (44 toimenpidettä) tai työ on vähintään alkuvaiheessa tai suunnitteilla (44 toimenpidettä). Vain kolmen toimenpiteen osalta toimenpide ei ole toteutunut ja kahden osalta toimeenpanoa ei ole väliarvioinnissa ollut mahdollista arvioida.

Suunnitelman eri toimien toimeenpanoa ja viestintää on edistetty ohjausryhmän linjaamana pääosin osana eri organisaatioiden omaa työtä erityisesti ohjausryhmässä edustettuna olevien organisaatioiden osalta. Lisäksi erilaiset ohjelmat ja hankkeet sekä ministeriöiden ja eri organisaatioiden rahoitushaut ovat tukeneet merkittäväällä tavalla toimeenpanotyötä. Työ jatkuu suunnitellusti tulevina vuosina.

Asiasanat väkivallattomuus, lapsen oikeudet, lapsuus, väkivalta, ehkäisevä työ

ISBN PDF 978-952-00-8417-2 **ISSN PDF** 2242-0037

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>

Åtgärdsplanen En barndom utan våld : halvtidsutvärdering 2020–början av 2023

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2023:17

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet

Författare Ulla Korpilahti, Marjo Malja, Pihla Jääskeläinen, Tiina Murdoch (red.)

Språk finska

Sidantal

386

Referat

Halvtidsutvärderingen av åtgärdsplanen gjordes med hjälp av dem som deltagit i genomförandet. I halvtidsutvärderingen redogörs det för informationskällorna kring våld mot barn och för utvecklingen av dem. Därtill ingår en lägesbedömning av genomförandet enligt tema: 1) sektorsövergripande samarbete och informationsutbyte, 2) författningar, överenskommelser, delaktighet och åtgärder för bättre kunskapsunderlag, 3) familjevåld, 4) sexuellt våld och 5) integritetsarbete och förebyggande av våld i verksamhetsmiljöer utanför hemmet. Det ingår även tre nya initiativ: våld mellan barn och unga och metoder för att lösa det vid läroanstalterna, våld i ungas parrelationer samt gatuvåld bland minderåriga – förebyggande, ingripande och konsekvenser.

Lägesbedömningen av de 93 åtgärder som tillsattes 2019 presenteras i rapporten både genom färgkoder och genom verbala beskrivningar. Lägesbedömningen har gjorts genom experternas konsensusbeslut och den baserar sig på enkätsvar och diskussioner. Enligt bedömningen har det sektorsövergripande arbetet till många delar framskridit mycket väl (44 åtgärder), eller åtminstone har arbetet kommit igång eller är under planering (44 åtgärder). Endast tre åtgärder har inte genomförts, och två åtgärder har inte varit möjliga att bedöma vid halvtidsutvärderingen.

De olika åtgärderna i planen och kommunikationen om dem har främjats i huvudsak som en del av olika organisationers eget arbete. Dessutom har olika program och projekt samt ministeriernas och de olika organisationernas utlysningar om finansiering stött genomförandet i betydande grad. Arbetet fortsätter på ett systematiskt sätt.

Nyckelord barndom, våld, barnets rättigheter, förebyggande arbete

ISBN PDF 978-952-00-8417-2

ISSN PDF

2242-0037

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>

Non-Violent Childhoods Action Plan : Interim evaluation from 2020 to early 2023

Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2023:17

Publisher Ministry of Social Affairs and Health

Author(s) Ulla Korpilahti, Marjo Malja, Pihla Jääskeläinen, Tiina Murdoch (eds.)

Language Finnish

Pages

386

Abstract

The interim evaluation of the action plan was carried out with the help of parties involved in the implementation work. The interim evaluation describes the information sources on violence against children and their development. It also describes the progress made in the implementation of the action plan by theme: 1) multidisciplinary cooperation and flow of information, 2) legislation, agreements, inclusion and knowledge measures, 3) domestic violence, 4) sexual violence, and 5) prevention of violence and safety skills education outside the home. There are three new themes: violence between children and young people and means of solving it in educational institutions, violence in young people's intimate relationships, and prevention, intervention and consequences of street violence among minors.

Both colour codes and verbal descriptions are used to indicate progress in implementing the 93 measures set in 2019. The progress estimate is based consensus decisions by experts and draws on survey responses and discussions. According to the estimate, progress has been very good in 44 measures, while work on another 44 measures is in the early stages or in the planning stage. No progress at all has been made on three measures, and the interim evaluation was not able to assess progress in two measures.

Implementation and communication efforts for the various action plan measures has been promoted mainly as part of organisations' ordinary work. Various programmes and projects and the calls for funding applications organised by ministries and different organisations have also supported the implementation to a significant degree. The work continues as planned.

Keywords non-violent childhoods, violence, child rights, preventive work

ISBN PDF 978-952-00-8417-2

ISSN PDF

2242-0037

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>

Sisältö

ESIPUHE	8
1 Johdanto ja tausta	9
Lähteet, luku 1	13
2 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietolähteet ja niiden kehittäminen	15
2.1 Tilastokatsaus lapsiin kohdistuvasta väkivallasta	15
2.1.1 Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta poliisin tilastoissa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin seurantajärjestelmissä	15
2.1.2 Alle 18-vuotiaiden kokema kuolemaan tai sairaalahoitoon johtanut väkivalta	22
2.1.3 Lasten ja nuorten kokema väkivalta: tuloksia Kouluterveyskyselystä	28
2.1.4 Lapsiuhritutkimukset	38
2.1.5 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa – TEAviisari	44
2.2 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohja	52
2.2.1 Tietolähteet: kyselyt ja rekisteritiedot	53
2.2.2 Järjestöjen työ ja viranomaistiedonkeruut	56
2.2.3 Yhteenveto	57
Lähteet, luku 2	59
3 Toimenpiteiden toimeenpanon tilanne	65
3.1 Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku	65
3.2 Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjatoimet	91
3.3 Lähisuhdeväkivalta perheessä	121
3.4 Seksuaaliväkivalta	181
3.5 Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä	218
Lähteet, luku 3	277

4	Uudet avaukset	297
4.1	Johdanto	297
4.2	Lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta ja sen ratkaisukeinoja oppilaitosympäristössä	297
4.2.1	Johdanto ja taustoitus	297
4.2.2	Säädöspohjan veloitteet oppilaitosympäristön ja -yhteisön turvallisuuteen	299
4.2.3	Keinoja kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyyn, puuttumiseen ja toimenpiteisiin	300
4.3	Väkivalta nuorten seurustelusuhhteissa	304
4.3.1	Johdanto ja taustoitus	304
4.3.2	Seurustelusuhdeväkivallan ilmitulo ja väkivallan salaaminen	306
4.3.3	Seurustelusuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen: katsaus nykytilanteeseen	307
4.3.4	Johtopäätökset ja keskeiset painopisteet	309
4.3.5	Seurustelusuhdeväkivaltaa koskevat toimenpiteet osana Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman uusia avauksia vuosille 2023-2025	311
4.4	Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset	314
4.4.1	Johdanto	314
4.4.2	Alaikäisten katuväkivallan taustaa	316
4.4.3	Ennaltaehkäisy	320
4.4.4	Varhainen tunnistaminen ja tuki	323
4.4.5	Rikosten uusimisen ehkäisy	325
	Lähteet, luku 4	335
5	Johtopäätökset ja tulevat linjaukset	347
5.1	Tietolähteet	347
5.2	Monialainen yhteistyö ja tiedon kulku	349
5.3	Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjatoimet	350
5.4	Lähisuhdeväkivalta perheessä	351
5.5	Seksuaaliväkivalta	354
5.6	Väkivalta ja turvataitokasvatus kodin ulkopuoliset ympäristöt	357
5.7	Uudet avaukset	360
5.7.1	Lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta ja sen ratkaisukeinoja oppilaitosympäristössä	360
5.7.2	Väkivalta nuorten seurustelusuhhteissa	361
5.7.3	Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset	361
	Lähteet, luku 5	363
	Liitteet	366

ESIPUHE

Lapsiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ onnistuu vain, kun kaikki lasten ympärillä olevat henkilöt ja tahot kiinnittävät huomiota turvallisuuteen, vahvistavat sitä ja puuttuvat epäkohtiin. Tarvitaan laajaa valtioneuvostotasosta, poikkihallinnollista ja pitkäjänteistä yhteistä työtä, jotta lasten suojeleminen ja heidän oikeutensa turvallisuuteen toteutuvat kaikissa niissä toimintaympäristöissä, joissa he elävät.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi 2030 linjataan niitä toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuus saadaan vähenemään vuoteen 2030 mennessä. Päämääränä on turvata suomalaisten kestävä hyvinvointi kaikissa väestö- ja ikäryhmissä YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (SDG 2030) mukaisesti. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmassa 2020–2025 on sitouduttu näihin tavoitteisiin kuten myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, kansallisen lapsistrategian ja muiden meneillään olevien strategioiden, ohjelmien (esim. Turvallisesti kaiken ikää – tapaturmaohjelma 2020-2030) ja velvoittavien sopimusten (nk. Lanzaroten ja Istanbulin sopimukset) toimeenpanon linjauksiin.

Suunnitelmaa koskevien ydinviestien ja lapsistrategian sekä sisäisen turvallisuuden strategian mukaisesti tavoitteena on kaikille lapsille ja nuorille turvallinen Suomi, jossa heistä jokaisella on oikeus väkivallattomaan lapsuuteen ja nuoruuteen sekä osallisuuteen tasavertaisesti. Kaikkea lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan ja pitää ehkäistä. Väkivaltaalta suojaavien tekijöiden vahvistamisen lisäksi tarvitaan oikea-aikaista tunnistamista ja puuttumista väkivallan riskitekijöihin sekä väkivaltaa jo kohdanneiden tai sitä käyttäneiden lasten ja nuorten auttamiseen yhdenvertaisesti. On muistettava, että lapsi ja nuori voi selvittää vaikeastakin tilanteesta hyvään elämään ja aikuisuuteen, jos aikuiset kantavat vastuunsa ja tukevat. Ilman sitä väkivallan seuraukset voivat olla hyvin kohtalokkaat sekä yksilön, perheen, kansanterveyden ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Kiitämme kaikkia niitä, jotka Suomessa tekevät työtä lasten väkivallattoman elämän eteen ja ovat antaneet myös tähän väliarviointiin tietoja työstään ja osallistuneet laajasti monin eri tavoin työskentelyyn. Väliarvioinnin jälkeen työ turvallisen ja väkivallattoman lapsuuden ja nuoruuden eteen jatkuu sitoutuneesti myös tulevinä vuosina. Tarvitsemme jatkuvasti uusia käytännön tekoja ja ajan myötä muuttuviin haasteisiin vastaamista. Niistä hyvä osoitus on suunnitelmaan sisällytetyt uudet avaukset.

Johtaja Jari Keinänen STM ja
yksikönpäällikkö Anne Lounamaa THL
Huhtikuu 2023

1 Johdanto ja tausta

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma 2020–2025 julkaistiin marraskuussa 2019 laaja-alaisen poikkihallinnollisen valmistelun jälkeen. Suunnitelman tavoitteena on ehkäistä kansallisin ja kansainvälisin toimin suunnitelmallisesti ja monialaisesti 0–17 vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa henkistä ja fyysistä väkivaltaa sekä seksuaaliväkivaltaa eri kasvu- ja toimintaympäristöissä. Suunnitelmaan kirjattiin 93 toimenpidettä, joiden seuranta ja arviointia varten vuonna 2018 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) pääjohtaja nimesi vuonna 2018 Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän (ks. liite 1). Asettamispäätökseen on kirjattu väliarvioinnin tekeminen vuoden 2022 aikana.

Suunnitelmassa käsitellään erityyppisen väkivallan ehkäisyn ja haittojen minimoinnin lisäksi lapsen oikeuksia kuten osallisuutta, väkivallalta suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä sekä sen seurauksia. Tavoitteena on kansallisen lapsistrategiainkin (VN 2021) linjausten mukaisesti turvata kaikille Suomessa eläville lapsille ja nuorille turvallinen kasvu- ja elinympäristö. Suunnitelmatyössä tehdään tiivistä yhteistyötä myös muiden strategioiden ja ohjelmien sekä kansallisten ja kansainvälisten suositusten toimeenpanotyön parissa (esim. nk. Lanzaroten (Malja & October, 2022) ja Istanbulin sopimusten (Riski & Viuhko, 2022) toimeenpanosuunnitelmat), Mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma (Vorma ym., 2020), Päihde- ja riippuvuusstrategia (Kotovirta ym., 2021), WHO:n (2016) INSPIRE-strategiat. Keskeisenä tavoitteena on parantaa yhteistyössä muun muassa Barnahus-työn toimijoiden kanssa lapsiuhrin asemaa nykyisissä palvelu-, hoito- ja rikosjärjestelmissä huomioiden myös ne lapset, jotka ovat riskissä päätyä käyttämään tai ovat jo käyttäneet väkivaltaa.

Väkivallan ehkäisyä tarkastellaan suunnitelmatyössä ennaltaehkäisyn, haittojen minimoinnin ja varsinaisen hoidon perspektiivistä, pääpainon ollessa ennaltaehkäisyssä. Työssä otetaan huomioon väkivallan suhteen erityisen haavoittuvassa asemassa olevien kuten lastensuojelun sijaishuollossa tai vammaisten tai toimintakyvyltään rajoitteisten lasten ja nuorten, etsisiin ryhmiin ja kielivähemmistöihin sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kuuluvien tilanteeseen liittyviä kysymyksiä sekä joitakin ajankohtaisia erityiskysymyksiä (esim. kunniaan liittyvä väkivalta, extremismi). Suunnitelmassa keskiössä on yhteinen visio ja suunnitelmallinen monialainen työskentely. On huomionarvoista, että lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyötä tehdään Suomessa hyvin laaja-alaisesti ja pitkäjänteisesti ja kaikkia työhön osallistuvia tahoja ei ollut mahdollista tässä raportissa sisällyttää mukaan ilmiön moniulotteisuuden ja toimintakentän suuren toimijamäärän vuoksi.

Vuodesta 2020 alkuvuoteen 2023 asti koskevaa toimenpidesuunnitelman toimeenpanon suunnittelua (Korpilahti, 2021), väliarviointia ja uusien avausten laatimista on ollut tekemässä laaja joukko asiantuntijoita eri organisaatioista, ministeriöistä ja järjestöistä. Ohjausryhmän päätöksellä keväällä 2022 arviointia varten päätettiin tehdä kysely toimeenpanosta vastuutahoiksi merkityille tahoille alkusyksystä 2022. Kyselyyn saatiin vuoden 2022 loppuun mennessä vastauksia yli 50 vastuutaholta, jossa mukana oli yksittäisiä henkilöitä ja eri organisaatioista koostettuja yhteisiä vastauksia. Tulosten läpikäynti ja johtopäätösten teko sovittiin tehtäväksi ilmiöiden substanssiasiantuntijoista koostuvien asiantuntijoiden/ryhmien kanssa (ks. raportin luku 3).

Toimenpiteiden toimeenpanon tilanearvio koskien vuonna 2019 asetettuja 93 toimenpidettä on raportin luvussa 3 esitetty sekä värikoodein että sanallisena kuvauksena. Toimenpiteet on jaettu ilmiöpohjaisiin viiteen alalukuun, joissa jokaisen toimenpiteen kohdalla on näkyvillä sen alkuperäinen kirjauspaikka suunnitelman tutkimusnäyttöön perustuvassa nk. käsikirjajulkaisussa vuodelta 2019 (Korpilahti ym., 2019). Toimeenpanotilanteesta tehty tilanearvio perustuu asiantuntijoiden konsensuspäätöksiin saatuihin kyselyn vastauksiin ja käytyihin keskusteluihin. Toimeenpanossa ensisijaisesti vastuussa oleva taho/t ovat näkyvillä taulukoiden vastuutaholistauksessa ensimmäisenä ja myös tehdyt ja suunnitellut uudet toimet vuosia 2023-2025 koskien on esitetty kyseisessä järjestyksessä.

Tämän raportin liitteenä 2 on taulukko suunnitelmaan vuonna 2019 asetettujen 93 toimenpiteen toimeenpanosta toimenpidekohtaisesti. Ohessa alla olevasta koostekuvioista (Kuvio 1) voidaan todeta monialaisen työn edenneen monilta osin erittäin hyvin tai työn olevan vähintään alkuvaiheessa tai suunnitteilla. Värikoodien sisältö on määritelty seuraavasti:

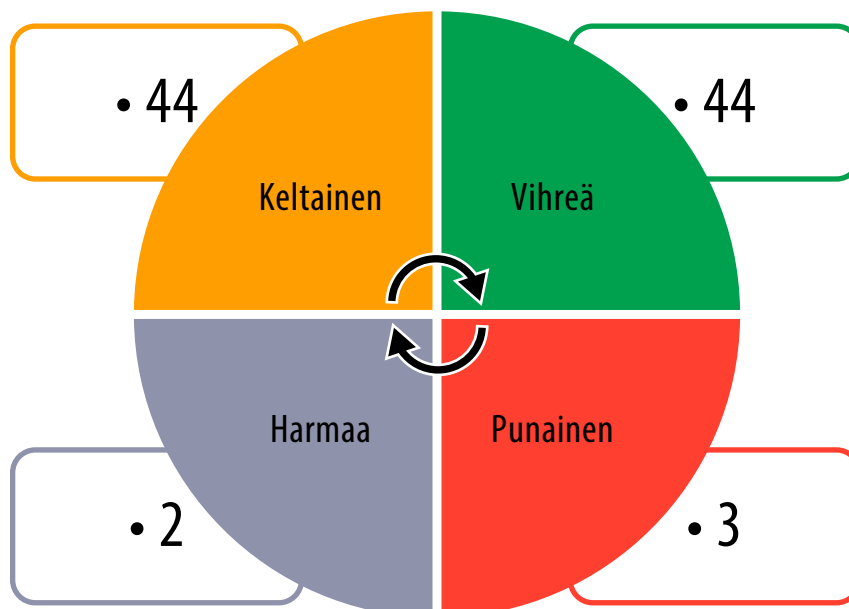
Vihreä = Toimenpiteen toimeenpano on toteutunut tai on edennyt erittäin hyvin

Keltainen = Toimeenpano on alkuvaiheessa/suunnitteilla

Punainen = Toimenpide ei ole toteutunut

Harmaa = Toimeenpanoa ei ole mahdollista arvioida

Kuvio 1. Väkivallaton lapsuus väliarviointi: kooste toimeenpanotilanteesta 93 toimenpiteen osalta vuodesta 2020- alkuvuosi 2023 (ks. tarkemmin liite 2).

Päivitetty ajantasainen tieto lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjasta ja sen kehittämisestä nähtiin tarpeelliseksi sisällyttää osaksi kansallista työtä ja myös väliarviointia (luku 2). Ohjausryhmän alatyöryhmäksi perustettiin lisäksi keväällä 2022 keskeisistä tietopohjatoimijoista kansallisella tasolla koostuva tietopohjatyöryhmä (Liite 3). Lisäksi uusina avauksina vuosina 2023-2025 suunnitelmasisältöön nähtiin tärkeäksi liittää osana väliarviointityötä lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta oppilaitoskontekstissa, seurustelusuhdeväkivalta ja alaikäisten katuväkivalta (luku 4).

Suunnitelman eri toimien toimeenpanoa ja viestintää on edistetty ohjausryhmän linjaamana pääosin osana eri organisaatioiden omaa työtä erityisesti ohjausryhmässä edustettuna olevien organisaatioiden osalta. Lisäksi erilaiset ohjelmat ja hankkeet sekä ministeriöiden sekä eri organisaatioiden rahoitushaut ovat tukeneet merkittäväällä tavalla toimeenpanotyötä hyvin sujuneen systemaattisen poikkihallinnollisen yhteistyön avulla.

Väkivallaton lapsuus -suunnitelmatyölle kokonaisuutena on määritelty ydinviestit, jotka perustuvat YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttiin nro 13 vuodelta 2011 (UN, 2011). Luvun 3 eri alalukuihin on alkuun kirjattu jokaiselle toimenpidekokonaisuudelle määritellyt tarkemmat ydinviestit.

Koko suunnitelmaa koskevat ydinviestit ovat

- Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus väkivallattomaan lapsuuteen ja nuoruuteen. Kaikkea lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan ja pitää ehkäistä.
- Lapsi ja nuori voi selvitä vaikeastakin tilanteesta hyvään elämään, jos aikuiset kantavat vastuunsa ja tukevat (myönteisyys).

Väkivallaton lapsuus -suunnitelman toimenpiteiden toimeenpanossa ja tässä väliarviointityössä on otettu huomioon keväällä 2020 alkaneen COVID-19 pandemian aiheuttamat muutokset lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä ja muun muassa palvelujärjestelmän toiminnassa. Eri tietolähteistä kertyneet tiedot osoittavat selvästi, että pandemian aikana tehdyt rajoitustoimet ja ehkäisevien palvelujen voimakas supistamisella oli merkittäviä vaikutuksia lasten ja nuorten mielenterveyteen. Kotona ja verkossa vietetyn ajan lisääntyminen ja vertaissuhteiden rajoittuminen etäopiskelun myötä kasvattivat riskiä erityyppiseen väkivaltaan ja myös viiveeseen avun tarpeen tunnistamisessa, arvioinnissa ja hoidossa (ks. esim. Hakulinen ym. 2022, Mielityinen ym. 2023, VN 2023.). Toimenpiteiden toimeenpanossa nämä tulokset on otettava huomioon ja huolehdittava, että lasten ja nuorten viiveettömästä avun ja tuen tarpeen saannista huolehditaan koronapandemian jälkihoidossa.

Pandemiatilanteen ja uusien globaalien kriisien kuten vuoden 2022 keväällä alkaneen Ukrainan sodan tilanteen ja ilmastokriisin ml. esimerkiksi talousvaikeudet laajemmat vaikutukset lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin, mielenterveyteen ja pärjäävyyteen tulevat näkyviin viiveellä. Laaja-alaista terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä, tuen tarpeiden tunnistamista ja viiveetöntä apua tarvitaan asiantuntijoiden mukaan pitkään. (ks. mm. Mettinen & Pekkarinen, 2023). Myös sote- ja pelastustoimen rakenteellinen uudistus muuttaa toimintakenttää, mikä on huomioitava muun muassa palveluiden saatavuuden varmistamisessa. Meneillään on lisäksi sosiaaliturvan uudistustyö (ks. esim. Kotkas ym. 2023) ja lastensuojelulain kokonaisuudistus (STM 2023).

Väliarviointityön aikana on noussut vahvasti esiin laajan poikkihallinnollisen monialaisen ja sitoutuneen yhteisen työn tärkeä merkitys lasten ja nuorten turvallisen kasvu- ja elinympäristön edistämisessä ja väkivallan vastaisen työn tuloksellisessa kehittämisessä. Suunnitelmaan sisältyneitä toimenpiteitä ja uusina avauksina tulleita ilmiöalueita on nostettu esiin osana myös kansainvälisiä toimia.

Suomen Väkivallaton lapsuus -suunnitelmatyö on nostettu esiin Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan toimiston julkaisemassa raportissa (2021) yhtenä esimerkkinä merkittävästä tutkimusnäyttöön ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä suosituksiin perustuvasta kansallisen tason työstä (WHO 2021). Suomi on liittynyt vuonna 2020 maapartneriksi (sosiaali- ja terveysministeriö STM) 37 maan muodostamaan END Violence against Children –verkoston Pathfinder-maiden verkostoon. THL on verkostossa focal point -tahona edustettuna (ENDViolence 2023). Kansainvälistä yhteistyötä ja Suomen kansallisen työn tunnettuutta on edistänyt laajan toimenpidesuunnitelmajulkaisun (nk. käsikirja, Korpilahti ym. 2019) saatavuus myös eri kieliversiona, englanniksi ja ruotsiksi.

LÄHTEET, LUKU 1

- ENDViolence. 2023. Pathfinder countries, <https://www.end-violence.org/pathfinding-countries>
- Hakulinen ym. (2022). Poikkeavat olosuhteet - tutut palvelut : Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskelu-terveydenhuollon seurantatutkimus 2021. THL. Raport-ti.5/2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-890-3>
- Korpilahti, U. (toim.). (2021). Väkivallaton lapsuus 2020–2025 : toimeenpano ja viestintä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5406-9>
- Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi V-M. & Lillsunde P. (toim.). (2019). Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kotkas, T., Tuovinen, A-K, Nykänen E. & Kalliomaa-Puha, L. (2023). Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:12. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>
- Kotovirta ym. (2021). Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021: 17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9891-9>
- Malja, M. & October, M. (2022). Lanzaroten sopimus. Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>
- Mettinen, K. & Pekkarinen E. (toim.). 2023. Lapsen oikeus turvallisuuteen kolmoiskriisin ajassa: Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-587-6>
- Mielityinen ym.(2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022 : Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Riski, T. & Viuhko, M. (2022). Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8659-6>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2023). Lastensuojelu. <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Valtioneuvosto (VN).(2023). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen (2019–2023) seurantakertomus kansallisen lapsistrategian toimeenpanosta. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-515-3>
- Valtioneuvosto (VN). (2021). Kansallinen lapsistrategia : Komiteamietintö. Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

- Vorma ym. (2020) Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma 2020-2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4139-7>
- World Health Organization (WHO). 2021. European regional status report on preventing violence against children 2020.
- World Health Organization (WHO). (2016). INSPIRE- Seven Strategies for Ending Violence Against Children. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565356>

2 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietolähteet ja niiden kehittäminen

2.1 Tilastokatsaus lapsiin kohdistuvasta väkivallasta

Tässä luvussa kuvataan lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa eri tietolähteiden valossa, kattaen laajan kirjon henkisen ja fyysisen väkivallan eri muotoja. Hyödynnettävät tietolähteet puolestaan käsittävät sekä viranomaistilastoja että kyselytutkimukseen perustuvia seurantajärjestelmiä. Esimerkiksi Tilastokeskuksen ylläpitämät rikos- ja pakkokeinotilasto (ks. luku 2.1.1) ja kuolemansyytilasto sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämä valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon Hoitoilmoitusjärjestelmä (Hilmo) (ks. luku 2.1.2), tallentavat eri näkökulmista tietoa alaikäisiin kohdistuvasta väkivallasta.

Toisaalta kaikki väkivalta ei päädy viranomaisten tietoon ja sitä kautta tilastoihin (lukuun ottamatta henkirikollisuutta). Tämän vuoksi kokonaisrikollisuuden ja turvallisuuden arviointiin tarvitaan myös kyselytutkimustietoa. Tässä luvussa hyödynnettäviä kyselytutkimukseen perustuvia tietolähteitä ovat Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (Krimo) Nuorisoriikollisuuskyseilyt (ks. luku 2.1.1), THL:n Kouluterveyskyseily (ks. luku 2.1.3) ja lapsiuhritutkimukset (ks. luku 2.1.4). Lisäksi luvussa tarkastellaan TEAviisari – tiedonkeruiden tuottamaa tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa (ks. luku 2.1.5).

2.1.1 Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta poliisin tilastoissa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin seurantajärjestelmissä

Kirjoittajat: Markus Kaakinen, Krimo (HY) ja Anna Raeste, Krimo (HY)

Tässä luvussa tarkastelemme lapsiin ja nuoriin kohdistunutta väkivaltarikollisuutta poliisin tietoon tulleen rikollisuuden ja kyselytutkimuksen valossa. Väkivallan muotoja ovat tässä pahoinpitelyt, lähisuhdeväkivalta, sekä seksuaalirikollisuus. Tilastollinen katsaus perustuu kahteen keskeiseen tietolähteeseen: Tilastokeskuksen ylläpitämään Rikos- ja pakkokeinotilastoon sekä Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin ylläpitämään Nuorisoriikollisuuskyseily -seurantajärjestelmään.

Tietolähteet

Rikos- ja pakkokeinotilastoon on koottu vuosittain poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tullut rikollisuus rikosnimikkeittäin¹ (SVT, 2023a). Katsauksessa rikos- ja pakkokeinotilaston avulla tarkastellaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltarikollisuutta, lähisuuhdeväkivaltaa ja seksuaalirikollisuutta sekä nuorten tekemää väkivaltarikollisuutta. Tarkastelu tehdään pääasiassa ikäryhmittäin (alle 5-vuotiaat, 5–9-vuotiaat, 10–14-vuotiaat, 15–17-vuotiaat sekä kaikki alaikäiset yhteenlaskettuna). Keskitymme väkivallan ajalliseen kehitykseen vuosina 2009–2021 ja erityisesti aikavälillä 2019–2021 (ks. Kaakinen & Raeste, 2019).

Tarkastelu perustuu uhrien osalta ilmi tulleiden rikosten uhrimäärään tietyssä vuonna. Lukujen kohdalla on siis syytä huomioida, etteivät ne viittaa suoraan esimerkiksi rikoksen uhriksi joutuneiden yksilöiden määrään, sillä poliisin tietoon on voinut tulla tietyssä vuonna useampi samaan lapseen kohdistunut rikos. Teoista tarkastellaan selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäiltyjen määriä tietyssä vuonna² (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2023b), tässäkin luku ei pidä siis tulkita yksilöiden määrinä.

Kyselytutkimukseen perustuva osuus pohjautuu Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (aiemmin Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) keräämiin Nuorisoriikollisuuskyselyihin (Kaakinen & Näsi, 2021a). Nuorisoriikollisuuskyselyitä on kerätty vuodesta 1995 asti. Rikosuhrikoemuksia mittaavat kysymykset otettiin mukaan kyselyyn vuonna 1998. Seuranta-järjestelmä tuottaa säännöllisin väliajoin tietoa yhdeksäsluokkalaisten (15–16-vuotiaiden) tekemästä ja kokemasta rikollisuudesta³.

Nuorisoriikollisuuskyselyt ovat edustavia satunnaisotoksia ja ne kattavat laajasti nuorten tekemän ja kokeman rikollisuuden eri muotoja. Seurantajärjestelmän avulla voidaan muodostaa oikeasuhtainen kuva nuorten tekemien ja kokemien rikosten yleisyydestä, kehityksestä ja erityispiirteistä. Nuorisoriikollisuuskysely on myös tärkeä resurssi (nuorisoriikollisuuden tutkimuksessa). Tässä katsauksessa tarkastelumme perustuu erityisesti vuoden 2020 Nuorisoriikollisuuskyselyyn, johon vastasi 5 674 nuorta 74 koulusta (vastausprosentti oli 78 %).

-
- 1 Kaikki tilastoidut tapaukset eivät ole välttämättä johtaneet esimerkiksi syytteen tai tuomioon. Lisäksi mukana voi olla jo aiempina vuosina tapahtuneita rikoksia, sillä tilastoon on otettu mukaan kyseisenä vuonna poliisille ilmoitetut tapaukset.
 - 2 Selvitetty rikokset viittaavat sellaisiin poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin, joissa ”teko-olosuhteet, asianosaiset ja muut syytteestä päättämistä sekä oikeudenkäyntiä varten tarvittavat seikat on selvitetty. Asiasta päättää esitutkinnan tutkinnanjohtaja”.
 - 3 Vuodesta 2004 alkaen kysely on toteutettu neljän vuoden välein.

Valitut tietolähteet täydentävät toisiaan. Vain pieni osa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta rikollisuudesta tulee viranomaisten tietoon (Kuoppamäki ym. 2011, Kaakinen & Näsi, 2021a, SVT 2023b). Poliisille ilmi tulematonta osaa rikollisuudesta kutsutaan piilorikollisuudeksi. Itseraportoituihin rikoskokemuksiin perustuva edustava kyselytutkimus onkin ainoa tapa arvioida nuorten tekemää ja kokemaa kokonaisrikollisuutta.

Väkivallan kehitys

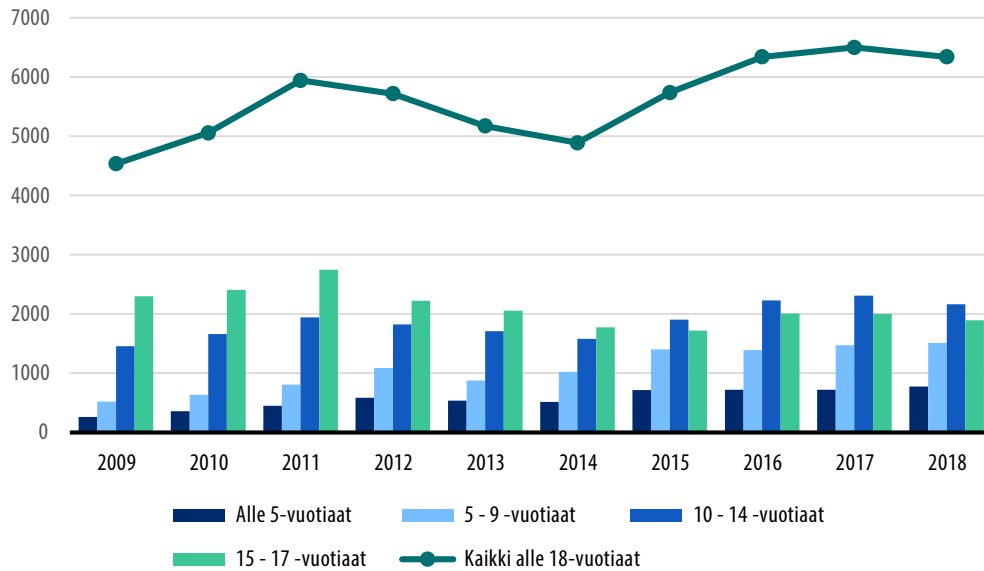
Sekä poliisin tietoon tulleiden alaikäisten pahoinpitelyrikosten uhrien että rikoksesta epäiltyjen määrät ovat kasvaneet viime vuosina (2019–2021; kuvat 2 ja 3)⁴. Vielä 2010-luvun alussa sekä epäilyt että uhrien määrät laskivat, mutta ne kääntyivät taas nousuun vuosikymmenen puolivälissä. Noihin aikoihin vuonna 2015 tuli voimaan lastensuojelulain muutos (1302/2014), joka laajensi velvollisuutta tehdä ilmoitus poliisille epäiltäessä lapsen kohdistuvaa väkivaltarikosta⁵.

Myös alaikäisten ikäryhmien väliset suhteet ovat muuttuneet. Vielä vuosien 2009 ja 2021 välisen seurantajakson alkupuolella 15–17-vuotiaat olivat selkeästi isoin ryhmä tilastoituissa rikosten uhreissa ja epäillyissä. Seurantajakson loppua kohti 10–14-vuotiaat ovat kuitenkin ohittaneet tämän vanhemman ikäryhmän väkivaltarikosten uhriluvuissa. Rikosepäilyissä puolestaan alle 15-vuotiaat ovat ohittaneet 15–17-vuotiaat. Uhrien kokonaismäärän kasvu vuoden 2018 jälkeen näyttäisi johtuvan pääasiassa 12–14-vuotiaita koskevien tapausmäärien kasvusta. Epäilyt puolestaan ovat kasvaneet sekä yli 15-vuotiaiden lasten että alle 15-vuotiaiden ryhmässä. Kasvu on kuitenkin ollut voimakkaampaa nuoremmissa ikäryhmässä.

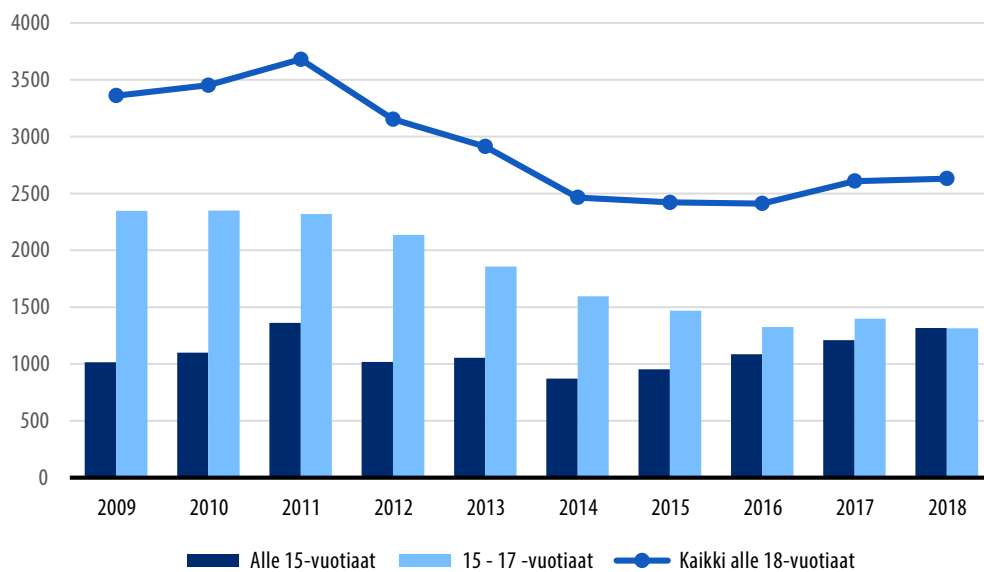
4 Tilastoissa ovat mukana rikoslain 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista pahoinpitely (5 §), törkeä pahoinpitely (6 §) sekä lievä pahoinpitely (7 §).

5 Tietoon tulleen väkivallan kehityksen ja lakiuudistuksen välinen yhteys ei kuitenkaan ole selkeä tai yksiselitteinen (ks. esim. Danielsson, 2022)

Kuvio 2. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden väkivaltarikosten uhreina 2009–2021 (lähde: SVT 2023a).

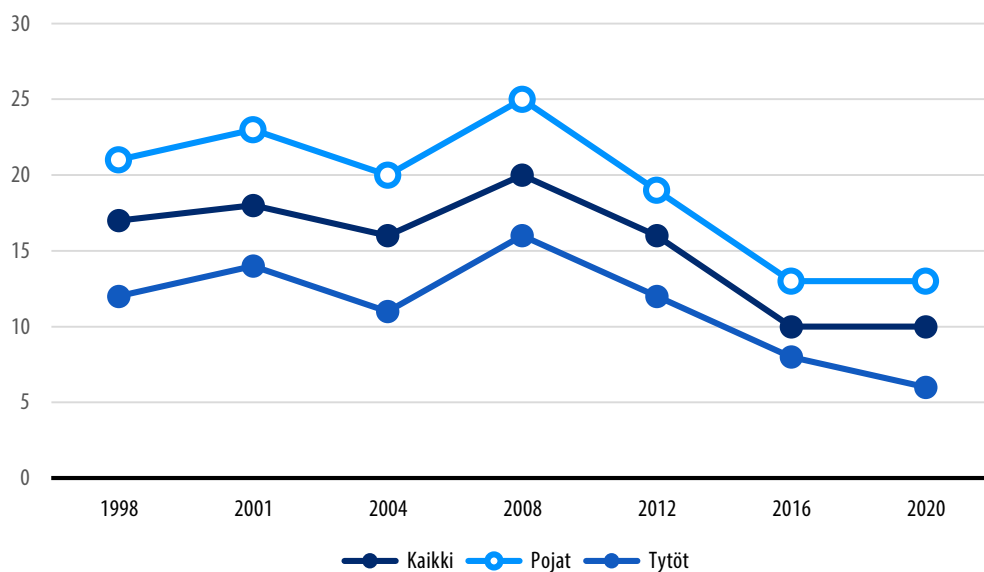
Kuvio 3. Lapset ja nuoret epäiltyinä selvitettyissä pahoinpitelyrikoksissa 2009–2021 (lähde: SVT 2023a).

Myös kyselytutkimuksissa nuorten väkivalta ja väkivaltakokemukset lähtivät laskuun 2010-luvun aikana (Kuviot 4 ja 5). Kyselytutkimuksissa väkivalta ei kuitenkaan ole kääntynyt nousuun vuosikymmenen loppua kohden kuten rekisteröidyn rikollisuuden tapauksessa. Tämä voi viitata siihen, että osa poliisin tietoon tulleen väkivallan kasvusta voi selittyä osin sillä, että tapauksista ilmoitettaisiin poliisille aiempaa useammin.

Vuoden 2020 Nuorisoriikollisuuskyselyssä nuorten rikoskäyttäytymisessä ei enää havaittu merkittäviä muutoksia vuoden 2016 kyselyyn nähden (Kaakinen & Näsi 2021a). Toisin sanoen nuorten väkivaltaan liittyvät uhrikokemukset ja rikoskäyttäytyminen olivat jääneet samalle mittaushistorian matalimmalle tasolle⁶. Vaikka väkivaltarikoksia tekevien⁷ nuorten määrä on laskenut etenkin 2010-luvun aikana, ovat kaikkein rikosaktiivisempien nuorten väkivaltarikosten määrät kuitenkin lisääntyneet samaan aikaan (Kaakinen, & Näsi 2021b).

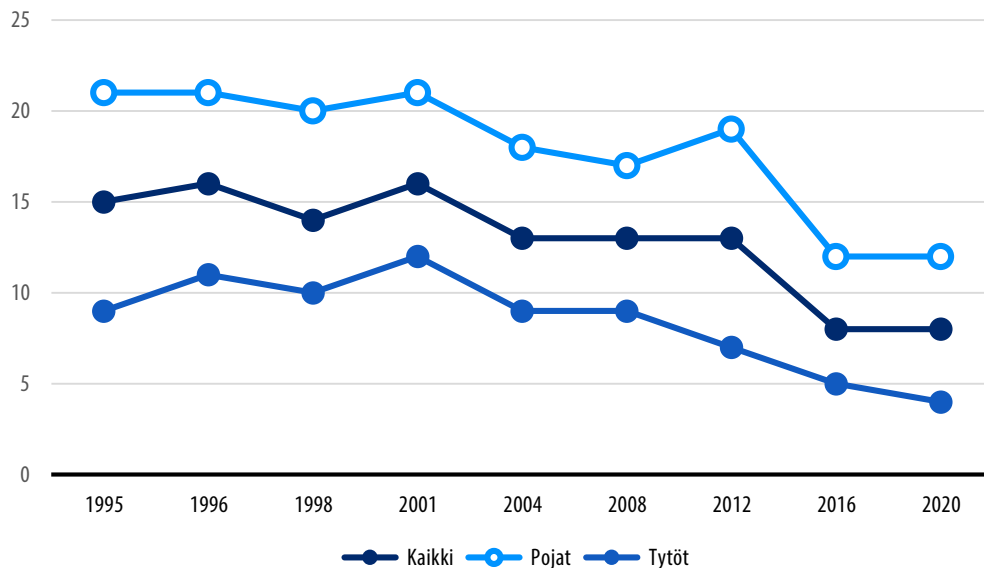
Kuvio 4. Nuorten kyselyä edeltävän vuoden aikana kokeman fyysisen väkivallan muutos 1995–2020 Nuorisoriikollisuuskyselyissä (% nuorista). (lähde: Kaakinen & Näsi, 2021a.)

6 Sukupuolittaista kehitystä tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon, että vuoden 2020 Nuorisoriikollisuuskyselyssä oli ensimmäistä kertaa mukana ei-binaarinen sukupuoli (tyttö, poika, muu). Muunsukupuoliset eivät ole mukana ajallisessa tarkastelussa.

7 Väkivaltarikoksissa ovat mukana pahoinpitelyt ja tappeluun osallistuminen.

Kuvio 5. Nuorten kyselyä edeltävän vuoden aikana tekemän fyysisen väkivallan muutos 1995–2020 Nuorisoriikollisuuskyselyissä (% nuorista). (lähde: Kaakinen & Näsi, 2021a.)

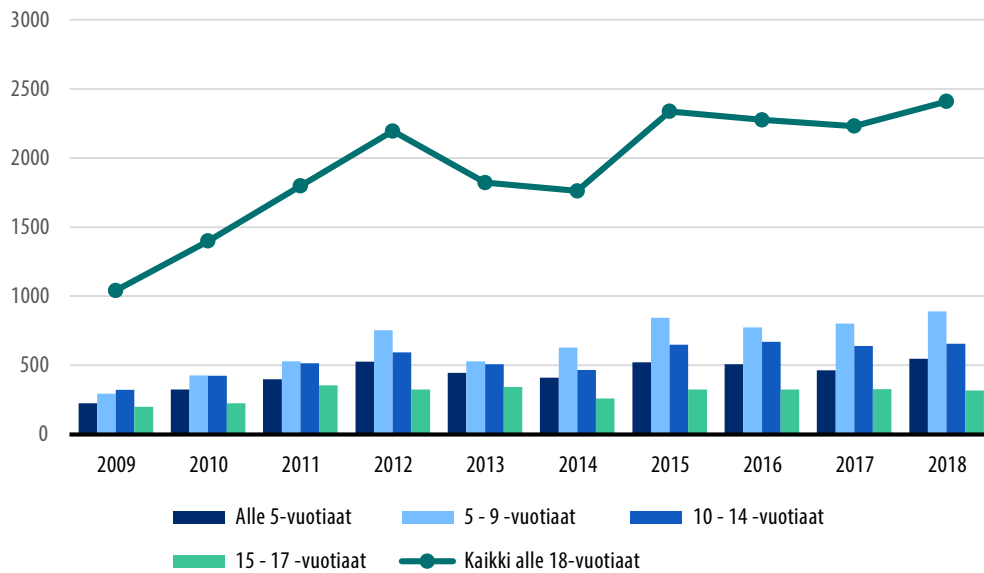

Alaikäisiin kohdistuneet poliisin tietoon tulleet lähisuhdeväkivaltarikokset ovat lisääntyneet vuosien 2009 ja 2021 välillä (Kuvio 6). Kasvu on tapahtunut kaikissa tarkastelluissa ikäryhmissä. Vuoden 2018 jälkeen lähisuhdeväkivaltatapausten uhrien määrät vähenivät hieman vuonna 2020, mutta nousivat jälleen seuraavana vuonna. Laskua on kuitenkin tapahtunut vuoteen 2018 nähden jossain määrin kaikissa ikäryhmissä 10–14-vuotiaita lukuun ottamatta.

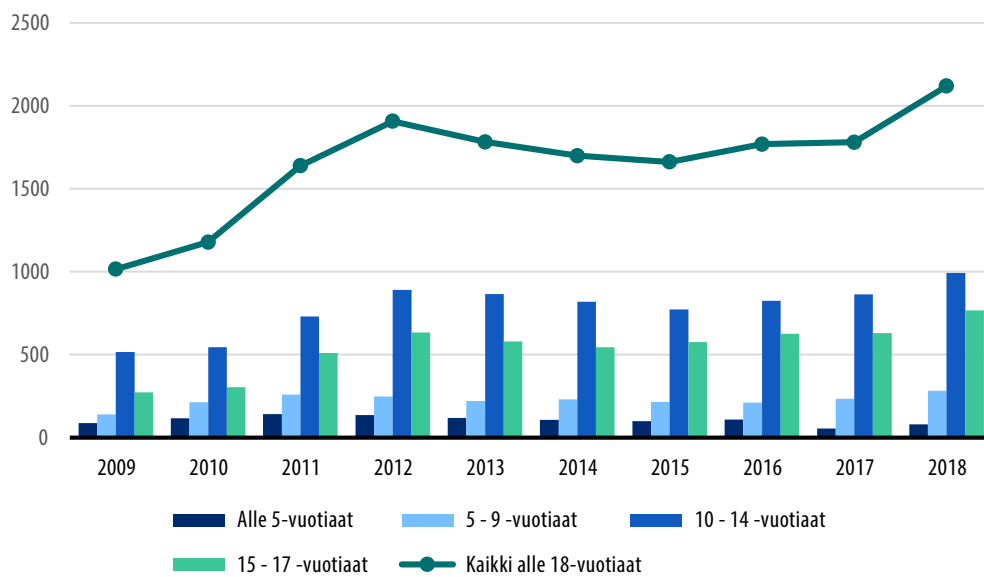
Poliisin tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset⁸ ovat myös lisääntyneet selvästi vuosien 2009 ja 2021 välillä (Kuvio 7). Kasvu on ollut aiempaa suurempaa vuosina 2019–2021, ja sitä on tapahtunut jossain määrin kaikissa tarkastelluissa ikäryhmissä. Myös selvitettyjen lapsen seksuaalisten hyväksikäyttötapausten epäiltyjen määrät kasvoivat vuosien 2009 ja 2021 välillä. Epäilyt kääntyivät laskuun 2010-luvulla, mutta nousivat taas vuosina 2019–2021. (Kuvio 8.)

8 Mukana tarkastelussa ovat rikoslain 20 luvun raiskaus, törkeä raiskaus, raiskaus (3 mom) 20:1-2, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, 20:6-7, muut seksuaalirikokset 20:4-5,5a, 8-9 ja rikoslain lukujen 17 (17:22§), 21 (21:6§, 21:8-9§) ja 25 (25:3-3a§1, 25:4§1-2, 25:8§) seksuaalirikoksia.

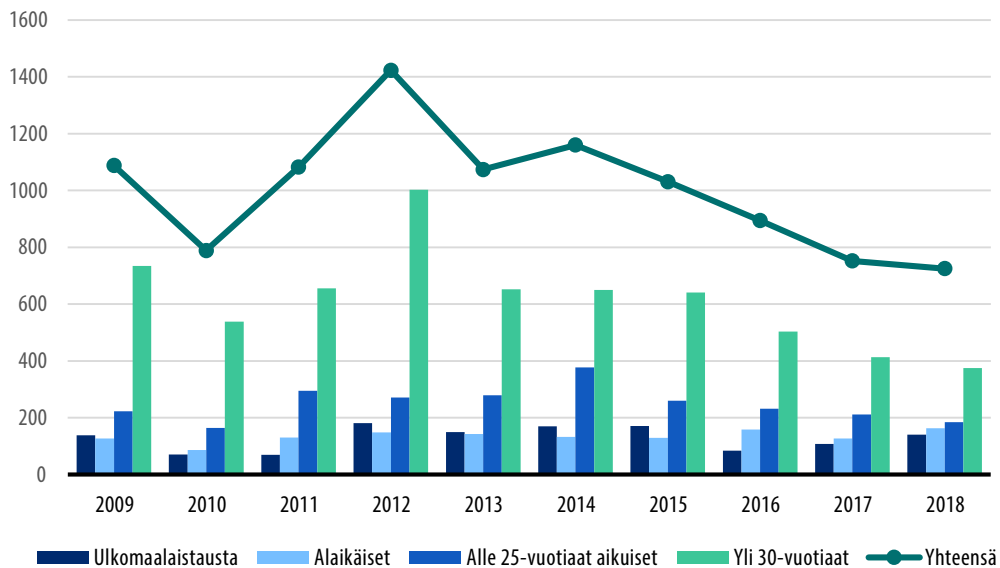
Kuvio 6. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden lähisuhdeväkivaltarikosten uhreina 2009–2021 (lähde: SVT 2023a).

Kuvio 7. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden seksuaalirikosten uhreina 2009–2021 (lähde: SVT 2023a).

Kuvio 8. Selvitettyjen lapsen seksuaalisten hyväksikäyttötapausten epäiltyjen määrät vuosina 2009–2021 (lähde: SVT 2023a).

2.1.2 Alle 18-vuotiaiden kokema kuolemaan tai sairaalahoitoon johtanut väkivalta

Kirjoittaja: Antti Impinen, THL

Suomessa tilastoidaan kaikki kuolemantapaukset sekä sairaaloissa tapahtunut lääketieteellinen hoito. Kaikki Suomessa pysyvästi asuvien henkilöiden kuolemat kootaan Tilastokeskuksen ylläpitämään kuolemansyytilastoon. Sairaalahoito tilastoidaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään Hoitoilmoitusjärjestelmään (Hilmo).

Molemmat tilastot noudattavat ICD-10 tautiluokitusta, jossa väkivallaksi määritellään murha, tappo tai muu tahallinen pahoinpitely (jatkossa väkivalta). Väkivalta kuoleman tai sairaalahoidon syynä ilmaistaan ICD-koodeilla X85-Y09, sekä Y87.1, jotka kertovat väkivallan tekotavan tai siinä käytetyn aseiden tai välineiden. ICD-koodin ns. tarkennusmerkillä voidaan myös ilmaista väkivallan tekijä (esim. puoliso, tuttava).

Aineistojen kattavuus

Yleisesti ottaen voidaan ajatella, että mitä vakavammasta väkivallasta on kyse, sen todennäköisemmin väkivalta tulee tilastoiduksi. Kuolemansyyntilastoa voidaan pitää sataprosenttisen kattavana koskien tietoon tullutta henkikirikollisuutta. Sama logiikka pätee sairaalahoitoon. Vakavat vammat, jotka vaativat leikkaushoitoa, tai hoitoa sairaalan vuodeosastoilla, tulevat tilastoiduksi korkealla kattavuudella.

Tilastointi lievempien, polikliinisellä käynnillä hoidettavien vammojen osalta, on todennäköisesti vähemmän kattavaa. Kattavuutta lievemmän väkivallan osalta voi heikentää esimerkiksi se, että vamma hoidetaan kotona, vamman syy ei selviä käynnin aikana, tai lievän väkivallan seurauksena ei synny vammoja.

Aineistojen luotettavuus ja tarkkuus

Tilastoinnin luotettavuuteen ja tarkkuuteen pätevät samat peruseriaatteen kuin edellä käsiteltyyn kattavuuteen. Kuolemansyyntutkintaa määrittää laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973). Mahdollisen henkirikoksen tai muun poikkeuksellisen kuoleman tapauksessa tämä tarkoittaa poliisitutkintaa sekä oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta, jossa kuoleman aiheuttaneet lääketieteelliset ja muut tekijät tutkitaan huolellisesti.

Sairaalahoidossa väkivallan tunnistaminen ja kirjaaminen jää hoitavan henkilökunnan tehtäväksi. Tätä voi vaikeuttaa, että väkivallan uhri ei joko kykene tai halua kertoa kokemastaan väkivallasta. Syitä tähän voivat olla esimerkiksi lapsen nuori ikä, tai uhrin pyrkimys suojella tekijää tai itseään. Hoitohenkilökunnalla on keinoja tunnistaa mahdollinen väkivalta, ja velvollisuus raportoida tästä, mutta aina väkivallan tunnistaminen ei liene mahdollista. Hoitohenkilökunnan voi olla myös mahdotonta varmentaa tietoja väkivallan tekijästä, joten tekijä voi tulla virheellisesti kirjatuksi (Taulukko 1).

Taulukko 1. ICD-10-tarkennusmerkin ilmaisemat tekijät.

Tarkennin	Tekijä
.0	puoliso tai partneri
.10	vanhemmat
.11	uhrin lapsi
.2	tuttava tai ystävä
.8	muu suorittaja
.9	tuntematon suorittaja

Alle 18-vuotiaat henkirikosten uhrin

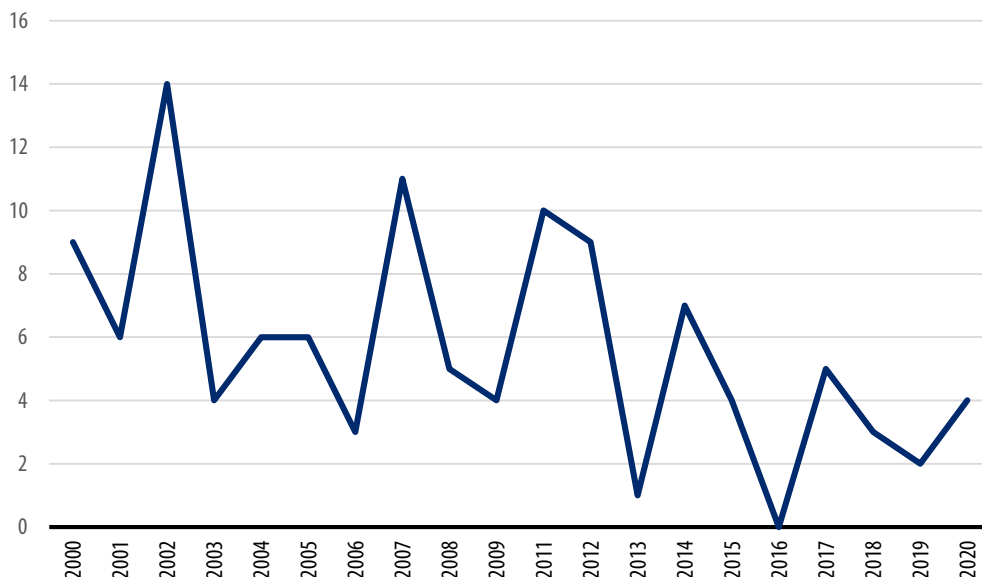
Vuosina 2000–2020 henkirikoksien uhrina on kuollut Tilastokeskuksen ylläpitämän kuolemansyytilaston mukaan yhteensä 113 alle 18-vuotiaasta henkilöä (Kuvio 9). Vuosittain vaihteluväli on 0–14 kuolemaa. Kymmenen viimeisimmän tilastovuoden (2011–2020) keskiarvo on ollut 4,5 kuolemaa vuodessa, ja viimeisimmän viiden tilastovuoden (2016–2020) 2,8 kuolemaa vuodessa. Kuolemien määrä näyttää vähentyneen hieman 2000-luvun alusta, mutta tapausten pienen määrän vuoksi yksittäisten vuosien vaihtelu voi saada suuren painoarvon.

Vuosina 2016–2020 henkirikoksen lapsiuhreista puolet (50 %, n=57) oli alle kouluikäisiä lapsia (0–6 vuotta), noin viidesosa (19 %, n=21) alakouluikäisiä (7–12 vuotta), ja lähes kolmasosa (31 %, n=35) oli 13–17 vuotiaita nuoria. Uhreista 46 prosenttia (n=52) oli poikia ja 54 prosenttia (n=61) tyttöjä.

Henkirikoksen tekijä tai tekijät olivat vahvasti yhteydessä uhrin ikään. Pienillä lapsilla henkirikoksen tekijä oli vanhempi tai vanhemmat valtaosassa (93 %, n=53) tapauksista, muu tai tuntematon tekijä seitsemässä prosentissa (n=4) tapauksista.

Alakouluikäisten henkirikoksissa tekijä oli vanhempi tai vanhemmat 76 prosentissa (n=16) tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä 14 prosentissa (n=3) tapauksista. Tekijä oli ystävä tai tuttava vain yhdessä (5 %) tapauksista, kun nuorten henkirikoksissa vastaava osuus oli noin neljännes tapauksista (26 %, n=9). Nuorten henkirikoksissa tekijä oli vanhempi tai vanhemmat 15 prosentissa (n=5) tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä lähes 60 prosentissa (59 %, n=20) tapauksista.

Kuvio 9. Henkirikokset 2000–2020, uhri 0–17-vuotias (lähde: Tilastokeskus, kuolemansyytilasto).

Väkivallan aiheuttamat hoitajaksot alle 18-vuotiailla

Vuodeosastojen hoitajaksolla hoidetut vammat ovat THL:n ylläpitämän Hoitoilmoitusjärjestelmän (Hilmo) mukaan tavallisesti vakavampia kuin avokäynneillä hoidetut vammat. Vuosina 2000–2021 väkivalta on aiheuttanut 1 861 sairaalahoitojaksoa alle 18-vuotiaille henkilöille (Kuvio 10). Vuosittain vaihteluväli on 43–138 hoitojaksoa. Kymmenen viimeisimmän tilastovuoden (2011–2021) keskiarvo on ollut 61 hoitojaksoa vuodessa, ja viimeisimmän viiden tilastovuoden (2017–2021) 52 hoitojaksoa vuodessa. Hoitojaksojen määrä näyttää vähentyneen hieman 2000-luvun alusta.

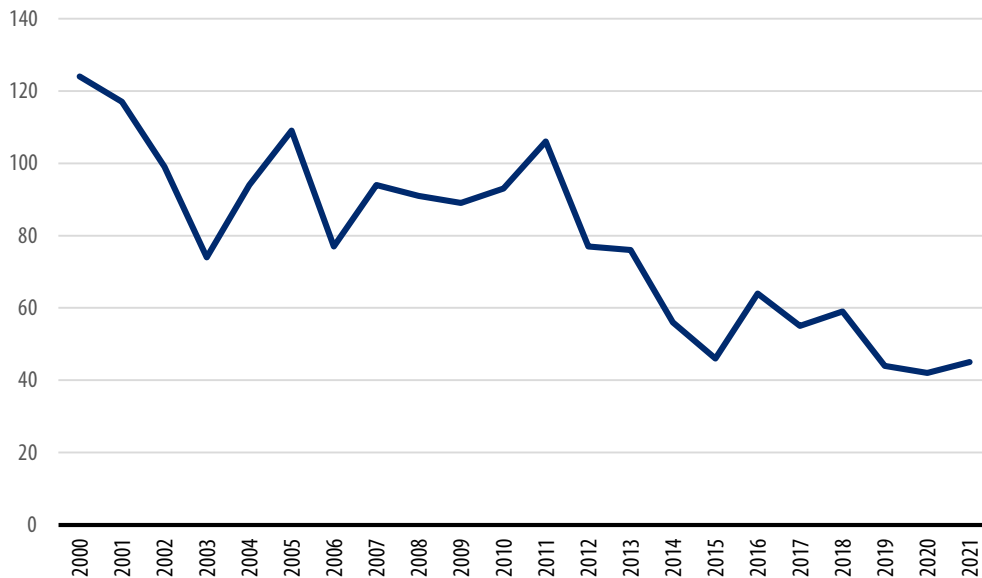
Vuosina 2010–2021 väkivallan uhreista noin joka kuudes (16 %, n=132) oli alle kouluikäinen lapsi (0-6 vuotta), 15 prosenttia (n=126) alakouluikäisiä (7-12 vuotta), ja noin 70 prosenttia (69 %, n=564) nuoria (13–17 vuotta). Uhreista 76 prosenttia (n=623) oli poikia ja vajaa neljännes (24 %, n=199) tyttöjä. Alle kouluikäisten ryhmässä tyttöjä ja poikia hoidettiin lähes yhtä paljon, mutta kouluikäisten ja nuorten ryhmässä poikia on huomattavasti enemmän. Sekä pojilla että tytöillä hoitojaksojen määrä kasvaa huomattavasti ikävuosien 12–17 välillä.

Yhteensä 68 prosentista väkivallan aiheuttamista hoitajaksosta oli kirjattu tekijä. Pienillä lapsilla valtaosan kirjauksista väkivallan tekijäksi muodostivat vanhempi tai vanhemmat (32 % kaikista hoitajaksosta, n=42). Väkivallan tekijäksi oli kirjattu muu tai tuntematon tekijä 13 prosentissa (n=18) tapauksista ja viidessä tapauksessa (4 %) ystävä tai tuttava.

Perusopetuksen alakouluikäisten hoitajaksossa kirjattu tekijä oli hieman harvemmin vanhempi tai vanhemmat (11 %, n=14 tapauksista). Ystävä tai tuttava oli kirjattu tekijäksi viidesosassa (20 %, n=25) alakouluikäisten tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä reilussa kolmanneksessa (37 %, n=47) tapauksista.

Nuorten hoitajaksossa tekijäksi oli kirjattu vanhempi tai vanhemmat kolmessa prosentissa (n=15), ystävä tai tuttava 16 prosentissa (n=90) ja muu tai tuntematon tekijä hieman alle puolessa (47 %, n=265) tapauksista. Puoliso tai partneri oli kirjattu tekijäksi viidessä prosentissa (n=29) tapauksista.

Kuvio 10. Vuodeosastohoidossa väkivallan takia olleet 0-17-vuotiaat henkilöt vuosina 2000-2021 (lähde: Hoitoilmoitusjärjestelmä).

Väkivallan aiheuttamat erikoissairaanhoidon käynnit alle 18-vuotiailla

Avohoito tarkoittaa käyntiä terveydenhuollossa lääkärin tai sairaanhoitajan vastaanotolla väkivallasta saatujen vammojen vuoksi. Käynnin yhteydessä hoidetut vammat voidaan keskimäärin olettaa lievemmäksi kuin vuodeosastoilla hoidetut vammat. Avohoidon kirjaamistarkkuuden muutosten johdosta tässä käsitellään vain vuosina 2010–2021 Hilmoon kirjattuja käyntejä.

Väkivalta aiheutti 5 228 alle 18-vuotiaalle henkilölle vuosina 2010–2021 yhteensä 7 011 käyntiä erikoissairaanhoidossa (Kuvio 11). Vuosina 2017–2021 vaihteluväli on ollut 520–653 henkilöä. Viiden viimeisimmän tilastovuoden (2017–2021) keskiarvo on ollut 574 henkilöä vuodessa. Käyntien tilastoitu määrä on lisääntynyt 2010-luvun aikana, mutta muutos johtunee parantuneesta ulkoisten syiden kirjaamisesta.

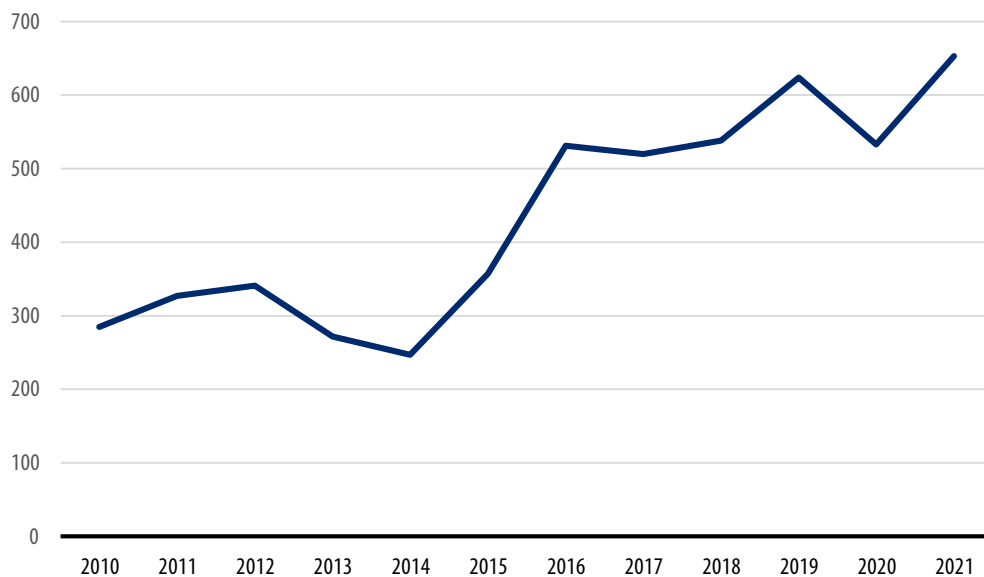
Vuosina 2010–2021 käyntien asiakkaista kuusi prosenttia (n=443) oli alle kouluikäisiä lapsia (0-6 vuotta), hieman yli viidennes (21 %, n=1 447) alakouluikäisiä (7-12 vuotta), ja 73 prosenttia (n=5 121) 13–17-vuotiaita nuoria. Uhreista kolme neljästä (75 %, n=5 254) oli poikia ja neljännes (25 %, n=1 757) tyttöjä. Alle kouluikäisten käynneistä poikien käyntejä oli 63 prosenttia, alakouluikäisillä 78 prosenttia, ja nuorilla 75 prosenttia. Sekä pojilla että tytöillä käyntien määrä kasvaa huomattavasti iän myötä.

Yli kolmella kerralla viidestä (64 %) sairaalakäynnistä oli kirjattu tekijä. Alle kouluikäisillä väkivallan tekijäksi oli kirjattu noin neljänneksessä tapauksista vanhempi tai vanhemmat (26 %, n=113), ystävä tai tuttava seitsemässä prosentissa (n=32) tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä noin viidenneksessä (19 %, n=85) tapauksista.

Alakouluikäisten hoitojaksoissa tekijäksi oli kirjattu vanhempi tai vanhemmat yhdeksässä prosentissa (n=132) tapauksista, ystävä tai tuttava noin neljänneksessä (26 %, n=380) tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä 38 prosentissa (n=550) tapauksista.

Nuorten hoitojaksoissa tekijäksi oli kirjattu vanhempi tai vanhemmat kolmessa prosentissa (n=132), ystävä tai tuttava 8 prosentissa (n=367) ja puoliso tai partneri kolmessa prosentissa (n=130) tapauksista. Tekijäksi oli kirjattu muu tai tuntematon tekijä yli puolessa tapauksista (57 %, n=2 621).

Kuvio 11. Erikoissairaanhoidon avopuolella väkivallan takia hoidetut 0-17-vuotiaat vuosina 2010-2021 (lähde: Hoitoilmoitusjärjestelmä).

Yhteenveto

Terveydenhuollon tilastolähteillä, eli tässä kohdin kuolemansyytilastolla sekä Hoitoilmoitusjärjestelmällä, saadaan melko hyvä kuva alaikäisten kohtaaman vakavan väkivallan määrästä. Tilastoinnin voidaan olettaa olevan sitä parempaa, mitä vakavammasta väkivallasta on kyse. Edellä mainituilla tilastolähteillä ei voida arvioida hoitamatta jääneen väkivallan määrää tai sitä, missä määrin väkivalta kirjataan tilastoihin oikein. Sairaalahoidon tilastoista voidaan saada arvio väkivallan tekijöistä, mutta tällöin kyse hoitavan henkilökunnan sen hetkisestä tiedosta tai arviosta. Useimmiten väkivallan tekijäksi kirjataan muu tai tuntematon taho tai tekijää ei kirjata lainkaan.

Alle 18-vuotiaisiin kohdistuvia henkirikoksia tapahtuu tavallisesti alle 10 vuosittain. Tyttöihin ja poikiin kohdistuu suurin piirtein saman verran henkirikoksia. Alaikäinen uhri on useimmiten pieni lapsi (0–6 vuotta) ja tekijänä ovat useimmiten uhrin vanhempi tai vanhemmat. Lähestyessä täysi-ikäisyyttä henkirikoksia tapahtuu enemmän kuin kouluikäisillä ja tällöin tekijänä on tyypillisesti joku muu kuin uhrin vanhemmat.

Väkivallan takia vuodeosastoilla hoidetaan vuosittain tavallisesti alle sataa alaikäistä vuosittain ja avohoidon puolella väkivalta aiheuttaa noin 1 000 käyntiä vuosittain. Alle kouluikäisiä tyttöjä ja poikia hoidetaan suunnilleen saman verran, mutta kouluikästä eteenpäin poikien osuus on huomattavasti suurempi.

Molemmilla sukupuolilla väkivallan aiheuttamat vammat lisääntyvät kouluikästä alkaen, ja etenkin teini-ikässä. Pienistä lapsista alle vuoden ikäisiä hoidetaan väkivallan takia enemmän kuin muita pieniä 1–6 vuotiaita lapsia. Pienillä lapsilla väkivallan tekijä on useimmiten vanhempi, myöhemmällä iällä muut tekijät.

2.1.3 Lasten ja nuorten kokema väkivalta: tuloksia Kouluterveyskyselystä

Kirjoittajat: Jenni Helenius THL ja Hanne Kivimäki THL

Kouluterveyskysely on vuodesta 1996 toistettu väestökysely, jonka tarkoituksena on tuottaa monipuolista ja laadukasta seurantatietoa eri-ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saannista ja tarpeisiin vastaavuudesta. Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi kokonaistutkimuksena, jonka kohderyhmänä ovat perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokkien oppilaat, perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaat, lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat

sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden n. 16–20-vuotiaat opiskelijat. Tässä luvussa tarkastellaan Kouluterveyskyselyn tuloksia pääosin vuosina 2021 ja 2019 sekä verrataan näitä tuloksia toisiinsa (THL 2023a).

Vuonna 2021 kyselyyn vastasi yhteensä 274 171 lasta ja nuorta (THL 2021):

- 109 138 perusopetuksen 4.–5. luokan oppilasta (kattavuus 87 %)
- 94 389 perusopetuksen 8.–9. luokan oppilasta (vastausprosentti 77 %)
- 47 410 lukiolaista (arvio kattavuudesta 71 %)
- 23 234 ammatillisen oppilaitoksen opiskelijaa (arvio kattavuudesta 34 %).

Kokonaistutkimusasetelman vuoksi Kouluterveyskyselyllä koottua seurantatietoa voidaan käyttää kunta-, opetuksenjärjestäjä- ja oppilaitoskohtaisen päätöksenteon tukena sekä paikallisesti ja hyvinvointialueilla palvelujen ja toiminnan kehittämisessä. Tietoa käytetään myös kansallisen ohjauksen seurannassa ja poliittisten päätösten tausta- ja seurantatietona. Kouluterveyskyselyn tulokset ovat tarkasteltavissa kunnittain ja hyvinvointialueittain maksutta THL:n Tulospalvelusta (ks. lisätietoa, THL 2023a). Oppilaitokset ja koulutuksen järjestäjät saavat salasanan myös koulu- ja oppilaitoskohtaisiin tuloksiin ja voivat käyttää niitä kehittämistyössään.

Kouluterveyskyselyn aihealueeseen ”Kasvuympäristön turvallisuus” sisältyy useita kysymyksiä, joilla tarkastellaan lasten ja nuorten kokemuksia väkivallasta. Niitä esitellään taulukoissa 2 ja 3. Taulukossa 2 tuloksia tarkastellaan virallisen sukupuolen mukaan ja taulukossa 3 tuloksia esitetään myös ulkomaalaistaustaisten, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten osalta.

Kiusaaminen oppilaiden ja koulun aikuisten taholta

Kouluterveyskyselyn (2021) mukaan oppilaiden keskinäistä kiusaamista oli kokenut 8. ja 9. luokkalaisista joka neljäs oppilas (25 %), ja kuusi prosenttia vähintään viikoittain. Kolme neljästä (75 %) ei ollut kokenut kiusaamista lainkaan. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista joka kolmas (36 %) oli kokenut muiden oppilaiden kiusaavan ja kahdeksan prosenttia oli kokenut kiusaamista vähintään viikoittain. Kaksi kolmesta (64 %) 4. ja 5. luokkalaisista ei ole kokenut lainkaan kiusaamista.

Toisella asteella viikoittainen koulukiusaaminen oli harvinaisempaa (lukiot 1 %, ammatilliset oppilaitokset 3 %). Verrattuna vuoteen 2019, perusopetuksen 4., 5., 8. ja 9. luokkien tytöistä hieman suurempi osuus oli vuonna 2021 kokenut kiusaamista vähintään kerran viikossa (ks. Helakorpi & Kivimäki 2021).

Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyssä kysyttiin ensimmäistä kertaa, onko joku opettajista tai muista koulun aikuisista kiusannut oppilasta koulussa lukuvuoden aikana. Kysymyksen vastausohjeessa todettiin, että *”Kiusaamisella tarkoitetaan seuraavassa kysymyksessä sitä, että opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva henkilö aiheuttaa sanoilla tai teoilla toistuvasti paha mieltä jollekin oppilaalle. Kiusaamista ei kuitenkaan ole esimerkiksi puuttuminen oppilaan omaan häiritsevään käyttäytymiseen tai tehtävien tekemättä jättämiseen.”*

Kyselyssä ei selvitetty, millä tavalla kiusaamista oli tapahtunut tai keitä kyseiset koulun aikuiset olivat tarkemmin olleet. Vähintään viikoittaista aikuisen taholta tapahtuvaa kiusaamista kertoi kokeneensa kuusi prosenttia perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista ja kolme prosenttia 4. ja 5. luokan oppilaista. Aikuisen taholta tapahtunutta kiusaamista ei ollut kokenut lainkaan 78 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista ja 84 prosenttia 4. ja 5. luokan oppilaista.

Seksuaalinen häirintä ja seksuaaliväkivalta

Vuonna 2021 perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista kahdeksan prosenttia oli kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä, kun vuonna 2019 vastaavaa oli kokenut neljä prosenttia. Noin puolet tytöistä, jotka olivat perusopetuksen 8. tai 9. luokalla ja toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoita, oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Samanikäisistä pojista vastaavaa oli kokenut 8–11 prosenttia. Vuonna 2019 vastaavaa oli kokenut 32–34 prosenttia tytöistä ja 6–8 prosenttia pojista.

Seksuaalista häirintää kokeneista 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä seitsemän prosenttia oli kokenut sitä koulussa, 21 prosenttia julkisissa tiloissa ja 42 prosenttia netin tai puhelimen välityksellä (Hietämäki ym. 2022). Myös seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat hieman yleisempiä vuonna 2021 kuin vuonna 2019 sekä tytöillä että pojilla kaikissa ikäryhmissä.

Vuonna 2019 ikäryhmästä riippuen perusopetuksen 8. ja 9. luokan sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden pojista 3–4 prosenttia ja tytöistä 10–13 prosenttia oli kokenut seksuaalista väkivaltaa (ks. Ikonen 2019), kun vuonna 2021 vastaavaa oli kokenut nuorista pojista 3–5 prosenttia ja tytöistä 13–19 prosenttia (Taulukko 2).

Taulukko 2. Perusopetuksen 4., 5., 8. ja 9. luokkien oppilaiden sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden kokemukset kiusaamisesta, syrjinnästä, häirinnästä ja väkivallasta (lähde: Kouluterveyskyselyn 2021 tulokset, THL 2023a).

	Perusopetus 4. ja 5. lk			Perusopetus 8. ja 9. lk			Lukio 1. ja 2. vuosi			Ammatillinen oppilaitos		
	Tytöt	Pojat	Kaikki	Tytöt	Pojat	Kaikki	Tytöt	Pojat	Kaikki	Tytöt	Pojat	Kaikki
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, %	8	7,8	7,9	5,6	6,3	6	1	1,4	1,1	2,6	3	2,9
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, %				35,7	20,9	28,6	22,9	14,6	19,6	28	13,1	19,4
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, %	10,1	6,3	8,3									
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, %				48,4	10,5	30,2	50,5	8,2	33,5	49,7	7,6	25,4
Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana, %	2,7	1,9	2,3									
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, %				13,4	5	9,4	14,5	2,9	9,8	19	4	10,3
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, %	27,4	23,5	25,5	42,5	19,3	31,3	41,2	20,5	32,9	37,5	14,2	24
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, %	13,6	16,5	15,1	15,4	9,2	12,5	9,9	5	7,9	9,2	4,9	6,7
Kokenut muiden perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, %	14,6	13,9	14,2	17,1	9,4	13,4	13,3	7,1	10,8	12,5	6,2	8,9

Syrjintä

Kouluterveyskyselyssä kysytään syrjinnästä seuraavasti: *“Onko sinua kiusattu, syrjitty tai häiritty seuraaviin asioihin liittyen viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana koulussa/oppi-laitoksessa tai vapaa-ajalla?”* Summaindikaattori muodostuu kysymyksen osioista: 1) Paino, pituus, kehon tai kasvojen piirteet, 2) Ihonväri, 3) Vammaisuus, pitkäaikainen sairaus tai näkyvä oire, 4) Sukupuoli, sukupuolen ilmaiseminen, muunsukupuolisuus, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluminen, 5) Seksuaalinen suuntautuminen, 6) Kieli, 7) Ulkomaalaistausta, romani, saamelainen, 8) Uskonto, uskonottomuus tai elämäntavot, 9) Perhe tai koti (esim. vanhemmat, sisarukset, taloudellinen tilanne, asuinpaikka). Vastausvaihtoehdot: 1) kyllä, 2) ei.

Taulukko 3 osoittaa, että syrjinnän kokemuksia oli kaikissa ikäryhmissä enemmän ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla kuin muilla, sekä kodin ulkopuolelle sijoitetuilla kuin muulla tavoin asuvilla. Esimerkiksi ulkomaalaistaustaisista 35–46 prosenttia ja suomalaistaustaisista 18–27 prosenttia ikäryhmästä riippuen oli kokenut syrjintää vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan. Lisätietoa taulukossa 3.

Taulukko 3. Nuorten kokemuksia kiusaamisesta, syrjinnästä, häirinnästä ja väkivallasta taustaryhmittäin (lähde: Kouluterveyskyselyn 2019 ja 2021 tulokset, THL 2023a).

		Ulkomaalais- taustaiset		Suomalais- taustaiset		Sukupuoli- vähemmistöt		Koettu sukupuoli sama kuin virallinen		Seksuaali- vähemmistöt		Heterot		Kodin ulkopuolelle sijoitetut		Muulla tavoin asuvat	
		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi	
		2019	2021	2019	2021	2019	2021	2019	2021	2019	2021	2019	2021	2019	2021	2019	2021
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	Perusopetus 8. ja 9. lk	11 %	11 %	4 %	5 %	14 %	14 %	4 %	5 %	10 %	9 %	4 %	4 %	16 %	15 %	5 %	5 %
	Lukio	3 %	3 %	1 %	1 %	3 %	3 %	1 %	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %	5 %	4 %	1 %	1 %
	Ammatillinen oppilaitos	8 %	6 %	3 %	2 %	10 %	6 %	3 %	2 %	6 %	5 %	3 %	2 %	11 %	8 %	3 %	2 %
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana	Perusopetus 8. ja 9. lk	25 %	34 %	20 %	30 %	34 %	49 %	19 %	29 %	37 %	53 %	18 %	25 %	40 %	47 %	20 %	30 %
	Lukio	22 %	30 %	22 %	34 %	32 %	46 %	22 %	33 %	40 %	55 %	20 %	29 %	36 %	46 %	22 %	34 %
	Ammatillinen oppilaitos	22 %	26 %	17 %	25 %	33 %	47 %	17 %	24 %	38 %	53 %	15 %	21 %	32 %	41 %	17 %	25 %
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana	Perusopetus 8. ja 9. lk	13 %	17 %	6 %	8 %	16 %	16 %	6 %	8 %	14 %	18 %	6 %	7 %	25 %	28 %	6 %	9 %
	Lukio	10 %	10 %	7 %	10 %	14 %	15 %	7 %	10 %	14 %	18 %	6 %	8 %	19 %	19 %	7 %	10 %
	Ammatillinen oppilaitos	12 %	16 %	7 %	10 %	18 %	22 %	7 %	9 %	20 %	24 %	6 %	8 %	20 %	23 %	7 %	10 %

		Ulkomaalais- taustaiset		Suomalais- taustaiset		Sukupuoli- vähemmistöt		Koettu sukupuoli sama kuin virallinen		Seksuaali- vähemmistöt		Heterot		Kodin ulkopuolelle sijoitetut		Muulla tavoin asuvat	
		Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi	Kysely- vuosi
Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana	Perusopetus 8. ja 9. lk	31 %	37 %	27 %	31 %	43 %	55 %	27 %	30 %	43 %	52 %	26 %	27 %	48 %	48 %	27 %	31 %
	Lukio	32 %	37 %	28 %	33 %	45 %	54 %	28 %	32 %	45 %	50 %	26 %	29 %	42 %	46 %	28 %	33 %
	Ammatillinen oppilaitos	23 %	30 %	22 %	24 %	41 %	45 %	21 %	23 %	40 %	45 %	20 %	21 %	40 %	43 %	22 %	24 %
Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana	Perusopetus 8. ja 9. lk	19 %	20 %	11 %	12 %	21 %	23 %	11 %	11 %	21 %	22 %	10 %	10 %	30 %	28 %	11 %	12 %
	Lukio	13 %	12 %	7 %	8 %	14 %	15 %	7 %	8 %	13 %	14 %	7 %	7 %	15 %	16 %	7 %	8 %
	Ammatillinen oppilaitos	12 %	14 %	6 %	6 %	14 %	16 %	6 %	6 %	13 %	13 %	6 %	5 %	19 %	18 %	7 %	6 %
Kokenut muiden perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa vuoden aikana	Perusopetus 8. ja 9. lk	16 %	19 %	10 %	13 %	17 %	21 %	10 %	12 %	17 %	20 %	10 %	11 %	26 %	26 %	10 %	13 %
	Lukio	11 %	13 %	9 %	11 %	16 %	17 %	9 %	10 %	14 %	16 %	8 %	10 %	21 %	24 %	9 %	11 %
	Ammatillinen oppilaitos	10 %	13 %	6 %	8 %	15 %	17 %	6 %	8 %	13 %	15 %	6 %	8 %	22 %	20 %	7 %	9 %

		Ulkomaalais- taustaiset		Suomalais- taustaiset		Sukupuoli- vähemmistöt		Koettu sukupuoli sama kuin virallinen		Seksuaali- vähemmistöt		Heterot		Kodin ulkopuolelle sijoitetut		Muulla tavoin asuvat	
		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi		Kysely- vuosi	
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa- ajalla	Perusopetus 8. ja 9. lk	-	46 %	-	27 %	-	56 %	-	27 %	-	50 %	-	24 %	-	50 %	-	28 %
	Lukio	-	37 %	-	19 %	-	41 %	-	19 %	-	36 %	-	16 %	-	32 %	-	19 %
	Ammatillinen oppilaitos	-	35 %	-	18 %	-	43 %	-	18 %	-	40 %	-	16 %	-	40 %	-	19 %
Vastaajien määrä	Perusopetus 8. ja 9. lk	4556	5296	78187	81661	3012	4525	82192	84817	6906	11797	73977	71210	1169	1284	80664	84511
	Lukio	2051	2346	41868	44350	1084	1727	43163	45330	4407	6494	38188	37897	205	219	43474	46098
	Ammatillinen oppilaitos	1098	1008	21067	19992	624	689	22212	20693	1634	2156	20208	18296	305	315	21630	20349

Lähisuhdeväkivalta perheessä

Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta koetulla fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan Kouluterveyskyselyssä esimerkiksi sitä, että vanhempi on tarttunut lapseen niin, että häneen sattui, töninyt tai ravistellut lasta vihaisesti, tukistanut tai läimäyttännyt lasta, lyönyt lasta nyrkillä tai esineellä, potkaissut lasta tai satuttanut lasta muuten fyysisesti. Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta fyysistä väkivaltaa oli vuonna 2021 kokenut 15 prosenttia perusopetuksen 4. ja 5.-luokkalaisista, 13 prosenttia perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista, kahdeksan prosenttia lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista sekä seitsemän prosenttia ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista.

Kouluterveyskyselyyn vastanneista hieman aiempaa suurempi osa kertoi kokeneensa muiden perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana. Ikäryhmästä riippuen tytöistä 13–17 % kertoi siitä vuonna 2021 ja 10–14 % vuonna 2019, pojista ikäryhmästä riippuen 6–14 % vuonna 2021 ja 4–10 % vuonna 2019. Tässä yhteydessä vanhemmilla tarkoitetaan esimerkiksi äitiä tai äitipuolta, isää tai isäpuolta, adoptiovanhempia, sijaisperheen vanhempia tai lastensuojelulaitoksen ohjaajia.

Vanhempien tai muiden huolta pitävien taholta koetulla henkisellä väkivallalla tarkoitetaan Kouluterveyskyselyssä esimerkiksi sitä, että vanhempi on kieltäytynyt puhumasta lapselle pitkän aikaa, loukannut sanallisesti, haukunnut, nöyryyttänyt tai nolannut lasta, uhannut hylätä tai jättää lapsen yksin. Henkisellä väkivallalla tarkoitetaan myös esineiden heittämistä, lyömistä tai potkimista (esim. ovien paiskomista), lapsen lukitsemista johonkin paikkaan tai lapsen uhkaamista väkivallalla.

Pojista vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta 12 kuukauden aikana henkistä väkivaltaa oli kokenut 4.–5.-luokkalaisista pojista 24 prosenttia (17 % vuonna 2019), 8. ja 9.-luokkalaisista pojista 19 prosenttia (19 % vuonna 2019). Vastaavasti lukion 1. ja 2. vuosien pojista 21 prosenttia (19 % vuonna 2019) ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosien pojista 14 prosenttia (14 % vuonna 2019) oli kokenut henkistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huolta pitävien taholta.

Tytöistä selvästi aiempaa suurempi osuus oli kokenut henkistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta: 4.–5.-luokkalaisista tytöistä 27 prosenttia (17 % vuonna 2019), 8. ja 9. luokkien tytöistä 43 prosenttia (37 % vuonna 2019), lukion 1. ja 2. vuoden tytöistä 41 prosenttia (34 % vuonna 2019) sekä ammatillisten oppilaitosten 1.–2. vuoden tytöistä 38 prosenttia (33 % vuonna 2019).

Tuloksissa eroavuuksia taustan mukaan

Nuoret, jotka olivat ulkomaalaistaustaisia, joiden koettu sukupuoli oli muu kuin virallinen sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen muu kuin hetero, tai jotka olivat sijoitettuna kodin ulkopuolelle, kokivat enemmistöä yleisemmin kiusaamista, seksuaalista häirintää ja väkivaltaa sekä vanhempien taholta fyysistä ja henkistä väkivaltaa niin vuonna 2019 kuin 2021 (ks. taulukko 3). Myös vuoden 2017 Kouluterveyskyselyssä vähemmistöryhmiin kuuluneet nuoret kokivat muita yleisemmin väkivaltaa (Halme ym. 2018). Syrjinnän kokemukset koulussa ja vapaa-ajalla olivat myös yleisempiä edellä mainittuihin taustaryhmiin kuuluvilla vuonna 2021.

Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista viisi prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista neljä prosenttia ja ammattiin opiskelevista kolme prosenttia koki kuuluvansa sukupuolivähemmistöön vuonna 2021 (taulukko 2). Cissukupuolisiksi määriteltiin ne, joiden virallinen ja koettu sukupuoli olivat kyselyhetkellä samat. Cissukupuolisiksi määritelyihin voi kuulua myös transtaustaisia nuoria, jotka ovat täyttäneet 18 vuotta ja voineet vahvistaa juridisen sukupuolensa vastamaan omaa sukupuoltaan.

Seksuaalista suuntautumista tarkastellaan tuloksissa kaksiluokkaisena: seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret ja heteronuoret. Seksuaalivähemmistöihin kuuluviksi määriteltiin ne, jotka ilmoittivat olevansa bi- tai pansesuaaleja, homoja tai lesboja ja ne, jotka ilmoittivat, ettei mikään vaihtoehtoista sovi kuvaamaan heitä. Tarkasteluista jätettiin pois ne, jotka eivät osanneet sanoa seksuaalista suuntautumistaan tai jättivät vastaamatta kysymykseen. Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista 14 prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 15 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 11 prosenttia ilmoitti kuuluvansa seksuaalivähemmistöihin vuonna 2021.

Taulukossa 3 tarkastellaan tuloksia taustaryhmittäin. Ulkomaalaistaustaisia vastaajia oli vuoden 2021 aineistossa perusopetuksen 4. ja 5. luokilla kuusi prosenttia, perusopetuksen 8. ja 9. luokilla kuusi prosenttia, lukiossa viisi prosenttia ja ammatillisissa oppilaitoksissa viisi prosenttia. Lomakkeella kysyttiin vastaajan itsensä sekä äidin ja isän syntymämaata. Ulkomaalaistaustaisiksi luokiteltiin ne vastaajat, jotka ilmoittivat, että molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi on syntynyt ulkomailla. Sukupuolen kokemuksta tarkastellaan tuloksissa kaksiluokkaisena: sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret ja cissukupuoliset nuoret. Sukupuolivähemmistöihin kuuluviksi määriteltiin ne, jotka vastasivat sukupuolensa eroavan virallisesta sukupuolesta.

Kodin ulkopuolelle sijoittamista tarkastellaan tuloksissa kaksiluokkaisena: kodin ulkopuolelle sijoitettuna asuvat lapset ja nuoret ja muulla tavoin asuvat lapset ja nuoret. Kodin ulkopuolelle sijoitetuksi määriteltiin ne, jotka ilmoittivat asuvansa sijaisperheessä, lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa tai ammatillisessa perhekodeissa. Lisäksi kodin

ulkopuolelle sijoitetuksi määriteltiin ne, jotka ilmoittivat asuvansa isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa ilman vanhempiaan siksi, koska sosiaalityöntekijä on sanonut, missä hän asuu. Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista prosentti, perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista 1,5 prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 0,5 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 1,5 prosenttia ilmoitti asuvansa sijoitettuna kodin ulkopuolelle vuonna 2021.

Epäuskottavien vastausten karsiminen

Itse täytettävissä lomakekyselyissä osa nuorista voi vastata epäuskottavasti valitsemalla kysymyksiin ääri-vastausvaihtoehtoja (Robinson-Cimpian 2014). Vaikka Kouluterveyskyselyn kokonaisaineistossa epäuskottavasti vastaavien osuus on pieni, se voi vääristää vähemmistöryhmiin kuuluvien tai muiden pienten ryhmien tuloksia.

Epäuskottavien vastausten karsimisella voidaan lisätä vähemmistöryhmittäisten tulosten luotettavuutta. Nuoret eivät kuitenkaan vastaa epäuskottavasti läpi lomakkeen. Kunkin vähemmistöryhmän kohdalla on käytetty karsintakriteerejä, joiden on havaittu olevan yhteydessä kyseisiä ryhmiä määritteleviin kysymyksiin. Ks. lisätietoa thl.fi/kouluterveyskysely/tulokset (THL 2023a).

2.1.4 Lapsiuhritutkimukset

Kirjoittaja: Laura Mielityinen, Tampereen yliopisto TAU

Lapsiuhritutkimus on kansallisesti edustavaan otokseen perustuva kyselytutkimus, joka tuottaa kattavaa ja monipuolista tietoa kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten lasten ja nuorten uhrikokemusten yleisyydestä, muodoista ja kasautumisesta sekä mahdollisista riskitekijöistä. Vastaava tutkimus on tehty aiemmin vuosina 2008 (Ellonen ym. 2008) ja 2013 (Fagerlund ym. 2014), joten vuoden 2022 tutkimuksesta saadaan myös luotettavaa tietoa uhrikokemusten määrän muutoksista (Mielityinen ym. 2023). Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla vertailutietoa saadaan perhe- ja seksuaaliväkivallan osalta myös vuoden 1988 koululaiskyselystä (Sariola 1990).

Vuoden 2022 kyselyyn vastasi yhteensä 6 825 lasta ja nuorta Manner Suomesta ja Ahvenanmaalta: 3 654 kuudennen luokan oppilasta ja 3 034 yhdeksännen luokan oppilasta. Vastaajat ovat edustava otos suomen- ja ruotsinkielisistä 12- ja 15-vuotiaista lapsista ja nuorista. (Mielityinen ym. 2023.) Lapsiuhritutkimuksen tuloksia voidaan käyttää lasten

ja nuorten uhrikokemuksia ehkäisevässä strategiatyössä ja käytännön palvelujen kehittämisessä. Aiempien tutkimuksien aineistoja on sovellettu paljon myös tieteellisessä tutkimuksessa.

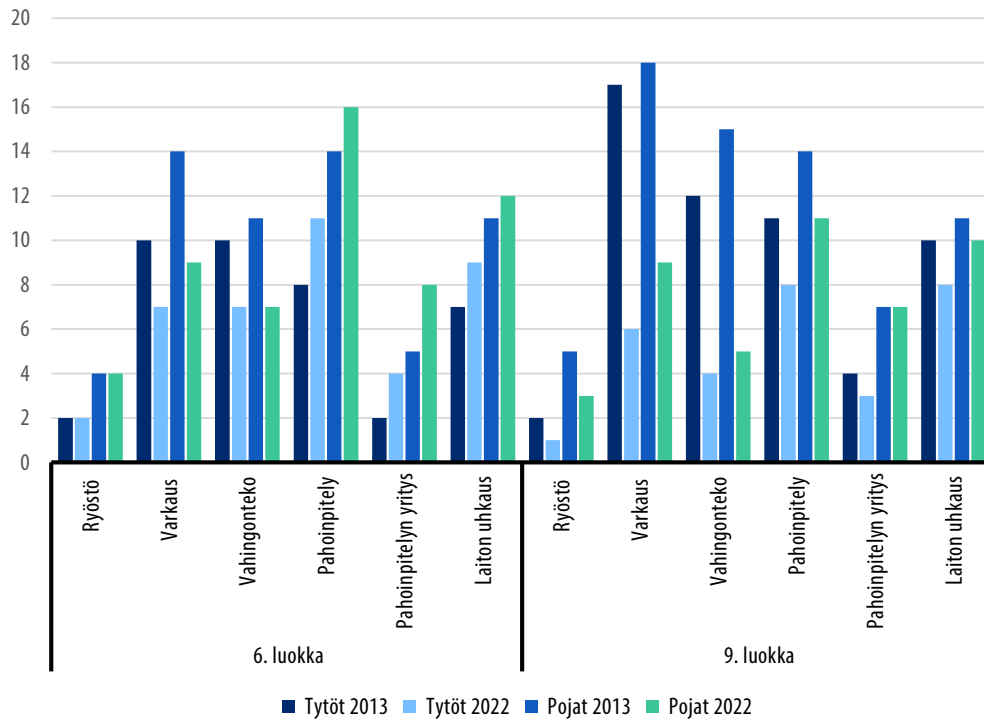
Väkivaltakokemuksia on lähestytty lapsiuhritutkimuksessa kymmenen eri aihekokonaisuuden kautta, jotka ovat väkivalta rikoksena, väkivalta ikätoverien välillä, perheessä koettu ja nähty tai kuultu väkivalta, sisarusten ja sisaruspuolten välinen väkivalta, seksuaaliväkivalta, harrastuksissa koettu väkivalta, väkivalta digitaalisissa ympäristöissä, väkivallasta kertominen sekä terveys ja uhrikokemukset (Mielityinen ym. 2023, ks. myös Lapsiuhritutkimuksesta tiiviisti -julkaisu, [TAU 2023](#)). Tässä luvussa tarkastellaan lyhyesti lasten ja nuorten kokemuksia kodin ulkopuolisesta turvallisuudesta, perhe- ja seksuaaliväkivallasta sekä uhrikokemusten jakautumista yksilöön liittyvien tekijöiden mukaan perustuen em. raporttiin ja lapsiuhritutkimusten tuloksiin vuosina 1988-2022.

Kokemukset väkivalta- ja omaisuusrikoksista

Lasten ja nuorten kokemukset kodin ulkopuolisesta turvallisuudesta ovat pääosin parantuneet. Viimeisten 12 kuukauden ajalta väkivaltaisista ryöstöjä raportoi vain kolme prosenttia kuudesluokkalaisista ja kaksi prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Varkauksia raportoi kahdeksan prosenttia kuudesluokkalaisista ja seitsemän prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Kuudesluokkalaisilla tytöillä ja pojilla varkaudet ja vahingonteot ovat vähentyneet vuodesta 2013. Yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä ja pojilla myös ryöstöt ja laittomat uhkaukset ovat vähentyneet vuodesta 2013. (Kuvio 12)

Yhdeksäsluokkalaiset raportoivat kodin ulkopuolella myös vähemmän pahoinpitelyjä vuonna 2022 (9 %) kuin vuonna 2013 (12 %). Kuudesluokkalaisten kokemukset pahoinpitelyistä ovat hieman yleistyneet (vuonna 2013 11 prosenttia ja vuonna 2022 13 prosenttia). Kuudesluokkalaiset raportoivat vuonna 2022 hieman enemmän pahoinpitelyn yrityksiä ja laittomia uhkauksia kuin vuonna 2013. (Kuvio 12)

Kuvio 12. Viimeisten 12 kuukauden aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet juridisen sukupuolen mukaan vuosina 2013 ja 2022 (lähde: Mielityinen ym. 2023).

Sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisten pahoinpitelyjen yhteydessä koettu väkivalta on pysynyt suunnilleen samalla tasolla eikä myöskään vammojen vakavuudessa ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuodesta 2013. Pahoinpitelyn tekijä on sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisten useimmiten joku samanikäinen lapsi tai nuori.

Perheessä koettu väkivalta

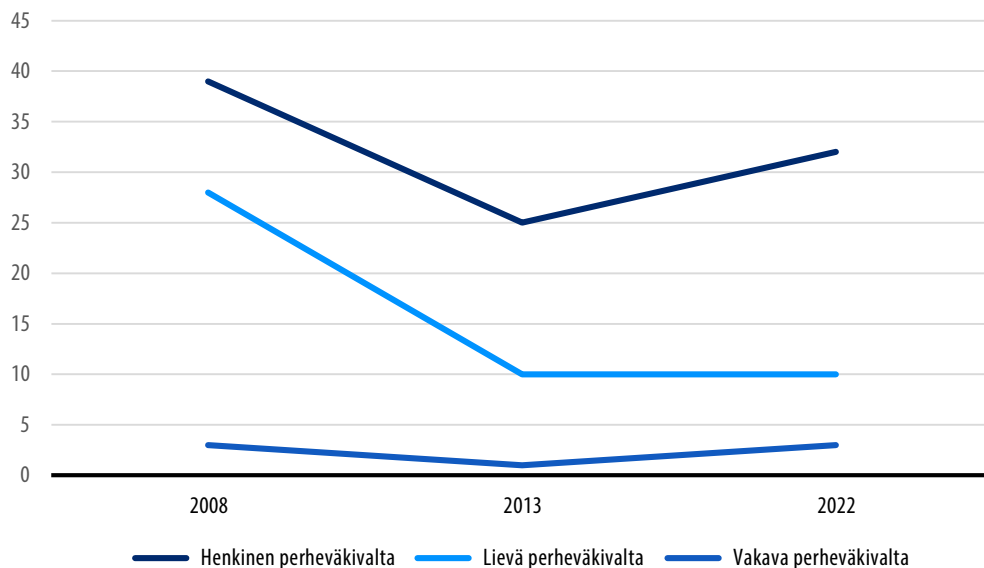
Myönteinen kehitys lasten ja nuorten kokeman perheväkivallan vähenemisessä on pysähtynyt vuoden 2022 lapsiuhrituskimpuksen tulosten mukaan ja etenkin henkistä perheväkivaltaa koetaan nyt enemmän kuin vuonna 2013. Henkiseksi perheväkivallaksi on luokiteltu murjottaminen tai puhumasta kieltäytyminen, haukkuminen, nälviminen ja kiroilu, esineiden heittäminen, niiden lyöminen tai niiden potkiminen ja väkivallalla uhkaaminen. Kun vuonna 2013 joka neljäs (25 %) kuudesluokkalaista raportoi kokeneensa elämänsä aikana vanhempensa taholta henkistä väkivaltaa, siitä kertoi nyt (2022) joka kolmas (32 %) (Kuvio 13).

Yhdeksäsluokkalaisista 48 prosenttia kertoi kokeneensa elämänsä aikana henkistä väkivaltaa, kun vastaava osuus vuonna 2013 oli 44 prosenttia. (Kuvio 14.) Yleisin henkisen perheväkivallan muoto sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisilla on murjotus tai puhumasta kieltäytyminen. Yhdeksäsluokkalaiset kokevat tilastollisesti merkitsevästi enemmän kaikkia perheväkivallan muotoja kuin kuudesluokkalaiset, mutta kokemukset koko eliniän ajalta ovat yleistyneet hieman enemmän kuudesluokkalaisilla. Viimeisten 12 kuukauden aikana koettu henkinen perheväkivalta on yleistynyt prosentuaalisesti hieman vähemmän kuin koko eliniän ajalla koettu, mutta sekin vahvemmin kuudesluokkalaisilla.

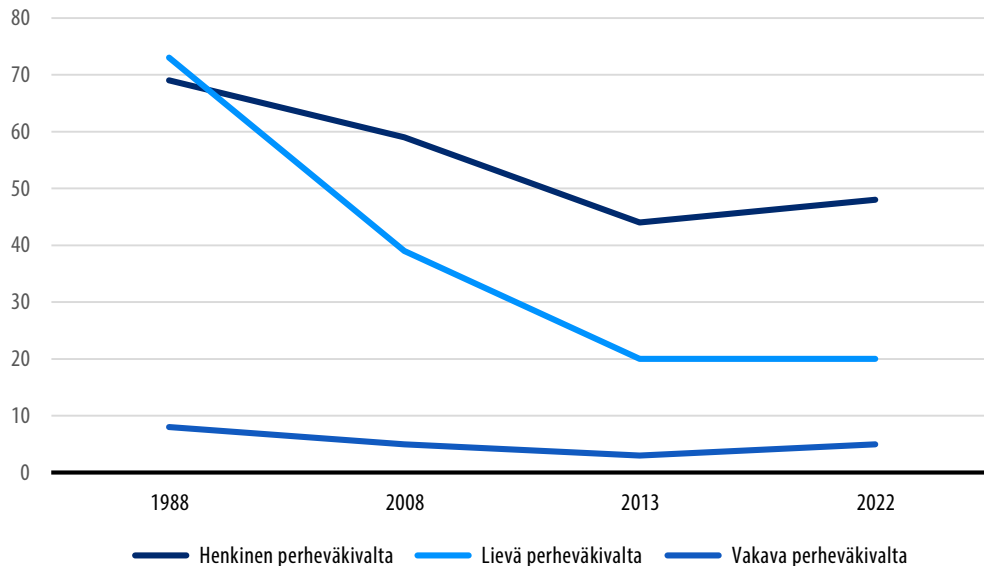
Lievän fyysisen perheväkivallan kokemukset ovat vähentyneet molemmilla vuosiluokilla aina siitä asti, kun kuritusväkivalta kriminalisoitiin 1980-luvun alkupuolella (Kuviot 13 ja 14). Lievä perheväkivalta kattaa tyrkkimisen, tönimisen ja ravistelun, tukistamisen, läimäyttämisen ja piiskaamisen. Yleisin lievän perheväkivallan muoto on tukistaminen ja sitä raportoi vuonna 2022 seitsemän prosenttia kuudesluokkalaisista ja 14 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista.

Vakavan perheväkivallan kokemukset ovat selvästi vähentyneet, kun verrataan vuosien 1988, 2008 ja 2013 lapsiuhritutkimuksia. Vakavaksi perheväkivallaksi on luokiteltu nyrkillä lyöminen, esineellä lyöminen, potkiminen, veitsellä tai ampuma-aseella uhkaaminen ja veitsen tai ampuma-aseen käyttäminen. Vuonna 2022 vakavan perheväkivallan teot ovat edelleen harvinaisia, mutta ne eivät ole vähentyneet enää vuodesta 2013. (Kuviot 13 ja 14.) Yksittäisenä tekona esineellä lyöminen on yleistynyt yhdeksäsluokkalaisilla kaksi prosenttiyksikköä ja kuudesluokkalaisilla yhden prosenttiyksikön.

Kuvio 13. Kuudesluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä perheväkivallasta koko elämän ajalta vuosina 2008, 2013 ja 2022, %.(lähde: Mielityinen ym. 2023.)

Kuvio 14. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä perheväkivallasta koko elämän ajalta vuosina 1988, 2008, 2013 ja 2022, % (lähde: Mielityinen ym. 2023.).

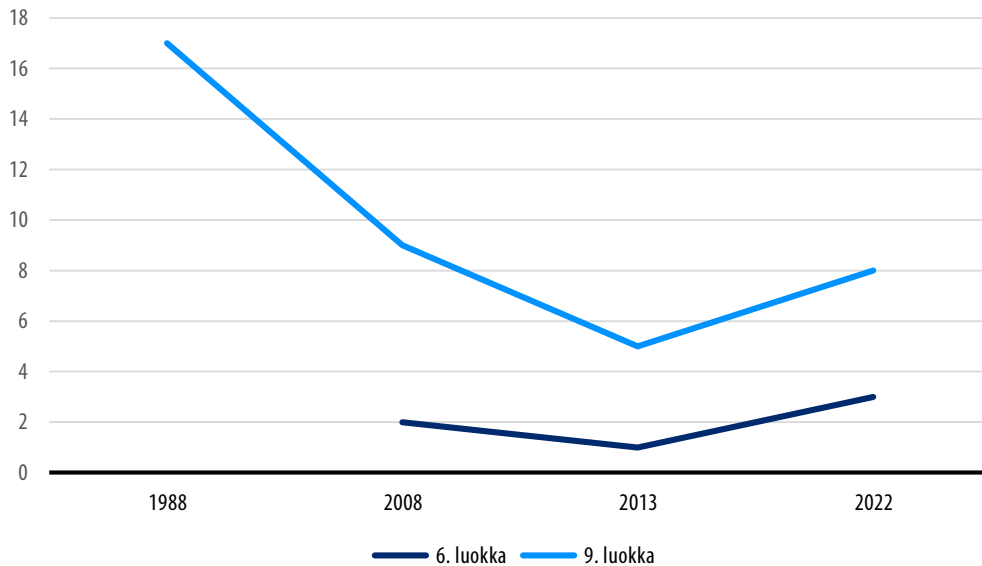

Seksuaaliväkivalta

Seksuaaliväkivallan kokemukset ovat yleistyneet erityisesti yhdeksännen luokan tytöillä. Seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan tutkimuksessa sellaista lapsen tai nuoren seksuaalisen kanssakäymisen kokemusta, jota lähdetäisiin rikoslain mukaisesti viranomaistoimin selvittämään mahdollisena seksuaalisena hyväksikäyttönä.

Vuonna 2022 kahdeksan prosenttia yhdeksäsluokkalaisista tytöistä raportoi seksuaaliväkivallan kokemuksista, kun vuonna 2013 kokemuksia oli viidellä prosentilla lapsiuhrituskimukseen vastanneista yhdeksäsluokkalaisista tytöistä. Vastaava kehitys on nähtävillä kuudesluokkalaisten tyttöjen kohdalla, mutta määrät ovat pienempiä (vuonna 2013 yksi prosentti ja vuonna 2022 kolme prosenttia). (Kuvio 15.) Poikien kohdalla kokemusten määrä oli niin pieni sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisilla, ettei muutoksesta voida tehdä selkeitä johtopäätöksiä.

Kuvio 15. Tyttöjen seksuaaliväkivallan kokemukset vuosiluokittain vuosina 1988, 2008, 2013 ja 2022, % (lähde: Mielityinen ym. 2023.).

Suurin osa (40 %) seksuaaliväkivallan kokemuksista tapahtuu yhdeksäsluokkalaisilla ensimmäisen kerran 15-vuotiaille tai sitä vanhemmille nuorille. Kuudesluokkalaiset ovat useimmiten 12-vuotiaita ensimmäisen seksuaaliväkivallan kokemuksen tapahtuessa. Tuntemattomien osuus toisena osapuolena on yleistynyt yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä merkittävästi.

Vuonna 2022 puolella seksuaaliväkivaltaa kokeneista tytöistä kokemuksen toinen osapuoli on ollut tuntematon, kun vuonna 2013 tuntemattomien osuus oli 23 prosenttia. Yhdeksäsluokkalaisilla pojilla seksuaaliväkivallan kokemusten toinen osapuoli on yleisimmin ystävä (41 %) ja tuntemattomien osuus on vähentynyt. Kuudesluokkalaisilla tuntemattomien osuus on tytöillä noussut 31 prosentista 58 prosenttiin ja pojilla neljästä prosentista 41 prosenttiin, mutta kuudesluokkalaisien kohdalla on muistettava, että seksuaaliväkivaltaa kokeneiden määrät ovat edelleen pieniä.

Seksuaaliväkivallan yhteydessä koettu pakottaminen ja väkivalta ovat yleistyneet vuodesta 2008 alkaen. Vuonna 2008 seksuaaliväkivaltaa kokeneista kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista 25 prosenttia ja vuonna 2013 vastaavasti 33 prosenttia raportoi pakottamista tai väkivaltaa. Vuonna 2022 näin raportoi 39 prosenttia seksuaaliväkivaltaa kokeneista kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista. Vuonna 2022 useampi (32 %) koki tapahtuneen hyväksikäyttönä kuin vuonna 2013 (20 %).

Erot uhrikokemuksissa yksilöön liittyvien tekijöiden mukaan

Väkivaltaa kokevat lapset ja nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä. Esimerkiksi seksuaaliväkivallan kokemuksissa on suuria, sukupuoleen liittyviä eroja. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä seksuaaliväkivaltaa on kokenut seitsemän prosenttia, pojista kaksi prosenttia ja muunsukupuolisista kymmenen prosenttia. Kuudesluokkalaisista tytöistä kokemuksia raportoi kolme prosenttia, pojista yksi prosentti ja muunsukupuolisista kahdeksan prosenttia.

Myös perheväkivallan kokemuksissa ja internetissä koetussa väkivallassa ja häirinnässä on eroja sukupuolen mukaan niin, että tytöillä ja muunsukupuolisilla on enemmän kokemuksia kuin pojilla. Perheväkivallan kokemuksissa on lisäksi merkittäviä lasten ja nuorten erityistarpeisiin liittyviä eroja, ja niillä lapsilla ja nuorilla, joilla on jokin vamma, sairaus tai erityistarve tai haasteita mielenterveydessä, on enemmistöä yleisemmin henkisen perheväkivallan kokemuksia. Vastaavat erot ovat näkyvissä myös väkivalta- ja omaisuusrikoksissa sekä seksuaaliväkivallassa.

2.1.5 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa – TEAviisari

Kirjoittaja: Kirsi Wiss, THL

Hyvinvoinnin ja terveyden ja edistäminen peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa -tiedonkeruut ovat osa Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmää (TEAviisari), joka muodostuu eri toimintojen (perusterveydenhuolto, liikunta, perusopetus, toisen asteen koulutus, kuntajohto, kulttuuri) kokonaisuudesta. Tiedot kerätään kultakin toimialalta kahden vuoden välein ja tulokset raportoidaan maksuttomassa ja kaikille avoimessa TEAviisari-verkkopalvelussa (ks. teaviisari.fi, THL 2023b, 2023e). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus ovat vuodesta 2006 kehittäneet ja keränneet tietoja, jotka tekevät näkyväksi koulujen ja oppilaitosten tekemän työn hyvinvoinnin ja terveyden sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämisessä.

Aineisto

Perusopetuksen tiedot kerätään syksyllä, parittomina vuosina. Vuonna 2021 tietonsa toimitti 1 865 peruskoulua (86 % kaikista Manner-Suomen peruskouluista, 99 % kunnista edustettuna, THL 2022b). Seuraava tiedonkeruu tehdään loppuvuodesta 2023.

Lukioiden ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen tiedot kerätään parillisina vuosina. Vuonna 2020 tietonsa toimitti 345 lukiota (95 % kaikista Manner-Suomen lukioista, 99 % kunnista edustettuna) ja 336 ammatillista perustutkintokoulutusta tarjoavan oppilaitoksen toimipistettä (96 % kaikista toimipisteistä; THL 2021b ja Wiss ym. 2021). Vuoden 2022 tiedonkeruun tulokset julkaistaan keväällä 2023.

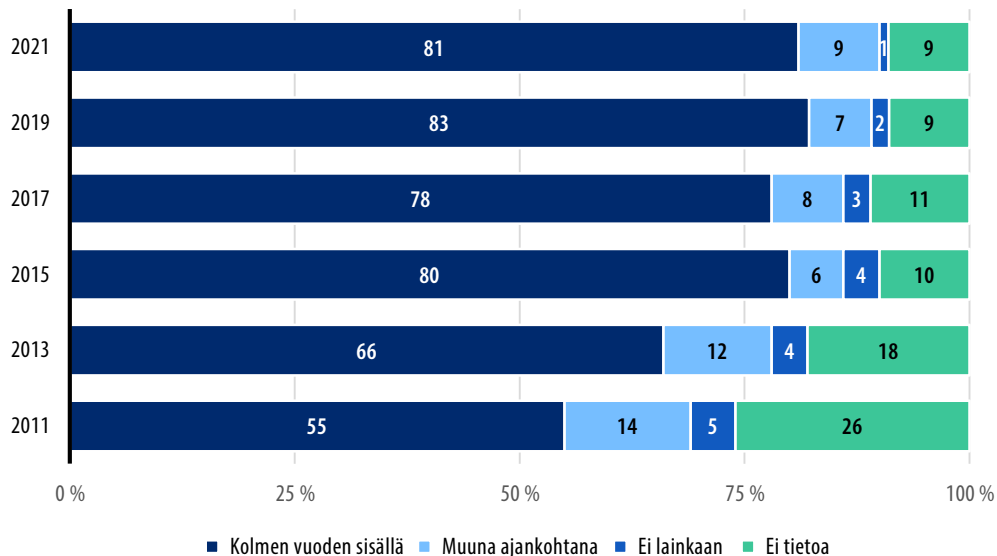
Seuraavassa raportoidaan peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen tulokset viimeisimmältä tiedonkeruujankohdalta – peruskouluista vuodelta 2021 ja lukioista sekä ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta vuodelta 2020. Tuloksia peilataan mahdollisuuksien mukaan aiempien vuosien tuloksiin.

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy ja puuttuminen terveellisyden, turvallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa

Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan koulu- ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä yhteisön hyvinvointi tulee tarkastaa kolmen vuoden välein. Vuonna 2021 peruskouluista 81 prosenttia ilmoitti, että tarkastus on tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja yhdeksän prosenttia, että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika (Kuvio 16) (THL 2022b).

Noin joka kymmenes (9 %) peruskoulu ei tiennyt viimeisimmän tarkastuksen ajankohtaa. Tarkastusten toteuttaminen oli hivenen heikentynyt kahden vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna, mutta ne olivat selkeästi yleistyneet kymmenen vuoden seuranta-ajalla. (THL 2022b.)

Kuvio 16. Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksen toteuttaminen vuosina 2011–2021, peruskoulujen prosenttiosuudet (lähde: THL 2022b).

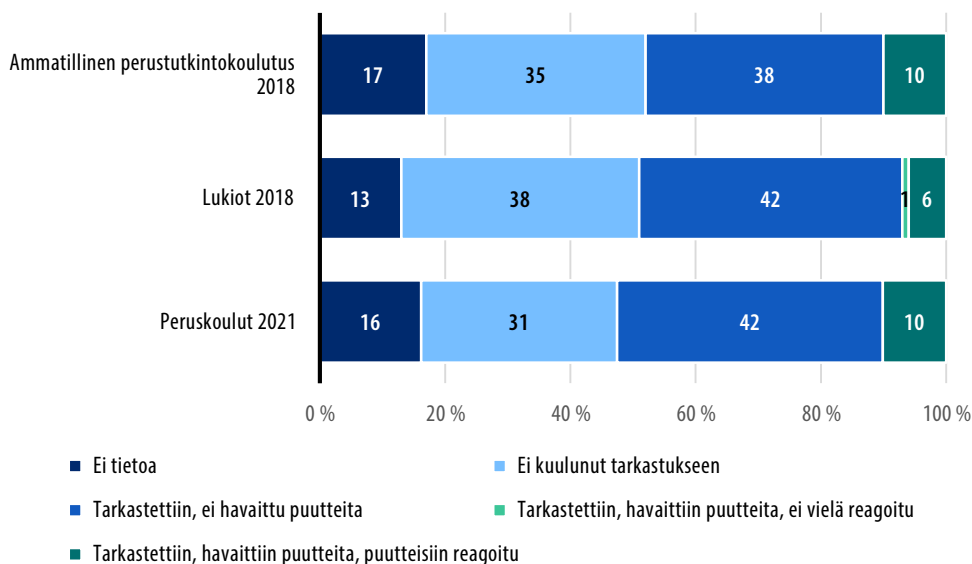
Vuonna 2020 lukioista 76 prosenttia (77 % vuonna 2018) ilmoitti, että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja yhdeksän prosenttia, että tarkastuksesta oli kulu-
nut pidempi aika. Lukioista 15 prosentissa (12 % vuonna 2018) ei tiedetty viimeisimmän tarkastuksen ajankohtaa. (THL 2021b.) Vastaavasti ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä 70 prosenttia (66 % vuonna 2018) ilmoitti, että tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja viisi prosenttia, ettei tarkastusta ollut tehty lainkaan. Noin joka viidennessä (18 %) toimipisteessä ei tiedetty viimeisimmän tarkastuksen ajankohtaa vuonna 2020. (Wiss ym. 2021.)

Vuonna 2021 peruskoulut ilmoittivat, että 53 prosentissa (59 %:ssa vuonna 2019) kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy ja niihin puuttuminen olivat kuuluneet viimeisimmän terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksen sisältöihin (Kuvio 17). Yhteensä 187 koulussa (20 % niistä kouluista, joissa teemat olivat kuuluneet tarkastukseen) oli havaittu puutteita näissä asioissa). Havaittuihin puutteisiin oli syksyllä 2021 reagoitu 96 prosentissa kouluista. (THL 2022b.)

Vuonna 2018 lukioista joka toisessa (49 %) kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy ja niihin puuttuminen olivat kuuluneet viimeisimpään tarkastukseen (Kuvio 17). Yhteensä 23 lukiossa (17 % tarkastetuista) oli havaittu puutteita näihin teemoihin liittyen. Syksyllä

2018 havaittuihin puutteisiin oli reagoitu 87 prosentissa lukioista. (THL 2021b.) Vastaavasti kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy ja niihin puuttuminen oli tarkastettu 48 prosentissa ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä (Kuvio 17). Niistä yhteensä 28:ssä (29 % tarkastetuista toimipisteistä) havaittiin puutteita. Syksyllä 2018 puutteisiin oli reagoitu valtaosassa (97 %) toimipisteissä. (Wiss ym. 2021.)

Kuvio 17. Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyn ja puuttumisen arviointi peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisten toimipisteiden viimeisimmässä terveellisyys- ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksessa. Peruskoulut tiedonkeruuvuosi 2021, lukiot ja ammatillinen perustutkintokoulutus vuosi 2018 (lähde: THL 2021b, 2022b; Wiss ym. 2021.).

Yhteiset kirjatut käytännöt kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisessä

Yhteiset kirjatut käytännöt tukevat varhaista puuttumista ja toiminnan seuranta. Vuonna 2021 peruskouluista 97 prosentissa oli käytössä yhteisesti sovittu kirjattu käytäntö tai toimintaohje kiusaamiseen puuttumisesta (97 %:ssa vuonna 2019 ja 88 %:ssa vuonna 2017). (ks. teaviisari.fi/perusopetus, THL 2023c.)

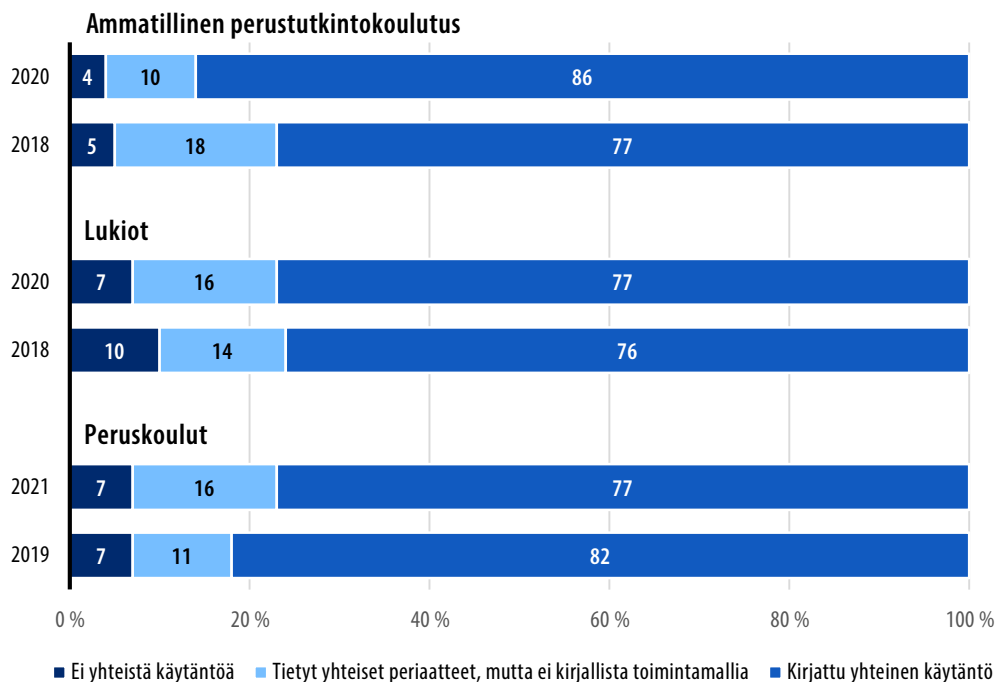
Vuonna 2021 peruskouluista 88 prosenttia ilmoitti seuraavansa oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia kirjaamalla ja tilastoimalla kaikki havaitut kiusaamis- ja väkivaltatapaukset. Vastaavasti 74 prosenttia kouluista kirjasi ja tilastoi kaikki havaitut seksuaalisen häirinnän tapaukset. Lukioista 60 prosenttia ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen

toimipisteistä 57 prosenttia tilastoi kaikki havaitut kiusaamistapaukset vuonna 2020. Vuonna 2018 vastaava luku lukioissa sekä ammatillisten toimipisteissä oli 65 prosenttia. (ks. teaviisari.fi/lukio-ja-ammattillinen-koulutus, THL 2023d.)

Peruskouluista 77 prosentissa oli käytössä kirjattu yhteinen käytäntö seksuaaliseen häirinnän tunnistamiseksi ja puuttumiseksi vuonna 2021 (Kuvio 18). Noin kuudesosalla (16 %) oli käytössä tietyt yhteiset periaatteet, mutta ei kirjallista toimintamallia. Kirjatut yhteiset käytännöt olivat hieman vähentyneet peruskouluissa vuoteen 2019 verrattuna. (THL 2022b.)

Lukioista 77 prosentissa ja ammatillisten toimipisteistä 86 prosentissa oli käytössä kirjattu yhteinen käytäntö seksuaaliseen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi vuonna 2020. Kirjalliset yhteiset käytännöt olivat yleistyneet kahden vuoden seuranta-ajalla toisen asteen oppilaitoksissa. (Kuvio 18; THL 2021b ja Wiss ym. 2021.)

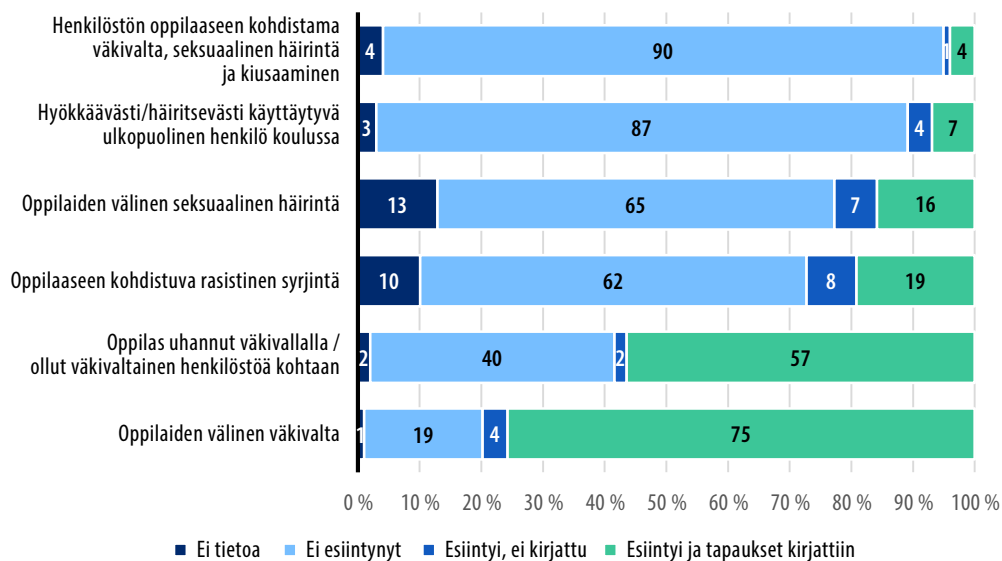
Kuvio 18. Peruskouluissa (vuosina 2019 ja 2021), lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa (vuosina 2018 ja 2020) käytössä olleet käytännöt tai toimintaohjeet seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi (lähde: THL 2021b, 2022b ja Wiss ym. 2021.).

Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa

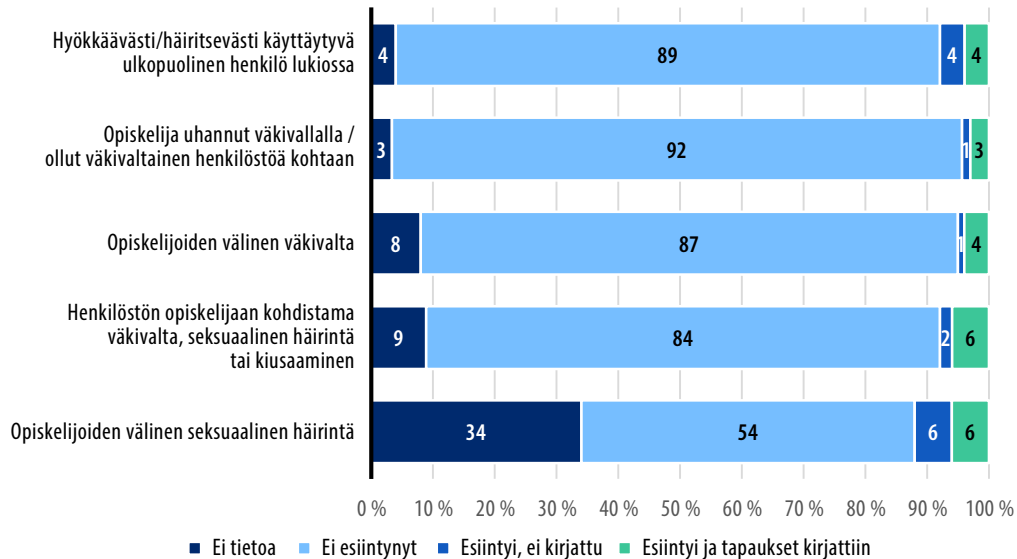
Kuvioissa 19–21 kuvataan erilaisten häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja niiden kirjaaminen peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Yleisimmin (79 %) peruskouluissa esiintyi oppilaiden välistä väkivaltaa lukuvuonna 2020–2021. Peruskouluista yli puolet (59 %) ilmoitti, että oppilas oli uhannut väkivallalla tai ollut väkivaltainen henkilöstön jäsentä kohtaan. Oppilaiden välistä seksuaalista häirintää ilmoitti noin joka neljäs (23 %) peruskoulu. (Kuvio 19.) Kahdeksassa prosentissa (yhteensä 122 koulua) kouluista tapauksia ei kirjattu mihinkään asiakirjaan lukuvuonna 2020–2021. (THL 2022b.)

Kuvio 19. Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen peruskouluissa lukuvuonna 2020–2021 (lähde THL 2022b.).

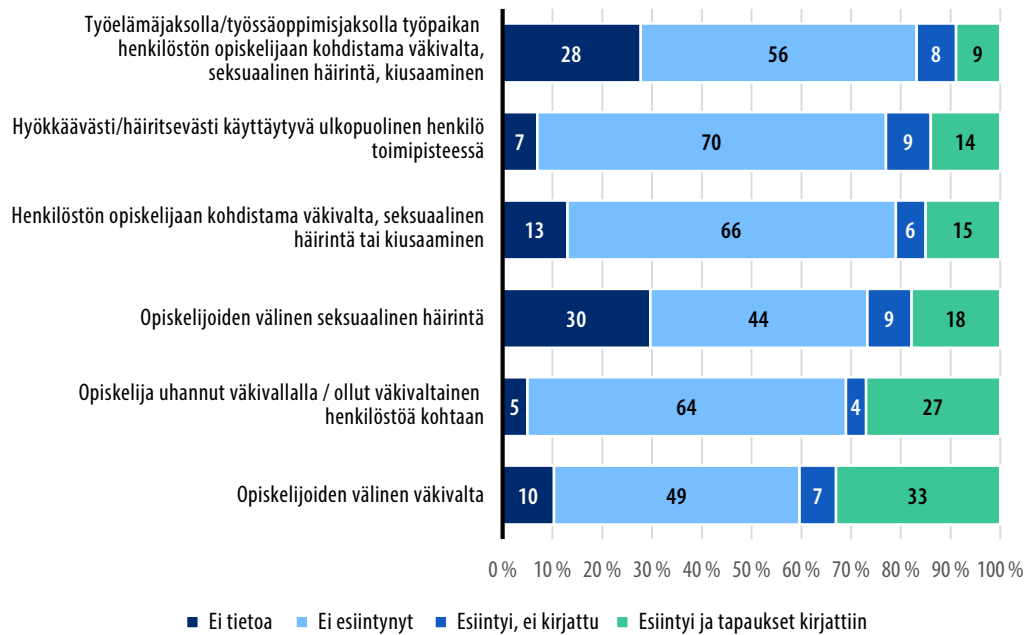
Lukiot ilmoittivat, että häirintä- ja ongelmatilanteita esiintyi vain harvoin (4–12 %) (Kuvio 20). Opiskelijoiden välistä seksuaalista häirintää ilmoitti 12 prosenttia lukioista. Toisaalta joka kolmannessa (34 %) lukiossa ei tiedetty, oliko häirintää esiintynyt. (THL 2021b.)

Kuvio 20. Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen lukioissa lukuvuonna 2019–2020 (lähde: THL 2021b.).

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa esiintyi yleisimmin opiskelijoiden välistä väkivaltaa (40 %) tai opiskelija oli uhannut väkivallalla tai ollut väkivaltainen henkilöstön jäsentä kohtaan (31 %) lukuvuonna 2019–2020. Opiskelijoiden välistä seksuaalista häirintää esiintyi noin joka neljännessä (27 %) toimipisteessä ja noin joka kolmas (30 %) toimipiste ei osannut ilmoittaa, oliko opiskelijoiden välistä seksuaalista häirintää esiintynyt. (Kuvio 21; Wiss ym. 2021.)

Kuvio 21. Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa lukuvuonna 2019–2020 (lähde: Wiss ym. 2021.).

Osallisuus

Peruskouluista 72 prosentissa oppilaat olivat osallistuneet kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn ja niihin puuttumisen toimintatapojen suunnitteluun lukuvuonna 2020–2021. Lukuvuonna 2018–2019 vastaava luku oli 75 prosenttia ja lukuvuonna 2016–2017 puolestaan 77 prosenttia. (THL 2022b.)

Lukioissa 43 prosentissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 65 prosentissa opiskelijat olivat osallistuneet kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn ja niihin puuttumisen suunnitteluun lukuvuonna 2019–2020 (THL 2021b ja Wiss ym. 2021).

Yhteenveto

Peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa on mahdollista ehkäistä kiusaamista, väkivaltaa ja seksuaalista häirintää erilaisin tavoin. Yhteiset kirjatut käytännöt tukevat varhaista puuttumista ja toiminnan seuranta. Peruskouluissa on yleisesti käytössä kirjallisia yhteisiä käytäntöjä kiusaamiseen puuttumiseksi. Suuressa osassa kouluista ja oppilaitoksista on myös kirjattu tai muu yhteinen käytäntö seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi.

Koulujen ja oppilaitosten toiminnasta löytyy myös kehitettävää. Huomionarvoista on, että peruskouluista noin joka kahdeksassa, lukioista joka kolmannessa ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä noin joka kolmannessa ei tiedetty, esiintyikö oppilaiden tai opiskelijoiden välistä seksuaalista häirintää vai ei. Erilaisten häirintä- ja ongelmatilanteiden tunnistamiseen ja kirjaamiseen tulisivat jatkossa kiinnittää huomiota. Suuressa osassa kouluja ja oppilaitoksia on kirjattu yhteinen käytäntö esimerkiksi seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi, mutta ei vielä läheskään kaikissa.

Koulu- ja oppilaitosympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa tulisi jatkossa huomioida aiempaa useammin myös oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat tekijät, kuten kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy ja niihin puuttuminen. Myös oppilaiden ja opiskelijoiden osallistumismahdollisuuksia kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn ja niihin puuttumisen toimintatapojen suunnitteluun tulisi kehittää ja lisätä.

Kouluista ja oppilaitoksista kerättävä tieto tukee toiminnan suunnittelua ja kehittämistä sekä mahdollistaa tehdyn työn seurannan ja arvioinnin. Samalla kerätyt tiedot tarjoavat vertailutietoa muista kouluista, oppilaitoksista ja kunnista.

2.2 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohja

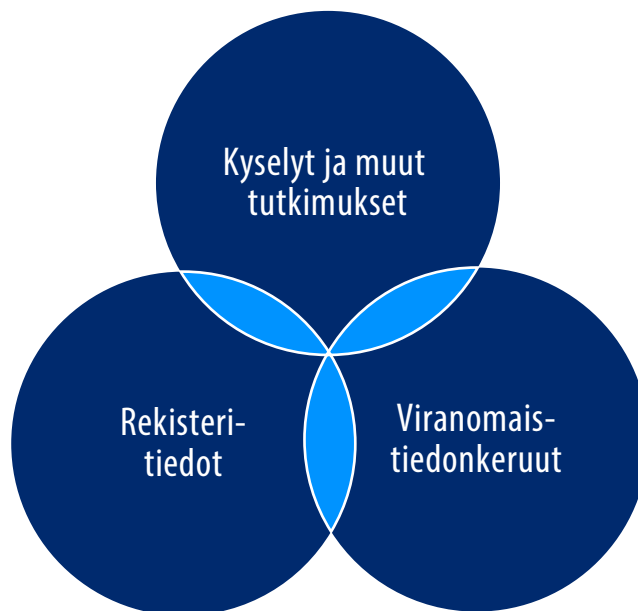
Kirjoittajat: Markus Kaakinen, Krimo (HY) ja Anna Raeste, Krimo (HY)

Keväällä 2022 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän* alaisuuteen (alatyöryhmäksi) perustettiin *Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjatyöryhmä*. Tietopohjatyöryhmän työtä koordinoivat sosiaali- ja terveysministeriö (STM), THL ja kansallinen lapsistrategia yhteistyössä eri ministeriöiden ja asiantuntijatahojen kuten Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (Krimo), oikeusministeriön ja Itä-Suomen yliopiston kanssa.

Työryhmän perustana on lapsen oikeuksien sopimus ja kansainväliset sopimukset (ks. Iivonen & Pollari 2020), kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma (VN 2021) ja tarkemmin Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmaan 2020–2025 (Korpilahti ym. 2019, luku 4, Korpilahti 2021, luku 3) kirjattu toimenpide lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ja heidän kokemansa väkivallan tietopohjan varmistamisesta, yhtenäistämistä ja kokoamisesta. Viimeksi mainitussa toimenpiteessä korostetaan, että myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten kokemasta väkivallasta tulisi saada tietoa. Tietopohjatyöryhmän työssä mukana olevat tahot on kirjattu tämä raportin liitteeseen 3.

Suomalainen lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ja heidän kokemansa väkivallan tietopohja on laaja, eikä tässä osuudessa ole tavoitteena tai mahdollista kuvata sitä tyhjentävästi. Yleisellä tasolla tietopohja voidaan tiivistää kyselytutkimuksiin (ja muihin tutkimuksiin), rekisterilähteisiin ja viranomaisilta tehtäviin tiedonkeruisiin (Kuvio 22). Näitä tietoja tuottavat monet eri tahot aina tutkimusorganisaatioista ja viranomaisista kansalaisjärjestöihin. Yhdessä nämä eri tietolähteet tuottavat varsin laajan tietopohjan lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta. Toisaalta laaja tietopohja on myös hajanainen.

Kuvio 22. Eritaustaiset tiedot muodostavat yhdessä lasten ja nuorten kokeman väkivallan tietopohjan kokonaisuuden.

2.2.1 Tietolähteet: kyselyt ja rekisteritiedot

Useat tietopohjan keskeiset indikaattorit perustuvat toistuviin ja kansallisesti edustaviin kouluissa toteutettaviin kyselytutkimuksiin. Tällaisia koulukyselyitä ovat Kouluterveyskysely (THL), Nuorisoriikollisuuskysely (Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti) ja Lapsiuhritutkimus (Tampereen yliopisto) (ks. tarkemmin luvun 2.1 em. kyselyjen osuudet). Myös Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on kerännyt hyvinvointikyselyä yhteistyössä koulujen kanssa vuosina 2018–2020 (MLL 2021 a). Kysely sisältää tietoja lasten ja nuorten kiu-
saamista koskevista kokemuksista ja näkemyksistä.

Koulukyselyt muodostavat väkivaltaa koskevan tietopohjan ytimen, jonka avulla on mahdollista kerätä luotettavia ja laajoja lasten ja nuorten eri ryhmiä edustavia kyselytietoja (ks. esim. Kaakinen ym. 2022a)⁹. Yhdessä lapsiin kohdistuvan väkivallan teemoja lähestyvät säännölliset koulukyselyt mahdollistavat ilmiön moniulotteisen tarkastelemisen ja ajallisen seurannan. Lapsiuhritutkimuksen tuottama tieto antaa laajan kuvan lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja sen eri muodoista niin aikuisten kuin toisten nuorten taholta. Kouluterveyskyselyt tuottavat tietoa lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista rajatummin mutta säännöllisellä seurannalla ja isommilla otoksilla. Kouluterveyskyselyiden vahvuus on lisäksi se, että niiden avulla väkivaltakokemuksia voidaan tarkastella rinnan muiden terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien tietojen kanssa. Nuorisoriikollisuuskyselyillä saadaan puolestaan tärkeää tietoa paitsi nuorten uhrikokemuksista myös nuorten väkivaltakäyttäytymisestä¹⁰.

Lapsuutta koskevan tietopohjan kokonaisuuden kannalta säännöllisillä kouluissa toteutettavilla kyselyillä on olennaisia vahvuuksia. Edustavina kyselyinä ne antavat käsityksen väkivaltakokemusten laajuudesta lasten ja nuorten ryhmässä Suomessa. Koska kyselyt toteutetaan säännöllisin väliajoin, voidaan muodostuvien aikasarjojen avulla tarkastella myös väkivallan ja sen erityispiirteiden ajallista kehitystä¹¹. Kyselytietojen keskeinen vahvuus on lisäksi se, että niiden avulla voidaan tarkastella myös sellaisia väkivaltakokemuksia, jotka eivät tule poliisin tai muiden viranomaisten tietoon. Kaiken kaikkiaan valtaosa lasten ja nuorten tekemästä ja kokemasta väkivallasta on piiloväkivaltaa.

Kyselytutkimusten haasteena on kuitenkin kaikkein vakavimman väkivallan havaitseminen (esim. henkirikollisuus). Tältä osin tietopohjaa täydentävät rekisterilähteet. Edustavien kyselytietojen avulla voidaan myös tuottaa kansainvälisesti vertailukelpoisia indikaattoreita ja tarkastella Suomen tilannetta suhteessa verrokkimaihin. Esimerkiksi kansainvälisen nuorisoriikollisuuskyselyn (International Self-Report Delinquency Study) viimeisin tiedonkeruu kattaa Suomen mukaan lukien noin 50 maata (Marshall ym.2022).

Koulukyselyiden toteuttamiseen ja tulevaisuuteen liittyy kuitenkin myös haasteita. Kyselyjen osallistumisaste on laskenut Suomessa ja kansainvälisesti. Koulujen osallistumisen tukemiseen tarvitaankin kansallisesti ratkaisuja, jos laadukas tietopohja halutaan säilyttää.

9 Esimerkiksi kotona toteutettavat kyselyt eivät tuota yhtä luotettavia ja edustavia tietoja.

10 Nuoret kokevat väkivaltaa pääasiassa toisten nuorten taholta, jolloin myös väkivalta-teot ovat keskeinen osa kattavaa tietopohjaa.

11 Aikasarjat edellyttävät, että kyselyt toteutetaan vertailukelpoisesti yli ajan. Lisäksi keruun tulee olla säännöllistä. Tällä hetkellä esimerkiksi Lapsiuhritutkimuksen säännöllinen toteuttaminen ei ole mahdollista, sillä tutkimuksella ei ole pysyvää rahoitusta tai toteutuksesta vastaavaa tahoja. Jatkossa Lapsiuhritutkimuksen tasaisen toteuttamisen turvaaminen on tietopohjan kannalta keskeistä.

Erityisesti koulujen osallistuminen tietopohjan keskeisiin kansallisiin tiedonkeruisiin tulisi turvata. Osaltaan tätä tukisi kouluun kohdistuvien muiden tietotarpeiden nykyistä parempi koordinointi ja kyselypaineen vähentäminen. Näin voitaisiin turvata oppilaitosten osallistuminen toistuviin ja kansallisesti keskeisiin kyselyihin. Edes koulukyselyt eivät kuitenkaan välttämättä tavoita kaikkia lasten ja nuorten ryhmiä (esim. sairaalakoulujen oppilaat). Kyselytutkimukseen osallistumista tukevia, eettisesti kestäviä tutkimuskäytäntöjä onkin tarpeen kehittää, jotta kyselytutkimuksilla voidaan tuottaa yhä paremmin kaikkia lapsia ja nuoria koskevaa tietoa.

Säännöllisesti kerättävät koulukyselyt eivät yksin tuota riittävää kuvaa lasten ja nuorten kohtaamasta väkivallasta. Väkivallan tietopohja rakentuukin olennaisesti myös muista yliopistojen ja muiden tutkimuslaitosten (ks. esim. Hytönen ym. 2016, Kokko & Martin 2019, Lahtinen 2022, Siltala ym. 2022) sekä kansalaisjärjestöjen (ks. esim. Pelastakaa Lapset 2021a, 2021b, 2021c, 2021d, MLL 2021a, 2021b, Holappa & Pajamäki 2021) toteuttamista kyselyistä ja muista tutkimuksista. Ne tuottavat laajasti tietoa väkivallasta ja sen kokemuksesta eri ympäristöissä. Osa näistäkin indikaattoreista on luonteeltaan jatkuvia. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry toteuttaa vuosittain *Lapsen Ääni -kyselyn* (Pelastakaa Lapset 2021b). Kyselyn teemat vaihtuvat vuosittain, ja esimerkiksi vuonna 2021 mukana oli kysymyksiä koetusta fyysisen väkivallan uhasta.

Lastensuojelun Keskusliitto on kartoittanut kyselyiden avulla lapsiin kohdistuvan kurituskäytön ja siihen liittyvien asenteiden kehitystä Suomessa 2000-luvulla (ks. Paasivirta 2021). Sosiaali- ja terveysministeriö taas on julkaissut säännöllisesti tasa-arvobarometria, joka selvittää myös alaikäisten kokemaa seksuaalista ja/tai sukupuoleen perustuvaa häirintää (Attila ym. 2017)¹². Lapsiasiavaltuutetun toimiston vuorovuosittain toteuttama Lapsibarometri-tutkimus perustuu 6–7-vuotiaiden lasten arkea ja elämää koskeviin puhe- ja kirjallisiin haastatteluihin (Tuukkanen 2022). Vuoden 2022 tutkimuksen erityisteemana oli lasten turvallisuus.

Rekisteritiedot

Kyselyjen lisäksi erilaiset rekisteritiedot muodostavat keskeisen tietopohjalähteen. Rekisteritiedot koostuvat pääasiassa viranomaistyössä kirjatiksi tulleista tiedoista lapsiin ja nuoriin kohdistetusta väkivallasta. Keskeisiä väkivallan indikaattoreita ovat esimerkiksi rikos- ja pakkokeinotilasto, kuolemansyytilasto ja Hoitoilmoitusjärjestelmä (Hilmo), ks. tarkemmin em. tietolähteiden osuudet raportin luvusta 2.1. Rekisteritietojen keskeinen vahvuus on, että eri lähteistä tulevia tietoja on (jossain määrin) mahdollista yhdistää. Näin voidaan

¹² Tasa-arvobarometrit on toteuttanut Tilastokeskus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella toimiva Tasa-arvotiedon keskus vastasi vuoden 2017 barometrin koordinoinnista.

tarkastella esimerkiksi erityisen haavoittuvassa asemassa olevia lasten ja nuorten ryhmiä. Toisaalta myös kysely- ja muita tietoja voidaan joissain tapauksissa yhdistää rekisteritietoihin. Jatkossa tietolähteiden yhdistäminen auttaisi vahvistamaan ja laajentamaan lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjaa. Erilähteisiä tietoja yhdistämällä voidaan myös seurata väkivallan ja muiden kielteisten lapsuusaikaisten kokemusten riskejä ja seurauksia elämänsä aikana (Karlsson ym. 2023, Suomen Akatemia 2022). Tietojen yhdistämisessä tulee kuitenkin huomioida eettiset näkökohdat ja rekisteröityjen tietosuojat.

Toinen rekisteritietojen vahvuus on niiden kattavuus. Erilaisten rekisteri-indikaattorien avulla voidaan tarkastella laajasti koko väestöä tai sen osia sekä seurata myös harvinaisempia ja vakavampia väkivaltakokemuksia (esim. henkirikollisuus). Toisaalta tietojen tilastointitarkkuuteen voi liittyä ongelmia. Esimerkiksi väkivallan tekijän tietojen tai ikäryhmäpohjainen tarkastelu ei ole kaikkien indikaattorien kohdalla mahdollista¹³. Tarkastelun haasteena on myös se, etteivät tiedot kata piiloväkivaltaa. Rekisteritietojen vertailtavuutta ja käyttöä ajallisessa seurannassa taas hankaloittavat lainsäädännön ja rekisteröintitapojen muutokset. Onkin tärkeää, että tietopohja sisältää rekisteritietojen ohella myös muita indikaattoreita.

Viranomaisrekisterien lisäksi tietoja lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta kirjataan ja tallennetaan myös järjestöjen toiminnassa. MLL julkaisee vuosittain raportin Lasten ja nuorten puhelimeen ja chatiin kirjatusta puhelusta, nettikirjeistä ja chat-keskusteluista (MLL 2021d). Pelastakaa Lapset ry on puolestaan julkaissut tietoa esimerkiksi Netti-vihje-verkkovihjepalveluunsa kirjatusta lapsia seksuaalisovista kuvista (Pelastakaa Lapset 2021a).

2.2.2 Järjestöjen työ ja viranomaistiedonkeruut

Tietoa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta väkivallasta voidaan kerätä myös epäsuorasti erilaisien viranomaistiedonkeruiden kautta. Näissä tiedonkeruissa väkivallasta kerätään tietoja ilmiön kanssa työskenteleviltä viranomaisilta ja ammattilaisilta. Tiedonkeruilla saadaan kerättyä sellaista tietoa, jotka eivät tule rekisteröidyiksi ja tilastoiduksi osana viranomaisyöskentelyä tai vaikkapa kolmannen sektorin toimintaa. Toisaalta tiedonkeruilla kerätty tieto on epäsuoraa ja kattaa väkivallan vain siltä osin, kuin se näyttäytyy viranomaistyössä. Yksi esimerkki em. tiedonkeruista on THL:n toteuttama kuntien eri toimialoja koskeva TEA-viisari (ks. tarkemmin raportin luku 2.1.5.)

13 Tietopohjan kannalta on tärkeää, että keskeiset rekisterilähteet ja niiden tarpeeksi tarkka ikäpohjainen luokittelu turvataan jatkossakin.

THL ja Opetushallitus ovat keränneet OPA-seurannoilla tietoa kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään liittyvästä työstä opiskeluhuollossa työskenteleviltä terveydenhoitajilta, kuraattoreilta, psykologeilta ja lääkäreiltä (Hietanen-Peltola ym. 2022). THL:n neuvolapalveluiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisessa seurantatutkimuksessa (Hakulinen ym. 2022) kuvataan tuloksia lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevien terveyspalvelujen tilasta vuosina 2020-2021. Tässä seurantatutkimuksessa kerättiin tietoja esimerkiksi palveluissa tehtävästä väkivallan vastaisesta työstä ja työmenetelmistä sekä niihin liittyvistä palveluketjuista.

Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) puolestaan on toteuttanut *Oppilaitosten turvallisuustutkimus ja Henkrikollisuuden seurantajärjestelmä*-tiedonkeruita. Oppilaitosten turvallisuustutkimuksessa kerätään rehtoreilta tietoja koulujen turvallisuudesta ja väkivallasta (Näsi ym. 2017). Henkrikollisuuden seurantajärjestelmää ylläpidetään yhteistyössä Poliisihallituksen kanssa. Järjestelmän avulla voidaan seurata myös lasten ja nuorten kokemaa ja tekemää kuolemaan johtanutta väkivaltaa ja sen erityispiirteitä. Seurantajärjestelmä sisältää tiedot kaikista Suomessa tehdyistä, poliisin tietoon tulleista henkriköksistä. Tiedot kerätään suoraan henkrikostutkimuksista vastaavilta rikostutkijoilta (Lehti 2020).

Tiedot mahdollistavat myös henkirikosten kansainvälisen vertailun ja seurannan. Leidenin yliopiston ylläpitämä *European Homicide Monitor* -tiedonkeruu sisältää aikuisia koskevan tiedon ohella myös lapsiin ja nuoriin kohdistuneita sekä heidän tekemiä henkriköksia ja niiden piirteitä (Liem & Pridemore 2011).

Tiedonkeruiden lisäksi tutkimuksissa on tuotettu arviointitietoa eri toimijoiden käyttämistä väkivallan torjunnan menetelmistä (ks. esim. Kaakinen ym. 2022b, Rumpu 2022) sekä palvelutarjonnan puutteista ja kehittämistarpeista (Haikkola ym. 2019). Jatkossa tarvitaan nykyistä kattavammin tietoa vaikuttavista väkivallan torjunnan menetelmistä. Lisäksi kattava tietopohja edellyttää jatkossa systemaattisempaa tietoa lasten väkivaltakokemuksiin liittyvien erilaisten palvelutarpeiden täyttymisestä (ks. esim. Laajasalo ym. 2020).

2.2.3 Yhteenveto

Lasten ja nuorten kokeman väkivallan tietopohja on laaja, mutta hajanainen. Hajanaisuudesta johtuen kokonaiskuvan saaminen edellyttää perehtymistä useista eri lähteistä saataviin tietoihin. Tähän haasteeseen vastaa osaltaan eri tahojen tekemä tietopohjan indikaattoreita yhdistävä ja kokoava työ. Esimerkiksi Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla 2023) ylläpitää Itlasto-tietokantaa, joka sisältää laajasti lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavia kansallisia indikaattoreita (ks.itlasto.fi, Itla 2023). THL taas on koonnut

Sotkanet-alustalle (THL 2023f) tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Kummaltakin edellä mainitulla alustalta löytyy myös indikaattoreita lapsista ja nuorista ja heidän kohtaamastaan väkivallasta.

Myös Tilastokeskuksella on käynnissä tietopohjaa koskeva osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa tehtävä toimenpide (ks. toimenpide 24: Tilastokeskus, 2022). Toimenpiteessä tavoitteena on luoda kattava kuvaus lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisen tietopohjasta sekä tehdä ehdotus sivustosta, joka kokoaisi kaikki lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavat indikaattorit samaan paikkaan. Myös väkivaltatiedot ovat osa kokonaisuutta.

Tilastokeskuksen toimenpiteessä on myös hahmoteltu kehittämistarpeita tietopohjan parantamiseksi. Näitä ovat muun muassa yhteisen lapsitiedon tietovarannon rakentaminen, survey-tiedonkeruuyhteistyön tiivistäminen sekä tiedon jatkuvuuden varmistaminen (Pärnänen 2022). Tietopohjan vahvistaminen edellyttää eri asiantuntijatahojen aiempaa tiiviimpää yhteistyötä. Tietopohjan seuraamista, kehittämistä ja koostamista varten tulisi-kin luoda pysyviä rakenteita ja käytäntöjä.

Tällä hetkellä Suomessa ei ole tahoja, jonka säännöllisiin tehtäviin kuuluisi tietopohjan kokonaisuuden kartoittaminen ja ohjaaminen. Myös säännöllistä koostavaa työtä tarvitaan. Eri indikaattoreiden ja tutkimusten laajaa tietopohjaa kokoava, helposti lähestyttävä ja tehokkaasti hyödynnettävissä oleva tietovaranto olisi tärkeä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisytoimenpiteiden ja lainvalmistelun kannalta. Tietopohjan indikaattoreilla on omat vahvuutensa ja rajoitteensa. Näin eri tietojen tarkasteleminen rinnan antaa kokonaisvaltaisemman kuvan lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta ja mahdollistaa tietojen arvioinnin. Jatkossa olisikin tärkeää, että myös tietopohjaa koostavaa raportointia kehitettäisiin.

Tietopohjan tulee olla myös eettisesti kestävä. Ensinnäkin tietopohjan tulee jatkossa kattaa nykyistä paremmin myös erilaiset haavoittuvassa asemassa olevat lasten ja nuorten ryhmät. Nykyisellään esimerkiksi vammaisuus tai kielitaitoon liittyvät tekijät rajaavat osan lapsista ja nuorista kyselytutkimusten ulkopuolelle. Tiedontuotantoon tarvitaan uusia, inklusiivisia ja eettisesti kestäviä käytäntöjä, jotta osallisuus ja tietopohjan kattavuus voidaan turvata. Toisaalta tarvitaan myös erityisiä haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille suunnattuja tutkimuksia. Lisäksi sensitiivisten väkivaltakokemuksia ja -käyttäytymistä koskevien tietojen kerääminen ja käsittely edellyttävät tutkijoilta eettisen koodiston tuntemista sekä tutkimuskäytäntöjen ja tiedonkeruun reflektointia.

LÄHTEET, LUKU 2

- Attila, H., Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Hokka, P. & Nieminen, M. (2018). Tasa-arvo-
barometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018. [http://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-00-3932-5](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3932-5)
- Danielsson, P. 2022. Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piir-
teet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Keskusrikospo-
liisi. Tiedusteluosasto, strateginen analyysi. [https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/
nuorten-vakivaltarikollisuus-lisaantyy-mutta-vain-alaikaisten-ikaryhmissa](https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/nuorten-vakivaltarikollisuus-lisaantyy-mutta-vain-alaikaisten-ikaryhmissa)
- Ellonen, N., Kääriäinen, J., Salmi, V. & Sariola, H. (2008). Lasten ja nuorten väkivaltako-
kemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta.
Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen
tutkimustiedonantoja 87. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201501291732>
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuorten
väkivaltakokemukset 2013 : Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun
raportteja 110. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-270-8>
- Haikkola, L., Hästbacka, N. & Pekkarinen, E. (toim.) (2019). Kuka vastaa nuorten rikok-
siin? : Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtio-
neuvoston selvitys- ja tutkimus- toiminnan julkaisusarja 2019: 34. [http://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-287-737-6](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-737-6)
- Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Vaara, S. (2022). Poikkeavat olosuh-
teet - tutut palvelut : Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon
seurantatutkimus 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 5/2022. [https://
urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-890-3](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-890-3)
- Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. (2018). Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017:
Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi 15/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
(THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-115-7>
- Helakorpi, S. & Kivimäki, H. (2021). Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely
2021. Tilastoraportti 30/2021, 17.9.2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [https://urn.fi/
URN:NBN:fi-fe2021091446139](https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139)
- Hietämäki, J., Nipuli, S., Peltonen, J., Helenius, J. & Vuorenmaa, M. (2022). Turvallisuus
ja väkivalta. Teoksessa: L. Kestilä, S Kapiainen, M. Mesiäislehto, P. Rissanen (toim.).
Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalou-
teen : Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Raportti 4 / 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-865-1>
- Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. (2022). Kohti yhteistä työtä
hyvinvointialueilla : Opiskeluhoitopalvelujen seuranta OPA 2022. Terveyden ja hyvin-
voinnin laitos (THL). Raportti 11/2022. Yhteistyössä opetushallitus. [https://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-343-931-3](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-931-3)
- Holappa, H. & Pajamäki, T. (Toim.) (2021). Lasten ja nuorten puhelimen ja chatin vuosi-
raportti 2021. Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). [https://www.mll.fi/tiedotteet/
lasten-ja-nuorten-puhelin-ja-chat-2021-arjen-yksinaisyys-suurimpia-yhteydenotto-sy-
ita/?post_date=20220211090359](https://www.mll.fi/tiedotteet/lasten-ja-nuorten-puhelin-ja-chat-2021-arjen-yksinaisyys-suurimpia-yhteydenotto-syita/?post_date=20220211090359)

- Hytönen, K.-M., Malinen, A., Salenius, P., Haikari, J., Markkola, P., Kuronen, M. & Koivisto, J. (2016). Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3806-9>
- Iivonen, E. & Pollari, K. (2020). Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:20. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5417-5>
- Ikonen, R. (2019). Lasten ja nuorten kokemaa väkivaltaa: tuloksia Kouluterveyskyselystä ja Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut -tutkimuksesta. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27,73–78. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla). (2023). Itlasto: miten lapset voivat? <https://itlasto.fi>
- Kaakinen, M., Kivivuori, J., Enzmann, D., Raeste, A. & Näsi, M. (2022a). School and home-based responding in an online youth crime survey: A natural experiment related to school lockdown in spring 2020. *Nordic Journal of Criminology*, 23, 2. <https://doi.org/10.1080/2578983X.2022.2097901>
- Kaakinen, M., Vauhkonen, T., Tanskanen, M., & Hoikkala, T. (2022b). Ankkuritoiminnan vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-036-3>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021a). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. *Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia* 47/2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0684-1>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021b). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia*, 1(1). Suomen Kriminologinen Yhdistys ry. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
- Kaakinen, M. & Raeste, A. (2019). Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta poliisin tilastoissa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin seurantajärjestelmissä. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 53–66. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Karlsson, L., Tolvanen, M., Scheinin, N. M., Uusitupa, H.-M., Korja, R., Ekholm, E., Tuulari, J. J., Pajulo, M., Huotilainen, M., Paunio, T. & Karlsson, H. (2018). FinnBrain Birth Cohort Study Group, Cohort Profile: The FinnBrain Birth Cohort Study (Finn-Brain), *International Journal of Epidemiology*, 47(1),15–16j. <https://doi.org/10.1093/ije/dyx173>
- Kokko, S. & Martin, L. (toim.) (2019). Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymisen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/lasten-ja-nuorten-liikuntakayttaytyminen-suomessa-liitu-tutkimuksen-tuloksia-2018/>

- Korpilahti, U. (2021). Väkivallaton lapsuus 2020–2025 – toimeenpano ja viestintä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5406-9>
- Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi V-M. & Lillsunde P. (toim.). (2019). Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kuoppamäki, S-M., Kääriäinen, J. & Ellonen, N. (2011). Physical violence against children reported to the police : Discrepancies between Register-based Data and Child Victim Survey. *Violence and Victims*, 26, 257-268. <https://connect.springerpub.com/content/sgrvv/26/2/257>
- Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin Yliopisto. (2023). Tutkimushankkeita, nuorisorikollisuuskysely. <https://www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti/tutkimus/tutkimushankkeita>
- Laajasalo, T., Korkman, J. & Rajala, R. (2020). Lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkintaa nopeutettava. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päätösten tueksi 3/2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-477-6>
- Lahtinen, H-M. (2022). Child abuse disclosure: from the perspectives of children to influencing attitudes and beliefs held by interviewers. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 181. University of Eastern Finland. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4459-7>
- Laki lastensuojelulain muuttamisesta (1302/2014). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141302>
- Laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730459>
- Liem, M. & Pridemore, W. A. (toim.) (2011). Handbook of European homicide research: Patterns, explanations, and country studies. New York: Springer.
- Lehti, M. (2020). Henkirikoskatsaus 2020. Kriminologian ja oikeuspolitiikaninstituutti. *Katsauksia* 41/2020. <http://hdl.handle.net/10138/319479>
- Luomala N, & Ikonen R. (2021). Nuorten kotona kokema henkinen kaltoinkohtelu ja sen riskitekijät. *Nuorisotutkimus* 39,4, 4–21. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202302172471>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL). (2021a). MLL:n hyvinvointikyselyn raportti vuosilta 2018–2020. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kyselypalvelutkouluille/hyvinvointikysely/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL). (2021b). Nuoret ja nettikiusaaminen : 12–17-vuotiaiden näkemyksiä netissä tapahtuvasta kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Kyselyraportti. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/mediakasvatus/nuoret-ja-nettikiusaaminen-kyselyn-tulokset/>
- Marshall, I. H., Birkbeck, C., Enzmann, D., Kivivuori, J., Markina, A. & Stekete, M. (2022). International Self-Report Delinquency (ISR4) Study Protocol: Background, Methodology and Mandatory Items for the 2021/2022 Survey. Northeastern University. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-78879-1>

- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M. & Ellonen, N. (2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022 : Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Näsi, M., Virtanen, M. & Tanskanen, M. (2017). Oppilaitosten turvallisuustutkimus 2016. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 20/2017. <http://hdl.handle.net/10138/179115>
- Paasivirta, A. (Toim.) (2021). Kovemmin käsin – suomalaisten kasvatusesenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021. <https://www.lskl.fi/julkaisut/kovemmin-kasin-suomalaisten-kasvatusesenteet-ja-kuritusvakivallan-kaytto-2021/>
- Pelastakaa Lapset. (2021a). Arkipäiväiset kuvat lapsista seksuaalisoivassa kontekstissa. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/materiaalipankki/lasten-suojelu-ja-nettivihje-toiminnon-julkaisut-oppaat-ja-selvitykset/>
- Pelastakaa Lapset. (2021b). Lasten ja nuorten kokemuksia koronapandemian ajalta. Lapsen ääni 2021. <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/kampanjat/lapsen-aani/>
- Pelastakaa Lapset. (2021c). Kuka haavoittuu verkossa? Työryhmä: M. Hämäläinen, A. Järventaus, R. O’Loughlin & S. Sundberg. Kyselylomakkeen valmistelussa on tukenut A. Oksanen. <https://www.pelastakaalapset.fi/tiedotteet/pelastakaa-lasten-tuore-selvitys-lapsen-tausta-ja-tilanne-vaikuttavat-siihen-miten-haavoittuvassa-asetuksessa-han-on-digitaalisessa-ymparistossa/>
- Pelastakaa Lapset. (2021d). Grooming lasten silmin -selvitys 11–17-vuotiaiden lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä. Pelastakaa Lapset ry. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/materiaalipankki/lasten-suojelu-ja-nettivihje-toiminnon-julkaisut-oppaat-ja-selvitykset/>
- Pärnänen, A. (2022). Lapsi-indikaattorit samaan paikkaan – missä mennään? Tieto & Trendit, asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2022/lapsi-indikaattorit-samaan-paikkaan-missa-mennaan/>
- Rikoslaki (39/ 1889). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Robinson–Cimpian, J. (2014). Inaccurate Estimation of Disparities Due to Mischievous Responders: Several Suggestions to Assess Conclusions. *Educational Researcher*, 43,4. <https://doi.org/10.3102/0013189X14534297>
- Rumpu, N., Markkanen, E.-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio, M. (2022). Kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arviointi: keskeisimmät tulokset seitsemästä arvioidusta menetelmästä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 10:2022. <https://karvi.fi/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarviointit/kiusaamista-ehkaisevien-seka-hyvinvointia-ja-työrauhaa-parantavien-menetelmien-arviointi/>
- Sariola, H. (1988). Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset. Kotona koettu väkivalta ja seksuaalikokemukset aikuisten kanssa. Tutkimus suomalaisista peruskoulun 9.-luokkalaista vuonna 1988. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Julkaisu; 85.

- Siltala, H., Hisasue, T., Hietämäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., October, M., Laitinen, H-L. & Raitanen, J. (2022). Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset : Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>
- Suomen Akatemia. (2022). Haitalliset lapsuudenkokemukset elämänkulussa: pitkän aikavälin seuraukset ja vaikuttavat ehkäisyn keinot (ACELife). Tilannekuva-raportti 2022. <https://www.aka.fi/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus-pahkinankuoressa/ohjelmat-ja-hankkeet/young/acelife/>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2023a). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/rpk>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2023b). Rikos- ja pakkokeinotilasto: tilaston dokumentaatio. Helsinki. Tilastokeskus. <https://beta.stat.fi/tilasto/dokumentaatio/rpk/2023-02-26>
- Tampereen Yliopisto (TAU). (2023). Valtakunnallinen lapsiuhritutkimus. <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/valtakunnallinen-lapsiuhritutkimus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023a). Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023b). TEAviisari. [Tiedonkeruut.https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruut](https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruut)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023c). TEAviisari. Perusopetus.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023d). TEAviisari. Lukio- ja ammatillinen koulutus.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023e). [TEAviisari.teaviisari.fi](https://teaviisari.fi)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2023f). [Sotkanet.fi. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index](https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2022a). Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/aineistot-ja-palvelut/tilastojen-laatu-ja-periaatteet/laatuselosteet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022b). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2021 : Liikuntaa lisääviä toimenpiteitä entistä harvemmin. Kirjoittajat Wiss K., Ervasti E, Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K. & Saaristo, V. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tilastoraportti 16/2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022050933815>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021a). Kouluterveyskyselyn tulokset, vastaajamäärät. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/vastaajamaara>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021b). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2020 : Lukioiden toiminnassa oli suuria eroja poikkeusvuonna 2020. Kirjoittajat Wiss, K., Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Hatakka, S. & Saaristo, V. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tilastoraportti 13/2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021050729216>
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

- Tilastokeskus. (2022). Lapsia ja nuoria koskeva tieto kootaan yhteen tietopohjaan – Tilastokeskus suunnittelee lapsia ja nuoria koskevan sivuston tietosisällön. Uutisia 3.5.2022. <https://www.stat.fi/uutinen/lapsia-ja-nuoria-koskeva-tieto-kootaan-yhteen-tietopohjaan-tilastokeskus-suunnittelee-tietosisallon>
- Tuukkanen, T. (toim.) (2022). Lapsibarometri 2022 : "Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää" - lasten näkemyksiä. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-334-6>
- Valtioneuvosto (VN). (2021). Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma : Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:81. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-868-0>
- Wiss, K, Hietanen-Peltola, M., Ruokolainen, I., Hatakka, S. & Saaristo V. (2021). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tutkimuksesta tiiviisti 18, 2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-647-3>

3 Toimenpiteiden toimeenpanon tilanne

3.1 Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku

Luvun sisältöjen arviointityössä mukana olleet asiantuntijat: Taina Laajasalo THL, Rika Rajala THL, Marjo Malja STM, Ritva Halila STM, Ulla Korpilahti THL, Minna Joki-Erkkilä Tays ja Elisa Niklander, THL.

Tähän raportin lukuun sisältyy Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmasta yhteensä 10 toimenpidettä. Luvun keskeinen ydinviesti on ohjausryhmän päätöksellä määritelty seuraavasti:

- Lapsiin kohdistuva väkivalta vähenee, jos eri viranomaiset tekevät yhteistyötä.

Taulukko 4. Väkivallaton lapsuus -suunnitelman 2020–2025 toimenpiteet/Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku (Luku 6, Mäkelä ym. 2019/ tp 1)</p> <p>Väkivallan vastaisen työn monialainen asiantuntijaryhmä perustetaan vähintään sairaanhoitopiireittäin/alueittain ja suuriin kaupunkeihin.</p> <p>Mukana on väkivaltailmiön osaamista kaikilta toimialoilta ja kaikilta tasoilta. Näillä on vastuu sekä koulutuksen järjestämisestä perustasolla että yhteistyön toteuttamisesta käytännössä perustason, erityistason sekä vaativan erityistason välillä.</p>	<p>Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)</p> <p>Sisäministeriö (SM)</p> <p>Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM)</p> <p>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)</p> <p>Sairaanhoitopiirit/ alueet</p> <p>Kunnat</p> <p>Aluehallintovirastot (AVIt)</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tp toimeenpanoa):

THL:n tietojen mukaan lähisuhdeväkivallan ehkäisyn työryhmiä on joissakin kunnissa ja kaupungeissa. Niitä on tulossa myös osalle hyvinvointialueista riippuen siitä, miten alueet itse ovat väkivallan vastaista työtä koordinoineet. Alueet ovat hyvin eri tilanteissa keskenään. Myös osa yliopistollisista keskussairaaloista kertoo väliarviointissa alueellaan toimivan monialaisia työryhmiä (ks. tarkemmin alla).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM ja THL antavat yleistä tukea hyvinvointialueille väkivallan vastaiseen työhön. Yleisellä tasolla STM vastaa toimialansa kuten sote-palvelut tiedonhallinnan yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta. THL on yksi merkittävä yhteistyökumppani tässä työssä yhteistyössä hyvinvointialueiden ja kuntien toimijoiden kanssa. Ks. lisätietoa STM verkkosivuilta [STM 2022a](#), thl.fi/sote (THL 2023a).

Väkivallan vastaisessa työssä THL muun muassa:

- järjestää lähisuhdeväkivaltatyön kehittäjäverkostolle työpajoja ja kokouksia vertaisoppimisen merkeissä. THL on tuottanut ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi: Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi ([October & Laitinen 2022](#)). Ohjeiden jalkautus on käynnissä. Alkuvuodesta 2023 esimerkiksi Keski-Suomen hyvinvointialueelle on palkattu väkivaltatyön alueellinen koordinaattori.
- tukee alueita myös maksuttomilla väkivalta-aiheisilla verkkokoulutuksillaan mm. Puutu väkivaltaan -verkkokoulu.
- NAPE:n toimesta ja rahoituksella on lisäksi palkattu määräaikainen erikoissuunnittelija antamaan lisätukea väkivaltatyön kokonaisuuden rakentamiseen nivelvaiheen yli (hv-alueiden aloittaminen, sote-palveluiden siirtyminen).
- toteuttaa vuoden 2023 loppupuolella kyselyn väkivallan vastaisen työn monialaisten asiantuntijaryhmän lukumäärästä ja toiminnasta
- ylläpitää ja päivittää Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman kotisivuja ml. kieliversiot EN, SVE, joissa on sisältöjä myös monialaiseen yhteistyöhön ja tiedonkulkuun liittyen. Ks. thl.fi/vakivallatonlapsuus (THL 2023b)

Barnahus-työ sijoittui uudessa THL:n organisaatiossa Erityispalvelut-yksikköön Valtion palvelut -osastolle ja siellä väkivallan vastaisen työn osaamiskeskittymään. Työssä mukana olevat toimijat on tiiviissä yhteistyössä muun THL:n vastuualueelle kuuluvan väkivallan vastaisen työn kanssa mm. kuntien vastuulla oleva ennaltaehkäisevä ja varhaisen puuttumisen työ universaaleissa palveluissa (neuvola, perhekeskustyö, kouluterveyden- ja opiskeluhuolto).

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto PSAVI raportoi, että tulevia hyvinvointialueilta on ohjattu toimimaan ”ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi”-oppaan mukaisesti. Väkivallan vastaisen työn monialaista työryhmää suunnitellaan Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle ja ollaan perustamassa Kainuun hyvinvointialueelle.

Eri alueilta saadun tiedon mukaan alueilta esimerkiksi *Oulun kaupunkiin* on perustettu *Lapsiväkivaltatyön asiantuntijaverkosto* ja että KYS:n alueella toimii monialaisia asiantuntijaryhmiä väkivallan tiimoilta.

HUSin Barnahus-hanketyöryhmä kertoo, että väkivallan vastaisen työn monialaista asiantuntijaryhmää ei tämän nimisenä ole perustettu, mutta monialaista yhteistyötä on edistetty mm. HYKS erva-alueella on järjestetty koulutuksia kaikille lasten parissa toimiville (perustaso, erityistaso, vaativa erityistaso) sekä edistetty yhteistyötä eri tasojen välillä.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin erityisvastuualueelle (Sisä-Suomen yhteistyöalue) on perustettu Barnahus-työn kautta monialaisen arvioinnin kehittämistyöryhmät Pirkanmaalle, Etelä-Pohjanmaalle ja Kanta-Hämeessä. Hyvinvointialueelle siirryttäessä väkivaltatyön koordinaattorit osallistuvat työskentelymallin kehittämiseen.

Barnahus-työn toimijat ovat osallistuneet *Pirkanmaan väkivaltaverkoston* työhön ja olleet osana verkostoa järjestämässä alueellisia minimessuja ja *Pirkanmaan alueen lapsiin kohdistuvan kaltoinkohtelun puuttumisen-työryhmän* kanssa vuotuisen koulutuspäivän.

Barnahus-työssä on koulutettu monialaisesti Pirkanmaan ja Etelä-Pohjanmaan sosiaalihuollon ja lastensuojelun yksiköt monialaiseen yhteistyöhön.

Barnahus-työssä on alueellisesti tehty tiivistä yhteistyötä muiden alueellisten hankkeiden kanssa (mm. OT- ja MONNI-hanke).

Barnahus-hanketyöstä ja *Taysin Oikeuspsykiatrian -yksiköstä* on osallistuttu *Kunniaväkivaltaverkoston* ja *Maria Akatemia ry:n* ehkäisevän väkivaltatyön ammattilaisten verkoston toimintaan.

Johtopäätökset (luku 6 tp 1)

- Väkivallan vastaisen työn monialaisten asiantuntijaryhmien perustaminen alueilla on kesken. Lukumäärästä ei ole ajantasaista tietoa. Tarkoituksena on selvittää asiaa THL:n kyselyllä vuonna 2023.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 6, tp 2/ Mäkelä ym.2019.	STM	Vihreä
Luodaan kansallisesti kattava eurooppalaisen Barnahus-laatustandardin ja LASTA/seula-mallin mukainen monialainen yhteistyö, joka varmistaisi lapsilähtöisen tutkimisen, tiedon jakamisen ja tuen mahdollisimman tasapuolisesti palvelurakenteet huomioiden, asuinpaikasta riippumatta kaikille lapsille ja nuorille, joiden epäillään joutuneen pahoinpitelyn tai seksuaaliväkivallan kohteeksi.	THL SM Valtakunnansyyttäjän toimisto (VKST; siltä osin, kun on kyse esitutkintayhteistyöstä ja syyttäjän osallistumisesta siihen) Poliisihallitus Kunnat Yliopistosairaalat	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tp toimeenpanoa):

Eri vastuutahojen mukaan pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaisesti on levitetty ja vahvistettu Barnahus-työtä niin alueilla kuin kansallisesti. Barnahus-työn kansallinen koordinoitutyö (THL, poliisi, syyttäjälaitos) on jatkunut vuodesta 2019 ja tukee mallin eri osa-alueiden ja sisältöjen jalkautumista alueilla. Lainsäädäntöön liittyviä pulmakohтия on tunnistettu lainsäädäntöselvityksellä osana Barnahus-työtä (ks. -Lastensuojelun käsikirja, THL 2022a), mutta konkreettisia ratkaisuja ja päätöksiä näihin liittyen vaaditaan tulevina vuosina. Toiminta ei ole vielä vakiintunut ja otettu käyttöön täysin, mutta mallin levittäminen ja käyttöönotto etenee vahvasti.

Barnahus-toiminnassa on kyetty huomioimaan lapsia yksilöllisesti heidän taustansa huomioiden. Muun muassa maahanmuuttaneita alaikäisiä lapsia on huomioitu useilla aiheesta järjestetyillä koulutuksilla. Monialainen, kaikki keskeiset lasten ja nuorten asiantuntijatahot

huomioiva kattava, kansallinen ohjausryhmä edistää toimeenpanoa. Esimerkiksi poliisin mukana olo Barnahus-työssä on välttämätöntä, koska kehitetään poliisin johtamaa esitutkintaprosessia.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM on myöntänyt valtionavustusta kaikille viidelle yliopistollisen keskussairaalan alueelle Barnahus/Lasta –toimintamallin edelleen kehittämiseen ja vakiinnuttamiseen. Kansalliseen koordinaatioon on annettu rahoitusta THL:lle, poliisille ja syyttäjälle. STM vastaa kansallisen ohjausryhmän työstä.

THL:n asiantuntijoiden mukaan

- LASTA-seula-malli on käytössä 11 alueella. Maaliskuussa 2022 aloitettiin tilastotiedonkeruu mallin käytöstä, vuoden 2022 loppuun mennessä vastauslomakkeita oli kertynyt yli 500.
- Kansallisen LASTA-verkoston avulla on kartoitettu alueittaisia toimintamalleja ja pyritty yhtenäistämään toimintaa ja levittämään LASTA-lomakkeen käyttöönottoa.
- EU-Council of Europe projektin (*Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus-units in Finland*) rahoituksella yhteistyössä Barnahus-työn toimijoiden kanssa on tuotettu vuonna 2022 lainsäädäntökatsaus, jossa ehdotetaan mm. tietojen vaihdon sujuvoittamiseksi Barnahus-lakia. Raportti ja ehdotukset on viety käsittelyyn työtä ohjaavan ja seuraavaan kansalliseen ohjausryhmään. STM on ottanut vastuulleen koota ministeriöiden edustuksen asian edistämiseksi. Tiedonvaihdon pulmakohтия on pohdittu myös yhdessä AVI:en kanssa.
- Meneillään oleva VN-TEAS hanke LASTA-lomakkeen vaikuttavuudesta (Tampereen yliopisto TAU) tulee tarjoamaan lisätietoa mallin levittämisen tueksi.
- THL:n ohjaamaa ja alueiden toteuttamaa Barnahus-satelliittitoimintaa on useilla alueilla (Helsinki, Lahti, Kaarina, Jyväskylä, Seinäjoki). Kansallinen lomake, jonka avulla kerätään palautetta satelliittitoimintaan kytkeytyvistä Barnahus-päivästä on valmistunut ja tiedonkeruu alkamassa piakkoin THL:n lomakepalvelun kautta.
- Lasten ja nuorten sekä perheiden parissa työskentelevien eri alojen asiantuntijoiden ja ammattilaisten tueksi on avattu lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja sekä väkivaltaa kokeneiden lasten tukea ja hoitoa käsittelevä [Barnahus-verkkosivusto \(barnahus.fi 2023a\)](https://barnahus.fi) ml. materiaalipankki.

Syyttäjälaitoksessa on varattu vuonna 2022 työaika 0,5 htv Barnahus-työhön. Yleinen esitutkintayhteistyön tehostamista koskeva ohje ja käsikirja valmistui vuonna 2022 (ks. Lehtinen & Rossi 2022).

Poliisihallituksessa Barnahus-työssä on vakituinen Barnahus-poliisi, joka mm. koordinoi hallinnonalan tätä kokonaisuutta (tilanearvio). LASTA-seula-malli on vakiinnuttanut asemansa useilla alueilla. Mallin valtakunnallistaminen jatkuu edelleen. Barnahus-työn valtakunnallistaminen on huomioitu poliisin tulossuunnittelussa. Poliisissa on käytössä tulosjohtamisen malli, jonka pohjana on tulossopimus. Poliisihallitus tekee paikallispoliisin kanssa tulossopimuksen.

- Barnahus-työn poliisi on ollut mukana mm. Lahden pilottimallin käynnistämisessä. LASTA-seula-malli otetaan käyttöön myös Päijät-Hämeessä, jossa on tehty alihankintasopimus HUS:n ja Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän kanssa. Poliisihallituksen BH-asiantuntija on ollut tukemassa LASTA-mallin kehittämistä Lahden lisäksi mm. Kaakkois-Suomessa, Itä-Suomessa, Pohjanmaalla sekä Helsingissä.
- Barnahus-työn poliisiasiantuntijoiden toimesta on tuotettu poliisin lapsirikostutkinnan käsikirja, jota voivat hyödyntää kaikki ilmiön parissa työskentelevät ammattilaiset. Käsikirja (pdf) on maksutta ladattavissa verkosta poliisin verkkosivuilta (Lehtinen & Rossi 2022; poliisi.fi 2023). Em. käsikirja toimii myös poliisin lapsirikostutkinnan erikoistumisopintojen oppikirjana.
- Lapsirikostutkinnan verkosto on perustettu ja verkostossa välitetään ja kerätään tietoa myös monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi ja laajenemiseksi.
- Verkkovälitteiset lapsiin kohdistuvien seksuaali- ja väkivaltarikollisuuden koulutusta on tehty yhdessä Poliisiammattikorkeakoulun (Polamk) kanssa. Valmistunut vuoden 2021 lopussa.
- Poliisihallitus pyrkii huomioimaan haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret osana ESTO-mallia eli erityisen suojelun tarpeessa olevat osalliset muun muassa koulutustarpeissa ja rakenteissa.

Alueiden näkökulmasta esimerkkejä työstä:

- *HUS:n* Barnahus-työ on edistänyt toimeenpanoa ja samalla kuitenkin lainsäädäntöön liittyvät haasteet ovat hidastaneet kehitystä. Barnahus-mallin pilotointi on käynnissä tai suunnitteilla alueen poliisilaitosten kanssa (mm. Helsinki, Espoo, Päijät-Häme). Yhteistyötä on tehty Barnahus-työn ja alueen poliisilaitosten kanssa.
- *KYS:n* asiantuntijoiden mukaan Itä-Suomen alueella on toteutettu LASTA-seula-mallin mukaista toimintaa ja kehitetty monialaista yhteistyötä Barnahus-työn piirissä.

- OYS:n Barnahus-työssä LASTA-seulontaa on suositeltu eri alueille. Joillain alueilla seulontaa ei ole pidetty tarpeellisena, joillain alueilla se on saanut kannatusta. Koska seulonnan toteuttaminen nykyinsäädännöllä ei ole mahdollista Lasta-mallin mukaisesti, se ole toteutunut missään OYS-erva-alueella. Sen sijaan jollain alueilla on aloitettu erilaista, yleensä kevyempää, seulontatoimintaa.
- *Sisä-Suomen yta (PSHP-erva) Barnahus-työssä* on käynnistetty LASTA-seulontamallin työskentely Sisä-Suomen poliisilaitoksella ja monialainen konsultaatio Taysin lasten oikeuspsykiatrian yksikössä palvelemaan yhteistyötä sosiaalihuollon, lastensuojelun ja poliisin kanssa.
- *Barnahus-työssä* Etelä-Pohjanmaalla on käynnistetty Osaamis- ja tukikeskus (OT)-tasoinen monialainen konsultaatiomalli sosiaalihuollon ja lastensuojelun ammattilaisille. Monialaista yhteistyötä on toteutettu moniportaisesti ja monella eri tasolla.

Johtopäätökset (luku 6 tp 2)

- Barnahus-toiminta on laajentunut niin oikeuspsykiatrian ja oikeuspsykologian (OiPsy) -yksiköiden toiminnan ja satelliittipalveluiden kehittämisen osalta kuin myös LASTA-seula-mallin osalta. Työ on vielä kesken ja Barnahus-työn toimijat tekevät monialaisesti ja poikkihallinnollisesti työtä toiminnan viemiseksi rakenteisiin.
- Monialainen ja -amatillinen yhteistyö ja monialaiset konsultaatiot palvelevat perustason työntekijöitä. OT-tuen tarve työntekijöille on ilmeinen. Yhteinen työskentely auttaa monialaisesti yhteisen tiedonmuodostamista prosessin eri alueiden yhteensovittamiseksi jokaisen toimijan vastuut ja velvollisuudet huomioiden
- Termien käyttämiseen on kiinnitettävä monialaisessa yhteistyössä erityistä huomiota. Esimerkiksi tiedonsiirron sijasta on suositeltavaa käyttää yhteisen tiedon muodostamisen käsitettä sujuvoittamaan ja tehostamaan koko-naisprosessia
- Toimintaa ovat hidastaneet etenkin monialaiseen yhteistyöhön liittyvät tiedonvaihdon lainsäädännölliset pullonkaulat ja LASTA-lomakkeen asianosainjulkisuus. Esiin on nostettu tarve päivittää lähes viisitoista vuotta [vanha ns. järjestämislaki](#) (1009/2008) siten, että uudistettu laki vastaisi sekä OiPsy -yksiköiden tämän päivän toimintaa että Barnahusissa tehtyä kehittämistyötä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 6, tp 3. / Mäkelä ym. 2019. Lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan erityiskoulutus vakinaistetaan osaksi Poliisiammattikorkeakoulun jatkokoulutustarjontaa.	SM/poliisi Poliisihallitus	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tp toimeenpanoa):

Poliisihallituksessa tämän koulutuksen osalta siirto on onnistunut ja osin jo vakiintunut. Korona-aika on tuottanut haasteita koulutuksen tarkoituksenmukaiselle toteutukselle.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Ei uusia toimenpiteitä.

Johtopäätökset (luku 6 tp 3)

- Toimenpide on toteutunut. Koulutuksen siirto on onnistunut ja osin jo vakiintunut.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 6, tp 4./ Mäkelä ym. 2019	SM/poliisi	Keltainen
Lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen tutkinta keskitetään poliisilaitoksissa ja syyttäjälaitoksissa tähän tehtävään erikoistuneille henkilöille, joita resursoidaan riittävästi. Toiminnan rakennetta täsmennetään poliisin ja syyttäjälaitoksen kanssa.	Poliisihallitus Oikeusministeriö (OM) VKST	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Poliisihallituksen mukaan poliisitoiminta kaikkineen liittyy rahoituksen ja resurssien puitteisiin. Keskittämistä on käytännössä edelleen jatkettava ja haasteena on myös tehtävään erikoistuneiden pysyminen po. tehtävissä. (asia liittyy vahvasti ns. ESTO-mallin valmisteeseen.) Useissa paikoissa lapsirikostutkinta toimii liian vähäisillä resursseilla. Kesän 2021 jälkeen uusimpina lapsirikostutkinta on keskitetty rakenteellisesti Kaakkois-Suomen poliisilaitoksessa ja Itä-Suomen poliisilaitoksessa. Pohjanmaan poliisilaitoksessa keskittämisestä on tehty päätös ja toiminta alkaa mahdollisesti vuoden 2023 alussa. Sisä-Suomen poliisilaitoksella on keskitetty lapsiin kohdistuvat väkivaltaepäilyt esi-käsittelytoimintoon 2021 vuoden lopussa.

Lapsirikostutkinnan käsikirjassa ([Lehtinen & Rossi 2022](#), [poliisi.fi](#) 2023) on esitetty rajoittamisesta malli, jonka tarkoitus on lisätä rajoitusten määriä ja laatua vähäisissä tapauksissa. Tämä on olennainen osa syyttäjyhteistyötä.

Erikoistuneiden syyttäjien järjestelmän muodostavat erikoissyöttäjät (S 17) ja erikoistuneet aluesyöttäjät (S14). Toimintaa ohjaa VKS:2021:1 yleinen ohje erikoistuneiden syyttäjien järjestelmästä (Syyttäjälaitos 2021). Järjestelmää pyritään jatkuvasti kehittämään valtakunnallisemmaksi ja laitoksen yhteiseksi resurssiksi osaamisen valtakunnalliseksi takaamiseksi.

Toimenpiteen sisältöä on käsitelty *OM:n* asettamassa työryhmässä. Ehdotus ei edennyt pääministeri Marinin hallituskaudella jatkovalmisteluun erityisesti johtuen ehdotuksen resurssivaikutuksista. Ehdotuksen jatkovalmistelua arvioidaan myöhemmin.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OM:n asettamassa rikosprosessin tehostamista ja esitutkintalain muutostarpeita arvioineessa työryhmässä on tehty ehdotus lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen keskittämistä mahdollisuuksien mukaan näihin asioihin erikoistuneille tutkinnanjohtajille (esitutkintalaissa on jo säännös tutkijoiden osalta). Työryhmämietintö on julkaistu keväällä 2022 (OM 2022a). Mietintö on ollut lausuntokierroksella, jossa ehdotus sai kannatusta. Huomiota kiinnitettiin kuitenkin riittäviin resursseihin ehdotuksen toteuttamiseksi (ks. OM:n lausuntooitejulkaisu, Repo & Ilveskoski 2022). Asiaa koskevaa ehdotusta ei kuitenkaan aikataulusyistä ehditty vielä eduskunnan käsittelyyn pääministeri Marinin hallituskaudella. Aikataulu asian jatkosta on auki.

Syyttäjälaitos: Ks. toimeenpanon tilannearvio ja myös aiemmin mainittu esitutkinta-yhteistyön tehostamista koskeva ohjeistus.

Johtopäätökset (luku 6 tp 4)

- Toimenpiteen toimeenpanossa lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen tutkinnan keskittäminen poliisilaitoksissa ja syyttäjälaitoksissa tähän tehtävään erikoistuneille henkilöille on edennyt sekä poliisien että syyttäjien osalta.
- Suotuisan jatkon kannalta henkilöstön pysyvyyden ja riittävyyden varmistaminen on keskeistä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta (Luku 8, tp 4, Hakulinen ym. 2019)</p> <p>Laaditaan kirjallinen alueellinen kuvaus hoito- ja palveluketjusta väkivallan tunnistamisen ja puheeksi oton tueksi.</p> <p>Laaditaan kirjallinen alueellinen kuvaus hoito- ja palveluketjusta väkivaltaa kokeneiden lasten ja perheiden hoidosta perustasolta aina erityistason palveluihin saakka, sekä seurataan tämän hoito- tai palveluketjun toteutumista.</p>	<p>Sairaanhoidopiirit/ alueet</p> <p>STM</p> <p>THL</p> <p>Kunnat, sosiaalitoimi</p> <p>Järjestöt</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n nk. palvelupolkujulkaisu (*Laajasalo 2020*) ja ylläpidetyt verkostot (esim. Nuorisosen-sitiivistä seritukityötä tekevät) ovat luoneet pohjaa väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneiden palvelupolkujen rakentamiselle alueilla. THL on julkaissut ohjeet kunnille ja hyvinvointi-alueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaationrakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämisestä (October & Laitinen 2022), mikä on tukenut alueilla tehtävää työtä.

Yliopistollisten keskussairaaloiden näkökulmasta työ on edennyt vaihtelevasti. HUS raporto-i, että joissain kunnissa yhteistyössä Barnahus-työn toimijoiden kanssa on edistetty hoito- ja palveluketjukuvausten laadintaa, esim. Helsingin alueella. Työtä on edistänyt yhteistyö Barnahus-työn toimijoiden kanssa ja vastaavasti toimeenpanoa on hidastanut kuntien vaihtelevat resurssit ja huomion keskittyminen hyvinvointialueiden toiminnan valmisteluun. Toimeenpanoa hidastaa HUS:n näkökulmasta myös hanketyöryhmän pieni koko (vs. suuri erva-alue).

Myös OYS kertoo hyvinvointialueiden käynnistymisen/vastaavien viranhaltijoiden valin-nan keskeneräisyyden aiheuttavan odottamista. KYS:n asiantuntijoiden mukaan tavoit-teen toteutumista on haitannut ajan puute, nyt toimijat kokoontuvat säännöllisesti aiheen

ympärille. Pirkanmaalla Älä vaikene väkivallasta-oppaassa on kuvattu palvelut ammattilaisille. Pirkanmaan *Kaltoinkohdeltu lapsi -käsikirjassa* on toteutunut palveluketjun toimintaohjeiden kuvaus lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja pahoinpitelyn epäilyn herätessä. *PSHP-erva-alueella* siirtyminen hyvinvointialueelle on viivästyttänyt palveluketjun kuvausta.

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry (SRK) on laatinut ammattiapuun ohjaamisen yhteystietolistan ja kouluttanut sen käyttöön paikalliset perhe- ja diakoniatyön toimijat vuonna 2012 (tilannearvio). Perheiden lisääntynyt pahoinvointi sekä 2010-luvun alussa esiin tulleet lapsiin kohdistuneen seksuaaliväkivaltatapaukset vauhdittavat asian edistämistä.

Järjestötoimijoista Suojellaan Lapsia ry näkee valtakunnallisen Barnahus-työn erittäin merkittävänä ja tärkeänä toimenpiteen toimeenpanoa edistävänä tahona. Toimeenpanoa estäviä asioita on se, että Suomessa sairaanhoitopiireissä ei ole sovittu keskinäisestä työnjaosta alle 18-vuotiaille nuoriin annettavasta hoidosta tapauksissa, joissa nuori on huolissaan omasta seksuaalisesta kiinnostuksestaan itseään huomattavasti nuorempiin lapsiin.

Järjestön asiantuntijoiden mukaan hoito olisi hyvä toteuttaa aina terveydenhuollon yksikössä vastaavatyypillisesti kuin Ruotsissa. Uhreille annetun hoidon toteuttajina olisi hyvä olla vastuulääkäri yhteistyössä Valviran hyväksymien terveydenhuollon ammattitutkinnon suorittaneen hoitohenkilöstön kanssa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL on osana Barnahus-työtä tukenut alueellisten palvelupolkujen rakentamista tuomalla esiin kansallisen tilanteen vuonna 2020 ilmestyneessä julkaisussa (Laajasalo 2020). Em. julkaisua varten kerättiin alueilta tietoja olemassa olevista hoitopoluista ja ammattilaisten haastattelujen kautta kartoitettiin palvelujen katvealueita ja katkoskohtia asiakkaan näkökulmasta. THL tukee alueita palvelupolkujen työstämisessä ja lisää niiden skaalautuvuutta jakamalla tietoa alueiden mallinnuksista barnahus.fi -sivuston, julkaisujensa ja ylläpitämiensä asiantuntijaverkostojen kautta. Vuonna 2023 Barnahus-työn puitteissa on tulossa julkaisu seri-tukikeskuksissa tehdystä hoitopolkujen mallinnustyöstä.

OYS-alueella on ehdotettu hoitopolkujen laatimista jokaiselle hyvinvointialueelle. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella keskustelut ovat käynnissä. Muilla alueilla niitä ei ole lähdetty työstämään vielä, vaan on odotettu vastaavien viranhaltijoiden valintoja. *KYS-alueella* toteutuvat työryhmän säännölliset kokoontumiset. HUS:n Barnahus-työssä on tehty visuaalinen mallinnus palveluketjusta Espoon alueella. Tätä työstetään edelleen digitaaliseen muotoon. Tavoite on saada palveluketjun malli kansalliseen käyttöön.

Lisäksi Barnahus-työssä ollaan laatimassa lasten / nuorten / perheiden käyttöön oma versio palveluketjumallista. Sen avulla eri viranomaiset voivat kuvata väkivallan selvitysprosessin etenemistä perheille tai myös vanhemmat lapsille. Barnahus-työn asiantuntijat on myös tehneet materiaalia väkivallan puheeksiottamiseen lasten ja myös niiden vanhempien kanssa, joiden lapseen epäillään kohdistuneen väkivaltaa.

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n (SRK) mukaan kansallisesti rauhanyhdistyksien perhe- ja diakoniatyön sisältöjä ohjeistava käsikirja on valmisteilla, johon tulee myös ammattiapuun ohjaamisen yhteystietolista.

Suojellaan Lapsia ry tekee työtä lapsiin kohdistuvan häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja toistuvan uhritumisen katkaisemiseksi. Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijoita toimii Euroopan neuvostossa konsultteina yhteistyössä Barnahus-työn toimijoiden kanssa edistäen kansallisia toimenpiteitä. Järjestö myös seuraa työsäännön hoito- tai palveluketjun toteutumista lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan osalta erityisesti *Sinä Riität -vertaistukiryhmätoiminnan* kautta, jonka välityksellä on saatavilla eri alueilta tietoa perheiden avun saamisesta lapsen joutuessa seksuaalirikoksen kohteeksi.

Johtopäätökset (luku 8 tp 4)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt vaihtelevasti. Palvelupolkujen osalta työ on muutamilla alueilla tehty, osassa työn alla ja osin työtä ei ole aloitettu.
- Järjestöissä ja seurakunnissa on palvelupolkutyötä tukevaa toimintaa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 8, tp 6/ Hakulinen ym. 2019. Lapsi- ja perhepalveluiden eri toimijoiden sekä rikosoikeuden piirissä toimivien ymmärrystä erilaisista väkivallan muodoista lisätään, mukaan lukien henkinen väkivalta sekä laiminlyönti. Samalla lisätään ymmärrystä väkivallan haittavaikutuksista ja pitkäaikaisseurauksista. Osaamista lisätään esimerkiksi yhteistyöalueiden lasten ja nuorten oikeuspsykologian/-psykiatrian yksiköiden ja Barnahus-työn koulutuksissa, ml. verkkokoulutukset.	STM OM SM/poliisi Poliisihallitus VKST THL Sairaanhoitopiirit/alueet Hyvinvointialueet, kunnat Järjestöt	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Tietoisuutta ja ymmärrystä erilaisista väkivallan muodoista on lisätty monien eri toimijoiden ja toimenpiteiden avulla (ks. tarkemmin alla). Alueellisesta näkökulmasta kansallisen Barnahus-työn ja THL:n tuki on edistänyt koulutusten toteuttamista.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Ministeriössä tietoisuutta eri väkivallan muodoista lisätään mm. koulutusten avulla, Esimerkiksi OM on toteuttanut koulutusta ja muita toimenpiteitä tuomareille ja julkisille oikeusavustajille. Muun muassa Tuomioistuinvirasto (TIV) on järjestänyt koulutuksen toukokuussa 2022 alaikäinen rikosprosessissa -aiheesta, jossa on käsitelty alaikäisen mahdollisia rooleja rikosprosessissa, hänen haavoittuvuuttaan ja yleisellä tasolla trauman merkitystä.

Osana Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa (Ruuskanen 2020) OM on kouluttanut esitutkinta- ja rikosprosessiviranomaisia naisiin kohdistuvan väkivallan ilmiöalueista ja muun muassa uhrin sensitiivisestä kohtaamisesta. Julkisille oikeusavustajille järjestetyn *Lapsi rikoksen uhrina*- koulutuspäivän (lokakuu 2021) tavoitteena oli perehtyä

lapsen oikeuksiin rikoksen uhrina ja asianmukaiseen edustamiseen rikosoikeudellisessa menettelyssä. Koulutuksessa käsiteltiin teemaa moniammatillisesti oikeusavun, poliisin ja sosiaalitoimen näkökulmasta sekä, miten toimia, jos epäillä lapsen pahoinpitelyä tai seksuaalista hyväksikäyttöä.

Rikoslain seksuaalirikossäännösten muuttumisesta OM järjestää koulutusta oikeusavustajille vuonna 2023, jossa käsitellään myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusten muutokset.

Syyttäjälaitoksella on jatkuva koulutus seksuaalirikoksista, lapsiin kohdistuvista rikoksista ja ihmiskaupasta. Lisäksi on toteutunut Barnahus-hankeeseen osallistuminen ja syyttäjät ovat osallistuneet lasten ja nuorten psykiatrian osaamisyksiköiden koulutuksiin ja neuvottelupäiviin.

THL:n koordinoimassa Barnahus-työssä on järjestetty runsaasti webinaareja ja muita koulutuksia sekä luotu Barnahus-verkkokoulu lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Työn sisältöteemoina ovat olleet väkivallan eri muodot, sen aiheuttamat haitat ja niiden tehokas hoitaminen ja tuen muodot. Barnahus-verkkokoulun markkinointia jatketaan some-kanavien, verkostokirjeen sekä tapahtumien yhteydessä. Ks. lisätietoa THL:n eri verkkokouluista thl.fi/verkkokoulut (THL 2022b). Vuonna 2022 julkaistiin ulkoiset barnahus.fi -verkkosivut, jonka sisällöt ovat maksutta eri toimijoiden käytössä. Päivittyvä ja kehittyvä verkkosivusto toimii tärkeänä tiedonjaon kanavana, tulossa on kieliversiot sivuista (ks. myös kooste julkaisuista, barnahus.fi 2023b).

Yliopistosairaaloiden alueellisessa työssä ja Barnahus-työssä on koulutettu laajasti perustason toimijoita. Esimerkiksi KYS /Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksikkö järjestää säännöllisesti aiheeseen liittyvää koulutusta alueen toimijoille.

HUS raportoi koulutuksista monissa alueen kunnissa yhteistyössä Barnahus-työtoimijoiden kanssa ja myös ilman hankkeen osallistumista. Esimerkiksi Espoossa keväällä 2022 on pidetty usean päivän koulutus lasten parissa toimiville ammattilaisille ja parhaillaan on käynnissä oleva koulutusjakso Ahvenanmaalla.

Työn alla on myös verkkokoulumuotoinen koulutuskokonaisuus somaattisille lääkäreille (ja hoitajille) lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamisesta ja siihen reagoimisesta. Koulutus on tarkoitettu mm. perusterveydenhuollon lääkäreille, erikoistuville lääkäreille ja esimerkiksi päivystystilanteisiin. HUS/Barnahus-hanketyöryhmä kertoo kuitenkin, että kaikkia heiltä toivottuja koulutuksia ei ole ollut mahdollista järjestää työryhmän pienen koon puitteissa.

PSHP-Barnahus-työn toimijat ovat kouluttaneet Tampereen kaupungin neuvolan, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon lääkärit ja terveydenhoitajat tunnistamaan, kohtaamaan ja puuttumaan lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä. Koulutus tullaan toteuttamaan myös koko Sisä-Suomen yhteistyöalueella ja koulutukseen kutsutaan myös koulukuraattorit ja -psykologit. Sisä-Suomen yhteistyöalueella on koulutettu ylisukupolvisesta väkivaltailmiöstä, uhrin sensitiivisestä kohtaamisesta, seksuaaliväkivallan aiheuttamasta haitan arvioinnista.

Barnahus-työn toimijoiden yhteistyönä on valmistumassa perusterveydenhuollon toimijoille ”Lapsen terveydentilan arvioiminen väkivaltaepäilyn yhteydessä - ohjeistus somaattisen terveydenhuollon ammattilaisille perusterveydenhuoltoon”.

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry (SRK) mukaan erilaiset väkivallan muodot ovat olleet esillä rauhanyhdistysten alueellisissa keskustelutilaisuuksissa (tilanearvio). Yhteiskunnassa on viime vuosina paremmin tuotu esiin näiden asioiden haittavaikutuksia.

Järjestöjen työ on tärkeää aktiivisina toimijoina tiedon ja ymmärryksen lisäämisessä. Esimerkiksi:

- *ETKL* järjestämässä Erofoorumissa vuonna 2021 yhtenä alustuksen aiheena oli väkivallan huomiointi huoltoriidassa oikeudessa. *LSKL* on julkaissut syksyllä 2021 *Kovemmin käsin -selvityksen* suomalaisten kasvatustasanteista ja kuritusväkivallan käytöstä (ks. [LSKL verkkosivut](#), Paasivirta 2021 -julkaisu (pdf) ladattavissa em. sivulta). Järjestö jatkaa kuritusväkivaltaselvityksen tulosten levittämistä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. *LSKL* on mukana kirjoittamassa tieteellistä artikkelia lapsiin kohdistuvasta henkisestä väkivallasta ja ammattilaisten vaatimasta osaamisesta.

Lisäksi *LSKL* toteutti yhdessä *ETKL:n*, *THL:n* *Barnahus-työn* ja *TAU hoitotieteen* asiantuntijoiden kanssa *Uskalla nähdä – lapsiin kohdistuva henkinen väkivalta* -kampanjan keväällä 2022. Kampanja sisälsi kyselyn ammattilaisille lapsiin kohdistuvasta henkisestä väkivallasta, *THL* Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisun (ks. [Paasivirta ym. 2022](#)), työkalupaketin *ETKL:n* verkkosivulle (ks. [Henkinen väkivalta](#), *ETKL* 2023a) ja webinaarin ammattilaisille.

- *Maria Akatemia* on toteuttanut mm. osion naisen käyttämästä väkivallasta Polamkin valtakunnalliseen lähisuhdeväkivalta-aiheiseen poliisiin verkkokoulutuspakettiin sekä tehnyt luentoja ja vaikuttamistyötä sote-alan ammattilaisille ja opiskelijoille naisen väkivallan ilmiöstä sekä väkivallan ylisukupolvisuudesta. Järjestö on tehnyt oppilaitosvierailuja, joissa on

tuotu väkivaltailmiötä esiin työpajoissa sekä luennoilla ja aihetta käsitelty vuorovaikutuksellisesti sekä opiskelijoiden että henkilökunnan kanssa. [Naisenväkivalta.fi-sivusto](https://naisenvakivalta.fi-sivusto) ja sen sisältämä tietopankki tarjoaa tietoa naisen väkivallan ilmiöstä (Maria Akatemia 2023). Hämeenlinnan vankilassa järjestettiin naisille lyhytryhmä osana yhteisöosaston kuntoutusjaksoa.

- *MLL* kouluttaa auttavien puhelin- ja digipalvelujen vapaaehtoisia myös väkivaltaan liittyvistä kysymyksistä.
- *Folkhälsan asiantuntijat ovat tehneet osuuden* Lapsuuden ajan haitallisista kokemuksista osana Barnahus-työtä ja materiaalityöntekijöiden koulutusta. Lisäksi järjestö on pitänyt sosionomeille koulutusta PARK-materiaalin pohjalta. Em. materiaali on väkivallan ehkäisymateriaalia, jossa käsitellään väkivallan eri muotoja, lähisuhdeväkivallan eri vaiheita ja sitä, kuinka ammattilainen voi työskennellä väkivallan uhrien kanssa.
- *Pelastakaa Lapset ry* on kouluttanut lapsi- ja perhepalveluiden eri toimijoita lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, sekä rikosoikeuden piirissä toimivia lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta, erityisesti netissä tapahtuvasta. Koulutuksia on pidetty esimerkiksi turvakotien sekä Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille. Tätä työtä jatketaan edelleen.
- *Suojellaan Lapsia ry* on järjestänyt useita koulutuksia aiheesta ammattilaisille yhteistyössä esimerkiksi Helsingin kaupungin, aluehallintoviraston ja muiden tahojen kanssa. Järjestön asiantuntija on kouluttanut poliiseja, lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tukijoita ja ICSE-työtä tekeviä osana Interpolin järjestämää koulutusta Polamkissa. Koulutusten järjestäminen jatkuu vuosina 2022-2023 oikeusministeriön ja Opetushallituksen rahoittamana sekä eri organisaatioiden ostamien maksullisten koulutusten muodossa.
- *Rikosuhripäivystyksen (RIKU)* verkkosivuilla löytyy lisätietoa aiheesta alaikäinen rikosprosessissa esimerkiksi lapsen kuulemisen ja käräjäoikeuden käsittelyn näkökulmasta. (RIKU 2023a).

Ks. myös tämän raportin lukujen 3.3. *Lähisuhdeväkivalta perheessä* ja 3.5 *Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa ympäristöissä* sisällöt koulutustoimista lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä ja haittojen minimoinnista ml. seksuaalikasvatus ja tunne- ja turvataidot.

Johtopäätökset (luku 8 tp 6)

- Toimeenpano on edennyt monipuolisesti eri organisaatioiden työn kautta. Tietoisuutta erilaisista väkivallan muodoista on levitetty laajasti koulutusten, webinaarien ja niiden tallenteiden, tapahtumien, viestinnän, verkkosivustojen ja -koulujen ja erityyppisen materiaalien avulla.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Seksuaaliväkivalta (Luku 10, tp 2./Joki-Erkkilä ym. 2019)</p> <p>A) Tehdään THL:n toimesta osana Barnahus-hanketta vuoteen 2023 mennessä selvitys saatavilla olevista pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden hoito-ohjelmista ja niiden asiakasmääristä.</p> <p>B) Pedofiilisiä ja/tai hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden tehokkaiden hoito-ohjelmien saatavuutta parannetaan valtakunnallisesti tehdyn selvityksen mukaisesti.</p>	<p>STM</p> <p>THL</p> <p>Alueet ja kunnat</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

STM: A) Toimeenpano on edennyt tehdyn selvityksen osalta Barnahus-työssä.

THL/Barnahus:

- A) THL jakaa järjestökentän huolen tämän toimenpiteen toteutuksen kokonaisuuden keskeneräisyydestä. Hankerahoitusten varassa toimivat hankkeet (SeriE, ROAD) ovat tehneet arvokasta työtä, mutta kansallinen koordinoiva taho tarvitaan jatkossa. Barnahus-mallin mukainen työ keskittyy lapsiuhrien ja todistajien kanssa tehtyyn työhön. Kokonaisvaltainen kansallinen seksuaaliväkivallan ehkäisy kaipaa vastinparikseen pysyvää tekijöille suunnattua toimintaa koordinoivine rakenteineen.
- B) Barnahus-työssä on tehty selvitys saatavilla olevista hoito-ohjelmista (ks. [Taivaloja & Nurminen 2020](#)), mutta toimenpiteen jatkotyö ei kuulu Barnahus-standardien linjauksien mukaisesti osaksi Barnahus-työtä.

OYS/Barnahus:

A ja B) Osana Barnahus-työtä on tehty em. selvitys hoitopoluista. Oulussa on julkistettu lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen hoitopolku. Kyseistä hoitopolkua on ehdotettu OYS-Barnahus-työn toimijoiden puolelta myös muille alueen sairaanhoitopiireille, mutta kiinnostusta polkuun ei ole ollut, koska potilasmäärät on koettu niin pieniksi. Polut aiotaan ottaa esille OYS-hankkeessa myös hyvinvointialueiden työn käynnistyttyä.

Pelastakaa Lapset ry:

- A) *Pelastakaa Lapset ry* esittää huolen siitä, että Suomessa on tällä hetkellä järjestövetoisesti (mm. Sexpo-säätiö, SeriE-hanke) ollut tarjolla ennaltaehkäisevää apua henkilöille, joiden seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapsiin. Alueellisesti tilanne on edelleen vaikea, ja avun saaminen keskittyy isompiin kaupunkeihin (Helsinki, Tampere). Järjestö esittää erityisen huolen nuorista, joilla on seksuaalinen kiinnostus itseään merkittävästi nuorempiin lapsiin, sillä he tarvitsevat tukea varhaisessa vaiheessa (mm. Cantor & McPhail 2016; Houtepen ym. 2016). Näin voidaan ennaltaehkäistä mielenterveysongelmia ja jopa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa.

Avun saaminen matalalla kynnyksellä ja anonyymisti on tärkeää lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi (Beier ym. 2009). Tässä työssä SeriE-hankkeella on merkittävästi kokemusta, jota tulisi hyödyntää hoitopolkujen luomisessa.

- B) *Pelastakaa Lapset ry* on tehnyt yhteistyössä *Rikosseuraamuslaitoksen ja HYKS Psykiatrian* kanssa omahoito-ohjelman, joka on saatavilla verkosta englanniksi ja suomeksi (ks. [Mielenterveystalo.fi](https://mielenterveystalo.fi), HUS 2023a). Tämän omahoito-ohjelman kehittämiseen tulisi varata resurssia, jotta sitä voidaan kohdentaa ja tarjota myös esimerkiksi anonyymisti suoraa tukea tämän omahoito-ohjelman kautta henkilöille, joiden seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapsiin.

Omahoito-ohjelman kehittämiseen tulisi varata resurssia, jotta sitä voidaan kohdentaa ja tarjota myös esimerkiksi anonyymisti suoraa tukea tämän omahoito-ohjelman kautta henkilöille, joiden seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapsiin.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM tukee Barnahus-työn etenemistä (valtionavustukset ja kansallinen ohjaus)

THL/Barnahus:

- A) Osana Barnahus-työtä julkaistiin vuonna 2020 selvitys saatavilla olevista pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden hoito-ohjelmista ja niiden asiakasmääristä (Taivaloja & Nurminen 2020). Barnahus-työn edustajat ovat olleet edustettuna järjestökentän tekijöille ja potentiaalisille tekijöille suunnattujen hankkeiden ohjaus- ja seurantaryhmissä (Serie,ROAD)
- B) Sisä-Suomen Barnahus-työssä on pilotoitu alaikäisten nuorten rikoksista epäiltyjen tai lapsikohteisia mieltymyksiä omaavien tuen prosessien koordinaatiota ja osallistuttu monialaisiin palavereihin. Lisäksi Sisä-Suomen Barnahus-työssä on osallistuttu Välitä nuorten hankkeen (15-29- vuotiaat lapsikohteisia mieltymyksiä omaavat henkilöt) ohjausryhmään.

Pelastakaa Lapset ry:

A ja B) Järjestö julkaisi syyskuussa 2022 yhdessä Tanskan Pelastakaa Lasten (Red Barnet) kanssa ammattilaisille suunnatun oppaan "*Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy: tukea nuorille, joilla on lapsikohteinen seksuaalinen kiinnostus*". Oppaan tavoitteena on auttaa ammattilaista kohtaamaan ja tukemaan nuorta, jolla on seksuaalisia ajatuksia itseään merkittävästi nuoremmista lapsista. Opas tarjoaa ammattilaisille käytännön työkaluja nuorten auttamiseen ja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseen. (ks. tiedote 8.9.2022. [Pelastakaa Lapset ry 2022a](#))

Pelastakaa Lapset ry toteuttaa vuosina 2023-2024 EU-rahoitteisen yhteistyöhankkeen Child sexual abuse prevention and education (CSAPE), jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ([Pelastakaa Lapset 2023a](#)).

CSAPE-hankkeessa kumppaneina ovat Islanti (Barnaheill – Save the Children Island), Albania (Save the Children Albania), Bosnia-Hertsegovina (Save the Children International, implementoivana maatoimistona Save the Children North Western Balkan) ja Kreikka (KMOP, Social Action and Innovation Centre). Asianmukaisella seksuaalikasvatuksella on mahdollista myös tukea niitä nuoria, joilla seksuaaliset ajatukset kohdistuvat lapsiin. Näihin teemoihin CSAPE-hanke paneutuu.

Suojellaan Lapsia ry:

- C) Järjestö on yhteistyökumppaneiden kanssa julkaissut englanninkielisen omahoito-ohjelman lasta seksuaalisovissa yhteyksissä esittävästä kuvamateriaalista (CSAM) kiinnostuneille henkilöille (ks. [Mielenterveystalo.fi](https://mielenterveystalo.fi), HUS 2023b).

Johtopäätökset (luku 10 tp 2)

- Toimijat jakavat laajalti huolen seksuaalirikoksen tekijöille ja potentiaalisille tekijöille suunnattujen ehkäisevien hoito-ohjelmien puutteellisesta saatavuudesta ja pitkäkestoisesta jalkauttamisesta.
- Kansallisella tasolla on tarpeen käydä asiaan liittyvää keskustelua ja tehdä linjauksia jatkosta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 10, tp 7/ Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Seksuaalirikosuhrien hoitoon ohjaaminen niiden lasten osalta, joiden viranomaisyhteistyö ei vaadi terveydenhuollon virka-apua. Luodaan poikkihallinnolliset toimintamallit poliisin, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyön parantamiseksi Barnahus-mallin standardien mukaisesti. Nimetään paikalliset yhteistyötahot, tehtävät ja luodaan hoitopolut. Koulutetaan viranomaisia säännöllisesti luoduista toimintamalleista.</p>	<p>SM/poliisi</p> <p>Poliisihallitus (ohjaavana tahona)</p> <p>Sosiaali- ja kriisipäivystys</p> <p>STM</p> <p>THL</p> <p>AVIt</p> <p>Sosiaali- ja terveydenhuolto, erikoissairaanhoido</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Barnahus-työn avulla on pystytty edistämään toimenpidettä. Kansallisesti TF-KKT ja CFTSI (Child and Family Traumatic Stress Intervention) hoitomallien levittäminen tukee osaltaan vaikuttavien hoitopolkujen rakentamista eri puolille Suomea (ks. [Barnahus-työn kotisivut, koulutukset](#)). Vuosina 2019-2023 järjestetään yhteensä kolme TF-KKT koulutusta (yli sata koulutettua ammattilaista). CFTSI koulutuksia järjestetty yhteensä kolme (yli 20 sertifioitua koulutettua).

Sisä-Suomen alueellisessa *Barnahus*-työssä on tullut esille, että suoraan poliisilta lapsen ohjaaminen terveystarkastukseen ei ole mahdollista, mikäli tarvetta esitutkintaviranomaisen pyytämälle virka-avulle ei ole. Ohjaamisen tulee toteutua sosiaalihuollon ohjaamana.

Koulutuksissa huomioidaan alueellinen tasapaino. *Barnahus*-satelliittitoiminnan laajentamisen tukeminen ja seuranta alueilta kerättävien lomakkeiden avulla tukee myös tavoitteen toteutumista. *Poliisissa* asia kytkeytyy osin USEL-verkoston toimintaan ja sen yhteistyöhön ja koulutukseen mm. THL:n, RIKU:n ja ETKL:n kanssa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL/Barnahus-työssä toteutettu hoitomallikoulutukset sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden Lapset ja väkivalta -koulutus (yhteensä noin 60 koulutettua 2021-2023). ks. lisätietoa kotivuilta, ([barnahus.fi 2022](#)). *Barnahus*-satelliittitoiminnan vahvistamista eri alueilla on lisäksi suunnitelmissa.

PSAVI kertoo, että hyvinvointialueita on ohjattu luomaan näitä rakenteita ja resurssia, joka mahdollistaa toiminnan. Aluehallintovirastot ohjaavat hyvinvointialueiden lähisuhde- ja perheväkivallan järjestämistä.

Sisä-Suomen alueellisessa *Barnahus*-työn kehittämisessä ollaan suunnittelemassa sosiaalipäivystyksen kanssa määräaikaista selvitystä välinputoajien tunnistamisesta ja poikkihallinnollisesta paikallisesta palveluketjustasta.

Johtopäätökset (luku 10 tp 7)

- Toimenpiteen toimeenpano on edistynyt. Työn ajantasaisesta etenemisestä käytännön työssä tulee kerätä lisätietoa.
- Poikkihallinnollisia yhteistyön mahdollisuuksia selvitetään *Barnahus*-työssä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10, tp 10. / Joki-Erkkilä ym. 2019	THL	Keltainen
Laaditaan seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten alueelliset hoitopolut. Määritetään hoitopolkujen ajantasaisuuden ja toimivuuden seurantavastuut.	STM	
Toteutetaan valtakunnallisesti Barnahus-laatustandardien mukaista hoitoa uhreille ja heidän perheilleen.	Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuolto Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluyksiköt, kasvatus- ja perheneuvolat	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimeenpano etenee THL:n koordinoiman Barnahus-työn avulla, mutta tässä toimenpiteessä hyvinvointialueiden rooli on keskeinen ja asia on vasta muotoutumassa alueilla. Esimerkiksi HUS raportoi, että Barnahus-työn puitteissa on tehty kansallinen selvitys "Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen hoito ja tuki" (Laajasalo ym. 2020), mikä on antanut hyvän pohjan työlle.

THL:n sekä kansallisen Barnahus-verkoston tuki ja yhteistyö on myös ollut tärkeää. Haasteena on palvelujen hajanaisuus sekä se, että eri toimijat eivät aina ole tietoisia toisistaan (em. asia tuli esiin mm. Espoon koulutuksessa sekä Espoon palvelupolkumallin luomisen yhteydessä).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Osana THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä on vuoden 2020 syksystä lähtien ollut toiminnassa nuorten seri-tukiverkosto, jossa on jäseniä kultakin erva-alueelta. (ks. Laajasalo 2020). Työn alla on julkaisu *Nuorisosensitiivinen työ osana seri-tukikeskuksen työtä ja välineitä nuoren seksuaalirikoksen uhrin kohtaamiseen palvelujärjestelmässä, joka valmistuu vuonna 2023*. Em. julkaisussa tullaan tarkastelemaan myös alueittaisia asiakasmääriä.

THL on julkaissut ohjeet lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaationrakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämisestä hyvinvointialueilla ja kunnissa (October & Laitinen 2022).

HUSin alueella hoitopolkuja on selvitetty eri kuntien osalta ja hankkeessa on kehitetty seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten hoitopolkuja aiempaa sujuvammiksi yhteistyössä ULSin ja Seri-tukikeskuksen kanssa. Alueella on pilotoitu uusia tuen antamisen tapoja ja uusien, näyttöön pohjautuvien hoitomallien käyttöä terveydenhuollon eri tasoilla (mm. Seri-tukikeskus, oikeuspsykiologian-yksikkö, Helsingin kaupungin eri palvelut). Työn etenemisen reunaehdoista (seuranta, päivittäminen) ei ole toistaiseksi vielä tarkemmin sovittu.

OYS alueella aihetta on sivuttu ja tavoitteena on hyvinvointialuekohtaiset hoitopolut uhreille.

Barnahus-työssä on Taysin lasten oikeuspsykiatrian yksikössä, sosiaalipediatrian vastaanotolla, lastenkirurgialla ja seri-tukikeskuksessa, Kanta-Hämeen ja Seinäjoen keskussairaalan seri-tukikeskuksessa pilotoitu psykososiaalisen tuen mallia sekä alaikäiselle nuorelle että huolta pitävälle aikuiselle. Yhteistyötä ja palveluohjausta on toteutettu jalkautuen sekä erikoissairaanhoidon, perustasolle että sosiaalihuoltoon. Toimintamalli on juurtumassa osaksi lasten oikeuspsykiatrian toimintaa.

Johtopäätökset (luku 10 tp 10)

- Työ on edistynyt, mutta on vielä keskeneräistä usealla alueella. Seurantavastuiden määrittely on puutteellista.
- Psykososiaalisen tuen tarjoaminen, huomiointi, varmistaminen ja koordinointi oikea-aikaisesti ja osallistavasti alaikäiselle lapselle ja perheelle auttaa perheitä jaksamaan kriisin keskellä. Perheelle ja nuorelle tarjotaan työkaluja traumaoireiden käsittelyyn ja tulevaisuuden toivon näkökulmia.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10, tp 13. / Joki-Erkkilä ym. 2019	SM/poliisi	Keltainen
Lisätään poliisi- ja syyttäviviranomaisten resursseja ja yhteistyötä esitutkinnan ja oikeusprosessien nopeuttamiseksi.	OM STM THL VKST	
Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosten tutkinta keskitetään erityiskoulutuksen saaneille tutkijoille ja syyttäjille.	Poliisihallitus	
Yhdenmukaistetaan ja nopeutetaan edunvalvojien määräämiskäytänteitä valtakunnallisesti. Parannetaan tiedonkulkua perheille rikostutkinnan eri vaiheissa.		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OM:ssä valmisteltu oikeudenhoidon selonteko on julkaistu loppuvuodesta 2022 (OM 2022a). Työryhmätyössä poliisin ja syyttäjän välistä yhteistyötavoitetta on edistetty, mutta jatkovalmistelu on vielä kesken. OM:ssä on asetettu uusi rikosprosessin sujuvoittamista arvioiva työryhmä asiaa edistämään.

Eri ministeriöt ovat osallistuneen edunvalvonnan kehittämistyöhön. THL/Barnahus -työssä on valmistunut edunvalvonnan julkaisu : Suunnitelma lapsen edunvalvonnan kehittämiseksi valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa (Heikkilä & Rantaeskola 2022). Barnahus-työssä THL:n asiantuntijat osallistuneet vaikuttamistyöhön ja mm. antaneet lausuntoja esitutkinta- ja oikeusprosessien nopeuttamisen tarpeen puolesta.

Syyttäjälaitoksessa on aiemmin mainitun henkilöön kohdistuvien rikosten erikoistumisjärjestelmän lisäksi henkilöön kohdistuvien rikosten osaamistiimit, joissa lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ja pahoinpitelyt käsitellään. Nuorten jutuilla on omat nimetyt syyttäjät ainakin Etelä-Suomen syyttäjälueella. On olemassa myös alueellisia osaamistiimejä, mutta niiden toiminnassa on alueellisia eroja.

Polamk:n Lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan erityiskoulutus tuottaa osaajia, mutta koulutettavien määrää olisi edelleen lisättävä. Haasteena motivoituneet tutkijat ja heidän pysyvyytensä, liittyen mm. uralla etenemiseen. Poliisihallitus on ollut mukana uuden kansallisen edunvalvontaselvityksen ohjausryhmässä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OM:ssa on tehty työryhmätyössä oikeudenhoidon selonteon valmistelua, jossa annetaan kattava ja yhteismitallinen tilannekuva oikeudenhoidon nykytilasta, resursseista ja lähiajan kehityssuunnasta sekä ehdotetaan tarvittavia jatkotoimenpiteitä. Selonteko julkaistiin loppuvuodesta 2022 (VN 2022a).

OM:n asettamassa rikosprosessin tehostamista ja esitutkintalain muutostarpeita arvioineessa työryhmässä on tehty ehdotuksia esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien välisen esitutkintayhteistyön tehostamiseksi ja lisäämiseksi sekä niihin tarvittaviksi resurssilisäyksiksi. Työryhmämietintö (OM 2022) on julkaistu maaliskuussa 2022. Mietintö on ollut lausuntokierroksella (ks. kooste [Repo & Ilveskoski 2022](#)). Tätä koskevia ehdotuksia ei kuitenkaan aikataulusyistä ehditty viedä eduskuntaan pääministeri Marinin hallituskaudella. Jatkovalmistelu ja aikataulu asiassa on auki.

OM on asettanut syyskuussa 2022 työryhmän arvioimaan keinoja sujuvoittaa esitutkintaa ja rikosprosessia (ks. [tiedote, OM 2022c](#)). Työryhmä arvioi toimia, joilla voitaisiin erityisesti käytännön soveltamistilanteiden kannalta edelleen sujuvoittaa rikosasioiden käsittelyä esitutkintavaiheessa, syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä. Toimikausi jatkuu maaliskuun loppuun 2023 saakka. Kehittämissuunnitelmista laaditaan muistio.

THL/Barnahus –työssä tehty julkaisu lapsen edunvalvonnan kehittämisestä valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa (ks. [Heikkilä & Rantaeskola 2022](#)). Julkaisussa esitetyt toimenpide-ehdotukset on käsitteily Barnahus-työn ohjausryhmässä. Julkaisun ehdotusten jatkotyöstäminen ministeriöiden kesken etenee STM:n johdolla.

Syyttäjälaitoksella on tavoitteena yhdenmukaistaa osaamistiimien toiminta valtakunnallisesti ja nuorten juttujen keskittäminen tietyille syyttäjille.

Johtopäätökset (luku 10 tp 13)

- Lapsen edunvalvonnan kehittämisestä valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa tehtyjen toimenpide-ehdotusten jatkotyöstäminen on viety Barnahus-työn ohjausryhmään, jossa sovittu ministeriötason yhteistyöstä.

3.2 Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjatoimet

Luvun sisältöjen arviointityössä mukana olleet asiantuntijat: Marjo Malja STM, Ritva Halila STM, Elisa Niklander THL, Lotta Virrankari THL, Jenni Helenius THL, Ulla Korpilahti THL, Sanna Ahola Ihmisoikeuskeskus, Rut Nordlund-Spiby THL, Päivi Nurmi-Koikkalainen THL, Saija-Liisa Kankaanpää THL, Mimmi Koukkula THL ja Anu Isotalo TAU.

Tähän raportin lukuun sisältyy Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmasta yhteensä 13 toimenpidettä. Luvun keskeinen ydinviesti on ohjausryhmän päätöksellä määritelty seuraavasti:

- Lapsiin kohdistuva väkivalta voi loppua vain, jos lainsäädäntö tukee sitä ja säädökset toimeenpannaan.

Taulukko 5. Väkivallaton lapsuus -suunnitelman 2020–2025 toimenpiteet/Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjatoimet.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lapsen oikeudet (Luku 4, tp 1./ livonen 2019)</p> <p>Kansallisessa lapsistrategiassa huomioidaan lasten suojeleminen väkivallalta ja väkivallan kohteeksi joutuneiden lasten ja heidän perheidensä tuki.</p>	<p>Valtioneuvosto ja sen ministeriöt</p> <p>THL</p> <p>Opetushallitus (OPH)</p> <p>Kunnat ja hyvinvointialueet</p> <p>Järjestöt, esim. Lastensuojelun Keskusliitto LSKL, Ensi- ja turvakotien liitto</p> <p>ETKL, Mannerheimin Lastensuojeluliitto MLL,</p> <p>Pelastakaa Lapset ry, Suomen UNICEF ja Väestöliitto.</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Kansallinen lapsistrategia julkaistiin helmikuussa 2021 (VN 2021a) ja sen ensimmäinen toimeenpanosuunnitelma lokakuussa 2021 (VN 2021b). Parlamentaarisesti valmisteltuun kansalliseen lapsistrategiaan on kirjattu, että lasten moninaiset elämäntilanteet ja tarpeet tunnustetaan ja väkivallan, syrjinnän ja eriarvoisuuden torjunta otetaan vakavasti.

Lapsistrategian linjausten toteutumista on edistänyt niiden kirjaaminen konkreettisina toimenpiteinä lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan ja niiden määrätietoinen toimeenpano. Eri toimijat ovat laaja-alaisesti sitoutuneet kansallisen lapsistrategian toimeenpanotyöhön, mukaan lukien THL, OPH ja useat järjestöt.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa (VN 2021b) on useita toimenpiteitä koskien lasten väkivallalta suojelua. Seuraavat toimenpiteet valmistuvat viimeistään vuoden 2023 alkupuolella:

1. toteutetaan lapsiuhritutkimus
2. toteutetaan opas ja koulutuskokonaisuus vaativista erotilanteista ja eron jälkeisestä väkivallasta
3. Opetushallitus toteuttaa sivuston lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kiusaamisen, seksuaalisen häirinnän, väkivallan, vihapuheen ja syrjinnän vastaiselle työlle
4. STM:n toimesta laaditaan ajantasainen selvitys sijaishuollossa tapahtuvasta kaltoinkohtelusta
5. STM:n toimesta laaditaan valtakunnallinen toimenpideohjelma luvattomasti sijaishuolto paikasta poistumisten ennaltaehkäisyyn, luvattoman poissaolon aikaiseen toimintaan sekä jälkityöhön
6. Tilastokeskus suunnittelee ja mallintaa tietopohjaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen.
Haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria koskevaan tietoon kiinnitetään erityishuomiota. Tavoitteena on, että tietopohja helpottaa tiedon löytymistä, käyttöä ja lapsen aseman seuranta Suomessa. Suunnitteilla oleva tietopohjatyö edistää myös mahdollisuuksia lasten suojelemiseksi väkivallalta.

STM, THL ja kansallinen lapsistrategia yhteistyössä koordinoivat Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjatyöryhmää (pj Markus Kaakinen Krimo/Hki yliopisto). Tietopohjatyöryhmä on perustettu Väkivallaton lapsuus -suunnitelmatyötä seuraavan ja arvioivan THL:n Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän alaisuuteen keväällä 2022 (ks.liite 3).

Suomessa eurooppalaisen lapsitakuun kansallista toimintaohjelmaa toteutetaan kansallisen lapsistrategian ja sen toimeenpanosuunnitelmien viitekehyksessä. Yhtenä lapsiryhmänä ja aihealueena, joihin lapsitakuun toimintasuunnitelman tarkastelua kohdennetaan ovat väkivaltaa kokeneet lapset ja nuoret.

Lapsistrategian toimenpiteiden toimeenpanossa *THL:llä* on ollut vastuullaan kahdeksan toimenpidettä vuodesta 2021 alkaen kevääseen 2023 saakka. THL tukee kuntia ja hyvinvointialueita väkivallan vastaisessa työssä (ks. mm. October & Laitinen 2022) ja muussa turvallisuustyössä kuten tapaturmien ehkäisyssä (ks. [THL 2022c](#))

OPH:ssa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu eteni suunnitellusti vuonna 2022. Sivusto, ohjeet ja materiaalit on tarkoitettu kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisille ja huoltajille. Osa materiaaleista soveltuu myös hyvin nuorille, ja esimerkiksi 5.-9. vuosiluokkien oppilaiden kanssa käytettäväksi opetuksessa. Ohessa esimerkkejä vuoden 2022 tehdyistä materiaaleista:

- Toukokuussa 2022 julkaistiin [ohjeet](#) (OPH 2022a) ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Materiaalia voidaan käyttää myös peruskoulun 7-9 vuosiluokilla. Esite käsittelee seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, niiden määrittelyä, lainsäädäntöä ja ehkäisyä. Esitteessä annetaan nuorille ohjeita suojautua häirinnältä ja väkivallalta sekä ohjeita toimia, kun nuori kokee seksuaalista häirintää tai väkivaltaa, tapahtuu se sitten verkossa, julkisissa tiloissa tai kotona. Esitteen ohjeistus sisältää myös ohjeistusta toimista, jos henkilö itse on väkivallan tekijä. Juliste ja esite julkaistiin samanaikaisesti Poliisihallituksen pohjoismaisen viestintäkampanjan kanssa.
- Elokuussa 2022 julkaistiin 10 lyhytvideon tuotanto, [ks. lisätietoa OPH-tiedotteesta](#) (OPH 2022b). Kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisille ja huoltajille suunnattu erillinen lyhytvideotuotanto on maksutta ladattavissa Youtubesta ([OPH 2022c](#)). Esimerkiksi videolla nro 4 käsitellään varhaislapsuuden vuorovaikutustaitojen harjoittelua ja väkivallan ehkäisyä. Vastaavasti videolla nro 9 käsitellään kodin ja koulun yhteistyötä.
- Opetushallituksen ylläpitämä verkkosivustokokonaisuus kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisystä, puuttumisesta ja toistumisen estämisestä varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa julkaistiin alkuvuodesta 2023. Ks. tarkemmin *Ei kaikelle väkivallalle!* -sivusto, OPH 2023a.

Useista järjestöistä on osallistuttu kansallisen lapsistrategian työhön sekä lapsen oikeuksia edistävään työhön. Esimerkiksi *MLL* on mukana lapsistrategian toimenpiteiden toteutuksessa mm. lapsiuhritutkimuksen tukiryhmässä, lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kiusaamisen, seksuaalisen häirinnän, väkivallan, vihapuheen ja syrjinnän vastaisen sivuston tukiryhmässä ja lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjatyöryhmässä.

Johtopäätökset (luku 4 tp 1)

- Kansallinen lapsistrategia on huomioinut lasten väkivallalta suojelemisen kysymyksiä hyvin. Jo kansallisen lapsistrategian valmistelussa on huomioitu muut asiaan liittyvät strategiat ja kansallisesti asetetut toimenpiteet (ks. esim. Iivonen & Pollari 2020).
- Toimenpiteen toimeenpanoa arvioitaessa ei kuitenkaan ole em. syistä johtuen tarkoituksenmukaista tarkastella pelkästään kansalliseen lapsistrategiaan sisältyvien lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn toimenpiteiden kattavuutta. Eri strategioissa kuten Mielenveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma ja toimintaohjelmissa (mm. nk. Lanzaroten ja Istanbulin sopimusten toimeenpanosuunnitelmat, Väkivallaton lapsuus -suunnitelma, Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen ohjelma, Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen toimenpideohjelma), olevat toimet täydentävät toisiaan.
- Em. toimien yhteensovittamisessa esimerkiksi THL:n asetetun [Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohryn](#) (THL 2023c) alaisessa tietopohjatyöryhmässä kevästä 2022 lähtien tehty hyvä yhteistyö on ollut lapsen oikeuksia ja tarkoituksenmukaista kohdennettua työtä eteenpäin vievää (Liite 3).
- Eri strategioiden, ohjelmien ja kansallisten suunnitelmien yhteensovittaminen lapsen oikeuksien ja turvallisuuden edistämiseksi tulee olemaan tärkeä asia myös tulevina vuosina.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 4, tp 2. /Iivonen 2019 Valtiovallan ja kuntien päätöksenteossa arvioidaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset. Arvioinnissa yhtenä näkökulmana on lasten ja nuorten kasvuympäristön turvallisuus (ml. tapaturmien, itsemurhien ja väkivallan ehkäisy)	Valtioneuvosto ja sen ministeriöt THL Kunnat ja hyvinvointialueet	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointia ja koulutustyötä on tuettu muun muassa osana kansallisen lapsistrategian työtä. Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsivaikutusten arviointityössä kunnissa ja alueilla toimivat päättäjät ovat avainroolissa, vaikka kansallisesti tätä työtä tuetaan eri asiantuntijatahojen toimesta kuten THL ja lapsistrategian toimijat.

Kansallisesti koottua systemaattista tietoa ei ole siitä, kuinka moni kunta toteuttaa lapsivaikutusten arviointia ja missä laajuudessa. Hyvinvointialueiden toiminta on vasta käynnistysvaiheessa.

Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -työssä yksi keskeinen sisällöllinen, lapsen oikeuksiin perustuva teema-alue on lapsen edun ensisijaisuus, minkä tavoitteena on edistää lapsen edun ensisijaisuuden toteutumista sekä lasta yksilönä että lapsia ryhmänä koskevassa kunnan päätöksenteossa. Jälkimmäisessä on kyse lapsivaikutusten arvioinnista.

Suomen UNICEF tukee mallissa mukana olevia kuntia (v. 2023 yht. 53 kuntaa) lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotossa ja systemaattisessa toteuttamisessa mm. koulutusten ja materiaalien avulla sekä suunnittelemalla ja seuraamalla esim. käyttöönottoa edistäviä toimenpiteitä yhdessä kunnan kanssa. (ks. [lisätietoa lapsiystävällinenkunta.fi](#), Suomen UNICEF 2023a.)

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Kansallisessa lapsistrategiatyössä on laadittu lapsivaikutusten arvioinnin käsikirja lainvalmistelijoille ja paljon muita asiaan liittyviä julkaisuja (ks. [kooste oppaista ja ohjeista eri toimijoille](#); lapsistrategia 2023).

THL julkaisi kesäkuussa 2022 Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi ([October & Laitinen 2022](#)).

Lasten ja nuorten omaa osallistumista päätöksentekoon on tuettu kansallisella tasolla muun muassa OM:n yhteistyössä kansallisen lapsistrategian, lapsiasiavaltuutetun ja järjestöjen kanssa toteuttaman hankkeen avulla (ks. [Lasten ja nuorten ääni Euroopassa 2021–2023](#), OM 2021a). Hankkeessa on kehitetty menetelmiä, koottu hyviä käytäntöjä ja tuotettu viranomaisille suunnattua materiaalia ja eOppiva-verkkokoulutus lasten osallistumisesta (ks. [Lapsen oikeudet – Osallisuus ja osallistuminen](#), eOppiva ja lapsistrategia 2022a).

Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana olevat kunnat ovat eri vaiheissa lapsivaikutusten arviointiin liittyvässä kehittämistyössä: Osa kunnista on perehtymässä ja kouluttautumassa, osa aloittamassa käyttöönottoa, osa tehnyt jo monipuolista kehittämistyötä ja toteuttanut lapsivaikutusten arviointia joillakin toimialoilla. Pienellä osalla lapsivaikutusten arviointi on jo systemaattisena osana päätösten valmistelua kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa.

Johtopäätökset (luku 4 tp 2)

- Toimenpiteen toimeenpano on edistynyt, mutta edelleen lapsivaikutusten arvioinnin ja väkivaltatietoisuuden edistämistä tarvitaan tulevinakin vuosina. Hyvinvointialueet ovat aloittaneet vuoden 2023 alussa ja rakenteiden muututtua niiden ja myös kuntien tulee löytää uusia toimintatapoja ja keinoja lapsivaikutusten arvioimiseksi. Materiaalia tähän työhön on valmisteltu erityisesti osana kansallisen lapsistrategian työtä.
- Tarvitaan kuntien ja hyvinvointialueiden työn yhteensovittamista ja asian näkemistä kokonaisuutena, jossa tunnustetaan kuinka osatekijöiden muutos vaikuttaa kokonaisuuteen.
- Erityisesti tarvitaan lasten ja nuorten oman kokemusäänen ja ammattilaisten näkemysten vuoropuhelua, että saadaan kattava kuva kasvu ympäristöjen turvallisuudesta ja niiden muuttumisesta erilaisten päätösten myötä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 4, tp 4. /Iivonen 2019 Lisätään lasten oikeuksien koulutusta ja tiedotusta. Koulutusta ja tiedotusta lisätään Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmässä/THL tehtyjen linjausten mukaisesti. Lasten oikeuksia tarkastellaan painottuen väkivallan ehkäisyyn ml. erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret.	OPH THL Kunnat Eri ministeriöt, erityisesti OKM, STM ja OM Lapsiasiavaltuutetun toimisto Järjestöt, esim. Suomen UNICEF, MLL, Lasten oikeuksien viestintäverkosto, LSKL ja ETKL	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Useissa ministeriöissä ja alaisissa laitoksissa (OPH, THL) on soveltuvin osin toteutettu lapsen oikeuksia koskevaa tiedottamista ja koulutusta. Valtioneuvoston yhteinen kansallinen lapsistrategia ja kansalliset väkivallan vastaiset strategiat ovat lapsioikeusperustaisia ja edistävät tietoisuutta lapsen oikeuksista.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston perustehtäviin kuuluu lasten oikeuksista tiedottaminen ja jossakin määrin kouluttaminen. Tätä työtä tehdään tilanteesta riippuen lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn näkökulmasta.

Järjestöt ovat olleet aktiivisia toimenpiteen edistämässä. Tästä raportoivat mm. ETKL, LSKL, MLL, Suojellaan lapsia, Folkhälsan ja Suomen UNICEF (ks. tarkemmin alla).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Valtion rahoittaman opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksen v. 2022 yhdeksi painopisteeksi on *opetus- ja kulttuuriministeriön ja opetushallituksen* tulossopimuksessa määritelty osallisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen ja kiusaamisen ehkäisy oppimisyhteisöissä.

OKM on toteuttanut pääministeri Marinin hallituskaudella toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa.

OPH:n kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston, ohjeiden ja materiaalien valmistelu eteni suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Työssä huomioidaan haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret eri tavoin. Ohjeita ja materiaaleja on julkaistu runsaasti vuoden 2022 aikana kaikkiin neljään ilmiöön liittyen ja laaja verkkosivusto alkuvuodesta 2023 (ks. toimeenpanosta tarkempi kuvaus tämän osuuden kohta edellä, Lapsen oikeudet (Luku 4, tp 1./ livonen 2019 ja [Ei kaikelle väkivallalle -verkkosivustokokonaisuus](#), OPH 2023a).

Tiedotusta ja viestintää on OPH:ssa tehty em. verkkosivujen kehittämishankkeessa säännöllisesti vuoden 2022 aikana, jatkuen vuoden 2023 alkuun OPH:n verkostojen, asiakasviestinnän ml. somekanavat ja uutiset. Lasten oikeuksiin liittyvää oppimateriaalia on tehty OPH:ssa vuoden 2022 aikana ja se julkaistaan alkuvuodesta 2023.

Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon puolella keskeisiä ovat kansallisen lapsistrategian toimet, mutta huomioitavaa on myös erilaisissa hankkeissa ja osana normaalia toimintaa tehty työ (esim. verkkosivujen päivittäminen).

Lapsistrategian toimenpiteiden toimeenpanossa *THL:llä* oli vastuullaan kahdeksan toimenpidettä vuosien 2021 ja kevään 2023 aikavälillä. THL tukee kuntia ja hyvinvointialueita lasten oikeuksien edistämässä ja väkivallan vastaisessa työssä. Ks. [lapsistrategian julkaisu ja ohjeita](#) (lapsistrategia 2023).

Järjestöissä on tehty paljon lapsen oikeuksien koulutusta ja tiedotusta. Muun muassa:

- *Folkhälsan* suunnittelee vuodelle 2023 Moodle-alustaa ja prosessikoulutusta lasten oikeuksien lisäämiseksi paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Koulutus on suunnattu varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Folkhälsanilla on (P)ACE, vanhemmuuden uupumus ja toivo ilmiöistä tarjolla täydennyskoulutusta lasten ja nuorten kanssa työskenteleville SiSoTe-alalla. Folkhälsan kouluttaa vuosien 2022–2023 aikana yhtä valtion koulukotia systeemiseen työotteeseen sekä nuorten että heidän perheidensä kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Erityisesti Folkhälsanin asian parissa työskentelevä henkilöstö tekee työtä lasten oikeuksien turvaamiseksi väkivallan ehkäisyn ja terveyden edistämisen näkökulmasta. Järjestö tuo esiin, että nuoret omaishoitajat/hoidon tarjoajat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa perheen hoitajina/ vastuunkantajina ja tähän kohderyhmään on kiinnitetty huomiota järjestön ryhmätöissä, luennoilla ja edunvalvontatyössä.

- *ETKL* on järjestänyt lapsen kaltoinkohtelun katkaiseminen –koulutusta ammattilaisille, pyöreän pöydän tilaisuuden sekä omia työkokouksia, vertaistapaamisia ja foorumeita. Järjestöllä on koulutusmateriaaleja jäsenyhdistyksille mm. oppilaitosyhteistyöhön sekä mm. lapsilähtöinen arviointiväline riskitekijöiden tunnistamiseksi erotilanteessa (Turvassa-hanketyötä). Suoraan lapsille ja nuorille kohdennettuna on tuotettu nuorten turvakortti, chat-palveluja ja Nettiturvakodin päivitettyt sivustot.
- *LSKL* on jatkanut viestintää kansallisesti kuin kansainvälisesti sekä jatkanut vaikuttamistyötä väkivallan ehkäisyn ja turvallisuusteeman näkökulmista. Järjestö koordinoi valtakunnallista Lapsen oikeuksien -verkostoa, jonka viestinnän teemana vuonna 2022 oli oikeus turvallisuuteen. Myös lokakuussa 2022 järjestettyjen Valtakunnallisten Lastensuojelupäivien teemana oli Turvaa ja Toivoa. Koulutuspäivien sisällössä näkyi erityisesti väkivallan ehkäisy ja haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret. Myös Nuorten päivän -tapahtuman, jonka suunnitteluun osallistui lastensuojelutaustaisia nuoria, teemana oli turvallisuus. Tapahtumassa nuoret tapasivat päättäjiä ja päivästä tuotettiin nuorten TikTok-henkinen video ja terveiset Lastensuojelupäivien ammattilaisille ja päättäjiille.

Nuorten esiin nostamat turvallisuusteemat liittyivät sekä sosiaalisen median turvallisuuteen, grooming-kokemuksiin ja henkiseen väkivaltaan sosiaalisessa mediassa. Lisäksi nuorten kokemuksiin epäkohtiin sijaishuollossa esimerkiksi liittyen rajoitustoimenpiteiden väärin käyttöön ja sijaishuollon valvonnan puutteisiin.

- *MLL* on tehnyt pitkään lapsen oikeuksia edistävää koulutus- ja tiedostustyötä. *MLL* on mukana lapsistrategian viestintäverkostossa ja on toteuttamassa lapsistrategian lasten oikeuksia koskevaa koulutusta ja tiedotusta. *MLL*:n mediakasvatustyössä ehkäistään lasten ja nuorten seksuaalista häirintää ja väkivaltaa digitaalisissa ympäristöissä ja koulutetaan ammattilaisia ja vanhempia sekä muita huoltajia aiheesta yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Mediakasvatustyölle on EU-rahoitus. Lapsen oikeuksien viestintäverkoston ja lapsistrategian verkostomainen toimintatapa on edistänyt toteutusta.
- *Pelastakaa Lapset ry* on mukana OPH:n rahoittamassa [Selkeästi seksuaalisuudesta -hankkeessa](#) vuosina 2021-2023 yhteistyössä Live-säätiön, Terapiaperhosen, Metropolia AMK:n ja Autismisäätiön kanssa. Tarkoituksena on kehittää erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista seksuaalisuuteen ja turvataitoihin liittyen. Hankkeessa keskitytään internetissä tapahtuvaan häirintään, sen tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen nuoren kanssa. Tavoitteena on, että koulutuksen käytyään ammattilaiset ovat valmiimpia tarjoamaan erityistä tukea tarvitseville nuorille tietoa seksuaalisuudesta ja turvataidoista ja näin ehkäisemään seksuaaliväkivallan kokemuksia. Koulutus on suunnattu ensisijaisesti ammatillisen koulutuksen ja lukion henkilöstölle. (Livesäätiö ym. 2023.)
- *Suojellaan Lapsia ry* on edistänyt toimeenpanoa antamalla erityisasiantuntijuuttaan lapsiin kohdistuvan häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Järjestön asiantuntijat ovat kouluttaneet lapsia, vanhempia ja asiantuntijoita sekä viranomaisia niin kansallisesti kuin kansainvälisesti osana eri hankkeita sekä järjestön perustyötä.

Työ jatkuu myös vuosina 2023-2024 seuraavissa hankkeissa: ReDirection (End Violence rahoitus 2020-2023), Turvallisesti Digiliikenteessä (Opetushallitus, oikeusministeriö rahoitus 2022-2023) Stop.Slow Go, To Prevent and Protect Through Support (2PS), offender based prevention (EU rahoitteinen projekti 2022-2025, konsortiossa myös ministeriöstä SM mukana). Lisäksi tammikuussa 2023 alkoi uusi EU-rahoitteinen projekti #MyFriendToo

(2023-2024) ja lisäksi vuonna 2022 alkanut Justice Initiative-hanke jatkuu tulevina vuosina. Ks. lisätietoa järjestön työstä [kotisivuilta](#) (Suojellaan Lapsia ry 2023a).

Suomen UNICEF uudisti vuosien 2020-2021 aikana kuntien käyttöön [tarkoitettua Lapsiystävällinen kunta –mallin](#) (ml. kieliversio ruotsiksi) sisältöä ja konseptia. Malli perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteisiin. Vuonna 2023 mallia toteuttaa 53 kuntaa eri puolilta Suomea. Näissä kunnissa asuu 53 prosenttia Suomessa asuvista lapsista. Malli tukee kuntia edistämään erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksia ja tukee osaltaan lapsistrategian toimeenpanoa kunnissa. Malli tukee kuntia edistämään erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksia ja tukee osaltaan lapsistrategian toimeenpanoa kunnissa. (Suomen UNICEF 2023a.)

Mallin uudistuksessa (vuosina 2020-21) *Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma* huomioitiin erityisesti *Oikeus elämään ja kehittymiseen* -teemapaketissa sekä -indikaattoreissa. *Lapsiystävällinen kunta* -mallin indikaattorit on päivitetty vastaamaan hyvinvointialueuudistusta. Mallin ajantasaiset rakenne- ja prosessi-indikaattoreiden numerot: 29 (turvallinen aikuinen), 30 (kiusaamisen ehkäisy ja tunne- ja vuorovaikutustaidot), 37 (väkivallan tunnistaminen ja puheeksiottaminen) sekä 38 (seksuaaliväkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus). Näistä indikaattori 38 on kokonaan uusi, joka on lisätty mukaan tammikuussa 2023. Tulosindikaattoreita ovat puolestaan numeroilla 44-47 ja 51 merkityt indikaattorit.

Lisäksi Suomen UNICEF tuotti kehittämistyössä uutta maksutonta, kunnille suunnattua [lapsenoikeus-materiaalia mallin digipalveluun](#). (Suomen UNICEF 2023b). Oikeus elämään ja kehittymiseen -teemapaketissa on tietoa väkivallan vaikutuksista lapsille sekä kunnille keinoja väkivallan ehkäisyyn. Em. sisältöjä tullaan päivittämään alkuvuonna 2023, jolloin sisältöihin lisätään suorat linkit mm. THL:n väkivaltasivuille ja -verkkokouluihin.

Kaikki Suomen UNICEFin *Lapsiystävällinen kunta* -mallissa mukana olevat *kunnat* ovat vuosina 2021–2022 kartoittaneet lapsen oikeuksien nykytilansa indikaattoreiden avulla. Indikaattori 37 on päivitetty tammikuussa 2023 vastaamaan hyvinvointialueuudistusta siten, että se painottaa jatkossa kunnan toimijoiden systemaattisen väkivallan puheeksioton tärkeyttä ja väkivaltaa kokoneiden ohjausta tarvittavan tuen piiriin.

Suomen UNICEFin lapsenoikeuskoulutuksissa yhteistyökunnille otetaan säännöllisesti esille lapsiin kohdistuvan väkivallan vaikutusta lapsen kehitykselle sekä väkivallan puheeksiottamista ja väkivallan ehkäisyn keinoja. Painopisteenä on erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kokemukset. Lapsiystävällinen kunta -verkoston kuntatoimijoille on koulutuksen yhteydessä viety tietoa Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman sisällöistä ja työn etenemisestä.

Johtopäätökset (luku 4 tp 4)

- Lasten ja nuorten oikeuksia kuten osallisuutta edistetään laajasti ja toimenpiteen toimeenpano on edistynyt hyvin. Eri toimijoiden oma tietoisuus on kasvanut tehtyjen toimien kautta ja yhteistyö toimijoiden välillä on tiivistynyt.
- Kansallisesti merkittävää koulutus- ja tiedotustyötä lapsen oikeuksista on tehty erityisesti osana lapsiasiavaltuutetun toimiston perustyötä ja kansallisen lapsistrategian toimeenpanon sekä eri järjestöjen työn kautta.
- Eri tahot ovat tuottaneet runsaasti asiaa tukevaa materiaalia. Lasten ja nuorten osallisuutta on selkeästi vahvistettu koulutuksissa ja tiedottamisessa. Lapsen oikeuksien, turvallisuuden ja osallisuuden edistäminen on jatkuvaa työtä ja tulevana vuosina toimeenpanon tukea tarvitaan edelleen.

Toimenpide

Vastuutahot

Toimeenpanon
tilannearvio/ värikoodi

TIETOPOHJAN KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAT TOIMENPITEET

Vammaiset ja toimintakyvyltään rajoitteiset lapset ja nuoret (luku 13.2. tp 1, Ahola ym. 2019)

STM

Keltainen

Kun lainsäädäntöä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta sosiaali- ja terveystalveissa jatkossa valmistellaan, siinä huomioidaan vammaisten lasten oikeudet.

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

- Lainsäädännön valmistelu etenee STM:ssä ja toimenpiteen sisältö on otettu huomioon, mutta säädöskokonaisuus ei ole vielä valmis.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM on asettanut lainsäädännön valmistelun tueksi seurantaryhmän. Myös vammaispalvelulainsäädännön uudistaminen etenee. Lakien kokonaisuus vaikuttaa siihen, miten vammaisten lasten oikeudet toteutuvat. Lisää tietoa itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta löytyy [STM:n verkkosivuilta](#) (STM 2021).

Uutta vammaispalvelulainsäädäntöä koskeva hallituksen esitys (HE 191/2022) on annettu eduskunnalle. Esityksessä on kiinnitetty erityistä huomiota lapsen oikeuksiin, erityisesti osallisuuden ja kommunikaation tukemiseen.

Johtopäätökset (luku 13.2 tp 1)

- Säädöskokonaisuus vaikuttaa siihen, miten lasten oikeudet toteutuvat. Itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ja vammaispalvelulainsäädännön lisäksi asiaan vaikuttavat myös mm. lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistus.
- Toimenpiteen toimeenpanon arviointia kokonaisuudessa ei voida vielä tehdä, kun säädösmuutokset ovat vireillä ja lopullisia päätöksiä sisällöistä ei ole tehty.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa (Luku 5, tp 1./ Isola ym. 2019)</p> <p>Lisätään tietoa osallisuuden kokemuksen ja turvallisuuden sekä väkivallan ehkäisyn välisistä yhteyksistä laadullisten, määrällisten ja yhdessä lasten ja nuorten kanssa tuotettujen aineistojen pohjalta, tulevaisuuden toimenpiteiden perustaksi</p>	<p>THL/Sokra-hanke</p> <p>STM/Lapsistrategia</p> <p>OM</p> <p>Kunnat</p> <p>Lapsi-, nuoriso- ja perhejärjestöt</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL/Sokra-hankkeessa osallisuuden, turvallisuuden ja väkivallan yhteyksiä on analysoitu vuoden 2019 Kouluterveyskyselyaineiston pohjalta. Tekeillä on parhaillaan kirjallisuuskatsaus. Lisäksi on julkaistu tutkimus nuorten osallisuuden kokemuksessa tapahtuneista muutoksista korona-aikana. Sen myötä on saatu ensimmäistä kertaa tietoa nuorten osallisuuden kokemuksen eroista ja muutoksista väestötasolla.

Kansallisessa lapsistrategiassa on linjattu, että lasten osallisuus, oikeus tulla kuulluksi ja tiedonsaanti tulee huomioida systemaattisesti lapsia joko suoraan tai välillisesti koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. On hyvin tärkeää varmistaa, että kaikilla lasten kanssa toimivilla aikuisilla on riittävä ymmärrys ja osaaminen lasten osallisuuden ja toimijuuden tukemisesta.

Poikkihallinnollisella työskentelyllä ja vahvistamalla hyviä käytäntöjä osaksi rakenteita ja lasten arkea parannetaan entisestään lasten osallisuutta, oikeutta tulla kuulluksi ja tiedonsaantia. Strategian toteuttajien kanssa on ollut yhteiset linjaukset lasten ja nuorten osallisuuden edistämisestä. Asiaan liittyen on tällöin pystytty tekemään aktiivisesti esille näkökulmista tulevia nostoja, julkaisuja ja pilotointia, joista on myös tiedotettu tehokkaasti.

Järjestöjen toiminta on ollut tärkeää ja monipuolista (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL/Sokra-hankkeen yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n asiantuntijoiden kanssa tehtävä kirjallisuuskatsaus julkaistaan vuonna 2023. Hankkeessa on jo tehty seuraavat Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisut:

- Osallisuuden kokemus ja seksuaalinen häirintä: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia ([Virrankari & Leemann 2022a](#)).
- Osallisuuden kokemus ja seksuaaliväkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia ([Virrankari & Leemann 2022b](#)).
- Osallisuuden kokemus ja vanhempien henkinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia ([Virrankari ym. 2021a](#)).
- Osallisuuden kokemus ja vanhempien fyysinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia ([Virrankari ym. 2021b](#)).
- Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia ([Virrankari ym. 2020](#)).

Yhteenvetoa em. tuloksista:

- Osallisuuden kokemus on vahvasti yhteydessä väkivaltakokemuksiin. Väkivaltaa kokeneiden nuorten osallisuuden kokemus oli muita matalampi. Mitä useammin väkivaltaa oli kokenut, sitä alhaisempi osallisuuden kokemus oli. Myös koulukiusaajien osallisuuden kokemus oli muita matalampi.

Lisäksi

- Nuorten osallisuuden kokemus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2019–2021: ovatko erot kasvaneet koronaepidemian aikana? ([Leeman & Virrankari 2022](#))

Yhteenvetoa em. tuloksista:

- Nuorten osallisuuden kokemus heikentyi koko ikäluokassa vuosina 2019–2021. Osallisuuden kokemus heikentyi kuitenkin muita selkeästi enemmän jo entuudestaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevilla kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla, vähävaraisten perheiden nuorilla ja oman terveytensä heikoksi kokeneilla nuorilla.
- Nuorten osallisuuden kokemus eroaa selkeästi eri taustatekijöittäin.

Kansallisessa lapsistrategiassa on oma osuus lapsista osallisina yhteiskunnassa. Kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa ohjaa asiakirja, jossa esitetään lapsistrategian toimeenpanon kannalta keskeisiä lähtökohtia ja periaatteita. Nämä suuntaviivat ohjaavat ja linjaavat strategian toimenpiteiden toteutusta. Asiakirja on liitteenä jokaisessa lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpidettä koskevassa sopimuksessa. Lapsistrategian kaikissa toimenpiteissä ja niihin liittyvissä hankkeissa on edistettävä lasten osallisuuden toteutusta sekä lasten oikeutta saada tietoa ja tulla kuulluksi.

Toimenpiteissä ja niihin liittyvissä hankkeissa on myös selvitettävä ja arvioitava mahdollisuuksia ja mahdollisia tapoja ottaa lapset ja nuoret mukaan toimenpiteen toteutukseen. Samalla on huomioitava eri elämäntilanteissa olevien lasten olosuhteet osallisuuden toteutumisen kannalta. Tämä on vahvistanut lapsistrategian toimenpiteissä ml. lasten turvallisuutta ja väkivallan ehkäisyä koskevat, lasten ja nuorten osallisuuden edistämistä. Esimerkiksi:

- Nk. Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelman (Malja & October 2022) nuorten kanssa tehtävä osallisuustyöskentely on toteutettu osana lapsistrategian toimeenpanoa yhteistyössä *Pesäpuu ry:n* kanssa. Pilotista saatiin kokemuksia lasten ja nuorten kanssa työskentelystä seksuaaliväkivaltaan liittyvissä asioissa. Lasten ja nuorten omat kokemukset mm. siitä, mikä estää tai edistää seksuaaliväkivallasta kertomista olivat arvokkaita itse toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden asettamiseksi.
- Lapsiuhritutkimus 2022 toteutettiin osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa (STM 2022b). Tutkimuksen toteutti Tampereen yliopiston tutkijaryhmä Noora Ellosen johdolla. Raportti lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista ja kehityksestä vuosina 1988-2022 julkaistiin alkuvuodesta 2023 ([Mielityinen ym. 2023](#)).
- Osana toimeenpanoa on laadittu eOppivan ja kansallisen lapsistrategian tuottamana yhteistyössä laajan asiantuntijajoukon kanssa *koulutuskokonaisuus Lapsen Oikeudet 365* ammattilaisille lasten oikeuksista eri näkökulmista. Verkkokoulutuskokonaisuudessa on yhteensä 10 osaa eri ilmiöistä mm. [lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin](#) ja [kasvatuksen ja koulutuksen ammattilaisten](#) osiot (eOppiva 2022b, 2022c).

Alkuvuodesta 2023 julkaistiin koulutuskokonaisuus [Lapsen oikeudet sosiaalihuollossa](#) (eOppiva 2023a). Vastaavasti julkaistiin myös [Lapsen oikeudet terveydenhuollossa – Lapsi potilaana -kokonaisuus](#), johon sisältyy myös osuudet koskien eri toimintaympäristöjä kuten neuvolaa ja [kouluterveydenhuoltoa](#) (eOppiva 2022d). Lapsen oikeus väkivallattomaan arkeen -koulutuskokonaisuus julkaistiin helmikuussa 2023. (eOppiva 2023b).

LapsenOikeudet356 -koulutuskokonaisuuteen pääsee tutustumaan maksutta eOppiva-alustalla ja lisätietoa asiasta on saatavilla [kansallisen lapsistrategian verkkosivuilta](#) (lapsistrategia & Lapsen oikeuksien viestintäverkosto 2023).

- *STM, THL ja kansallinen lapsistrategia* yhteistyössä koordinoivat *Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjatyöryhmää*. Tietopohjatyöryhmä on perustettu *THL:n Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän* alaisuuteen keväällä 2022 (THL 2023c). Ks. työryhmän kokoonpano liite 3. Lapsistrategiassa saatu tieto lasten osallisuuden näkökulmasta hyödyttää myös tätä työskentelyä.

Lisäksi lapsistrategiassa koordinoidaan yhteistyössä Tilastokeskuksen, lapsiasiavaltuutetun ja ITLAn kanssa kansallisia indikaattoreita lasten hyvinvoinnin seurantaan.

- Lapsistrategiassa saatu tieto lasten osallisuuden näkökulmasta hyödyttää myös tätä työskentelyä. Lisäksi lapsistrategiassa koordinoidaan yhteistyössä Tilastokeskuksen, lapsiasiavaltuutetun ja ITLAn kanssa kansallisia indikaattoreita lasten hyvinvoinnin seurantaan.

OM yhteistyössä eri asiantuntijatahojen (mm. kansallinen lapsistrategia, järjestöt) julkaisi loppuvuodesta 2022 säädösvalmistelijoille suunnatun eOppiva-verkkokoulutuskokonaisuuden [Lasten ja nuorten osallistuminen ja kuuleminen säädösvalmistelussa](#). (*eOppiva 2022e*).

Oikeusministeriön asiantuntijat tuovat esiin, että kyseisen opintokokonaisuuden tavoitteena on lisätä valmistelijoiden tietoa ja ymmärrystä lasten ja nuorten osallistumisoikeuksista sekä osallisuudesta erityisesti säädösvalmistelussa, valtioneuvostotason strategioiden ja ohjelmien valmistelussa sekä muussa lapsia ja nuoria koskevassa valtionhallinnon päätöksenteossa. Tavoitteena on lisäksi tarjota käytännön työkaluja lasten ja nuorten osallisuuden lisäämiseksi ja kuulemisen kehittämiseksi. Opintokokonaisuudessa yhtenä keskeisenä teemana on osallistumisen ja kuulemisen turvallisuuden varmistaminen.

Oikeusministeriön asiantuntijat tuovat esiin, että kyseisen opintokokonaisuuden tavoitteena on lisätä valmistelijoiden tietoa ja ymmärrystä lasten ja nuorten osallistumisoikeuksista sekä osallisuudesta erityisesti säädösvalmistelussa, valtioneuvostotason strategioiden ja ohjelmien valmistelussa sekä muussa lapsia ja nuoria koskevassa valtionhallinnon päätöksenteossa. Tavoitteena on lisäksi tarjota käytännön työkaluja lasten ja nuorten osallisuuden lisäämiseksi ja kuulemisen kehittämiseksi. Opintokokonaisuudessa yhtenä keskeisenä teemana on osallistumisen ja kuulemisen turvallisuuden varmistaminen.

OM:n demokratiayksikön vetämänä on implementoitu Euroopan neuvoston lapsen osallistumisoikeuden arviointityökalua (OM 2019). Em. työskentelyssä on huomioitu myös väkivalta. Lasten ja nuorten omaa osallistumista päätöksentekoon on tuettu kansallisella tasolla *Lasten ja nuorten ääni Euroopassa 2021-2023* -hankkeessa (OM 2021a) Hankkeen tarkoituksena on kehittää menetelmiä, koota hyviä käytäntöjä ja tuottaa koulutusmateriaalia sekä tarjota viranomaisille koulutusta lasten osallistumisesta.

Järjestöt ovat olleet aktiivia osallisuuden edistäjiä. Muun muassa:

- ETKL:n *Lapsiystävällisen kirjaamisen kehittämisen ja Nuoret väkivaltaa vastaan* -hankkeet ovat alkaneet vuonna 2022. Lisäksi on järjestetty nuorten foorumeita ja tuotettu lasten ja nuorten oma nettisivu.
- LSKL on mukana *Tulevaisuuden lastensuojelu -hankkeessa* (2020-2022) lasten ja nuorten osallisuuden näkökulmasta. Hankkeen tavoitteena on parantaa alueen lastensuojelun asiakkaana olevien lasten, nuorten sekä heidän perheidensä palveluja ja moniammatillista tukea. Vuonna 2022 järjestössä alkoi kaksivuotinen (2022-2023) *Kokemus tiedoksi*-hanke, jossa kootaan tietoa mm. kokemusasiantuntijuudesta ja lastensuojelun kriittisistä pisteistä. Vuonna 2022 on toteutettu myös *Neljä tarinaa* -projekti, jossa etsitään uutta tapaa tuoda nuorten ajatuksia osaksi yhteiskunnallista keskustelua.

Vuoden 2022 lopussa LSKL julkaisi verkkojulkaisun nuorten kirjoituksista. Lisäksi Lapsen oikeuksien viestintäverkosto järjesti keväällä 2022 lapsille ja nuorille kirjoituskilpailun, jossa kysyttiin lasten ja nuorten ajatuksia siitä, mitä turvallisuus on ja miten siihen voidaan vaikuttaa. Kirjoituskilpailun tekstejä käytetään lasten ajatusten viestinnässä ja järjestön eri julkaisuissa ja tekstejä julkaistiin myös lapsenoikeus.fi sivustolla.

- Värikoodeilla (sininen, punainen, keltainen, vihreä) jaotelluista MLL:n toiminnoista Vihreä MLL edistää lasten ja nuorten osallisuutta ja ehkäisee kiusaamista mm. tukioppilastoiminnassa ja Koulurauhaohjelmassa sekä Nuortennetissä. Toiminnassa hyödynnetään MLL:n Hyvinvointikyselyä kouluille. Toiminnalla on olemassa pysyvät rakenteet ja rahoitus.
- *Pelastakaa Lapset ry:ltä* on tulossa katsaus osallisuuden, turvallisuuden ja väkivallan yhteyksistä erilaisten aineistojen pohjalta (Lotta Virrankari/THL, Anna-Maria Isola/THL ja Janica Laimio/Pelastakaa Lapset). Tulossa: tutkimuksellinen katsaus siitä, miten pienet lapset sanoittavat osallisuuden kokemuksiaan. (Pelastakaa Lapset ry/Janica Laimio).
- *Suojellaan Lapsia ry* on vahvistanut lasten osallisuutta osana Turvallisesti Digiliikenteessä digiturvataitokoulutuksia: yli 12 000 vanhempaa ja ammattilaista ja 4 000 lasta on osallistunut digiturvataitoja edistäviin

etätyöpajoihin (lue lisää järjestön verkkosivuilta: [Online Road Safety-raportti 2020-2022 \(raportti \(pdf\) ladattavissa järjestön verkkosivuilta, Suojellaan Lapsia 2022\)](#)). Suojellaan Lapsia ry johtaa Euroopan Neuvoston tukemaa Justice Initiative hanketta Pohjoismaissa ja kerää myös tietoa lapsena koetusta seksuaaliväkivallasta. Tuloksista raportoidaan 2023-2024 osana Justice Initiative hanketta.

- Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malli tukee kuntia varmistamaan lasten osallisuutta kunnan arjen palveluissa sekä päätöksenteossa. Painopisteenä on erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuus. Osallisuus on läpileikkaava periaate mallin mukaisessa kehitystyössä mm. lapsenoikeusindikaattorien, materiaalien ja koulutusten tuella. Lapsiystävällinen kunta -mallin digipalvelussa on kaikkien saatavilla kuntatoimijoille suunnattu [teemapaketti osallisuudesta](#) sekä muun muassa yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa tuotettu [konkreettinen opas lasten näkemysten kuulemiseen](#) (Suomen UNICEF 2023c ja 2023d).

Toimeenpano vuosina 2023-2025/seurustelusuhdeväkivalta, ks. tarkemmin tämän raportin luku 4.2./ Uudet avaukset

Tampereen yliopiston nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen opintosuunta toteuttaa osana Väkivallaton lapsuus -suunnitelman uusia avauksia nuorten digiraateja seurustelusuhdeväkivallan tunnistamisesta, ehkäisystä sekä uhrien ja tekijöiden auttamisesta. Raadit pidetään oikeusministeriön ylläpitämässä ja tuottamassa Digiraati-verkkopalvelussa (<https://digiraati.fi>).

Digiraati toteutetaan kolme kertaa eri teemoilla vuosina 2023–25, riippuen kuitenkin rahoituksen järjestymisestä. Digiraadit tuottavat fasilitaattorein johdolla loppulausuman, jonka jokainen osallistuja hyväksyy. Nuorten ehdotukset turvallisuuden luomiseksi ja väkivallan ehkäisemiseksi integroidaan toimintaohjelmaan, ja nuorille kerrotaan, miten heidän raatinsa loppulauselmaa hyödynnetään toimenpiteen toteutuksessa.

Käytännön toteutus ja reunaehdot:

Digiraatiin osallistuminen ei edellytä omakohtaisia kokemuksia seurustelusuhdeväkivallasta kokijana, tekijänä tai näkijänä, vaan se tarjoaa kaikille aiheesta kiinnostuneille nuorille mahdollisuuden osallistua keskusteluun. Digiraatiin osallistuminen on vapaaehtoista.

Digiraati toteutetaan suljetulla sivustolla, ja nuoret osallistuvat omalla nimimerkillä kirjoittaen. Näkemykset pyydetään esittämään siten, ettei mahdollisia henkilökohtaisia kokemuksia väkivallasta tuoda esiin yhteisessä keskustelussa. Osallistujia informoidaan nuorten palveluista ja auttavista tahoista verkossa ja eri puolilla Suomea. Tarvittaessa osallistujalle järjestetään vielä mahdollisuus keskusteluun fasilitaattorin kanssa. Osallistuneet saavat kiitokseksi elokuvalipun tai muun vastaavan lahjalipun.

Johtopäätökset (luku 5 tp 1)

- Tietoa osallisuuden kokemuksen ja turvallisuuden sekä väkivallan ehkäisyn välisistä yhteyksistä on saatu lisää eri tietolähteiden pohjalta (Kouluterveyskyselyn tulokset, eri selvitykset ja kampanjat). Kansallisten toimenpiteiden vaikutuksia on jo nähtävissä.
- Uutena avauksena suunnitelmaan vuosina 2023-2025 tulevan seurusteluhdeväkivallan ja turvallisuuden sekä osallisuuden kokemusten tutkimusta ja kehittämistä tehdään järjestämällä nuorten digiraateja seurusteluhdeväkivallan tunnistamisesta, ehkäisystä sekä uhrien ja tekijöiden auttamisesta. Raadit pidetään OM:n ylläpitämässä ja tuottamassa Digiraati-verkkopalvelussa TAU koordinoimana.
- Tuloksia pystytään arvioimaan vahvemmin ohjelman loppuarvioinnissa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 4, tp 3./livonen 2019. Varmistetaan ja yhtenäistetään tietopohjaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta ja heidän kokemastaan väkivallasta niin, että myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten kokemasta väkivallasta saadaan tietoa. Eri lähteistä koostuva tieto kootaan yhteen säännöllisesti.	THL STM Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) Poliisihallitus/poliisin tilastot Korkeakoulut Järjestöt	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

STM, THL ja kansallinen lapsistrategia yhteistyössä koordinoivat *Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjatyöryhmää*, johon luukuu laaja-alaisesti aiheen parissa työtä tekeviä asiantuntijoita ministeriöistä, asiantuntija- ja tutkimusorganisaatioista (mm. lapsiasiaavaltuutettu, THL, OPH, TAU, Tilastokeskus) ja myös järjestöistä. Tietopohjatyöryhmä on perustettu keväällä 2022 THL:n *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän* (THL 2023c) alaisuuteen. Työryhmän puheenjohtaja toimii Krimo/Markus Kaakinen ja työ etenee hyvin. Ks. myös tietopohjaa käsittelevä raportin luku 2 ja liite 3.

Osana kansallisen lapsistrategian työtä *Tilastokeskus* suunnittelee ja mallintaa tietopohjaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen. Haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria koskevaan tietoon kiinnitetään erityishuomiota. Tavoitteena on, että tietopohja helpottaa tiedon löytymistä, käyttöä ja lapsen aseman seurantaan Suomessa. Suunnitteilla oleva tietopohjatyö edistää myös mahdollisuuksia lasten suojelemiseksi väkivallalta.

THL tuottaa Kouluterveyskyselyn kautta tietoja mm. ulkomaalaistaustaisista, kodin ulkopuolelle sijoitetuista sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä. Tietoja on julkaistu useissa eri kanavissa.

Monet muut organisaatiot, kuten Poliisihallitus ja järjestöt tuottavat myös jatkuvaa tietoa osaltaan. Niiden säännöllisestä kokoamisesta ei ole kuitenkaan vielä sovittu. Tietopohjatyöryhmän työskentelyä tullaan jatkamaan vuosina 2023-2025 osana Väkivallaton lapsuus-suunnitelmatyön kokonaisuutta.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL, STM ja kansallinen lapsistrategia ovat mukana tietopohjaryhmässä. Kansallisen lapsistrategian osana toteutettiin lapsiuhritutkimus keväällä 2022.

THL:n Erityispalvelut -yksikön väkivallan vastaisen työn osaamiskeskittymä ylläpitää *THL:n* verkkokoulualustalla TAU koordinoimassa EU-hankkeessa kehitettyä verkkokoulua ”Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa”. Verkkokoulu on maksutta saatavilla verkossa, ks. thl.fi/verkkokoulut

Poliisihallituksessa asia kytkeytyy vahvasti poliisin tietojärjestelmien kehitystyöhön, kuten VITJA, ESTO-mallin valmistelu. Lisäksi Barnahus-hankkeessa on kehitetty LASTA-lomakkeen käyttöä ja sen tilastointia *THL:n* tietokantaan.

Laurean opetussuunnitelmasta löytyy eri tutkintojen osuksista paljon opintojaksoja teemaan liittyen. Laurea järjestää vuosittain ammattilaille ja opiskelijoille perheväkivaltaseminaareja.

Tampereen yliopistossa on ollut vuonna 2022 meneillään henkisen väkivallan kampanja. Yhteistyössä TAU, THL ja ETKL julkaisivat *Ensi- ja turvakotien liiton* sivuille tietopaketin henkisestä väkivallasta keväällä 2022 ([ETKL 2023a](#)).

Hoitotyön tutkimussäätiö Hotus julkaisi alkuvuodesta 2022 päivitetyn hoitosuosituksen lasten kaltoinkohtelun riskin arvioinnista ([Hotus-hoitosuositus: Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen](#); Hotus 2022). Myös Hotus

-hoitosuositukseen perustuva, EU-hankkeessa lasten kaltoinkohtelun riskin arviointiin kehitetystä mobiilisovelluksesta vanhemmille sekä koulutusmateriaaleja ammattilaisille on saatavilla Tampereen yliopiston koordinoiman [ERICA-hankkeen sivuilta](#) (TAU 2023).

Järjestöjen työstä nostoja:

- *LSKL* on osallistunut ohjausryhmän työskentelyssä lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan kehittämiseen. Lisäksi *LSKL* on ollut mukana Lapsiuhritutkimus 2022 taustaryhmässä ja on sitoutunut tulosten levittämiseen omissa verkostoissaan.
- *Suojellaan Lapsia ry* osallistuu em. tietopohjatyöryhmän puitteissa järjestettyyn työskentelyyn. Järjestö koordinoi myös Euroopan Neuvoston tukemaa [Justice Initiative -hanketta \(Suojellaan Lapsia ry 2023b\)](#) Pohjoismaissa ja on perustanut *Meidän Äänemme* -kokemusasiantuntijaryhmän henkilöistä, jotka ovat kokeneet lapsuudessaan seksuaaliväkivaltaa. Järjestö kerää tietoa väkivallan uhreilta kokemusperäistä tietoa mm. lapsena koetusta seksuaaliväkivallasta selviytymisestä.
- *MLL* on mukana lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan tietopohjatyöryhmän työssä. *MLL:n* Lasten ja nuorten puhelimen ja chatin vuosiraportissa (Holappa & Pajamäki 2021) raportoidaan myös lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista.
- *ETKL:n* työssä luotu *Vaikuttavuus esiin* -mittari otettiin käyttöön väkivaltatyön avopalveluiden lasten ja nuorten kanssa vuonna 2021.

Johtopäätökset (luku 4 tp 3)

- Toimenpidettä on edistänyt merkittäväällä tavalla keväällä 2022 STM, THL ja lapsistrategian koollekutsuman Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan työryhmän perustaminen. Laaja-alaisen asiantuntijatyöryhmän työhön sisältyy selvitystyötä, kansallisten suositusten ja julkaisujen tuottamista lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjaan liittyen. Työryhmä tekee THL:n Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohryn edustajien kanssa tiivistä yhteistyötä.
- Työryhmätyö jatkuu vuosina 2023-2025 erikseen sovitun suunnitelman mukaisesti.
- Tietopohjatyön jatkuvuus, yhtenäistäminen ja rahoitus vaativat turvaamista ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Esimerkiksi lapsiuhritutkimuksen toteuttaminen tulisi saada vakiinnutettua pysyväksi osaksi tietopohjatyötä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa (Luku 9, tp 5, Salmivalli ym. 2019)</p> <p>Tietopohjaa nuorten kohtaamasta väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä laajennetaan koskemaan työelämässä oppimista ja TET-jaksoja.</p>	<p>THL</p> <p>OPH</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n tuottamaan Kouluterveyskyselyyn on lisätty kysymys TET-jaksoilla tapahtuvasta häirinnästä vuodelle 2023.

OPH:ssa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu on edennyt suunnitellusti vuoden 2022 aikana. (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on tehnyt vuonna 2022 arvioinnin ammatillisen koulutuksen työelämässä oppimisen ja työelämäyhteistyöstä, joka tuotti tietoa työelämässä oppimisen toteutumisesta, toteuttamisen tavoista, toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Lisäksi arvioinnissa tuotettiin tietoa koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyön rakenteista ja muodoista sekä niiden toimivuudesta ja kehittämistarpeista. (ks. [Hievanen ym. 2022](#))

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH:ssa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu etenee suunnitellusti. Ohjeita ja materiaaleja on jo julkaistu, ja niitä julkaistaan lisää syksyn aikana kaikkiin neljään ilmiöön liittyen.

- Toukokuussa 2022 julkaistiin [ohjeet](#) (OPH 2022a) ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi (soveltuu myös perusopetuksen 7–9 vuosiluokille). Esite käsittelee seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, niiden määrittelyä, lainsäädäntöä ja ehkäisyä. Esitteessä annetaan nuorille ohjeita erityyppisissä

tilanteissa toimimisesta ja myös tilanteessa, jos nuori on itse väkivallan tekijä. OPH julkaisi aiheeseen liittyvää viestintämateriaalia samanaikaisesti Poliisihallituksen pohjoismaisen viestintäkampanjan kanssa.

- Elokuussa OPH julkaisi 10 lyhytvideon tuotannon kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan liittyen ([OPH 2022b](#)). Kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisille ja huoltajille suunnattu lyhytvideotuotanto on maksutta katsottavissa Youtubesta [täällä](#) ([OPH 2022c](#)). Osaa videoista voidaan käyttää myös nuorten kanssa sekä opetuksessa.
- Sivustotyön yhteydessä valmistellaan syksyn 2022 aikana koulutus- ja oppisopimukseen malliliite kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi, ja niihin puuttumiseksi koulutuksen järjestäjän ja työpaikkojen toimesta.
- [Oph.fi](#) -sivustolle sijoittuva sivustokokonaisuus julkaistiin tammikuussa 2023.

THL:n asiantuntijat selvittävät mahdollisuutta huomioida Kouluterveyskyselyssä ja TEA-tiedonkeruussa myös työelämässä oppimisen aikainen kiusaaminen ja epäasiallinen käyttäytyminen.

- TEAviisarin Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2020-tiedonkeruussa selvitettiin työelämässä oppimisen aikaista kiusaamista ja epäasiallista käyttäytymistä osana yhtä kysymystä (kysymys 16). Em. kysymyksen jatkokysymyksenä kartoitettiin työelämäjaksolla/työssäoppimisjaksolla työpaikan henkilöstön opiskelijaan kohdistamaa epäasiallista käytöstä (esim. väkivalta, seksuaalinen häirintä, kiusaaminen). Lisätietoa löytyy [TEAviisarista](#) ([THL 2022d](#)).

Johtopäätökset (luku 9 tp 5)

- Toimeenpano on edennyt hyvin, tietopohja nuorten kohtaamasta väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä työelämässä oppimisjaksoilla ja TET-jaksoilla on hyvin vahvistunut.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt (Luku 13.3, tp 1, Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä 2019)</p> <p>Väkivaltaan ja turvallisuuteen liittyvässä tietotuotannossa (mm. aineistonkeruut ja rekisteritiedon käyttö), osana muuta väestön terveyden ja hyvinvoinnin seuranta, huomioidaan etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt sekä niiden erityiskysymykset (esim. syrjintä).</p>	<p>THL</p> <p>Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n toteuttaman Kouluterveyskyselyn vuoden 2021 valtakunnalliset ja alueelliset tulokset julkaistiin syyskuussa 2021. Kyselyssä on taustamuuttujana ulkomainen syntyperä ja siinä kysytään myös syrjinnän kokemuksista. Raportointia ja tulosten hyödyntämistä olisi tarpeen kehittää systemaattisemmaksi ja myös lisätä. Suunnitteilla on Kouluterveyskyselyn osatulosten julkaiseminen maahanmuuttaneiden ja ulkomaalaistaustaisen lasten ja nuorten kokemusten osalta.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Suunnitteilla on yksi kansainvälinen tieteellinen artikkeli (Kouluterveyskysely) Helsingin yliopiston kanssa sekä THL:ssä (Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimi) ulkopuolisen rahoituksen hakeminen Kouluterveyskyselyn tulosten analysointiin ja julkaisuun ulkomaalaistaustaisten ja maahanmuuttaneiden lasten osalta.

Johtopäätökset (luku 13.3 tp 1)

- Tietopohjaa on pystytty vahvistamaan suunnitelmakauden alun aikana, mutta edelleen tarvitaan työtä ja resurssia, että Kouluterveyskyselyn tulosten analysointi etnisten ryhmien, kieli- ja kulttuurivähemmistöjen näkökulmasta etenisi.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 13.3, tp 2. / Castaneda & THL:n MONET-asiiantuntijaryhmä 2019</p> <p>Suunnitellaan, kehitetään ja mahdollisuuksien mukaan toteutetaan katveeseen jäävien eri etnisten ryhmien ja kieli- ja kulttuurivähemmistöjen (kuten turvapaikanhakijat ml. yksintulleet, saamelaiset, romanit, paperittomat, rodullistetut) väkivaltaan ja turvallisuuteen, osana muuta hyvinvointia, liittyvää tietotuotantoa (mm. aineistonkeruut ja rekisteritiedon käyttö).</p>	<p>THL</p> <p>Eri etnisten ryhmien parissa työskentelevät järjestöt ja maahanmuuttajajärjestöt</p> <p>OPH</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:ssa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu etenee suunnitellusti. THL puolella on useita alustavia suunnitelmia aihetta koskien, mutta uutta tietoa katveeseen jäävien etnisten ryhmien ja kieli- ja kulttuurivähemmistöjen osalta ei ole vielä juurikaan tuotettu. Järjestöistä Suojellaan Lap- sia ry on ollut aktiivinen tässä asiassa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL suunnittelee ulkopuolisen hankerahoituksen hakemista maahanmuuttaneiden ja pakolaistaustaisten lasten hyvinvointiin liittyen. Aikuisille on käynnissä Terve MoniSuomi -hanke (TEM 2022a).

OPH:n kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalia on tuotettu runsaasti lähivuosina (ks. ed. toimenpiteiden kirjaukset). Varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle suunnattu laaja em. ilmiöihin liittyvä verkkosivustokokonaisuus julkaistiin tammikuussa 2023 (ml. uutta trenditietoa Kouluterveyskyselyyn pohjautuen). Erityisen haavoittuvista ryhmistä mukana em. verkkosivujen sisällöissä ovat mm. ulkomaalaistaustaisiin ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten tulokset.

Suojellaan Lapsia ry on tuottanut väkivaltaan ja turvallisuuteen liittyvää tietoa sekä erityisryhmille, että kielivähemmistöille mm. saamenkielinen materiaali digiturvataidoista. Järjestö jatkaa koulutuksia sekä työtään katvealueilla asuvien lasten ja ammattilaisten kouluttamiseksi ja digiturvataitojen edistämiseksi oikeusministeriön rahoituksen turvin.

Materiaaleina lapsille järjestö on tuottanut myös Huoli-vihko 15 eri kielellä erityisesti Ukrainasta paenneiden lasten psykososiaalisen tuen materiaaliksi. *Suojellaan Lapsia ry* on tuottanut myös muuta ukrainankielistä materiaalia lasten ja perheiden tukemiseksi. Lisäksi *Suojellaan Lapsia ry*:n asiantuntijoita on osallistunut CoE:n Ukraina-projektiin, missä vahvistetaan ukrainalaisten psykologien traumaosaamista ja lasten trauman hoitoa sekä laajempaa psykososiaalista tukemista sotatilanteessa. Materiaalista hyötyä myös Suomeen sotaa paenneiden lasten tukemisessa vuonna 2023. Ks. lisätietoa [järjestön aineistopankista](#) (*Suojellaan Lapsia ry* 2023c).

Johtopäätökset (luku 13.3 tp 2)

- Toimenpiteen osalta on useita alustavia suunnitelmia. Uuden tiedon tuottaminen on edennyt soveltuvin osin muun THL ja OPH työn ohessa ja järjestökentän työn avulla. Edelleen hankerahoituksen avulla voisi tehostaa tämän toimenpiteen toimeenpanoa.
- Osana *Lapsiin kohdistuvan tietopohjatyöryhmän* -työtä THL:n *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohryn* alaisuudessa on tarkoitus kehittää ja yhtenäistää erityisen haavoittuvissa olevien lasten ja nuorten tietotuotantoa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lapset kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa (Luku 13.4, tp 1 Pösö ym. 2019)</p> <p>THL tuottaa tietoa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten hyvinvoinnista. Osana tiedonkeruuta (esim. Kouluterveyskysely) saadaan tietoa sijoitettujen lasten väkivaltakokemuksista.</p> <p>Sijoitettujen lasten hyvinvointia tutkiva, THL:n vuosina 2019–2021 toteuttama Kysy ja kuuntele -hanke tuottaa tietoa sijoitettujen lasten väkivalta- ja hoidon laiminlyönnin kokemuksista sijaishuoltopaikoissa. Tulokset raportoidaan vuonna 2021.</p>	<p>THL</p> <p>Kunnat (hyvinvointialueet)</p> <p>STM</p> <p>Järjestöt</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL on tuottanut tietoa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten hyvinvoinnista ja työ on edennyt hyvin. Eri tiedonkeruissa ja hankkeissa (Kouluterveyskysely, Kysy ja kuuntele) on tuotettu tietoa sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvoinnista ks. esim. (Korhonen & Eriksson 2021, Eriksson & Korhonen 2022a). Lisäksi THL tuottaa eri tietolähteisiin perustuvan käytäntösuosituksen väkivallan ja hoidon laiminlyönnin tunnistamiseksi osana lastensuojelutyötä. STM ja järjestöt tukevat tätä toimenpidettä osaltaan. (ks. tarkemmin alla).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL on toteuttanut toimenpidettä suunnitellusti. Eri tiedonkeruissa ja hankkeissa (Kouluterveyskysely, Kysy ja kuuntele) tuotetaan tietoa sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvoinnista. THL myös tuottaa eri tietolähteisiin perustuvan käytäntösuosituksen väkivallan ja hoidon laiminlyönnin tunnistamiseksi osana lastensuojelutyötä. Vuonna 2021 työparjasarjaa A Systemic Approach to Child Protection and Complex Risk – tarjotaan systeemisen lastensuojelun ydintoimijoille ja alueiden avaintoimijoille. Työpajan kautta tuotetaan materiaalia käytäntösuositusta varten. [Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisu sijoitettujen lasten väkivaltakokemuksista](#) on toteutunut (Saariluoma ym. 2021).

STM, THL ja Pesäpuu ry: Kansallisen lapsistrategian toimenpide koskien trauma- ja väkivaltatietoista sijaishuoltoa ja osaamisen vahvistamista lastensuojelun ja sijaishuollon ammattilaisille sekä opiskelijoille (nro 8) edistää tätä toimenpidettä. Työ julkaistaan keväällä 2023 STM:n julkaisusarjassa. Osana julkaisua THL:n lastensuojelun osaamiskeskittymän asiantuntijat ovat tehneet sijaishuollossa tapahtuvan kaltoinkohtelun nykytilaselvityksen.

Esimerkkejä järjestöissä tehdystä työstä:

- LSKL on toimittamassa opasta sijaishuollon työntekijöille. Läpileikkaavina teemoina oppaassa ovat turvallisuus, osallisuus ja dialogisuus. Opas julkaistaan keväällä 2023.
- Suojellaan Lapsia ry on tuomassa Suomeen *Shame European Stories* -näyttelyn osana vaikuttamistyötään. Järjestö on myös mm. tuottanut raportteja ja tehnyt tutkimusta lapsiin kohdistuvasta verkkovälitteisestä häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta.

Johtopäätökset (luku 13.4 tp 1)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin THL:n ja muiden toimijoiden työn sekä eri tiedonkeruiden ja käytäntösuosituksen laatimisen kautta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret (Luku 13.5. tp 3/ Telakivi ym. 2019/</p> <p>Suomessa tuotetaan kansallista kohdennettua tietoa sukupuolivähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten hyvinvoinnista, heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä.</p>	THL	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL Kouluterveyskyselyssä on taustamuuttujana koettu sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuminen. Tuloksia on raportoitu, mutta niitä voisi hyödyntää systemaattisemmin ja lisää tutkimus- ja kehittämistyössä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Kouluterveyskyselyssä on aiheeseen liittyviä kysymyksiä ja niiden tulosten pohjalta on tuotettu julkaisuja.

Esimerkiksi

- Nuorten Elinolot-vuosikirjassa 2022 on artikkeli Sateenkaarinuoret poikkeusaikana (Majlander ym. 2022).
- Perusopetuksen 8-9.-luokkalaisten arjen kokemuksista ml. kiusaaminen ja väkivalta julkaistiin loppuvuodesta 2022 THL:n Työpaperit sarjassa julkaisu. Kouluterveyskysely 2021 tuloksia esitetään koko vastaajajoukon lisäksi erikseen sekä poikien ja tyttöjen että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien, ulkomaalaistaustaisten ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen osalta. (Helenius ym. 2022)

Johtopäätökset (luku 13.5 tp 3)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt. THL Kouluterveyskyselyssä on taustamuuttujana koettu sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuminen. Tuloksia on raportoitu, mutta niitä voisi julkaista ja hyödyntää systemaattisemmin tutkimus- ja kehittämistyössä.
- Osana *Lapsiin kohdistuvan tietopohjatyöryhmän* -työtä THL:n Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohryn alaisuudessa on tarkoitus kehittää ja yhtenäistää erityisen haavoittuvissa olevien lasten ja nuorten tietotuotantoa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Kunniaan liittyvä väkivalta (Luku 14.6, tp 5/ Grans ym. 2019)</p> <p>Laaditaan kunniaan liittyvän väkivallan yleisyyttä mittaava kysymys, joka voidaan tulevaisuudessa mahdollisesti lisätä osaksi Kouluterveyskyselyä. Mahdollisen kysymyksen oheen liitetään tieto auttavista tahoista.</p>	<p>THL</p> <p>Järjestöt</p> <p>Tutkijat</p>	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:ssä on aloitettu kunniaan liittyvän väkivallan yleisyyttä mittaavan kysymyksen laatiminen yhteistyössä eri tahojen asiantuntijoiden ja tutkijoiden kanssa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Kysymyksen sisältöä on muokattu THL toimesta, mutta se ei ole toistaiseksi mahtunut mukaan meneillään oleviin tai lähitulevaisuudessa toteutettaviin tiedonkeruihin. *Ihmisoikeusliitto* kertoo jatkavansa vaikuttamistyötä, jotta kysymys saadaan sisällytettyä relevanttiin lasten ja nuorten tiedonkeruuseen.

Johtopäätökset (luku 14.6 tp 5)

- Työ on käynnistynyt, mutta ei ole vielä edennyt toteutukseen. Toimenpiteen toimeenpanon edistämistyötä ja asiantuntijayhteistyötä tarvitaan edelleen.
- Osana *Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjatyöryhmän* -työtä on tarkoitus kehittää ja yhtenäistää erityisen haavoittuvassa olevien lasten ja nuorten tietotuotantoa ja huomioida myös suunnitelman sisältöihin liittyvien erityiskysymysten kuten kunniaan liittyvä väkivalta tietopohjan tarpeet. Em. työryhmä työskentelee THL:n Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohryn alatyöryhmänä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 14.6, tp 6/Grans ym. 2019)	SM/poliisi	Keltainen
Selvitetään kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyvien rikosten tilastointimahdollisuuksia.	Poliisihallitus Krimo/HY THL STM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Poliisihallituksen mukaan asia kytkeytyy vahvasti poliisin tietojärjestelmien kehitystyöhön, kuten VITJA ja lisäksi myös ESTO-mallin valmisteluun.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Toimeenpanoon liittyvät toimet ovat tarkentumassa myöhemmin.

Johtopäätökset (luku 14.6 tp 6)

- Toimenpiteen toimeenpano on osin käynnistynyt, mutta on alkuvaiheessa. Asia kytkeytyy poliisin tietojärjestelmien kehitystyöhön ja ESTO-mallin valmisteluun.

3.3 Lähisuhdeväkivalta perheessä

Luvun sisältöjen arviointityössä mukana olleet asiantuntijat: Johanna Hietämäki THL, Jaana Tervo THL, Ulla Korpilahti THL, Marjo Malja STM, Susanna Hoikkala STM, Minna Viuhko STM, Arja Ruponen STM, Pia Suvivuo STM, Mimmi Koukkula THL, Katriina Bildjuschkin THL, Saija-Liisa Kankaanpää THL, Pia Eriksson THL, Heidi Taskinen THL, Hanne Kalmari THL, Marjo Kurki Itla ja Turun yliopisto, Saija Westerlund-Cook Folkhälsan ja Turun yliopisto sekä Mirjam Kalland Helsingin yliopisto.

Tähän raportin lukuun sisältyy Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmasta yhteensä 24 toimenpidettä. Luvun keskeinen ydinviesti on ohjausryhmän päätöksellä määritelty seuraavasti:

- Vanhemmuutta tukemalla suojellaan lapsia.

Taulukko 6. Väkivallaton lapsuus -suunnitelman 2020-2025 toimenpiteet/Lähisuhdeväkivalta perheessä

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta (Luku 8, tp 1, Hakulinen ym. 2019)</p> <p>Lapsi- ja perhepalveluissa (neuvola, varhaiskasvatus, koulu ml. opiskeluhoolto, sosiaalihuolto, lastensuojelu, kasvatus- ja perheneuvola, erikoissairaanhoido, järjestöt ja kirkon perheneuvonta)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Otetaan järjestelmällisesti puheeksi lapsen turvallisen kasvun ja kasvu ympäristön edellytykset. Huomioidaan maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaisten vanhempien kulttuurisensitiivisen tiedon tarve ja tuki hyvään vanhemmuuteen. • Selvitetään yhdessä perheen kanssa väkivallan riskitekijöitä. 	<p>THL</p> <p>OPH</p> <p>Hyvinvointialueet, kunnat</p> <p>Järjestöt, esim. LSKL, ETKL, MLL, Väestöliitto ja Maria-Akatemia</p> <p>STM ja OKM ohjaavat</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Duodecim Terveysportin neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille suunnatussa avoimessa tietokannassa NEUKOssa on kansalliset ohjeet määräaikaisista terveystarkastuksista ja syventävää tietoa eri ilmiöistä. Kysymys väkivallasta ja tapaturmista sisältyy laajojen terveystarkastusten esitietolomakkeiden kysymykseen kaikissa em. palveluissa. Alle kouluikäisten lasten neuvolan käyntirungon ohjeistuksessa turvallisen kasvuympäristön edellytysten ja väkivallan riskitekijöiden, seurausten

ja esiintymisen systemaattinen puheeksiotto on kirjattu läpileikkaavana teemana kaikkiin käyntirungon sisältöihin. Tietokannassa on erilliset artikkelit väkivallan ja tapaturmien ehkäisystä ([linkki NEUKO-tietokantaan](#), Duodecim Terveysportti 2023).

THL:n maksuttomissa verkkokouluissa (Barnahus, Puutu väkivaltaan, Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa) on sisältöjä väkivallan ehkäisystä ja puheeksiotosta. Monikulttuurisuus asiakastyössä -verkkokoulua voivat hyödyntää sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden ammattiryhmien edustajat, jotka kohtaavat työssään asiakkaita eri kulttuureista. Verkkokoulu sisältää neljä osiota kuten esim. eri kulttuurista tulevan asiakkaan kohtaaminen ja tietoa eri kulttuurien erityispiirteistä asiakastyön näkökulmasta. Lisätietoa thl.fi/verkkokoulut (THL 2022b).

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaista sosiaalipalveluna järjestettävä perhetyö tukee erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten ja heidän perheidensä terveyttä, kehitystä ja hyvinvointia. Perhetyö on sosiaaliohjausta, joka tukee mm. vanhemmuutta, ohjaa lasten hoidossa ja kasvatuksessa ja tukee perheen vuorovaikutustaitoja. Perhetyö voi toimia neuvolapalveluiden, varhaiskasvatuksen tai koulun yhteydessä eikä se edellytä lastensuojelun asiakkuutta.

Lapsiperheellä on sosiaalihuoltolain oikeus saada myös perheen huolenpidon turvaamiseksi esim. lapsen ja kodinhoitoon ja huolenpitoon tai asumiseen ja asiointiin liittyvää kotipalvelua, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista esimerkiksi sairauden tai erityisen perhe- tai muun vaativan elämäntilanteen vuoksi. Kotipalvelua on mahdollista tarjota rinnakkain perhetyön tai muun sosiaalipalvelun kanssa. (THL 2022e, THL 2021a)

Osana OKM:n koordinoiman Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn -ohjelman ja kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa Opetushallitus on vuonna 2022 laatinut verkkosivuston ja ohjeistusta sekä materiaaleja väkivallan ehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen. Verkkosivusto julkaistiin alkuvuodesta 2023. Lähisuhteiden väkivallan ja väkivallan riskitekijöiden järjestelmälliseen selvittämiseen ja puheeksi ottamiseen kulttuurisensitiivisesti erilaisten perheiden kanssa ei ole kehitetty opetustoimessa mallia.

Erikoissairaanhoidossa, esimerkiksi OYSin lastenpsykiatrian työhön ja tutkimus- ja hoitajaksoihin sisältyy aktiivinen työskentely lasten vanhempien kanssa. Työskentelyssä kartoitetaan kasvatuskäytäntöjä ja lapsen elinoloja, mutta järjestelmällistä väkivallan kartoitusta ei tehdä.

Vuonna 2022 Hoitotyön tutkimussäätiö (Hotus) julkaisi päivitetyn hoitosuosituksen *Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen* ([Hotus 2022](#))

Eri järjestöt kuten LSKL, ETKL, MLL, Maria-Akatemia ja Suojellaan Lapsia ry ovat edistäneet toimenpiteen toimeenpanoa osana omaa toimintaansa (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset).

Eri ministeriöt, kuten STM ja OKM sekä asiantuntijaorganisaatiot kuten THL ja OPH ovat tukeneet ohjaustehtävänsä kautta lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen universaalien palvelujen (neuvola, varhaiskasvatus, oppilaitokset) työtä. Lisätietoa STM ja OKM hallinnonalan lapsiperheiden palveluista löytyy kootusti mm. STM verkkosivuilta (ks. [STM 2023](#)).

Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksen vuoden 2022 yhdeksi painopisteeksi on opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen tulossopimuksessa määritelty osallisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen ja kiusaamisen ehkäisy oppimisyhteisöissä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Osana THL:n koordinoimaa Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus 2020–2023 työtä sekä mielenterveysstrategian jalkauttamista mm. parannetaan palveluiden yhdenvertaista saatavuutta, perus- ja erityistason yhteistyötä sekä varmistetaan psykoterapioiden ja ehkäisevien ja hoidollisten psykososiaalisten menetelmien saatavuutta. STM vastaa lainsäädännöstä, strategisesta ohjeistuksesta ja rahoituksesta menetelmien käyttöönotossa ja juurruttamisessa. THL vastaa psykososiaalisten menetelmien kansallisesta tuesta.

Viimeisimmän THL:n neuvolapalveluja ja koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa koskevan valtakunnallisen seurantakyselyn mukaan systemaattisen puheeksioton työväline I. väkivallan suodatin- ja kartoituslomake on käytössä lähes 80 prosentissa neuvoloita (v. 2016 hieman yli 60 %). Kouluterveydenhuollossa lomake on käytössä nykyisin kolmasosassa palveluita (Hakulinen ym. 2022a.)

THL:n koordinoima PALOMA-osaamiskeskus on kehittänyt Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -lomakkeen, jonka avulla on mahdollista ottaa kulttuurisensitiiviseksi puheeksi vanhemmuuteen liittyviä käytäntöjä ja käsityksiä, ml. lapseen kohdistuva kurtusväkivalta. Osana haastattelulomakkeen kehitystyötä THL on myös järjestänyt useita koulutuksia (mm. neuvolatyöntekijöille ja lastenpsykiatrialle), tuottanut esittelyvideon haastattelurungosta sekä tehnyt muuta materiaalia. Lisäksi yksi tieteellinen artikkeli on vertaisarvioitavana. Ks. [lisätietoa haastattelumallista Innokylästä](#) (Korkeala 2022).

OPH:n tammikuussa 2023 julkaistuilla kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyn verkkosivustolla käsitellään väkivaltailmiötä lasten ja nuorten näkökulmista riippumatta siitä, kenen taholta väkivaltaa on koettu. Sivuston sisällöissä huomioidaan myös kulttuurisensitiivisen tiedon tarve esimerkiksi niin, että ammattilaisten käyttöön ja lapsille ja nuorille

sekä heidän vanhemmilleen suunnattuja ohjeita ja materiaaleja on tuotettu monilla eri kielillä em. ilmiöstä, niiden ehkäisystä ja niihin puuttumisesta. Ks. tarkemmin Ei kaikelle väkivallalle! -sivusto (OPH 2023a).

OPH:n em. sivusto, ohjeet ja materiaalit ohjaavat järjestelmälliseen kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan tunnistamiseen ja siten rohkaisevat kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisia, huoltajia, lapsia ja nuoria toimimaan ja puuttumaan näihin ilmiöihin niin että ne päättyvät. Materiaalien käyttöönoton edistämiseksi eri kielisten vanhempien kanssa tarvitaan toimia vuonna 2023.

Järjestöissä ja Kirkon perheasianneuvottelukeskuksissa tehdään merkittävää työtä vanhemmuuden tuen ja väkivallan ehkäisyn, tunnistamisen ja avun saamisen näkökulmasta. Väkivaltakysymyksiä käsitellään osana työtä ja aina asian esiin noustua, mutta systemaattinen puheeksiotto ei sisälly kaikkiin toimintamuotoihin. Ohessa esimerkkejä tehdystä työstä:

- LSKL on päivittänyt ylläpitämänsä *lastensuojelu.info* -sivuston keväällä 2022 ja elokuussa 2022. Sivustolla on nyt saatavilla tietoa muun muassa lastensuojelusta, lasten ja perheiden palveluista (esim. kannustavasta kasvatuksesta, väkivallasta, haitallisista perinteistä ja lapsen oikeuksista) 11 eri kielellä ja myös selkosuomeksi.
- Turvallisen kasvuympäristön edellytyksiä nostetaan esiin *Väestöliiton*, *LSKL:n* ja *ETKL:n* Kannustavan kasvatuksen -verkostossa (syksystä 2022 alkaen) ja mukana olevat järjestöt osallistuvat kannustavan kasvatuksen yhteiseen viestintään vuonna 2023.
- *MLL:n* auttavissa puhelin- ja digipalveluissa vanhempien kanssa keskustellaan ja otetaan puheeksi väkivaltaan liittyviä kysymyksiä.
- *Maria Akatemian* työ on suunnattu tytöille ja naisille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa. Kouluttamis- ja vaikuttamistoiminta ammattilaisille ja opiskelijoille tukee lapsen turvallisen kasvun ja kasvuympäristön edellytysten mahdollistamiseen. Esimerkkinä Tunnevaaka®-ryhmätoiminta ja työvälineet, joiden avulla lisätään tietoa ja tietoisuutta tunteista, tunteiden merkityksestä ja voimavaroista sekä madalletaan kynnystä puheeksi ottamista. Valtakunnallista toimintaa on lähi- ja verkkotoimintana. Järjestö on jakanut mm. neuvoloihin ja lastensuojelun ammattilaisille Tunnevaaka®-opasta ja mittaria.
- Järjestöllä on suunnitteilla pariskunnille suunnattu Säröjä suhteessa -toiminta parisuhteessa tapahtuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Suunnitteilla on myös koulutuskokonaisuus Amal ry:lle muslimi- ja maahanmuuttajataustaisille kouluikäisille tytöille ja heidän perheilleen tyttöjen ja naisten väkivallan ilmiöstä ja aiheen tunnistamisesta, tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta. Edellä mainittu toiminta keskittyy Uudenmaan alueelle.

- *Lyömätön linja Espoossa ry:n* palvelut on tarkoitettu pääosin espoolaisille ja kirkkonummelaisille miehille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa perheessään tai muussa läheisessä suhteessa. Järjestön maksuttomiin palveluihin voi varata ajan soittamalla, chatin tai sähköpostin välityksellä.
- Järjestöllä on myös kohdennettua työtä (Miehen Linja) kaikille Suomeen muuttaneille miehille. Palveluissa voi keskustella esimerkiksi siitä, millaista Suomessa on kasvattaa lapsia tai muista perhe-elämää askarruttavista asioista. Kokemus sukupuolesta ja seksuaalisuudesta sekä perheiden monimuotoisuus otetaan palveluissa huomioon.
- *Suojellaan Lapsia ry* ja *Mieli ry:n* ovat yhteistyössä järjestäneet vertaisryhmätoimintaa väkivaltarikoksen uhriksi joutuneiden lasten vanhemmille. Lisäksi Suojellaan Lapsia ry on tuottanut materiaaleja eri kieliversioina Ukrainan sotaa paenneiden lasten ja perheiden tukemiseksi. Järjestön *Justice Initiative*-hankkeen työssä järjestelmällisesti ohjeistetaan sekä vanhempia että ammattilaisia ottamaan puheeksi lapsen turvallisen kasvun ja kasvuympäristön edellytykset erityisesti digitaalisissa ympäristöissä.
- *Folkhälsan* on mukana tutkimuksessa Helsingin Ensikodissa, Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella (KEUSOTE) alueella ja Helsingin kaupungin lännen alueen neuvoloissa sekä Kaarinan lastensuojelun systemisen työotteen pilotissa ja muissa SiSoTe-ammattilaisille suunnatuissa täydennyskoulutuksissa. Järjestön *Sense-projektin* kautta kulttuurisensitiivistä dialogia on vahvistettu tasa-arvon, itsemääräämisoikeuden ja seksuaaliterveyden osalta kaksikielisissä kunnissa, erityisesti hiljattain maahan muuttaneiden perheiden keskuudessa.
- *ETKL:n* tuottamien Turva10 -puheeksioton välineiden käyttöön on perehdytetty runsaasti lasten ja perheiden parissa toimivia ammattilaisia ja luotu Turva10-verkkoperehdytys-osuus. Osana Turvassa-hanketta järjestö on tuottanut Lapsilähtöinen riskiarviointi -välineen ja sen käyttöönoton koulutuksen ja Vaativien erotilanteiden riskinarvioinnin -verkkokurssi ammattilaisille.
- Etäkonsultoinnin pilotointia vaativissa erotilanteissa on tehty yhteistyössä Pohjois-Suomen osaamis- ja tukikeskuksen kanssa sisältäen myös riskinarviointia Ensi- ja turvakotien asiakaslasten tilanteesta. Moniammatillisia Haastavat erot -konsultaatioryhmiä on perustettu vuosina 2021-2022 neljälle uudelle alueelle. ETKL on tuottanut julkaisuja (esitteitä ja videoita) myös kieliversioina kuten Kohti turvallista lapsuutta, Vauvan turvakortti ja Lapsuuden kokemuksilla on väliä -esite.
- Suomen evankelisluterilaisen kirkon maksuttomassa perheneuvonnassa kymmenillä paikkakunnilla on mahdollista keskustella koulutettujen ammattilaisen kanssa parisuhteen ja perheeseen liittyvistä vaikeuksista tai oman elämän haasteista. Asiakkailta ei edellytetä kirkon jäsenyyttä.

Johtopäätökset (luku 8 tp 1)

- Lapsi- ja perhepalveluissa ml. järjestöjen työ, tuetaan perheitä vanhemmuudessa monin tavoin ja keskustellaan voimavaroista ja jaksamisesta sekä kodin turvallisuudesta. Työn tueksi on olemassa monia materiaaleja. Lapsen turvallisen kasvun ja kasvuympäristön edellytysten ja riskitekijöiden systemaattinen puheeksiotto ja kartoitus palveluissa ei kuitenkaan toteudu kattavasti.
- Esimerkiksi neuvolapalveluissa valtaosassa (80 %) väkivallan suodatin- ja kartoituslomake on käytössä suositusten mukaisilla tarkastuskäynneillä. Monissa muissa palveluissa puheeksiotto ja riskien kartoitus tehdään vain tarvittaessa ja välttämättä käytössä ei ole käyttöön soveltuvia työmenetelmiä.
- Sosiaalihuollon lapsiperheiden ja lastensuojelun palveluista puuttuu kansallinen ohjeistus lähisuhdeväkivallasta kysymisestä ja riskien arvioinnista (vrt. Terveysportti NEUKO-tietokannan kansalliset suositukset)
- Vastaavasti myös sosiaalihuollon em. palveluista puuttuu tutkimustietoa tai selvitystä siitä, miten palveluissa kysytään lähisuhdeväkivallasta ja millaisia menetelmiä on käytössä (vrt. valtakunnalliset neuvolapalveluiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon selvitykset, esim. Hakulinen ym. 2022)
- Asiantuntijoiden mukaan on selkeä tarve kehittää sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja lastensuojelulain (417/2007) mukaiseen palvelutarpeen arviointiin (pta) lähisuhdeväkivallasta kysymisen menetelmiä ja välineitä ja käydä keskustelua ratkaisukeinoista.
- THL:lla ei ole henkilöstöresurssia kohdennettuna lapsiperheiden sosiaalipalvelujen kansalliseen ohjaukseen perhetyön, lapsiperheiden kotipalvelun ja perheoikeudellisten palvelujen osalta. Neuvolapalveluihin, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluihin, perhekeskustyöhön ja kasvat- ja perheneuvontaan liittyvää ohjausta sisältyy THL:n palvelujärjestelmän ohjaustyöhön.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilanearvio/ värikoodi
Luku 8, tp 2./Hakulinen ym. 2019	Hyvinvointialueet ja kunnat	Keltainen
Erotilanteissa vanhempia/ lapsen huoltajia kannustetaan eron jälkeisen yhteistyö- tai rinnakkaisvanhemmuuden suunnitteluun aina tilanteen sen salliessa. Esimerkkinä vanhemmuussuunnitelman laatiminen ja tiedottaminen perustason lapsiperhepalveluissa (neuvola, sosiaalihuollon perhetyö, varhaiskasvatus, koulut, oppilaitokset, lastenvalvojat, sosiaalityö).	Järjestöt, esim. ETKL THL STM	
Tehdään yhteistyötä järjestöjen ja kirkon perhe- ja diakoniatyön kanssa.		
<ul style="list-style-type: none"> Eropalveluissa pyritään tarjoamaan yksilöllistä sekä ryhmämuotoista tukea yhteistyö- tai rinnakkaisvanhemmuuden järjestämiseksi ja perheen uuteen tilanteeseen sopeutumisen edistämiseksi. Lisäksi lapsille voidaan tarjota ikään sopeutettuja eroryhmiä vanhempien eron käsittelyyn. 		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Pääministeri Sipilän hallituskaudella laadittiin monialaisena yhteistyönä STM ja THL koordinoimana vanhemmuussuunnitelma -työkalu, joka tukee eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta.

THL:n koordinoiman ja tuottaman Manner-Suomen terveyskeskusten neuvolapalveluja käsittelevän seurantaraportin (Hakulinen ym. 2022a) mukaan vanhemmuussuunnitelma oli äitiysneuvolassa ja myös lastenneuvolassa käytössä viidessä prosentissa terveyskeskuk-
sia vuonna 2021. Selvitykseen osallistui 88 prosenttia terveyskeskuksista, jotka edustivat 83 prosenttia Manner-Suomen kunnista.

THL:n Lapset, nuoret ja perheet -verkkosivulla on tietoa, ohjeistus ja lomake vanhemmuussuunnitelmasta, joka on tarkoitettu tueksi ja apuvälineeksi eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Suunnitelma on saatavilla suomeksi ja ruotsiksi (THL 2022f).

STM:n ohjaustyössä erotilanteiden kysymyksiä on huomioitu mm. perhekeskusten ja OT-keskusten kehittämistyössä. Molempien kokonaisuuksien kehittäminen on vielä kesken hyvinvointialueiden ollessa vasta käynnistymisvaiheessa.

Järjestöistä ETKL:n työn sisältöön kuuluu vanhempien yksilö- tai yhteistapaamiset, saatavilla on myös tukea eron käsittelyyn ja lapsen aseman huomioimiseen (esim. [apuaeroon.fi](https://www.apuaeroon.fi) -verkkosivut, ETKL 2023b). Järjestöllä on lisäksi erityyppisiä ryhmiä ja koulutusta ammattilaisille. (ks. tarkemmin alla oleva kuvaus)

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM on osaltaan tukenut eron jälkeisen yhteistyö- tai rinnakkaisvanhemmuuden suunnitteluun liittyvien asioiden huomiointia mm. OT-keskusten valmistelutyössä.

THL:n asiantuntijoiden mukaan vuonna 2022 vanhemmuussuunnitelmaa on päivitetty (myös ruotsin- ja englanninkieliset versiot) ja sen saavutettavuus on varmistettu. Tukea eroperheille/-vanhemmille tarjotaan perustyönä neuvolapalveluissa ja lisätukea on saatavilla kasvatus- ja perheneuvoloissa osana perheneuvontapalvelua, terveyskeskusten psykologeilta, kirkon perheasiain neuvottelukeskuksissa sekä järjestöjen ja yksityisten parisuhdeterapeuttien toimesta. Myös ryhmämuotoista tukea erovanhemmille on tarjolla etenkin isommilla paikkakunnilla.

Jatkossa on tärkeää, että lapsi- ja perhepalveluissa on laajasti tietoa vanhemmuussuunnitelmasta ja että sitä tietoa muistetaan välittää eroaville vanhemmille. Em. palveluissa parisuhdetukea on tärkeää tarjota hyödyntäen saatavilla jo olevaa materiaalia (esim. voimavaralomakkeet, THL 2023d). Parisuhteen ja vanhemmuuden tuki sekä kasvatus- ja perheneuvonnan kehittämistyö tukee eropalvelujen työtä ja samalla yhdenmukaistaa niitä alueellisesti.

Järjestötoimijoista ETKL on tuottanut *Vaativan erotyön käsikirjan*, joka julkaistiin vuonna 2021 (Vaitomaa ym. 2021). Samana vuonna julkaistiin Yhteistyövanhemmuus-käsikirja (Hietanen ym. 2019) myös ruotsinkielisenä versiona. Ohessa esimerkkejä järjestön työskentelymenetelmistä erotilanteissa:

- Lasten ja nuorten yksilötapaamiset tai lapsi/nuori mukana vanhempien yhteistapaamisessa.
- Lasten erovertaisryhmät, nuorten erotyöpajat

- Vanhemman neuvo -vertaisryhmä
- Verkkovertaisryhmä lapsistaan vieraantuneille vanhemmille.

Väestöliitolla on maksuttomia nuorille aikuisille ja pienten lasten vanhemmille suunnattuja parisuhteen tuen palveluja kuten psykoterapeutin päivystyschat parisuhteen ongelmista ja perhepuhelin. Lisäksi järjestö ylläpitää Hyvä kysymys -palvelualustaa, joka kokoaa yhteen Väestöliiton ja sen kumppanijärjestöjen tuottamia maksuttomia ennaltaehkäisyyn painottuvia palveluja ja ihmissuhde-, terveys- ja hyvinvointitietoa eri ikäisille ja elämänvaiheissa oleville. (Väestöliitto 2023)

Parisuhdekeskus Kataja tarjoaa tukea parisuhteeseen ennaltaehkäisevästi matalalla kynnyksellä ja myös erilaisten pulmien sekä kriisien kohdatessa. Palveluvalikossa on esimerkiksi parisuhdepuhelin, erilaiset chatit, parisuhdeneuvontaa vastaanottoaikoina kasvokkain verkossa, etä- ja läsnäolokoulutustilaisuudet sekä vertaistukiryhmät. [Ammattilaisille verkkosivuilla on saatavilla maksutonta materiaalia](#) työn tueksi kuten esimerkiksi Solmuja parisuhteessa -materiaalit. (Parisuhdekeskus Kataja 2023)

Johtopäätökset (luku 8 tp 2)

- Vanhemmuussuunnitelma on tarkoitettu ensisijaisesti vanhempien omaan käyttöön erotilanteessa ja sen laatimisessa ammattilaiset ja viranomaiset voivat tarvittaessa olla tukena, mm. lastenvalvojat, sosiaalityöntekijät ja terveydenhuollon työntekijät esim. neuvolassa
- On tärkeää, että lapsi- ja perhepalveluissa on laajasti tietoa eroauttamisesta ja vanhemmuussuunnitelmasta ja tietoa aina tarvittaessa muistetaan välittää eroaville vanhemmille. Em. palveluissa parisuhdetukea on tärkeää edelleen tarjota osana perustyötä ml. verkossa saatavilla olevat palvelut myös ennaltaehkäisevästi hyödyntäen saatavilla jo olevaa materiaalia (esim. voimavaralomakkeet).
- Lastenvalvojille olisi hyvä laatia kansallinen ohjeistus yhteistyö- ja rinnakkaisvanhemmuuden tukemiseen, ml. vanhemmuussuunnitelma.
- Perheoikeudellisten palveluiden kansallinen seuranta ja kehittäminen on puutteellista. Ohjeistus voisi sijoittua esim. osaksi THL:n Lapset, nuoret ja perheet verkkosivustoa, mutta edellyttää resursointia tämän tekemiseen. Perheoikeudellisten palveluiden kansallinen seuranta ja kehittäminen on puutteellista asiaan käytettävissä olevien kansallisten asiantuntijaresurssien vähäisyyden vuoksi.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 8, tp 3./Hakulinen ym. 2019	THL	Vihreä
Lastenvalvojien, lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ja lastensuojelun sekä tapaamispaikkojen työntekijöiden osaamista tunnistaa ja puuttua eron jälkeisen erilaisen väkivallan muotoihin tehostetaan muun muassa lastenvalvojille tarkoitetulla oppaalla ja koulutuksilla.	Kunnat (hyvinvointialueet) Järjestöt, esim. ETKL STM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL on toteuttanut Kansallisen lapsistrategian toimenpidettä 11, vaativat erotilanteet ja eron jälkeinen väkivalta hankemuotoisesti vuosina 2022-2023 (THL 2022g). Toimenpide sisältää suunnitelman oppaan ja koulutuskokonaisuuden toteuttamisesta koskien vaativia erotilanteita ja eron jälkeistä väkivaltaa.

Ensi- ja turvakotien liitossa on toteutettu Vaativan erotyön käsikirja (Vaitomaa ym. 2021) ja järjestetty erilaisia erotyön koulutuksia ammattilaisille. (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset)

STM:n mukaan toimenpiteen toimeenpanoa on tukenut erityisesti THL:n ja järjestöjen tekemä työ. Tunnistamisessa ja yhteistyössä olennaisia ovat myös neuvolan ja kouluterveydenhuollon lisä- ja kotikäynnit, näyttöön perustuvat tai oire/ongelmaperustaiset psykososiaalisen tuen interventiot, vanhemmuusryhmät ja vertaistukitoiminta (ks. myös kirjaus Luku 8, tp 5 osuudesta). Eri ammattilaisten yhteistyö tehostaa ammattilaisten osaamista tunnistaa ja puuttua eron jälkeisen erilaisen väkivallan muotoihin.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Universaaleissa lapsi- ja perhepalveluissa (neuvola ja kouluterveydenhuolto) eron jälkeisen väkivallan tunnistamisessa, perheiden tuessa ja monialaisessa yhteistyössä voidaan hyödyntää esimerkiksi erilaisia väkivallan tunnistamiseen ja avun saamiseen asiakastyössä tarkoitettuja lomakkeita (THL 2023e), lisä- ja kotikäyntejä sekä erityyppistä ryhmätoimintaa.

THL järjesti osana kansallisen lapsistrategian toimenpiteen 11 toimeenpanoa webinaarin ”Suojele ja tue lasta vaativissa erotilanteissa” 8.11.2022. Webinaari oli suunnattu ammattilaisille. Verkkosivun muuta sisältöä työstettiin ja toimenpide 11 toimeenpano valmistui suunnitellusti helmikuussa 2023. Materiaalia vaativasta eroauttamisesta tuotetaan myös THL:n ylläpitämään Lastensuojelun käsikirjaan. Kokonaisuudessaan lapsistrategiaan sisältyvän toimenpiteen toimeenpano sisältää oppaan ja koulutuskokonaisuuden vaativista erotilanteista ja eron jälkeisestä väkivallasta.

ETKL on toteuttanut *Turvassa-hankkeen* työtä (ks. ETKL 2019), tuottanut *Vaativan erotyön käsikirjan* ja riskinarvioinnin koulutuksia ammattilaisille. Lisäksi järjestö on vuosittain järjestänyt Valtakunnallisen Erofoorumi-koulutustapahtuman sekä koulutuksia mm. Helsingin kaupungin sosiaali- ja perhepalveluiden työntekijöille sekä Sosnetin kautta yliopistojen sosiaalityön opiskelijoille. *Vaativan erotyön käsikirjan* ja riskinarvioinnin koulutuksia ammattilaisille. Lisäksi järjestö on vuosittain järjestänyt Valtakunnallisen Erofoorumi-koulutustapahtuman sekä koulutuksia mm. Helsingin kaupungin sosiaali- ja perhepalveluiden työntekijöille sekä Sosnetin kautta yliopistojen sosiaalityön opiskelijoille.

ETKL jäsenyhdistyksistä 15 tuottaa tapaamispaikkatoiminnan lakisääteistä palvelua. Niissä toteutetaan sosiaalihuoltolain mukaisia eronneiden vanhempien ja heidän lastensa valvottuja ja tuettuja tapaamisia sekä valvottuja vaihtoja, tehdään riskinarviointia ja tarvittavat turvasuunnitelmat väkivallan ehkäisemiseksi ja lasten suojelemiseksi väkivallalta. Osa lapsista on lastensuojelun sijaishuollon piiriin kuuluvia lapsia. Tapaamispaikkatoiminnalla on laatukriteerit, jotka auditoidaan säännöllisesti. Viimeisin auditointi on tehty vuonna 2022.

Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat ovat antaneet erityisasiantuntijuuttaan aiheesta ja olleet mukana useissa julkaisuissa aiheeseen liittyen. Järjestö on pitänyt koulutuksia monissa kunnissa sekä kaupungeissa erityisesti verkkovälitteiseen häirinnän, houkuttelun sekä seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi.

Johtopäätökset (luku 8 tp 3)

- On tärkeää, että perheoikeudellisiin asioihin olisi osoitettu kansallista asiantuntijaresurssia. Lastenvalvojat erityisesti hyötyisivät THL asiantuntijatuesta, mutta tämä on ollut vaikeaa järjestää resurssipuutteiden takia.
- Kansallisen lapsistrategian toimenpide nro 11 toteutui oman erillisresurssoinnin avulla ja on ollut merkittävä toimenpiteen toteutukselle. Myös järjestöjen (ETKL, Suojellaan Lapsia ry) toiminta on ollut tärkeää ja toimivaa tämän toimenpiteen toteuttamisessa.

- Eroauttamisessa on tärkeää tehdä työtä monialaisesti sekä viranomaisten että palvelujärjestelmän eri toimijoiden ml. järjestöt kesken. (ks. myös raportin luku 3.1 Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku)

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 8, tp 5./Hakulinen ym. 2019</p> <p>Tarjotaan perheille psykososiaalista tukea ja hoitoa perustasolla ilman viiveitä erityistä tukea edellyttävissä tilanteissa (esim. väkivalta, sairaus, vamma, erotilanne):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neuvolan lisä- ja kotikäynnit, näyttöön perustuvat tai oire/ongelmaperustaiset vanhemmuusryhmät, vertaistukitoiminta • Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja opiskeluhuollon työ • Sosiaalihuollon lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö ja muut soveltuvat palvelut • Kasvatus- ja perheneuvoloiden palvelut : perheen vuorovaikutussuhteiden ja vanhemmuuden tuki, erotyö ja lasten psykososiaalinen tuki. • Järjestöjen työ 	<p>THL</p> <p>Hyvinvointialueet yhteistyössä eri toimijoiden kanssa</p> <p>Järjestöt</p> <p>STM</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa)

Terveysportin neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille suunnatussa avoimessa THL:n asiantuntijoiden koordinoimassa NEUKO-tietokannassa on kansalliset ohjeet määräaikaista terveystarkastuksista ja syventävää tietoa eri ilmiöistä ml erityistilanteet. Määräaikaisten terveystarkastusten lisäksi em. palveluihin on aina erityistä tukea tai apua vaativissa tilanteissa ohjeistettu varaamaan lisäkäynti. (ks. esim. [lastenneuvolapalveluiden kuvaus, Hakulinen ym. 2022b](#)). Tietokannassa on lisäksi erilliset artikkelit esim. väkivallan ja tapaturmien, masennuksen, päihteiden käytön ehkäisystä ja hoidosta ([linkki NEUKO-tietokantaan, Duodecim Terveysportti 2023](#)).

Viiveetön avunsaanti edellä mainituissa palveluissa ei ole toteutunut suositusten mukaisesti koronapandemian aikana eikä sen jälkeenkään, sillä palveluita on supistettu merkittävästi eikä suositusten mukaisia palveluja ole tarjolla yhdenvertaisesti kansallisesti (Hakulinen ym. 2022b, Mölläri ym. 2023).

Em. kuvatuista syistä lasten ja nuorten sekä perheiden peruspalveluihin on syntynyt palveluvelkaa ja niiden resurssit esimerkiksi väkivaltaa kokeneiden lasten ja perheiden tukemiseksi eivät välttämättä ole riittäviä. Tämä tilanne huonontaa merkittävästi ennaltaehkäisevää työtä, hidastaa erityisen tuen tarpeen tunnistamista ja tuen piiriin hakeutumista tai voi estää kokonaan avun saannin. Eri ministeriöiden selvitykset ja asiantuntijat esimerkiksi THL:n koordinoimassa Barnahus-työssä ja järjestöistä ovat nostaneet lisäksi esiin alle 18-vuotiaiden väkivaltaa kokeneiden lapsiuhrien rikostutkinnan nykyiset pitkät viiveet, jotka heikentävät osaltaan myös uhrien avunsaantia ja rikoksesta selviämistä (ks. Fagerlund & Toivonen 2021).

THL on tehnyt suosituksen monialaisen yhteistyön palvelupolusta väkivallan ehkäisytoimien osalta (ks. October & Laitinen 2022). Ks. lisätietoa palvelujärjestelmään liittyvistä kysymyksistä ja monialaisesta yhteistyöstä raportin luvusta 3.1. Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku.

Kasvatus- ja perheneuvontapalveluiden kansallinen kehittäminen käynnistettiin vuonna 2017 osana *Lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisohjelmaa (LAPE)*. Kehittämistyötä on jatkettu THL:n koordinoimana vuosina 2020–2022. Tavoitteita kasvatus- ja perheneuvonnan kansallinen yhdenmukaistaminen sekä toimintamallien ja työmenetelmien päivittäminen. LAPE-työn kasvatus- ja perheneuvonnan kehittämisprosessin loppuraportti julkaistiin kesällä 2022 (Kalmari 2022).

Monet järjestöt tarjoavat perheille tukea ja hoitoa erityistä tukea edellyttävissä tilanteissa matalalla kynnyksellä (ks. tarkempi kuvaus alla olevasta osuudesta).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Terveysportin NEUKO-tietokannan olemassa olevia sisältöjä neuvolapalveluihin ja koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon päivitetään THL:n asiantuntijoiden toimesta säännöllisesti. Esityksiä uusista sisällöistä voi tehdä toimituskunnalle. THL:n koordinoimassa Barnahus-työssä järjestetään paljon kansallisia koulutuksia näyttöön pohjautuvista psykososiaalisen tuen malleista erityis- ja perustason ammattilaisille. Eri sairaanhoitopiirien alueella pyritään vahvistamaan henkilöstön osaamista väkivaltaan liittyvissä kysymyksissä myös perustason palveluissa. Esimerkkeinä voidaan mainita HUS:n Barnahus-työn toimijoiden yhdessä Helsingin kaupungin kanssa pilotoitava Barnahus-työntekijä-malli.

THL:n koordinoimien kasvatus- ja perheneuvolapalveluiden kehittäminen edellyttää tarkastelemaan palveluiden kokonaiskuva palvelujärjestelmässä, kun palvelut siirtyivät vuoden 2023 alussa hyvinvointialueiden vastuulle.

Voimaperheet-toimintamallin tutkimusta tehdään *Turun yliopistossa* Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) rahoittamassa DIGIPARENT-tutkimushankkeessa vuosien 2021-2026 aikana. Aiempaan Voimaperheet-tutkimukseen lisätään uusia seurantakyselyjä. Lisäksi kerätään huoltajan ja lapsen hyvinvointia kuvaavia tietoja THL:n, Kelan ja Opetushallituksen rekistereistä. Tutkimukseen kuuluu myös biologinen osuus, jossa tavoitteena on selvittää digiavusteiseen vanhempainohjausohjelmaan osallistuvan perheen lapsen geneettisten tekijöiden yhteyttä hoitovasteeseen. [Lisätietoa hankkeesta \(Lindroos & Sounder 2021\)](#).

Järjestöjen työ perheiden tukemisessa erityistä tukea vaativissa tilanteissa on hyvin tärkeää (esimerkkejä työstä)

- Perheiden tukeminen eri keinoin erityistä tukea vaativissa tilanteissa on *ETKL:n* jäsenyhdistysten perustyötä (väkivalta-, vauva- ja erotiö). *ETKL:n* jäsenyhdistykset tarjoavat järjestön palveluissa apua väkivallan ja kaltoinkohtelun kaikille osapuolille mm. uudistettujen laatukriteerien mukaisesti.
- *Maria Akatemia* järjestää maksutonta matalan kynnyksen toimintaa tytöille ja naisille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa.
- *Folkhälsan* järjestää säännöllisesti virtuaalisia tuki- ja valmennuskursseja perheille. Ohessa joitakin esimerkkejä:
 - *Babydax -perhevalmennuskurssi* lasta odottaville vanhemmille
 - Vertaistukiryhmä ("*Balans i vardagen*") uupuneille vanhemmille, jossa käydään läpi vanhemmuuden uupumusta ja toivoa ilmiöinä ja panostetaan erityisesti juurisyihin ja uupumuksen hoitoon sekä toivon tason nostamiseen.
 - *Fri från förtryck! -kurssi ja vertaistukiryhmä* väkivallalle altistuneille tai sitä kokeneille naisille.
- *Maria-Akatemian* järjestämään toimintaan ohjaututaan itsenäisesti ja vapaaehtoisesti, eikä avun saaminen vaadi lähetettä. Apua saa matalalla kynnyksellä ja nopeasti esimerkiksi chat/puhelinpäivystyksen tai tukimailin kautta.
- *Suojellaan Lapsia ry* on järjestänyt *Sinä Riität- vertaistukiryhmiä* (vuosina 2021-2022 yhteensä neljä ryhmää) vanhemmille, joiden lapsi on joutunut seksuaalirikoksen kohteeksi. Ryhmien jatkamista perheiden tukemiseksi tulevana vuosina on suunniteltu osaksi yhdistyksen perustoimintaa.

Johtopäätökset (luku 8 tp 5)

- Toimenpiteen muotoilu on jäänyt toimenpidesuunnitelman laatimisvaiheessa vuonna 2019 hyvin yleiselle tasolle ja sitä oli tarpeen nyt kohdentaa. Jatkossa vuosina 2023-2025 edetään seuraavan mukaisesti: Tarjotaan perheille psykososiaalista tukea ja hoitoa perustasolla ilman viiveitä erityistä tukea edellyttävissä tilanteissa (esim. väkivalta, sairaus, vamma, erotilanne).
- Toimenpiteen toimeenpanossa on kiinnitettävä huomiota viiveettömän peruspalveluiden avun ja tuen saantiin ja hoidon jatkuvuuteen huolehtimalla riittävästä henkilöstöresursseista neuvolapalveluissa, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa sekä opiskeluhuollossa, kasvatus- ja perheneuvolapalveluissa ja sosiaalihuollon perhe- ja lapsiperhepalveluissa.
- Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden kuten lapsiperheiden kotipalvelun ja perhetyön kansallisessa ohjauksessa on puutteita esimerkiksi kansallisten suositusten ja säännöllisten seurantatutkimusten osalta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 8, tp 7. / Hakulinen ym. 2019</p> <p>Kaikille väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille taataan mahdollisuus saada keskustelutukea ja arvio psyykkisestä voinnistaan (ml. traumaoireiden kartoitus) ja tarvittava trauman hoito väkivalta-asioihin riittävästi keskittyneestä lasten ja nuorten palvelusta (esim. kasvatus- ja perheneuvola tai lastenpsykiatrian poliklinikka).</p> <p>Myös muilla työntekijöillä, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja oppilashuollossa tulee olla kyky keskustella lapsen tai nuoren kanssa väkivallasta ja auttaa lasta ja perhettä suojautumaan väkivaltaisilta kokemuksilta.</p>	<p>THL</p> <p>Sairaanhoitopiirit/ alueet</p> <p>Kunnat</p> <p>Järjestöt</p> <p>STM</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n koordinoimassa Barnahus-työssä on koulutettu runsaasti eri ammattiryhmiä traumaosaamisessa. HUSin Barnahus-hanketyöryhmän arvion mukaan koulutuksen piiriin toimenpiteessä kuuluva kohderyhmä on erittäin laaja ja monimuotoinen, kun tavoitteena on ammattitaitoinen keskustelutuki ja psyykkisen voinnin arvio kaikille väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille. Barnahus-työssä kaikkineen tavoitteena on kehittää toimintamalleja, jotka olisivat skaalattavissa monenlaisiin palveluihin ja valtakunnallisesti. Tämä on haasteellista ja vie aikaa. Kynnys lähteä kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja on myös jollain toimijoilla korkea.

THL on tehnyt yhteistyössä *STM:n* ja muiden toimijoiden kanssa suosituksen monialaisen yhteistyön palvelupolusta väkivallan ehkäisytoimien osalta (ks. October & Laitinen 2022).

HUSin Oikeuspsykologisessa-yksikössä lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen järjestämisen huomiointia lisätty ja tehty yhteistyötä muiden Barnahus-työn toimijoiden kanssa. Kuopion yliopistollisen sairaalan oikeuspsykiatrisen yksikön mukaan psykososiaalinen tuki toteutuu lasten oikeuspsykiatrian yksikössä tutkittujen lasten osalta ja myös Barnahus-työn aikana Seri-akuuttiyksikköön ohjautuneiden alaikäisten osalta. Poliisin tutkimien väkivaltaa kokeneiden lasten osalta tilanteen kehittäminen tuen saannin osalta on osittain vielä työn alla.

Järjestöissä tehdään väkivaltaa kohdanneiden lasten ja nuorten auttamiseksi merkittävä työtä. Ohessa alla joitakin esimerkkejä toimenpiteen toimeenpanon haasteista (ks. eri toimijoiden työn sisällöistä tarkemmin seuraavan kohdan kirjauksista)

- *ETKL* mukaan jäsenyhdistyksissä ei toistaiseksi ole selkeää toimintatapaa luotuna siitä, milloin lapsella oikeus saada apua väkivaltilanteeseen ilman huoltajan suostumusta. Lisäksi toimenpiteen toimeenpanoa vaikeuttaa se, että järjestön ylläpitämien lasten ja nuorten chat-palveluiden resurssit ja aukiolo ei ole riittävä tällä hetkellä tarpeeseen nähden.
- *Suojellaan Lapsia ry* tekee eri toimintamuotojen kautta työtä lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ja myös uhrien auttamisen parissa. Kansallisella tasolla toimenpiteen toteutumista yksittäisen toimijan kuten järjestöt kohdalla hankaloittaa eri rahoituslähteiden kautta saadun rahoituksen avulla tehdyn kehittämistyön epätasainen alueellinen jakaantuminen. Tämä asettaa myös väkivaltaa kokeneet lapset ja nuoret eriarvoiseen asemaan avun ja tuen saannissa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL:n koordinoima Barnahus-työ on jatkunut suunnitellusti. Työn tavoitteena on kehittää väkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten avunsaantia ja tukea koko perheelle sekä kehittää hoitotoimintamalleja, jotka olisivat sovellettavissa monenlaisiin palveluihin ja valtakunnallisesti. (ks. lisätietoa kotisivuilta barnahus.fi 2023a)

Osana kansallista *Mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman* (Vorma ym., 2020) toimeenpanoa *THL* on tuottanut Tiedä ja toimi -kortin Interpersoonallisen ohjannan (IPC) toteuttamisesta opiskeluhollossa. IPC on lyhennetty, kuusi yksilötapaamiskertaa sisältävä sovellus pidempikestoisesta interpersoonallisesta terapiasta (IPT). IPC-menetelmä, jonka käytöstä opiskeluhollossa on saatu lupaavia tuloksia, soveltuu masennusoireilun sekä lievän ja keskivaikean masennukseen hoitoon. (THL 2021b)

HUS:n Oikeuspsykologian yksikössä tukea väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille on koordinoitu yksiköstä käsin aiempaa säännönmukaisemmin. Yksikön roolia erityisosaamisen yksikkönä on pyritty vahvistamaan. Yksikössä pilotoidaan mallia, jossa oikeuspsykologian-yksikköön sijoittuu (hankevaroin palkattuna) ns. hoitokoordinaattori, joka on tietoinen alueen palveluista ja jota alueen eri palvelut voivat konsultoida. Alueelliset toimijat suunnittelevat hankekoordinaattorin kanssa yhdessä työtä ja sopivat tarpeenmukaisesti soveltuvasta hoitotahosta tapauskohtaisesti.

HUS:n Oikeuspsykologian yksiköstä on lisäksi osallistuttu Helsingin ja Espoon perustason Barnahus-työntekijöiden kouluttamiseen. Em. työntekijöiden työnä on osittain myös psykososiaalisen hoidon hoitopolkujen tarkentaminen oman kunnan alueella sekä perustason ammattilaisten konsultointipalvelu lasten ja nuorten tukemiseen esimerkiksi kouluissa ja varhaiskasvatuksessa.

Barnahus-työn kansalliset koulutukset näyttöön pohjautuvista psykososiaalisen tuen malleista on kohdennettu myös perustason ammattilaisille. Esimerkiksi Espoon ammattilaisille suunnatussa koulutussarjassa oli kohderyhmänä myös varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon työntekijät. Osana Barnahus-työtä yksikön ohjauksessa on myös toteutettu opinnäyte-työ, missä kartoitettiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten osaamista ja kokemuksia lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamisesta.

KYSissä monialaista viranomaisyhteistyötä on tehty lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikön ja Barnahus-työn muiden kansallisten toimijoiden toimesta.

Esimerkkejä järjestöjen työstä väkivallan uhrien auttamiseksi:

- *ETKL:n* lasten ja nuorten oma chatpalvelu aloitettiin vuonna 2020 ja toimintaa on kehitetty edelleen vuoden 2021 jälkeen. Järjestö kutsui koolle nk. pyöreän pöydän keskustelun lasten ja nuorten oikeudesta saada väkivaltatilanteessa apua itselleen suoraan ilman vanhemmilta erikseen pyydettävää suostumusta. Keskustelun päämääränä oli selkeyttää lasten ja nuorten avunsaannin mahdollisuuksia. ETKL:n työntekijöille on pidetty traumainformoitu työote -koulutusta.
- *Folkhälsanin* väkivaltatyössä kehitetään lapsuuden haitalliset kokemusten (ACEt) ja vanhemmuuden uupumuksen tunnistamisen ja toiveikkuuden ylläpidon tuen työkaluja ylisukupolvisen kierteen katkaisemiseksi ja monialaisen yhteistyön tueksi. Käynnistymässä on myös *Wayfinding-pilottityö* yhteistyössä monialaisen opiskeluhoillon toimijoiden kanssa.
 - Järjestö on käynnistänyt yhteistyön ITLAn kanssa *TRT (Trauma Recovery Techniques) ohjelman* kääntämiseksi, kouluttamiseksi ja levittämiseksi myös ruotsiksi.
 - *”Trappan”-koulutus* ammattilaisille, lapset saavat mahdollisuuden puhua lähisuhdeväkivallasta heidän omasta näkökulmastaan.
 - *Lots / Luotsi*: järjestö tarjoaa koulutusta ammattilaisille ja vapaaehtoisille väkivaltaa kokeneiden lasten ja aikuisten tunnistamiseen, reagointiin ja tukemiseen.
 - *Fri från mobbning -koulutuksia* on järjestetty ammattilaisille, jotka kohtaavat kiusaamista ja väkivaltaa kokeneita nuoria. Malli perustuu Valopilkku-tukikeskuksen metodiin Vahvuudet esiin – kiusaamisen jälkihoitomalliin ja toimii samalla kuntoutuksena kiusaamiskokemuksista selviämisessä.
- *MLL:n Lasten ja nuorten puhelimesta ja chatissa* tuetaan väkivaltaa kokeneita lapsia ja nuoria. Lapsen/nuoren luvalla voidaan ottaa yhteys hätäkeskukseen tai lastensuojeluun. Lapsille ja nuorille tarjotaan myös mahdollisuus ajanvarauschat-keskusteluun MLL:n työntekijän kanssa. Keskusteluja voidaan käydä niin monta kuin lapsen pääseminen ammattiavun piiriin vaatii.
- *Suojellaan Lapsia ry:n* asiantuntijat ovat olleet mukana useissa aihepiirin julkaisuissa ja koulutuksissa. Järjestö on tuottanut käytännönläheisiä työkaluja väkivallasta keskustelemisen helpottamiseksi lasten kanssa ja materiaalit ovat maksutta ladattavissa yhdistyksen verkkosivuilta sekä ammattilaisten että yksittäisten ja asiasta kiinnostuneiden kansalaisten käyttöön.

Lapsille ja nuorille on tarjolla keskustelutukea ja apua myös muiden erityyppisten matalan kynnyksen palvelujen kautta. Ohessa joitakin esimerkkejä:

- *Apuu-chat* 7–15-vuotiaille lapsille, jotka tuntevat olonsa uhatuksi tai turvattomaksi (paikalla aina lastensuojelun ammattilainen, [lisätietoa kotisivuilta SOS-lapsikylä 2023](#)).
- *Sekasin-Chat* 12-29-vuotiaille ([lisätietoa Sekasin Kollektiivi 2023](#))
- *Evangelisluterilaisen kirkon Walk in -terapiapalvelu* 13 paikkakunnalla, joka on maksutonta ja anonyymiä mielen hyvinvointia tukevaa matalan kynnyksen mielenterveysapua, joka on suunnattu 16–29-vuotiaille, [lisätietoa \(Lasten ja nuorten keskus 2023\)](#).
- *Pelastakaa Lapset ry:n verkkonuorisotalo Netari* (Pelastakaa Lapset ry 2023b)

Johtopäätökset (luku 8 tp 7)

- Viiveetöntä tukea huolta aiheuttavissa tilanteissa tulee lapsille ja nuorille olla tarjolla universaalien palveluiden (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, opiskeluhuolto) puolelta, kasvatus- ja perheneuvolapalveluista sekä useiden järjestöjen palveluiden kautta (mm. chat palvelut ja auttavat puhelimet).
- Perustason palveluissa (neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto) tehdyt työn supistukset ja henkilöstön siirrot esimerkiksi koronatoimiin ovat aiheuttaneet palveluvelkaa. Terveysportin NEUKO-tietokannan suositusten mukaisia määräaikaista tarkastuksia ja lisäkäyntejä em. palveluissa ei ole pystytty monin paikoin tarjoamaan.
- Kasvatus- ja perheneuvolan palveluista ei ole saatavilla toistaiseksi kansallista seurantatietoa
- Kolmannen sektorin auttavissa palveluissa resurssien puutteen vuoksi kaikkiin yhteydenottoihin ei pystytä vastaamaan.
- THL:n koordinoimassa Barnahus-työssä järjestetään paljon kansallisia koulutuksia näyttöön pohjautuvista psykososiaalisen tuen malleista ja traumatietoisesta työtoteesta sekä erityis- ja perustason ammattilaisille. Eri järjestöt ovat tuottaneet lisäksi paljon materiaalia ja järjestäneet koulutuksia.
- Psykkisen voiminnan arvioinnin ja trauman hoidon osalta on Barnahus työssä tehty paljon hyvää kehittämistyötä ja palvelut erityistasolla oikeuspsykiatrian ja oikeuspsykologian yksiköissä ovat selvästi parantuneet

- THL:n koordinoimien kasvatus- ja perheneuvolapalveluiden kehittäminen edellyttää tarkastelemaan palveluiden kokonaiskuvaa palvelujärjestelmässä, kun palvelut siirtyivät vuoden 2023 alussa aloittavien hyvinvointialueiden vastuulle.
- THL ehdottaa seuraavalle suunnitelmakaudelle vuosina 2023-2025 lastensuojelu- ja sosiaalipalveluille tehtävää kansallista kyselyä väkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten palveluiden sisällöstä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Seksuaaliväkivalta (Luku 10, tp 3./Joki-Erkkilä ym. 2019)</p> <p>Niistä maista, joiden kulttuuri poikkeaa suuresti lasten ja naisten oikeuksien osalta suomalaisesta, tulevien kotoutumista tehostetaan ja yhdenmukaistetaan. Kotoutumisessa huomioidaan maahan muuttaneiden lasten ja -nuorten oikeus turvalliseen arkeen. Kehitetään valtakunnallinen toimintamalli ja kotoutumista tehostetaan kotoutumispaketilla.</p>	<p>TEM</p> <p>SM/poliisi</p> <p>Maahanmuuttovirasto (Migri)</p> <p>OKM</p> <p>OPH</p> <p>STM</p> <p>THL</p> <p>Kunnat</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

TEM on antanut hallituksen esityksen uudeksi kotoutumislainsiksi eduskunnalle 6.10.2022. Esityksessä on huomioitu sukupuolten tasa-arvo ja etenkin kotona pitkään lapsia hoitavien vanhempien kotoutumisen kysymykset.

Poliisihallituksen mukaan poliisin nykyinen EET strategia huomioi vähemmistöt yhtenä toiminnan/työmuotojen kärkiteemana, johon kokonaisuuteen tämäkin voidaan osin liittää. Uuden EET strategian (vuodesta 2024 eteenpäin) valmistelu on SM:n vastuulla.

Kotoutuminen tai kotouttaminen ei ole varsinaisesti Maahanmuuttoviraston tai vastaanottokeskusten tehtävä, mutta näissä järjestetään kuitenkin huomattava määrä erilaista ns. esikotouttavaa toimintaa, jolla on kotoutumista edistäviä vaikutuksia. Noin puolet vastaanottokeskusten asiakkaista asuu jo keskusten ulkopuolella. Toimenpiteen toimeenpanoa on edistänyt Maahanmuuttoviraston asema vastaanottojärjestelmää ohjaavana tahona. Se on mahdollistanut toimintatapojen jalkauttamisen koko järjestelmään. Myös vastaanotto toiminnan tuntemuksella on ollut keskeinen merkitys.

OKM on pääministeri Marinin hallituskaudella toteuttanut toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa.

Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu etenee *OPH:ssa* suunnitellusti vuoden 2022 aikana, ja siinä huomioidaan lasten ja nuorten vanhemmat siten, että heille sopivia ohjeita ja materiaaleja on tuotettu monilla eri kielillä em. ilmiöistä, niiden ehkäisystä ja niihin puuttumisesta. Keväällä 2022 valmistuneissa kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa on huomioitu mm. ihmisoikeudet, sukupuolten välinen tasa-arvo ja seksuaalioikeudet.

Neuvolapalveluihin laaditun tasa-arvo -oppaan (Hakulinen ym. 2022c) mukaan elokuussa 2022 voimaan tullut perhevapaamalli ottaa huomioon mm. yhden vanhemman perheet, uusperheet ja sateenkaariperheet, monikkoperheet ja maahan muuttaneet perheet.

THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimin perustyöhön sisältyy yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa kotoutumiseen liittyvistä aiheista kouluttaminen ja tiedon levittäminen eri ammattiryhmille.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Maahanmuuttoviraston / vastaanottokeskusten asiakkaille järjestetään esim. työ- ja opintotoimintaa sekä annetaan tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Vastaanottokeskusten asiakkaille annettava maksukortti mahdollistaa ansiotyön tekemisen. Työtä tehdään osana perustehtävää.

TEM on antanut hallituksen esityksen uudeksi kotoutumislainsiksi eduskunnalle 6.10.2022.

OPH:n keväällä 2022 valmistuneissa kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa on huomioitu mm. ihmisoikeudet, sukupuolten välinen tasa-arvo ja seksuaalioikeudet. Vastaavanlaiset kirjaukset löytyvät varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteista ja ammatillisen koulutuksen määräyksistä. Valtakunnallista toimintamallia ja kotoutumista tehostavaa kotoutumispakettia lasten ja naisten oikeuksien yhdenmukaistamiseksi ei ole tehty.

THL on tehnyt *OPH:lle* koosteen turvataito ja –seksuaalikasvatusmateriaaleista sekä tehnyt *THL:n* sivuille materiaalia mm. seksuaaliväkivaltaa tai häirintää kokeneen nuoren auttamisesta oppilaitoksissa.

Johtopäätökset (luku 10 tp 3)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt kuten myös kotoutumislain uudistus. Myös kotoutumista tukevia toimenpiteitä on toteutettu useiden toimijoiden työn kautta.
- Kansallisen tason toimintamallia ja kotoutumista tehostavaa kotoutumispakettia ei ole kuitenkaan vielä tehty.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 10, tp 4./Joki-Erkkilä ym. 2019 Lisätään turvataitoja ja seksuaalikasvatusta ml. seurustelusuhteväkivalta koskevia sisältöjä äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kansallisiin ohjeisiin, suosituksiin ja tuotetaan tarvittavilta osin lisämateriaalia.	THL STM	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Terveysportin neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille suunnatussa avoimessa THL:n asiantuntijoiden koordinoimassa *NEUKO-tietokannassa* on kansalliset ohjeet määräaikaisista terveystarkastuksista ja syventävää tietoa eri ilmiöistä ml. erityistilanteet. Tietokannassa on lisäksi erilliset artikkelit esim. seksuaaliterveydestä ja seksuaalikasvatuksesta lastenneuvolassa (Cacciatore ym. 2021) ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon osuudessa seksuaalisesta hyvinvoinnista ja seksuaalikasvatuksesta (Bildjuschkin 2021).

THL:ssä toimii organisaation sisäinen seksuaalikasvatuksen ja seksuaali- ja lisääntymisterveyden asiantuntijaverkosto, joka välittää tietoa mm. ajankohtaisista koulutuksista ja kehittämistoimista. THL:n Väkipalva-verkkosivustolla on omat sivut [seksuaalikasvatuksesta ja seksuaaliväkivallan ehkäisystä](#) sekä [turvataitokasvatuksesta \(THL 2023f\)](#). Lisäksi Lapset, nuoret ja perheet -verkkosivustolla on verkkosivu koskien ehkäisy- ja seksuaaliterveyspalveluja. Nykyistä laajemmalla sivukokonaisuudella olisi mahdollisuus käsitellä syvällisemmin seksuaaliterveyttä.

Väkivallaton lapsuus -suunnitelman turvataitoja ja seksuaalikasvatusta koskevista toimista on kirjauksia suunnitelman kotisivuilla (thl.fi/vakivallatonlapsuus, THL 2023b).

STM:n koordinoimassa nk. Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa 2022-2025 (Malja & October 2022,45, 48) on kirjattuna seksuaalikasvatusta koskevia toimenpiteitä seuraavasti:

- Toimenpide 7: "Vahvistetaan seksuaalikasvatusta ja sen laatua kansallisesti: Kannustamalla ja tukemalla korkeakouluja lisäämään ikätasoista seksuaalikasvatusta koskevia sisältöjä opettajan- ja varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutukseen. Kannustamalla kuntia/hyvinvointialueita ja muita työnantajia lisäämään ammattilaisten täydennyskoulutusta seksuaalikasvatuksesta."
- Toimenpide 8: "Tuotetaan tietoja ja materiaaleja, joiden avulla lapset ja nuoret saavat perus- ja toisen asteen koulutuksessa heidän ikä- ja kehitystasoonsa sopivaa tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista, ml. seurusteluväkivalta. Huomioidaan työssä erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret."

Vastaavasti nk. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan 2022-2025 (Riski & Viuhko 2022, 22-23) on kirjattu seuraavat toimet:

- 1.5. "Tuetaan koulutuksella varhaiskasvatuksen ja koulutuksen henkilöstön valmiuksia ja osaamista seksuaalikasvatuksen opetuksessa ja sukupuolistuneen väkivallan torjumisessa kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla."
- 1.12. Kannustetaan korkeakouluja lisäämään seksuaalikasvatusta opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaan

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM ja THL yhteistyössä edistävät säädösten ja velvoittavien sopimusten toimeenpanon tukea ja koordinoitua edellä kuvattujen toimien kautta.

Vuonna 2015 julkaistua *Tunne- ja turvataitoja lapsille* -julkaisua (Lajunen ym. 2015) ollaan päivittämässä ja sen sisältöjä tullaan viemään erikseen sovitun aikataulun mukaisesti soveltuvin osin Barnahus-työn -verkkosivuille (barnahus.fi, 2023a).

Oulun kaupunki julkaisi osana Turvallinen Oulu -hanketyötä tuotetut esi- ja perusopetukseen suunnatut [turvataitosivusto.fi](https://www.turvataitosivusto.fi) -verkkosivut loppuvuodesta 2021. Sivustolla on runsaasti maksutonta materiaalia, jota voi hyödyntää lasten ja nuorten eri toimintaympäristöissä tehtävässä työssä.

Eri järjestöillä on seksuaalikasvatusta ja turvataitoja käsitteleviä julkaisuja ja materiaaleja saatavilla maksutta verkosta, joita esim. neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoiden on mahdollisuus työssään hyödyntää. Niitä ovat mm.

- Väestöliitto [Kehotunnekasvatusta koskevat verkkosivut ja Nuorten seksuaalikasvatus-sivusto](#) (2023a)
- Pelastakaa Lapset ry:n materiaalit (ks. [Nettivistä-palvelun materiaalipankki](#), 2023c)
- Suojellaan Lapsia ry (ks. [aineistopankki](#), 2023c)
- [Selkoseks-sivusto](#) (selkokuvapankki seksuaalisuusteemaisista kuvista yhteistyössä Terapiaperhonen ry kanssa, 2023)

Toimeenpano vuosina 2023-2025/seurustelusuhdeväkivalta, ks. tarkemmin tämän raportin luku 4.3./ Uudet-avaukset -luku

- *THL:n Sukupuolistunut väkivalta koulussa* -verkkokoulun (kieliversiot FI, SV ja EN) sisällöissä on olennaista tietoa *seurustelusuhdeväkivallasta*. Ilmiön kuvauksen lisäksi em. verkkokoulu antaa valmiuksia sukupuolistereotyyppien ja väkivallan ja häirinnän muotojen tunnistamiseen ja purkamiseen ja tarjoaa tietoa lasten ja nuorten opetuksen ja koulutuksen ammattilaisille velvoittavasta lainsäädännöstä.
- Kohdennettua ja tehostettua viestintää em. verkkokoulun seurusteluväkivallan sisällöistä tarvittaisiin esimerkiksi seuraaville oppilaitosympäristön ammattilaisille: perusopetuksessa ja toisella asteella toimivat opettajat, kuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat, sosiaalityöntekijät ja mahdolliset nuorisotyöntekijät.
- Sukupuolistunut väkivalta koulussa -verkkokoulun sisällöt olisivat myös em. ryhmien ammatteihin opiskeleville todella hyödyllisiä siitä syystä, että seurustelusuhdeväkivaltailmiöön liittyviä asioita ei käsitellä esimerkiksi aineenopettajakoulutuksessa (pl. Jyväskylän yliopisto, jossa verkkokurssi on ollut keväällä 2022 ja vuonna 2023 ohjelmassa aineenopettajakoulutuksessa ja yhdellä erillisellä luennolla). Lisäksi on ollut yhdellä opintojaksolla sukupuolistunutta väkivaltaa käsittelevä luento, joka liittyy verkkokurssinkin sisältöihin.)
- *Rikosuhripäivystyksen/Mieli ry:n verkkosivuilla on koottu tietoa seurustelusuhdeväkivallasta* (RIKU 2023b).

Johtopäätökset (luku 10 tp 4)

- Turvataidoista ja seksuaalikasvatuksesta on julkaistu artikkeleita ja runsaasti materiaalia eri tietolähteissä ammattilaisten työn tueksi
- Eri asiantuntijaorganisaatioiden kesken on tarpeen käydä keskustelua seksuaali- ja turvataitokasvatuksen kansallisesta koordinoinnista mukaan lukien verkkosivusisällöt ja mahdollinen verkkokoulu seksuaalikasvatuksesta.
- THL:n Sukupuolistunut väkivalta koulussa -verkkokoulun (kieliversiot FI, SV ja EN) sisällöistä ml. seurusteluhdeväkivalta tiedottamista on tarpeen lisätä relevanteille asiantuntija- ja kouluttajatahoille
- Lasten ja nuorten parissa eri toimintaympäristöissä toimivien kuten oppilaitosympäristön ammattilaisten ja opiskeluhuollon toimijoiden seksuaalikasvatuksen osaamista olisi tärkeää vahvistaa, esim. kussakin oppilaitoksessa vähintään yhdellä ammattilaisella olisi seksuaalikasvatuksen -opinnot (SSS/NACS).

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt (Luku 13.3, tp 3/ Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä)	THL ml. monikulttuurisuustyö, neuvolapalvelut, perhekeskustyö, opiskeluhoito, väkivaltatyö	Vihreä
Koulutetaan ja jaetaan tietoa kulttuurisesta moninaisuudesta ja siihen liittyvistä väkivallan ja turvallisuuden eri ilmiöistä sekä syrjimättömyydestä (ml. katuväkivalta) eri alojen ammattilaisille ja opiskelijoille.	TEM OKM OPH Kunnat Järjestöt, esim. Aseman Lapset ry ja Aggredityö/ Helsinki Missio	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimin työnkuvaan kuuluu näistä aiheista kouluttaminen ja tiedon levittäminen eri ammattiryhmille.

TEM on tuottanut eri ammattilaisille suunnattuja koulutuksia ja aineistoja, joissa kulttuurinen moninaisuus on lähtökohtana. Väkivallan ilmiöt myös mukana, esim. ammattilaisten koulutukset ohjaus ja neuvontapalveluissa, tilattu koulutuksia ja videoidut aineistot, jotka ovat maksutta saatavilla. Yhden videon aiheena on haitalliset perinteet, joista monet liittyvät väkivaltaan.

OPH:n Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn verkkosivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu etenee suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Työskentelyssä huomioidaan kasvatus- ja koulutusalan ammattilaiset ja opiskelijat siten, että heille sopivia ohjeita ja materiaaleja on tuotettu monilla eri kielillä em. ilmiöistä, niiden ehkäisystä ja niihin puuttumisesta.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus tiimi on järjestänyt koulutuksia neuvolapalveluiden työntekijöille, Tyks lastenpsykiatrian henkilöstölle, Hus:in työntekijöistä sosiaalityöntekijöille. Lisäksi yhteistyössä THL:n koordinoiman Barnahus-työn toimijoiden kanssa on järjestetty useita koulutuksia eri ammattiryhmille. THL:n koordinoima PALO-MA-osaamiskeskus on järjestänyt lukuisia koulutuksia ja seminaareja sekä tuottanut materiaaleja kulttuuriseen moninaisuuteen, syrjimättömyyteen, turvallisuuteen, hyvinvointiin ja yhdenvertaisuuteen liittyen (mm. lukio- ja korkeakouluopiskelijat, ammattilaiset).

THL:n Erityispalvelut-yksikön Väkivallan vastaisen työn osaamiskeskittymän asiantuntijat ovat kouluttaneet sosiaali- ja terveydenhuollon, opetuksen ja koulutuksen sekä poliisin ammattilaisia ja ammattiin opiskelevia kunniaan liittyvästä väkivallasta ja haitallisista perinteistä. Syksyn 2022 aikana on päivitetty THL:n Maahamuuttaja ja mielenterveys verkkosivuja. Em. sivustoilla jaetaan tietoa esimerkiksi syrjimättömyydestä ja sisältöjä kurtusväkivaltaan liittyen.

Erilaisia julkaisuja ja verkkokouluaineistoja on tuotettu monialaisessa yhteistyössä:

- Kunniaan liittyvä väkivalta, Monikulttuurisuus asiakastyössä ja Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyverkkokoulut (lisätietoa thl.fi/verkkokoulut, THL 2022b)
- Vanhempana Suomessa : Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja ([Skogberg & Laajasalo 2023](#))
- Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -menetelmän arviointi ([Korkeala ym. 2021](#))
- Kidutuksen uhrin kohtaaminen ja tunnistaminen ([Kankaanpää ym. 2022a](#))
- Perusterveydenhuollon toimijoille ja neuvolahenkilöstölle tehdyn selvityksen keskeiset tulokset monikulttuurisen asiakastyön koulutustarpeista (ks. [Kankaanpää ym. 2022 b](#)).

THL:n neuvolapalveluiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä opiskeluhoollon toimijat ovat yhteistyössä Väkivallan osaamiskeskittymän henkilöstön kanssa tuottaneet uutta materiaalia:

- Tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisy ja silpomiseen puuttuminen lastenneuvolassa (THL 2022h)
- Tyttöjen sukuelinten silpomisen estäminen koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa (THL 2021c)
- Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen opiskeluhoolltopalveluissa (Väkivallan osaamiskeskittymä ja opiskeluhoollon asiantuntijat, THL 2022i)

THL:n TUULI-hanke on tuottanut psykoedukatiivisia videoita pakolaistaustaisten hyvinvoinnin tueksi, myös lasten ja perheiden näkökulma on huomioitu. www.thl.fi/mtm (THL 2023g)

Lisäksi THL:n Antirasismi-koulutus ammattilaisille (ml. yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, antirasistinen työote), blogikirjoitukset ja muu rasismin vastainen vaikuttamistyö ovat edistäneet tätä toimenpidettä. Ulkoisten hankerahoitusten hakemista on myös suunniteltu, jotta tämän toimenpiteen toimeenpanoa voitaisiin edelleen jatkaa ja kehittää.

Osana OPH:n Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston (julkaisu 1/2023) rakentamista toimenpiteeseen liittyviä ohjeita ja materiaaleja kuten videoita on jo julkaistu muilla OPH:n verkkosivuilla. Ohessa poimintoja:

- Toukokuussa 2022 julkaistiin ohjeet ja materiaalia ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi eri toimintaympäristöissä ja eri toimijoiden näkökulmista. Materiaalia voidaan käyttää myös peruskoulun 7-9 vuosiluokilla. (OPH 2022a.)
- Elokuussa 2022 julkaistiin 10 lyhytvideon tuotanto kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisystä ml esim. vähemmistöt ja moniperusteinen syrjintä ([linkki Youtube](#)) Osa videoista suunnattu ammattilaisille ja kasvattajille ja osaa voidaan käyttää myös nuorten kanssa sekä opetuksessa. (OPH 2022c.)

Alaikäisten katuväkivaltailmiöön liittyvät asiat, toimeenpano 2023-2025 (ks. tarkemmin tämän raportin luku 4.4. *Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset*).

Taustoitus toimenpiteeseen liittyen: Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ovat lisänneet ennaltaehkäisevän työn vaatimuksia eri lasten ja nuorten palvelusektoreilla myös katuväkivallan osalta. Etnisyys, maahanmuuttajatausta ja kulttuuriset tekijät

aiheuttavatkin ehkä eniten keskustelua katuväkivallasta ja myös jengeihin liittymisen syistä. Tutkimuksissa ei ole havaittu kausaalista linkkiä, joka osoittaisi etnisyyden olevan syy ryhtyä rikoksiin ja liittyä jengeihin. (ks. esim. Danielsson 2022.) Tutkimusten mukaan vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten taustalla on muita useammin erilaisia riskitekijöitä, kuten työttömyyttä, pienituloisuutta ja syrjintää.

- TEM on julkaissut ulkomaalaissyntyisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi nk. policy brief dokumentin, jossa kotoutumiseen ja myös katuväkivaltailmiöön liittyviä tekijöitä käsitellään laajemmin (ks. [TEM 2022b tiedote 30.8. 2022](#), josta löytyy linkitys myös Säävälä 1/2022 policy brief (pdf)-dokumenttiin)
- *OKM:n ja OPH:n* mukaan varhaiskasvatuksessa ja oppilaitosten työssä edistetään turvallisuutta mm. tukemalla myötätuntokulttuuria, ryhmäytymistä ja rakentavaa vuorovaikutusta sekä vahvistamalla lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Yhteisöön kuulumisen tunne sekä kokemus nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta ja aidoista osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksista vahvistavat hyvinvointia ja suojaavat häiriökäyttäytymiseltä.
- (ks. myös raportin luvun 3 alaluku Kodin ulkopuoliset toimintaympäristöt ja turvataitokasvatus varhaiskasvatusta ja oppilaitoksia koskevat osuudet)

Järjestöt (esimerkkejä katuväkivaltailmiöön liittyvästä työstä)

- Aseman Lapset ry:llä on useita erityyppisiä toimintamuotoja alaikäisten katuväkivaltailmiöön liittyvien asioiden puitteissa ennaltaehkäisystä (esim. Walkers ja löytävä nuorisotyö) rikoksilla oireilevien ja niihin jo syyllistyneiden parissa työskentelyyn (katusovittelutyö, Pasila-toiminta). Esimerkiksi Ripa-hankkeessa ehkäistään nuorten rikos- ja päihdekierteiden syvenemistä yhdistämällä koulutettujen kokemusasiantuntijoiden ymmärrystä ja ammattilaisten työtä.

Pirunpolska-hankkeessa etsitään ratkaisuja siihen, miten palvelurakenteita tulisi kehittää. Eri toimintamuotoja olisi mahdollisuus laajentaa ja tavoittaa suurempi joukko lapsia ja nuoria, mikäli toimintaan olisi lisärahoitusta. Lisätietoa järjestön kotisivuilta (Aseman Lapset ry 2020a)

- Helsinki Mission:in koordinoimassa Aggredityössä eri ikäisten ja taustoista tulevien asiakkaiden kanssa työn sisältö muodostuu yhteisestä pohdinnasta, miten vahvistavista ja estävistä tekijöistä selvittäään katuväkivallan, jengielämän ja järjestäytyneen rikollisuudesta irrottautumisen mahdollistamiseksi.

Suomessa tätä työtä tukevaa EXIT-ohjelmaa toteuttaa Aggredi yhteistyössä Keskusrikospoliisin (KRP) kanssa seitsemällä paikkakunnalla. Aggredityön tavoitteena vuosina 2023-2025 olisi rahoituksen järjestyessä luoda systemaattinen valtakunnallinen toimintamalli sekä siihen koulutettu henkilökunta ja yhteistoimintakäytänteet viranomaistoimijoiden kanssa.

Ks. tarkemmin raportin luku 4.4 Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset.

Johtopäätökset (luku 13.3 tp 3)

- Koulutusta ja materiaaleja kulttuurisesta moninaisuudesta ja myös siihen liittyvistä väkivallan ja turvallisuuden ilmiöistä sekä syrjimättömyydestä on tuotettu monikanavaisesti eri alojen ammattilaisille ja opiskelijoille.
- Koulutusta ja viestintää olemassa olevista ja tarvittavista/päivitettävistä tai uusista materiaaleista on tärkeää pitää esillä osana jatkuvaa eri organisaatioiden työtä.
- Katuväkivaltailmiöön liittyen tähän toimenpiteeseen liittyen on tulossa myöhemmin tarkentuvia käytännön toimia vuosina 2023-2025.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 13.3, tp 4./ Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä	THL TEM	Vihreä
Tuotetaan ja levitetään väkivallan vaikutuksiin, hyvään vanhemmuuteen, lasten oikeuksiin, tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja yhteiskuntatietouteen liittyvää kulttuurisensitiivistä tietoa maahan tuleville.	Migri Vastaanottokeskukset Kunnat Järjestöt	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimin työssä on tuotettu materiaalia toimenpiteen aihealueisiin liittyen. (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset).

TEM ei tuota suoraan materiaaleja väestölle tai toimenpiteen asiakaskohderyhmälle. Asiaa on edistetty yhteistyössä OPH:n kanssa uudistetussa kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa, huomioimalla nämä kysymykset paremmin.

Toimenpiteen toimeenpanoa on edistänyt Maahanmuuttoviraston (Migri) asema vastaanottojärjestelmää ohjaavana tahona. Se on mahdollistanut toimintatapojen jalkauttamisen koko järjestelmään. Myös vastaanottotoiminnan tuntemuksella on ollut keskeinen merkitys.

Tietojen levittämiseen on laadittu toimintamalli ja ohje. Toimintamallissa on otettu huomioon resurssit ja muut tehtävät. Toimenpiteen toimeenpanoa on edistänyt myös se, että tietoa annetaan osana muuta vastaanottokeskuksissa tehtävää käytännön työtä. Tiedon antaminen ei siten ole rajoittunut pelkästään erityisiin tapahtumiin ja sitä varten suunniteltuihin materiaaleihin.

Toimenpiteen toimeenpanoa ovat estäneet vastaanottokeskusten asiakkaiden erilaiset majoittumisvaihtoehdot, jotka voivat vaikeuttaa tiedon antamista. Myös asiakkaiden suuri määrä voi vaikuttaa tiedon antamiseen. Vaikutusta on lisäksi sillä, onko asiakkailla kiinnostusta perehtyä annettuun tietoon ja toimia sen mukaisesti.

Monilla järjestöillä on merkittävä rooli väkivallan vaikutuksiin, hyvään vanhemmuuteen, lasten oikeuksiin, tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja yhteiskuntatietouteen liittyvää kulttuurisensitiivistä tiedon jakamisesta eri toimintaympäristöissä. Ks. tarkemmin esimerkkejä alla olevista kirjauksista.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Kesän 2021 jälkeen on julkaistu THL:n Mielenterveyttä maahantuloon -videosarja, jossa on tietoa maahanmuuttaneille hyvinvoinnin edistämisestä ja vanhemmille lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemisesta monikielisesti, mukaan lukien miten luoda kotona turvallinen ilmapiiri (THL Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -sivut: www.thl.fi/mtm, THL 2023g)

THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimin koordinoimassa TUULI-hankkeessa (2019-2022) on tuotettu monikielistä psykoedukatiivista sekä mielenterveyttä seuloavaa ja tukevaa materiaalia maahan saapuneille pakolaisille. Hankkeen työ on tukenut osaltaan myös vanhemmuutta ja turvallisen kasvuympäristön edellytyksiä. Yhteistyössä THL:n koordinoiman Barnahus-työn toimijoiden kanssa on tehty [Vanhempana Suomessa julkaisu](#) (Skogberg & Laajasalo 2023) ja siihen liittyen esim. Helsingissä on ollut vanhempainryhmätoimintaa. THL:n koordinoimassa Paloma-työssä on levitetty Perhe yhtenäiseksi -toimintamallia (koulutukset ja video). Ks. [lisätietoa Innokylän verkkosivu](#), (Innokylä 2022).

Perusterveydenhuollon toimijoille ja neuvolahenkilöstölle tehdyn selvityksen keskeiset tulokset monikulttuurisen asiakastyön koulutustarpeista on julkaistu syksyllä 2022 (ks. [Kankaanpää ym. 2022b](#)). Lisäksi [THL:n monikulttuurisuustyön materiaalipankista](#) löytyy Ukrainan kriisiin ja myös toimenpiteen aihepiiriin linkittyviä materiaaleja ja julkaisuja eri kieliversioina. THL järjesti keväällä 2022 webinaarin ammattilaisille liittyen Ukrainan kriisiin. (THL 2023h.)

Migrin koordinoimaa edellä kuvattua jo aloitettua toimintaa jatketaan. Lisäksi harkitaan annettavien tietojen siirtämistä sähköiselle alustalle, jolle asiakkaita ohjattaisiin.

SM:n mukaan (tiedote 14.12.2022) Euroopan unionin turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta (AMIF-rahasto) myönnetään lähes kuusi miljoonaa euroa avustusta seitsemään hankkeeseen. Hankeavusta saaneiden tahojen työn tavoitteena tulee olla muuttoliikeasioiden tehokas hallinta kehittämällä ja vahvistamalla turvapaikka- ja maahanmuutto- ja kotoutumisasioihin liittyviä menettelyitä, kapasiteettia ja tietopohjaa.

OPH on julkaissut verkkosivuillaan varhaiskasvatuksen ja oppilaitoksen henkilöstön työn tueksi materiaalia ja tietoa ohjeistuksineen Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen ja sen aiheuttaman tilanteen johdosta (ks. [Ukrainan kriisin tukisivut, OPH 2023b](#)).

Järjestöillä on laajaa työtä toimeenpanoon liittyen (esimerkkejä toimista)

- *Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malli* on työväline, jonka avulla kunnassa voidaan varmistaa, että lapsen oikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin kunnan jokaisen lapsen arjessa, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten kuten pakolaislapset kohdalla. Lapsiystävällinen kunta -työn tavoitteena ovat pysyvät muutokset kunnan toiminnassa. (Suomen UNICEF 2023a.)

Suomen UNICEF järjestää kevään 2023 aikana sota- tai kriisialueilta pakenevien lasten tukemiseen kunnille koulutusta osana Lapsiystävällinen kunta -mallin toteutusta. Lisäksi yhteistyössä *Vanhempainliiton* kanssa järjestö on tuottanut materiaalia huoltajille, opettajille ja sekä muille ammattilaisille em. alueilta pakenevien lasten ohjaamiseksi heille kuuluviin palveluihin Suomessa. UNICEF on myös koonnut tietoa pakenevien lasten oikeuksista, ml. suojelu väkivallalta ja huonolta kohtelulta. Em. materiaalit ovat vapaasti saatavilla [Lapsiystävällinen kunta -digipalvelussa](#).(Suomen UNICEF 2023e.)

Suomen UNICEF tuottaa myös laajasti käytössä olevia ja säännöllisesti päivitettäviä oppimateriaaleja lapsen oikeuksien ja kestävä kehityksen opettamiseen kouluissa. Materiaaleja tarjotaan kaikkien koulujen käyttöön.

- Suomen Punainen Risti (SPR) auttaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevia maahanmuuttajia, kuten turvapaikanhakijoita, tilapäisen suojelun hakijoita, kiintiöpakolaisia ja paperittomia. Ks. toimintamuodoista lisää [järjestön verkkosivuilta](#) (SPR 2023).

Johtopäätökset (luku 13.3 tp 4)

- Erityisesti THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimin ja myös muiden tahojen työssä on tuotettu ja levitetty väkivallan vaikutuksiin, hyvään vanhemmuuteen, lasten oikeuksiin, tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja yhteiskuntatietouteen liittyvää kulttuurisensitiivistä tietoa maahan tuleville.
- Ukrainan kriisin ja nopeasti nousseen pakolaismäärän vuoksi kaikkia jo aiemmin luotuja toimintamalleja esimerkiksi vanhemmuuden tueksi vastaanottokeskuksissa (nk. alkutarkastusmalli) ei ole pystytty vuoden 2022 aikana toteuttamaan aiemmin toteutetulla tavalla. (ks. tarkemmin kirjaukset alla luku 13.3. tp 6)

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 13.3, tp 5./ Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä</p> <p>Perustetaan valtakunnallinen pakolaisten mielenterveyteen keskittyvä ja tietotaitoa koordinoiva ja levittävä osaamiskeskus ja huomioidaan sen suunnittelussa myös väkivalta- ja turvallisuusteemat (esim. nk. kunniaan liittyvän väkivallan erityisosaaminen).</p>	<p>THL</p> <p>Yliopistosairaalat (HYKS, Tyks, Tays, KYS, OYS)</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -tiimin PALOMA-työ on edennyt suunnitellusti ja yhteistyötä on tehty eri asiantuntijatahojen kanssa, ml Barnahus-työ. THL:n koordinoimassa Paloma-osaamiskeskus -toimintaa on useissa yliopistosairaaloissa (KYS, Tays, Tyks, Hus, OYS). Työn aloitusvaiheesta asti yhteistyökumppanina on ollut myös Mieli ry, joka on vastannut valtakunnallisesti kolmannen sektorin toiminnasta. Vuoden 2022 alusta osaamiskeskusten työssä on ollut mukana Oulun ja Helsingin Diakonissalaitokset.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Väkivalta- ja turvallisuusteemojen sekä perhenäkökulma on huomioitu THL:n koordinoimassa PALOMA-työssä: esim. kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -työmenetelmä ja Perhe yhtenäiseksi -menetelmä sekä koulutukset näihin liittyen, järjestetty seminaareja ja koulutuksia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa mm. traumatietoisesta työtavan tukemisesta. Ks. lisätietoa Paloma-osaamiskeskuksen verkkosivuilta ([THL 2023i](#)).

Lisäksi Ukrainasta paenneiden terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseen Suomessa on julkaistu oma verkkosivukokonaisuus THL:n Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -sivustolla. (ks. THL 2023g)

THL:n Erityispalvelut -yksikön henkilöstö yhdessä monikulttuurisuustyön asiantuntijoiden kanssa ovat tuottaneet kunniaan liittyvästä väkivallasta tuotettu materiaalia mm. sote-ammattilaisille. Paloma-osaamiskeskuksen henkilöstöä osallistunut THL:n kunniaan liittyvän väkivallan koulutukseen.

Johtopäätökset (luku 13.3 tp 5)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin.
- Osaamiskeskusten työn ja toiminnan turvaaminen pysyvänä osana rakenteita on olennaista.
- Toimenpiteen toimeenpanon kannalta vuosina 2023-2025 on hyvin merkityksellistä, että ulkoista rahoitusta PALOMA-työlle haetaan ja myönnetään. Tällöin osaamiskeskusten toiminta voisi tulevana vuosina jatkua nyt kehitellylle hyvällä pohjalla jatkokehittäminen huomioiden.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilanearvio/ värikoodi
Luku 13.3, tp 6. /Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä	Migri	Vihreä
Vastaanottokeskuksiin otetaan käyttöön systemaattinen ja pätevä alkuterveystarkastusmalli, jossa kartoitetaan muiden tietojen ohella myös väkivalta- ja turvallisuuskysymyksiä.	Vastaanottokeskukset THL	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpiteen toimeenpanoa on edistänyt Maahanmuuttoviraston asema vastaanottojärjestelmää ohjaavana tahona. Se on mahdollistanut alkuterveystarkastusmallin ja toimintatapojen jalkauttamisen kansallisesti koko järjestelmään. Myös vastaanottotoiminnan tuntemuksella on ollut keskeinen merkitys.

Toimenpiteen toimeenpanoa ovat edistäneet myös vastaanottokeskusten osaavat työntekijät ja suoraan keskuksen ulkopuolelta hankitut seuraavan vaiheen terveydenhuollon palvelut, mikä on mahdollistanut esimerkiksi hoitoketjun. Käytössä on lisäksi yhteinen potilastietojärjestelmä. Yhteistyö Migrin ja THL:n asiantuntijoiden kanssa on toiminut hyvin.

Toimenpiteen toimeenpanoa on estänyt se, että toimintamallia oli muokattava tai lykätävä koronatilanteen vuoksi. Toimintamallin jatkokehittämistä voitaisiin harkita, jotta se toimisi paremmin palvelujärjestelmän käytännön työssä. Resurssit ovat olleet normaali-tilanteessa suhteellisen hyvät, mutta malli ei kestä juurikaan poikkeuksellisia tilanteita, kuten laajamittaisempaa maahantuloa.

THL:ssä on toteutunut hyvä yhteistyö Maahanmuuttoviraston kanssa esimerkiksi tutkimus- ja kehittämistyö TERTTU-hankkeessa ja alkuterveystarkastusmallin kehittämisessä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Migrin mukaan alkutarkastusmallin toimeenpano jatkuu ja toimintaa muokataan edelleenkin käytännössä, mutta muuten ei ole suunnitteilla erityisiä toimia. On huomattava, että kyseessä ei ole ollut täysin uusi toimintamalli, vaan aiempaa toimintamallia on päivitetty ja kehitetty. Koronatilanne vaikeutti tätä työtä kuitenkin huomattavasti.

Alkuterveystarkastuksella on merkittävä rooli, mutta palveluihin pääsee myös muuten ja alkuterveystarkastuksen jälkeen. Alkuterveystarkastukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

THL:n asiantuntijoiden mukaan TERTTU-alkuterveystarkastusmallin käyttö vastaanottojärjestelmässä on ollut sujuvaa aiempina vuosina. Monialaisessa yhteistyössä (mm. THL:n Monikulttuurisuus- ja kulttuurinen moninaisuus -tiimi ja palvelujärjestelmän asiantuntijat kuten neuvolapalvelut ja kouluterveydenhuolto) osana TERTTU-hanketta kehitetty alkuterveystarkastusmalli pitää sisällään myös kysymyksiä koetusta väkivallasta ja turvallisuudesta.

Ukrainan kriisin ja sieltä alueelta maahan tulevien kohdalla on ollut epäselvyyttä siitä, missä määrin alkuterveystarkastusmallia on käytetty vastaanottokeskuksissa vuoden 2022 aikana.

Johtopäätökset (luku 13.3 tp 6)

- Maahanmuuttoviraston asema vastaanottojärjestelmää ohjaavana tahona on mahdollistanut alkuterveystarkastusmallin ja toimintatapojen jalkauttamisen aiempina vuosina kansallisesti koko vastaanottokeskusjärjestelmään
- Vastaanottokeskusten osaavat työntekijät ja suoraan keskuksen ulkopuolelta hankitut terveydenhuollon palvelut ovat mahdollistaneet osaltaan toimivan hoitoketjun. Yhteistyö Migrin ja THL:n asiantuntijoiden kanssa on toiminut hyvin.
- Migrin mukaan alkuterveystarkastusmallin toimeenpano jatkuu ja toimintaa ollaan kehittämässä ja muokataan edelleenkin käytännössä. Resurssit ovat olleet normaalitilanteessa suhteellisen hyvät, mutta poikkeuksellisia tilanteissa, kuten laajamittaisemman maahantulon kohdalla (vuonna 2022 Ukraina kriisi) tai pandemia-aikana mallin käyttö on ollut haasteellista.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 13.3, tp 7. / Castaneda & THL:n MONET- asiantuntijaryhmä</p> <p>Vastaanottokeskuksissa otetaan valtakunnallisesti käyttöön Lapset puheeksi -toimintamalli, joka sisältää myös turvallisuuden kartoitusta ja lasten oikeuksien näkökulmaa.</p>	<p>Migri</p> <p>Vastaanottokeskukset</p>	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Migrin mukaan toimenpiteen toimeenpanoa on edistänyt Maahanmuuttoviraston asema vastaanottojärjestelmää ohjaavana kansallisena tahona. Se on mahdollistanut toimintatapojen jalkauttamisen kattavasti koko palvelujärjestelmään. Myös vastaanottotoiminnan tuntemuksella on ollut keskeinen merkitys. Toimenpiteen toimeenpanoa on lisäksi edistänyt se, että toimintaan on sitouduttu myös taloudellisesti. Yhteistyö toimintamallin parissa Mieli Ry:n kanssa on toiminut hyvin. Vastaanottokeskukset ovat olleet kiinnostuneita asiasta.

Toimenpiteen toimeenpanoa on puolestaan estänyt vastaanottotoiminnan ajoittain nopea kasvaminen, vastaanottokeskusten lakkauttaminen sekä henkilöstön työpaikkojen vaihto. Toimintamallin jalkauttamista edellyttäviä säännöllisiä koulutuksia on tällöin vaikeaa järjestää pitkällä aikavälillä.

THL:n monikulttuurisuusustyön asiantuntijoiden mukaan *Lapset puheeksi -toimintamalli* otettiin käyttöön laajasti vastaanottokeskuksissa vuosina 2020-2021. Resurssisyistä ja Ukrainan sodan kriisin kuormituksen vuoksi aktiivinen ja systemaattinen mallin käyttö ja käytön edistäminen on käytännössä loppunut syksyn 2022 aikana.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Migrin mukaan *Lapset puheeksi -toimintamallin* implementointi on edennyt aluksi hyvin ja malli on otettu käyttöön vastaanottojärjestelmässä, mutta toimenpiteen jatkoa on tarpeen arvioida kokonaisuuden kannalta uudelleen.

THL:ssä ei ole suunnitteilla jatkotoimia tämän toimenpiteen toimeenpanon edistämiseksi.

Mieli ry vastaa kansallisella tasolla Lapset puheeksi (LP) menetelmän ja palvelumallin asiantuntija- ja kehittämistyöstä. Ks. lisätietoa järjestön sivuilta (Suomen mielenterveys ry, *Mieli* 2023)

Johtopäätökset (luku 13.3 tp 7)

- Lapset puheeksi -toimintamalli otettiin käyttöön laajasti vastaanottokeskuksissa vuosina 2020-2021.
- Toimenpidettä ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöä ml. resurssit ja rahoituslähteet vastaanottokeskuksissa on syytä arvioida vuoden 2023 yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lapset kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa (Luku 13.4, tp 2/ Pösö ym. 2019)</p> <p>Väkivaltatietoisien sijaishuollon osaamisen edellytys vahvistetaan osaksi sijaishuoltopaikkojen hankintaa, valintaa ja seurantaa kunta- ja lapsikohtaisella tasolla sekä perhe- että laitoshoidossa.</p> <p>Väkivaltatietoinen osaaminen ja lapsille annettava turvataitokasvatus sisällytetään lastensuojelulaitosten omavalvontasuunnitelmiin.</p>	<p>Kunnat/sosiaalihuolto</p> <p>AVit</p> <p>Sijaishuoltopaikat</p> <p>STM</p> <p>THL</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

PSAVI:n mukaan tiedossa ei ole, että kunnat systemaattisesti huomioisivat kilpailutuksessa sijaishuoltopaikkojen väkivaltaan liittyvää osaamista. Sijaishuoltopaikkojen omavalvontasuunnitelmissa ei ole huomioitu turvataitokasvatusta systemaattisesti.

Myöskään STM:ssä ei ole tietoa siitä, kuinka hyvin toimenpide on toteutunut kunnissa / toteutuu hyvinvointialueilla. Asia kuuluu lastensuojelun järjestämisvastuisen toimivaltaan ja omavalvontasuunnitelmien ohjeistus valvontaviranomaiselle. Kuitenkin kansallisen lapsistrategian toimenpide nro 8 koskien väkivalta- ja traumatietoista lastensuojelun sijais-huoltoa on valmistuessaan tueksi tässä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Aluehallintovirastossa (PSAVI) tarkastuskäynneillä tarkistetaan omavalvontasuunnitelma ja hyvää kohtelua koskeva suunnitelma ja keskustellaan väkivaltaosaamisesta.

Kansallisen lapsistrategian toimenpide nro 8 koskien väkivalta- ja traumatietoista sijais-huoltoa (*STM, THL, Pesäpuu ry*) valmistuu keväällä 2023.

THL:ssä osana Suojelu NYT! -hanketta on valmistunut kuntakyselyn tulokset lastensuojelun organisoitumisen nykytilanteesta ja lastensuojelulain mukainen asiakasmitoituksen toteutuminen ja vaikutukset. Järjestelmän kyky vastata lapsen suojelun tarpeeseen tämän kyselyn tulosten mukaan vaihtelee alueittain paljon, jos mittarina on lastensuojelun sosiaalityön työkuorma (Yliruka ym. 2022.)

Johtopäätökset (13.4, tp 2)

- Lastensuojelulaitosten tulisi tunnistaa tämä tarve ja sisällyttää asia omavalvontasuunnitelmiinsa. Väkivaltatietoinen sijaishuolto edellyttää jatkuvaa seurantaa ja ohjeistusta valvontaviranomaisissa kuin myös hyvinvointialueiden työssä.
- Kansallisesti on tarve tehostaa tiedottamista toimenpiteestä hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 13.4, tp 3. / Pösö ym. 2019</p> <p>Vahvistetaan lasten ja nuorten tietoutta oikeudestaan turvallisiin, väkivallattomiin suhteisiin ja ympäristöihin sijaishuollossa ja valmiutta tunnistaa tietyt teot ja käytännöt väkivallaksi.</p> <p>Kehitetään lapsille suunnattua materiaalia siitä, mitä väkivalta on erityisesti sijaishuollossa. Väkivallan ilmoituskäytäntöihin luodaan kansallinen toimintamalli.</p>	<p>Kunnat/sosiaalihuolto</p> <p>AVIt</p> <p>Sijaishuoltopaikat</p> <p>STM</p> <p>THL</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

STM, THL ja Pesäpuu ry yhteistyössä ovat toteuttaneet kansallisen lapsistrategian (VN 2021b) toimenpidettä nro 8: "Laaditaan ajantasainen selvitys sijaishuollossa tapahtuvasta kaltoinkohtelusta. Selvitys ja asiaan liittyvä opas on tarkoitettu ensisijaisesti alan ammattilaisille ja alalle opiskeleville."

Tämä toimenpide ei suoraan lisää lasten ja nuorten omaa tietoisuutta, mutta pyrkii vahvistamaan ammattilaisia asiaan liittyen sillä ajatuksella, että trauma- ja väkivaltatietoinen ammattilainen osaa toimia myös lasten ja nuorten omaa tietoutta vahvistaen. THL ja Pesäpuu ry ovat tuottaneet toimenpidettä tukevaa materiaalia (ks. tarkemmin alla).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

PSAVI kuvaa, että aluehallintovirastojen tarkastuskäynneillä tarkastellaan ja edistetään jatkuvasti lasten oikeuksia, esim. arvioimalla rajoitustoimenpiteitä ja sijaishuoltopaikkojen käytäntöjä.

STM ohjaa ja rahoittaa työtä, jota tehdään kansallisen lapsistrategian toimenpiteeseen nro 8: Laaditaan ajantasainen selvitys sijaishuollossa tapahtuvasta kaltoinkohtelusta. Keväällä 2023 tehtävä selvityksen ja siihen liittyvän ohjeistuksen julkaisu kuvaa sijaishuollossa tapahtuvaa kaltoinkohtelua (THL kirjoittajavastuu) sekä sisältää käytännönläheistä materiaalia tukemaan trauma- ja väkivaltatietoista lastensuojelua (Pesäpuu ry asiantuntijoiden kirjoittajavastuu).

Marraskuussa 2022 julkaistiin [Lasten ja nuorten lastensuojeluopas](#) osana THL:n ylläpitämää sähköistä Lastensuojelun käsikirjaa (kansallisen lapsistrategian toimenpide nro 9 toimenpano). Sivusto sisältää tietoa lapsille ja nuorille heidän oikeuksistaan ja tahoista, joihin voi olla yhteydessä, kun kokee turvattomuutta (THL 2023j).

THL:n Kysy- ja kuuntele –hanke on edistänyt tätä toimenpidettä. Hankkeen tutkimukseen osallistui yli 700 sijoitettuna olevaa 10-17-vuotiasta lasta. Heiltä kysyttiin mm. väkivaltakokemuksista sekä yleisemmin kohtelusta sijaishuollossa. Samalla lapsille välitettiin viestiä heidän oikeuksistaan kyselylomakkeiden kautta.

Hankkeen aineistonkeruu toimi interventiona siten että jokaisen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kävi lapsen kanssa kahdenkeskisen keskustelun aiheesta. Yli 100 kunnan sosiaalityöntekijät saivat koulutusta puheeksiottoon ja lasten kaltoinkohtelun tunnistamiseen liittyen ja heille jaettiin olemassa olevaa materiaalia lasten oikeuksista oman työnsä tueksi. Lapsikohtaisen valvontatyön tueksi laadittiin malli ja muistilista sosiaalityöntekijöille mm. kaltoinkohtelun ja väkivallan puheeksiottamisen ja siitä keskustelemisen tueksi.

THL:n Kysy ja kuuntele -hankkeen aiheeseen liittyvät julkaisut ovat:

- Kysy ja kuuntele -hankkeen loppuraportti ([Eriksson & Korhonen 2022a](#)))
- Sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan malli, ks. [Eriksson & Korhonen 2022b](#))
- kaksi lapsille suunnattua sarjakuvaa (ks. [THL 2022j](#))

Johtopäätökset (13.4, tp 3)

- STM, THL ja Pesäpuu ry:n tekemät toimet vahvistavat yleisesti väkivaltatietoisuutta sijaishuollossa. Valvontaviranomaisten jatkuva huomion kiinnittäminen asiaan on olennaista ja luotujen materiaalien hyödyntäminen. Ennenkaikkea tähän tarvitaan sijaishuoltoa antavien tahojen huomiota ja lisää suoraan lapsia ja nuoria itseään vahvistavia toimia.
- Väkivallan ilmoituskäytäntöihin sijaishuollossa ei ole toistaiseksi luotu kansallista toimintamallia.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 13.4 tp.4. / Pösö ym. 2019</p> <p>Sijaishuollon valvonnan yhdeksi kohteeksi vahvistetaan, että sijaishuoltopaikka on selvittänyt sijaishuoltopaikassa tai muussa lapsen ympäristössä tapahtuvan väkivallan ilmoituskäytännöt lapsille ja heidän läheisilleen samoin kuin kaikille ko.sijaishuoltopaikan toimijoille.</p> <p>Sijaishuoltopaikalla on luotuna kaikkien tiedossa oleva ja yhdessä sovittu toimintatapa ilmitulleeseen väkivaltaan puuttumisen seurannasta.</p> <p>Laitoshoidon omavalvontasuunnitelmiin kirjataan toimintayksikön riskitekijät väkivallan ja siihen varautumisen, ennaltaehkäisemisen ja hoitamisen osalta.</p>	<p>THL</p> <p>STM</p> <p>Kunnat, sosiaalihoito</p> <p>AVIt</p> <p>Lastensuojelulaitokset (omavalvonta)</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Sijaishuoltopaikkojen toimintatavat kuuluvat keskeisesti lastensuojelun järjestämisvastuun toimivaltaan ja omavalvontasuunnitelmien ohjeistus valvontaviranomaiselle.

THL / Kysy- ja kuuntele –hankkeessa 2019-2021 lapsikohtaisen valvonnan osaamista ja työkäytäntöjä on kehitetty ja mallinnettu yhdessä yli 100 kunnan sosiaalityöntekijän kanssa. Kysy- ja kuuntele -hankkeessa julkaistiin vuonna 2022 Sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan malli (Eriksson & Korhonen 2022b, kieliversiot FI ja SVE, 2022c)

Aluehallintoviraston (PSAVI) näkökulmasta lastensuojelulaissa (417/2007) edellytetty hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on edistänyt sijaishuollossa toimintatapoja väkivallasta ilmoittamisessa ja laitoshoidon riskitekijöiden tunnistamisessa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM vie eteenpäin kansallisen lapsistrategian toimenpidettä nro 7: ”Laaditaan valtakunnallinen toimenpideohjelma luvattomasti sijaishuoltopaikasta poistumisten ennaltaehkäisyyn, luvattoman poissaolon aikaiseen toimintaan sekä jälkityöhön.” (VN 2021). Työtä tehdään vuoden 2023 aikana.

Aluehallintovirastossa (PSAVI) hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta on annettu valtakunnallinen ohjauskirje sekä järjestetty koulutustilaisuuksia. Tarkastuskäynneillä on annettu ohjausta asiasta ja tarkistettu, että sijaishuoltopaikoilla on toimivat toimintamallit.

Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeessa 2022-2024 on tuotettu kansallinen tilannekuva hatkaamisesta (Pesäpuu ry 2023a). Raportti julkaistiin maaliskuussa 2023 (Haapala ym., 2023, raportti (pdf) ladattavissa 15.3. 2023 uutisesta [Pesäpuu ry 2023b](#)).

Järjestö on toteuttanut myös yhteisövaikuttavuus-toimintamallia hatkaamiseen liittyvään työskentelyyn sekä tuotettu verkkosivut ja muuta materiaalia nuorten, läheisten ja ammattilaisten tueksi. Toimien tavoitteena on vähentää luvattomia poissaoloja, lyhentää poissaoloaikoja, lisätä nuorten turvallisuutta luvattomien poissaolojen aikana ja tukea ammattilaisia auttamaan nuoria sitoutumaan sijaishuoltopaikkaan luvattomien poissaolojen jälkeen.

Johtopäätökset (13.4, tp 4)

- Sijaishuoltopaikkojen toimintatavat kuuluvat keskeisesti lastensuojelun järjestämisvastuisen toimivaltaan ja omavalvontasuunnitelmien ohjeistus valvontaviranomaiselle.
- Lastensuojelulaissa edellytetty hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on Pohjois-Suomen avin asiantuntijoiden mukaan edistänyt sijaishuollossa toimintatapoja väkivallasta ilmoittamisessa ja laitoshoidon riskitekijöiden tunnistamisessa.
- Tuotettujen materiaalien hyödyntäminen on jatkuvaa toimintaa. Harkittavaa on, voisiko jo tuotettua ja uutta valmistuvaa materiaalia ottaa osaksi THL:n ylläpitämää Lastensuojelun käsikirjaa ammattilaisille ja lapsille.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 13.4, tp 5. / Pösö ym. 2019</p> <p>Lasten ja nuorten yhteydenpitokäytäntöihin liittyvää turvataitokasvatusta samoin kuin yhteydenpidon turvasuunnittelua vahvistetaan osana lapsikohtaista työskentelyä ja sijaishuollon seurantaa ja valvontaa. Varmistetaan, että turvasuunnitelmien toteutumisen resurssit ovat olemassa (esim. valvottujen tapaamisten tila- ja henkilöstöresurssit)</p>	<p>Kunnat: sosiaalihuolto, sijaishuoltopaikat, sivistystoimi</p> <p>AVIt</p> <p>STM</p> <p>THL</p> <p>SM/ poliisi</p> <p>Järjestöt ja muut lastensuojelun toimijat</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Aluehallintoviraston (PSAVI) lupatarkastuksessa huomioidaan palveluntuottajien tila- ja henkilöresurssit, jos se tuottaa tapaamistoimintaa. Sijaishuollon laadun seuraamisessa ei suoranaisesti selvitetä millä tavalla sijaishuoltopaikat antavat lapsille turvataitokasvatusta. Valvonnassa korostetaan suunnitelmallista asiakassuunnitelman laatimista, jossa lapsen yhteydenpito tulee suunnitella.

Osana kansallista lapsistrategiaa STM koordinoi toimenpidettä nro 8, jossa toteuttajina ovat THL ja Pesäpuu ry. Toimenpide pyrkii lisäämään sijaishuollon valmiuksia toimia väkivaltaa vastaan, mutta ei anna suoraa vastausta siihen, ovatko yhteydenpitoon liittyvät turvasuunnitelmat käytössä lastensuojelussa.

Poliisin ennalta estävä toiminta ja sen työmuodot – etenkin ankkuritoiminta, ovat toimenpiteen tukena (Poliisihallitus) .

Pesäpuu ry on ollut toteuttamassa useaa asiaan liittyvää toimea (ks. tarkemmin alla).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM valmistelelee lastensuojelun kokonaisuudistusta. Lastensuojelua ja sijaishuoltoa koskevat toimenpiteet tullaan huomioimaan osana mahdollista lastensuojelun kokonaisuudistusta.

PSAVI valvonnassa/ tarkastuskäynneillä selvitetään lasten tapaamis- ja yhteydenpitokäytäntöjä ja puututaan jos käytännöissä on korjattavaa.

Pesäpuu ry on toteuttanut:

- Nk. Lanzaroten ihmisoikeussopimuksen kansallisen toimeenpanosuunnitelman (Malja & October 2022) valmistelussa Pesäpuu ry tuotti osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa osallisuuspilottin. Pilotissa haluttiin kuulla ajatuksia 15–17-vuotiailta nuorilta seksuaaliväkivallasta; millaisena ilmiönä se näyttäytyy, miten sitä kokeneita sekä sen tekijöitä voidaan auttaa ja kuinka sitä voitaisiin ennaltaehkäistä. Kyselyyn vastasi lähinnä sijaishuollossa olevia nuoria. Osallisuuspilottin yhteenvedona syntyi ammattilaisille/aikuisille ja nuorille suunnattu työkirja: Seksuaaliväkivalta – kertominen, auttaminen ja ennaltaehkäisy ja [”TÄMÄ ON TOSI LAAJA ASIA”](#)-animaatio (Youtube Pesäpuu ry 2023c; Pesäpuu ry 2023d).
- Yhteistyössä Valtion koulukotien kanssa kehitetyn Oma Boxin –nuoren ja omaohjaajan väliseen vuorovaikutukseen. Oma Boxi –työmenetelmässä on 3 teemapakkaa, yhteensä 65 korttia. Menetelmään on sisällytetty trauma- ja väkivaltatietoisuutta nuoruusikäisille.
- Kansallisen lapsistrategian toimenpide nro 8 valmistui joulukuussa 2022 ja työn tuloksena keväällä 2023 julkaistaan THL:n ja Pesäpuu ry:n asiantuntijoiden yhteistyössä tekemä materiaali lastensuojelun ja sijaishuollon ammattilaisille sekä opiskelijoille trauma- ja väkivaltatietoisesta sijaishuollosta ja osaamisen vahvistamisesta.
- Yhteistyössä THL:n turvakotipalvelujen kanssa on kehitetty ja julkaistu erilaisia materiaaleja: alle kouluikäisille suunnattu satukirja Mainio ja Zataar, alakouluikäisille tarkoitettu työkirja Rohkeasti minä! - Zataarin työkirja turvakoteihin. Julkaisujen avulla on mahdollista käsitellä ja ottaa puheeksi lasten kokemuksia lähisuhdeväkivallasta. Rohkeasti minä! - kirjan tarkoitus on myös antaa lapselle tietoa hänen oikeuksistaan, kuten oikeudesta elää turvassa. Turvakodissa asioivat 3-11-vuotiaat lapset ovat osallistuneet kirjojen kehittämiseen ja sisällön tuottamiseen.

Yhteisövaikuttamisen keinot liittyen alaikäisten katuväkivaltailmiöön (ks. tarkemmin raportin luku 4.4 *Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset*)

Tarkoituksena eri toimijoiden kanssa tehtävässä yhteistyössä vuosina 2023–2025 on hyödyntää yhteisövaikuttamisen keinoja ratkaisujen etsimisessä katuväkivaltaan ja lastensuojelun kokonaisuudistukseen liittyen. Yhteisövaikuttavuus-viitekehityksessä (Collective Impact) hyödynnetään systeemiajattelua ihmisten ja yhteiskunnan kompleksisten ja monialaista yhteistyötä vaativien ongelmien ratkaisemiseksi. Koska kyse on kompleksisista haasteista, on pystyttävä mobilisoimaan laaja joukko sidosryhmiä ja organisaatioita työskentelemään yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Yhteisövaikuttamisen aloitteessa kerätään asiaa koskevia havaintoja ajankohtaisesti ja laajasti. Tarvitaan kumuloituvaa tietoaineistoa, joka auttaa myös näkemään, vaihtelevatko havainnot ajan mittaan. Havainnot katu- ja jengiväkivaltaan osallistuvien nuorten tarpeista sekä heidän kanssaan tehtävän työn ääreltä ovat keskeisiä muutoksen mahdollistajia ja auttavat suuntaamaan toimintaa vaikuttavampaan suuntaan. Tavoitellaan sitä, että toiminnallinen yhteisö osoittaa sisältäpäin niitä aiheita, jotka ovat sen kannalta keskeisiä kompleksisen ongelman ratkaisemiseksi.

Johtopäätökset (13.4, tp 5)

- Avaintoimijoina lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät, sijaishuoltopaikat (perhe- ja laitohoito) sekä valvontaviranomaiset. Toimenpidettä tukevaa materiaalia on valmistunut / valmistumassa jo hyvin.
- Lastensuojelun kokonaisuudistuksen tavoite on mittava. Vielä ei ole varmaa, miten uudistus tulee käytännössä etenemään.
- Sosiaalityöntekijät ja sijaishuoltopaikat ovat yksi *THL:n* ylläpitämän ja päivittämän *Lastensuojelun käsikirjan* kohderyhmä, joten tietoa olisi hyvä tuottaa/linkittää myös käsikirjan yhteyteen.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilanearvio/ värikoodi
<p>Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen (Luku 14.3, tp 1/ Koukkula ym. 2019)</p> <p>Eri hallinnonaloilla huomioidaan päätöksenteossa Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelmassa (päivitetty vuonna 2021; STM ja THL koordinoivat ja seuraavat) määritellyt tavoitteet ja toimenpiteet.</p> <p>Em. toimintaohjelmassa huomioidaan myös alueellisesti ja paikallisesti sekä eri toimialoilla (esim. terveydenhoito ja sosiaalihuolto, varhaiskasvatus ja oppilaitokset, vastaanotto- ja kotoutustyö, poliisi, media, järjestöt) lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävä muu perustyö.</p>	<p>THL</p> <p>OPH</p> <p>Kunnat ja sairaanhoitopiirit (hyvinvointialueet)</p> <p>Migri</p> <p>Vastaanottokeskukset</p> <p>SM/poliisi</p> <p>Eri järjestöt ja yhteisöt kuten maahanmuuttajajärjestöt, uskonnolliset yhteisöt.</p> <p>Media</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n asiantuntijoiden mukaan toimeenpano edistyy ja toimintaohjelmasta tehdään väliarviointi vuonna 2023. THL on kouluttanut ammattilaisia, tuottanut uutta materiaalia (mm. Kunniaan liittyvän väkivallan-verkkokoulu, ammattilaisille suunnattuja ohjeita) ja tiedottanut aiheesta. Aihe on huomioitu uusien hyvinvointialueiden lähisuohdeväkivallan rakenteita koskevissa suosituksissa. Tietopohjaa on vahvistettu lisäämällä silpominen osaksi sosiaalihuollon valtakunnallista rekisteriä (lastensuojeluilmoituksen syy).

Toimenpiteen aihe sisältyy myös Naisiin kohdistuvan väkivallan (NKV) torjuntaohjelman toimenpiteisiin ja siihen puuttumiseksi on saatu rahoitusta TEM:stä ja OM:stä.

Kansalaisaloitteen pohjalta eduskunta edellytti valtioneuvoston ryhtymään toimenpiteisiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen säätämiseksi rikoslaissa rangaistavaksi nykyistä selkeämmin. Keväällä 2021 oikeusministeriön koordinoimana käynnistyi lainvalmisteluhanke tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi. Tämä hanke tukee aikaisemmin vuosille 2020-2023 laadittua Naisiin kohdistuvaa väkivallan torjuntaohjelmaa. (Oikeusministeriö 2021b.) Hanke on vielä kesken väliarviointia laadittaessa alkuvuodesta 2023.

OPH:n Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu etenee suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Sivustolla huomioidaan väkivaltailmiön määrittelyssä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen.

Migrin mukaan toimenpiteen toimeenpanoa on edistänyt Maahanmuuttoviraston asema vastaanottojärjestelmää ohjaavana tahona. Se on mahdollistanut toimintatapojen jalkauttamisen koko järjestelmään. Myös vastaanotto toiminnan tuntemuksella on ollut keskeinen merkitys.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan poliisi ei pysty omalla toiminnallaan paljastamaan tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomistapauksia, mutta tutkii ilmitulleet tapaukset ja puuttuu ennalta kun tulee tietoa siihen liittyvistä suunnitelmista. Poliisi osallistuu THL:n ja Ihmisoikeusliiton FGM:n vastaiseen työhön asiantuntijatahona.

Helsingin poliisilaitoksen lähisuuhdeväkivaltaryhmä on osallistunut Ihmisoikeusliiton järjestämään koulutukseen, jossa aiheena tyttöjen sukuelinten silpominen. Poliisilaitoksella on tarkoitus jatkaa FGM-aiheeseen liittyvää koulutusta ja pitää huolta, että ilmiön tunnistaminen ja tutkinta etenee hyvin kaikissa tietoon tulleissa FGM-tapauksissa/epäilyissä, Helsingin poliisin ennalta estävässä toiminnassa resurssia kasvatettu viiteen poliisiin kunniaan liittyvään väkivaltaan ja tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomiseen puuttumiseksi.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL jatkaa kansallisen ohjelmatyön puitteissa tehtävää koulutustyötä, yhteisöjen kanssa tehtävää yhteistyötä ja ilmiön parissa tehtävää tutkimusta. Väliarviointi toimintaohjelman toteutumisesta vuonna 2023.

THL:n tuottamia materiaaleja:

- *Tiedä ja toimi kortti*: Tyttöjen sukuelinten silpomisen estäminen koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. [THL, 2021c](#).
- *Tiedä ja toimi -kortti*: Tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisy ja silpomiseen puuttuminen lastenneuvolassa. [THL, 2022h](#).
- *Video* FGM:stä suomeksi ja kurdin soraniksi julkaistu Youtubessa ([ohessa linkki, THL 2023k](#))
- Vuoden 2022 alussa yhteistyössä THL:n Barnahus-työn ja poliisin kanssa julkaistiin *käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan*, joka sisältää ohjeen tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomiseen puuttumisesta. (ks. [poliisin tiedote 1/2022 asiasta](#), käsikirja(pdf) ladattavissa sivulta)

- Neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille suunnatussa Terveysportin NEUKO-tietokannassa on julkaistu FGM:stä artikkeli (ks. Koukkula ym. 2021).

Migri on antanut vastaanottokeskuksille toimintaohjeen asiasta vuonna 2021.

Johtopäätökset (Luku 14.3, tp 1)

- Toimenpiteen toimeenpano on edistynyt hyvin eri foorumeilla ja materiaalia on tuotettu eri toimintaympäristöihin ammattilaisten työn tueksi
- STM ja THL koordinoiman FGM toimintaohjelmasta tehdään väliarviointi vuonna 2023.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus (Luku 14.4, tp 1/ Bildjuschkin ym. 2019)</p> <p>Aloitetaan keskustelu ikärajasta eli ympärileikkauksen siirtämiseksi, kunnes poika voi itse osallistua päätöksentekoon (esim. nk. pyöreän pöydän keskustelut)</p>	<p>STM</p> <p>THL</p>	Harmaa

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpiteen edistämisen suhteen on jääty mm. *STM:ssä* odottamaan OM:n silpomis- sen kriminalisointia käsittelevän työryhmän lopputulosta. OM:n työryhmän toimikausi on päättynyt 30.11.2022.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Toistaiseksi ei toimenpiteitä em. OM työryhmän lisäksi.

Johtopäätökset (Luku 14.4, tp 1)

- Toimenpide ei ole toistaiseksi edennyt pidemmälle ja toimeenpanon arviointia ei ole mahdollista tehdä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Kunniaan liittyvä väkivalta (Luku 14.6, tp 1/ Grans ym. 2019)	THL	Keltainen
Neuvotellaan kunniaan liittyvän väkivaltailmiön sisällyttämisestä relevanttien viranomaisten perus- ja täydennyskoulutukseen. Koulutusmateriaalia kunniaan liittyvästä väkivallasta kehitetään ja otetaan aktiivisesti käyttöön koulutuksissa. Kunniaan liittyvästä väkivallasta tiedotetaan.	OPH	
	Korkeakoulut ml. Poliisiammattikorkeakoulu (Polamk)	
	Järjestöt	
	STM	
	OM	
	OKM	
	TEM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL on tuottanut eri kanaviin ja toimintaympäristöihin yhteistyössä eri asiantuntijatahojen kanssa ammattilaisille suunnattua materiaalia ja ohjeita. *Kunniaan liittyvän väkivallan vastaisen työn ohjausryhmä* toiminut vuodesta 2021 THL:n vetämänä. Ohjausryhmässä on mukana laaja edustus valtionhallinnosta, eri viranomaistahoista, ammattilaisista ja järjestötoimijoista. TEM on toteuttanut budjettivarojen siirron (1 htv) TEM:n momentilta kunniaan liittyvän väkivallan vastaiseen työhön THL:lle.

Osana OKM:n ja Opetushallituksen vuoden 2021 tulossopimuksen tarkastusta Opetushallitus sisällytti vuoden 2021 opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksen sisältöihin kunniaväkivallan ehkäisyyn. OPH:ssa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisy sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu on edennyt suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Sivustolla huomioidaan väkivaltailmiön määrittelyssä kunniaan liittyvä väkivalta. Erillistä koulutusmateriaalia kunniaan liittyvästä väkivallasta ei ole kuitenkaan kehitetty, eikä opetushenkilöstön täydennyskoulutuksissa ole erikseen huomioitu kunniaan liittyvää väkivaltaa.

Poliisihallituksen mukaan poliisi on sisällyttänyt tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta poliisin perus- ja jatkokoulutuksiin, jonka lisäksi on asiasta järjestetty erillisiä koulutustilaisuuksia. *Helsingin poliisin* mukaan asiaa on edistänyt esimiesten ymmärrys asian yhteiskunnallisesta merkityksestä ja tätä kautta annettu tuki perehtyä asiaan ja käyttää työaikaan tähän. Tämä luonut väylän tehdä toimenpiteitä kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamisen edistämiseksi ja sen vastaisen työn toimenpiteiden kehittämisessä.

Tietoisuuden lisääminen ja viranomaisten osaamisen parantaminen kunniaan liittyvästä väkivallasta on sisällytetty useisiin *Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman* toimenpiteisiin. *OM* on rahoittanut ohjelman toteutusta. Toimenpiteet ovat edenneet suunnitellusti.

Ihmisoikeusliitto tuo esiin, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan on sisällytetty vaatimus relevanttien viranomaistahojen kouluttamisesta laajasti eri väkivaltamuodoista.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL:n asiantuntijoiden mukaan kunniaan liittyvän väkivallan -teeman esillä pitäminen jatkuu eri ammattiryhmille suunnatuissa koulutuksissa ja tilaisuuksissa ja eri tahoille suunnattuja ohjeita kehitetään. Monialainen Kunniaan liittyvän väkivallan vastaisen työn ohjausryhmä jatkaa toimintaansa.

Materiaaleja ja julkaisuja (THL):

- THL:n verkkosivut kunniaan liittyvästä väkivallasta on julkaistu (lyhytosoite: thl.fi/kunniaanliittyvavakivalta, THL 2023l)
- Tiedä ja toimi kortti: [Kunniaan liittyvää väkivaltaa on mahdollista tunnistaa ja ehkäistä](#) (THL, 2021d).
- Terveysportin NEUKO-tietokannan artikkeli neuvolapalveluiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille kunniaan liittyvästä väkivallasta. (ks. [Weiste ym. 2021](#))
- Poliisin käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan, 2022 sisältää ohjeistusta myös kunniaan liittyvän väkivallan kysymyksistä (ks. [poliisin tiedote 1/2022](#), sis. linkin pdf-julkaisuun, Poliisi 2022).
- Koulutusmateriaalia tuotettu ja tiedotettu, lisätty mm. THL:n Puutu väkivaltaan -verkkokouluun oma moduuli kunniaan liittyvästä väkivallasta ja sitä markkinoitu myös ammatilliseen peruskoulutukseen.
- THL järjesti Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen opiskeluhuoltopalveluissa -webinaarin ja on tuottanut Tiedä ja Toimi kortin ammattilaisille: Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen opiskeluhuoltopalveluissa, (THL, 2022i).

Helsingin poliisilaitos perusti kesällä 2022 ennalta estävän toiminnon Ankkuri-ryhmään erillisen ryhmän, joka tekee kunniaan liittyvän väkivallan ennalta estävää työtä ja kehittää työmuotoja aiheen parissa. Em. ennalta estävän ryhmän työ tukee varsinaista rikostutkintaa, joka voi tällöin keskittyä jo tapahtuneiden rikosten tai niiden epäilyjen tutkintaan.

Poliisiammattikorkeakoulu (Polamk) on poliisin tutkintokoulutusten sisältöjen päivityksen yhteydessä lisännyt kunniaan liittyvän väkivallan opetusta poliisin tutkintokoulutuksissa (AMK, AP-EOP ja YAMK). Edelleen AMK-tutkinnon opetussuunnitelmauudistuksessa teeman opetusta ollaan lisäämässä ns. pakolliseen osuuteen tutkintokoulutuksessa. Lisäksi kohdassa (Luku 8 tp 6/ Hakulinen) kerrotun lähisuuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen koulutuksen yhtenä osa-alueena on kunniaan liittyvä väkivalta.

Polamk on järjestänyt täydennyskoulutuksena Kunniaan liittyvän väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen –koulutusta vuonna 2021, yhteistyössä Loisto settlementti Sopu-työn ja Helsingin poliisilaitoksessa toimivan asiantuntijan kanssa. Kysymyksessä oli pilottihanke, joka olisi tarkoitus saada pysyväksi täydennyskoulutuksen kurssiksi tuleville vuosille. Haasteena toteutuksessa on kuitenkin se, että se sitoo paljon resursseja, eikä toteutustapana ole suunnattavissa kuin pienelle kohderyhmälle kerrallaan.

Kunniaan liittyvä väkivalta lähisuhteissa / perheissä - kysymysrunkodokumentin asianomistajan kuulustelun avuksi ovat laatineet Loisto Settlementti ry:n, Helsingin poliisilaitoksen ja Poliisiammattikorkeakoulun asiantuntijat. Tätä kysymysrunkoa käytetään kaikissa edellä kerrotuissa koulutuksissa.

Poliisiammattikorkeakoulun edustaja on mukana MIELI Suomen Mielenterveys ry:n koordinoimassa *Rikosuhripäivystyksen* koulutushankkeessa. Koulutushanke on suunnattu rikosprosessissa toimiville viranomaisille (poliisi, syyttäjät, tuomarit ja oikeusavustajat) ja se liittyy *Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman* (2020–2023) toimenpiteeseen nro 8. Koulutuksessa käsitellään muun ohella kunniaan liittyvää väkivaltaa. Poliisi saa käyttöönsä syksyllä 2022 ko. koulutuksen verkkoversion, joka on käytettävissä hallinnon sisäisesti jatkumona em. koulutukselle.

Poliisiammattikorkeakoulu on järjestänyt syksyllä 2021 Ihmiskaupan syitä ja keinoja ehkäistä ihmiskauppaa - neuvottelupäivät webinaarina. Poliisiammattikorkeakoulu on toteuttanut tämän koulutuksen yhteistyössä Kansalaisjärjestö FinnWID:n kanssa. Järjestö on globaalia sukupuolten tasa-arvoa edistävää toimintaa tekevä järjestö, joka keskittyy tällä hetkellä ihmiskauppaa ehkäisevään työhön. Koulutus edisti myös kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamista, koska [Toisenlaisia tarinoita -hankkeen](#) (FinnWID 2023) kautta koulutukseen saatiin mukaan henkilöitä lisäämään tietoisuutta ja ymmärrystä Nigeriasta Eurooppaan suuntautuvan ihmiskaupan syistä ja keinoista ehkäistä sitä.

Polamk on ollut lisäksi tekemässä THL:n verkkokouluun sisältöjä kunniaan liittyvästä väkivallasta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Verkkokoulutus on valmistunut ja on tulossa myöhemmin myös poliisihallinnon käyttöön. Syksyllä 2022 julkaistiin THL:n *Digitaalinen väkivalta* -verkkokoulu, jossa on myös kunniaan liittyvän väkivallan sisältöjä. Lisätietoa thl.fi/verkkokoulut

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) alaisessa järjestöryhmässä on useita järjestöjen edustajia. Muun muassa *Ihmisoikeusliitto* ja ETKL ovat olleet aktiivisesti mukana edistämässä ammattilaisten eri toimintaympäristöjen koulutustoimenpiteitä.

Johtopäätökset (Luku 14.6, tp 1)

- Koulutustoimien osalta toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin. OM:n NKV-torjuntaohjelman ja TEM:n rahoituksen tuella saatu THL:n verkkokouluun Puutu väkivaltaan -moduli kunniaan liittyvästä väkivallasta ja myös markkinointia on voitu edistää sen avulla. Erillinen somemarkkinointikampanja verkkokoulutuksesta on toteutettu syksyllä 2022. Myös muu julkaistu materiaali ja ilmiötä koskevat THL:n verkkosivut antavat tietoja kunniaan liittyvästä väkivallasta.
- THL:n koordinoimassa kunniaan liittyvän väkivallan estämistyötä kansallisesti ohjaavassa ja seuraavassa ohjausryhmässä on mukana edustus keskeisistä ilmiön parissa toimivista organisaatioista mm. STM, OM, TEM ja Migri.(ks. tarkemmin toimenpidekohta luku 14.6.tp 3)
- Vaikka koulutustoimia on tehty runsaasti, niin kunniaan liittyvän väkivaltailmiön sisällyttäminen relevanttien viranomaisten perus- ja täydennyskoulutukseen ei kaikilta osin ole toteutunut.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 14.6, tp 2. / Grans ym. 2019	OPH	Keltainen
Varhaiskasvatuksen opettajille, luokanopettajille, poliiseille ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja opiskeluhuollon ammattilaisille laaditaan selkeät toimintaohjeet lapsia uhkaavasta kunniaan liittyvästä väkivallasta	THL	
	Poliisihallitus	
	Kunnat	
	Ihmisoikeus- ja lapsijärjestöt	
	STM	
	OM	
	TEM	
	SM	
	OKM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:ssa Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu etenee suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Sivustolla huomioidaan väkivaltailmiön määrittelyssä kunniaan liittyvä väkivalta. Erillisiä toimintaohjeita kunniaan liittyvästä väkivallasta ei ole ollut mahdollista resurssien puitteissa kehittää.

OM:ssä Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan sisältyy toimenpide (THL), jossa opiskeluhuollon palveluihin laaditaan ohjeistus erityisesti kunniaan liittyvän väkivallan puheeksi ottamisesta ja jatkotoimista. THL on julkaissut torjuntaohjelman mukaiset ohjeet.

Kunniaan liittyvä väkivalta on otettu huomioon *Poliisihallituksen* antamassa lähisuhdeväkivalta ohjeistuksessa. Työ toteutuu poliisissa paikallisesti osana ennalta estävää toimintaa rahoituksen ja resurssien puitteissa. Oppilastyönä on tehty Kunniaan liittyvän väkivallan -opas poliisin ensipartioille. Tämän lisäksi on kehitetty kunniaan liittyvän väkivallan -työkalu rikostutkijoiden käyttöön.

Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävällä toiminnolla on jo pitkään olemassaolleet työmuodot ja kiinteät verkostot varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstöön.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

- THL:ssä on tuotettu seuraavia ohjeita kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumiseksi: poliisille (Lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan käsikirja), sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille (erit. lasten- ja äitiysneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisille – NEUKO-tietokanta), Lastensuojelun käsikirjaan ja opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisille kehitetty ohjeet. Ohjeita on tuotettu OM:n NKV-torjuntaohjelman ja TEM:n rahoituksella.
- THL tiedottaa jatkossa ohjeista ammattiryhmiä. Varhaiskasvatus- ja opetussektorille suunnatut ohjeet ovat vielä kehittämättä ja niihin panostetaan jatkossa yhteistyössä OKM:n/OPH:n kanssa.

Helsingin poliisilaitos on pitänyt koulutuksia varhaiskasvatuksen ammattihenkilöille aiheesta. Verkostoitunut opetuspuolen kanssa lisää, jolloin konsultointi- ja ilmoituskynnys laskee.

Johtopäätökset (Luku 14.6, tp 2)

- Työ etenee tavoitteellisesti. OM:n ja TEM:n myöntämä erillisrahoitus on ollut tarpeellinen.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 14.6, tp 3. / Grans ym. 2019	THL	Vihreä
Tiivistetään viranomaisten ja järjestöjen, ml. maahanmuuttajajärjestöjen yhteistyötä kunniaan liittyvää väkivaltaa vastaan ja huolehditaan järjestöjen resursseista.	Poliisihallitus Kunnat Ihmisoikeusliiton koordinoima kunniaan liittyvän väkivallan vastainen verkosto Maahanmuuttajajärjestöt STM TEM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL on koordinoinut Kunniaan liittyvän väkivallan estämisen ohjausryhmää 2021 alkaen. Ohryssä on mukana eri viranomaistahoja (mm. STM, OM, TEM, OPH, Poliisihallitus, Migri, Polamk), tutkijoita, asiantuntijoita sekä järjestötoimijoita, jotka työskentelevät kunniaan liittyvän väkivallan (KLV) parissa. THL ja OM mukana Pohjoismaisessa ministeriötasoisessa KLV-verkostossa, jossa pyritään myös tehostamaan kansainvälistä yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

THL on mukana Ihmisoikeusliiton koordinoimassa KLV-verkostossa ja kunniaan liittyvän väkivallan vastaista työtä tekevien järjestöjen verkostossa. Eri tahot ovat olleet aktiivisesti mukana yhteistyössä ja yhteiset foorumit ovat tarjonneet tilaisuuden kehittää ja edistää Suomessa tehtävää KLV:n vastaista työtä. Verkostossa ovat mukana mm. Ihmisoikeusliitto, Setlementti Tampereen Didar-työ, Helsingin Setlementin Sopu-työ, Auralan Setlementin Sopu-työ, Monika-naiset liitto ja Irakin naisten yhdistys.

THL on kouluttanut teemasta yhteistyössä eri järjestötoimijoiden kanssa. Järjestötoimijat ovat myös osallistuneet THL:n uusien materiaalien ja verkkokoulutuksen laatimiseen.

Yhteistyö toteutuu *poliisissa* paikallisesti osana ennalta estävää toimintaa rahoituksen ja resurssien puitteissa. Poliisi osallistuu THL:n ja ihmisoikeusliiton FGM:n vastaiseen työhön asiantuntijana.

TEM:ssä nämä kysymykset on huomioitu pienten järjestöjen maahanmuuttajatyön valtionavustushaussa vuodelle 2022. Teemana oli tasa-arvoa edistävät toimet.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

- Kunniaan liittyvän väkivallan -ohjausryhmä jatkaa toimintaansa uudella toimikaudella ensimmäisen toimikauden päättyessä vuoden 2022 loppuun (THL).
- Kesällä 2022 perustettu ryhmä Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävään toimintoon on antanut paremmat resurssit vahvistaa verkostoitumista järjestöjen ja yhteisöjen kanssa.
- Ihmisoikeusliitto jatkaa yhteistyötä erilaisten viranomaistahojen kanssa sekä KLV-verkoston toimintaa.

Johtopäätökset (Luku 14.6, tp 3)

- Yhteistyö eri toimijoiden välillä on tiivistynyt toivottuun suuntaan.
- Järjestöjen resursseista huolehtiminen ei ole kuitenkaan minkään yksittäisen toimijan tehtävissä vaan on monen tekijän summa. Tältä osin toimenpiteen toimeenpanoa ei jatkossakaan voida taata.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilanearvio/ värikoodi
Luku 14.6, tp 4. / Grans ym. 2019	THL	Keltainen
Laaditaan ohje kunniaan liittyvästä väkivallasta perheiden kanssa käytävän keskustelun avaamisen tueksi sosiaalihuollossa ennaltaehkäisevän lastensuojelun käyttöön.	STM Kunniaan liittyvän väkivallan vastainen verkosto Ihmisoikeus- ja lapsijärjestöt	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL on tuottanut *Lastensuojelun käsikirjaan* materiaalia kunniaan liittyvästä väkivallasta alkuvuodesta 2023. Lastensuojelun käsikirjan päivittäminen Kunniaan liittyvästä väkivallasta on ollut *Naisiin kohdistuvan väkivallan (NKV) torjuntaohjelmassa* toimenpide, jota on rahoittanut OM ja TEM. Lisäksi on tehty asiaan liittyvä THL Tiedä ja toimi –kortti sekä Väkivalta-aihesivut.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL:ssä työtä on edistetty yhteistyössä THL:n lastensuojelun osaamiskeskittymän ja muiden oleellisten toimijoiden kanssa erityisesti loppuvuodesta 2022.

Suojellaan Lapsia ry:n materiaalit toimivat työkaluna lasten väkivaltakokemuksien käsittelyssä. Esimerkiksi järjestön *Kaisa Kilpikonna ja Kalle Karhu- salaisuuskirjojen* on todettu alkuperäismateriaalin tuottajamaassa Kanadassa edistäneen ja helpottaneen lasten kertomista kotona koetusta väkivallasta.

Helsingin poliisilaitos on ollut luennoimassa sosiaalihuollon toimijoille aiheesta. Tämä on edesauttanut verkostoitumista.

Johtopäätökset (Luku 14.6, tp 4)

- Yhteistyössä on päädytty päivittämään THL:n koordinoimaa Lastensuojelun käsikirjaa.
- *THL:n Lastensuojelun käsikirjan* päivitetty sisällöt eivät kuitenkaan automaattisesti tule ehkäisevän lastensuojelun toimijoiden tietoisuuteen. Näin ollen tietoisuutta tehdyistä materiaaleista on edelleen tarvetta levittää.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lapsiin kohdistuva väkivalta uskonyhteisöissä – kokemusasiantuntijanäkökulma (Luku 14.7, tp 1/Kilpeläinen ym. 2019)</p> <p>Uskonyhteisöjen/kirkkojen paikallis- ja keskusorganisaatioiden diakoniatyö tai johtokunta laatii selkeän toimintamallin, kuinka toimitaan lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvissä tilanteissa (yhteistyö lastensuojelun, poliisin ja terveydenhuollon kanssa).</p>	<p>Uskonyhteisöjen/kirkkojen paikallinen ja valtakunnallinen johto</p> <p>STM</p> <p>THL</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

STM on yhteistyössä THL:n kanssa kehittänyt uskonyhteisöjen tueksi lapsen oikeuksia ja osallisuutta edistävää toimintamallia ja tukenut sen käyttöönottoa materiaaleineen. Työtä on tehnyt vuosina 2021-2022 aikana kolme henkilöä määräaikaikaisella työsopimuksella STM:ssä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Työn aikana on kuultu useita uskonyhteisöjä ja tehty esitykset THL:n pääjohtajan asettamalle Väkivallaton lapsuus –ohjausryhmälle, miten työssä voisi edetä.

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys (SRK) on tuottanut ammattiapuun ohjaamisen yhteystietolistan ja kouluttanut perhe- ja diakoniatyöntekijät sen käyttöön vuodesta 2012 lähtien. Perheiden ja lasten hyvinvoinnin tukemiseen on kiinnitetty erityistä huomiota vuoden 2010 alusta lähtien.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM:ssä on ollut kolme määräaikaista henkilöä vuosien 2021-2022 aikana tekemässä toimenpiteen toimeenpanoa tukevia materiaaleja ja käymässä keskusteluja eri tahojen, mukaan lukien eri uskonyhteisöjen kanssa. Lisäksi asiaan liittyen on tehty kaksi YAMK-opinnäytetyötä (Murdoch 2021 ja Tallgren 2021), joita on pyritty huomioimaan ja hyödyntämään valtakunnallisella tasolla tehdyssä työssä. Tehtyjä materiaaleja ja ehdotuksia on käsitelty THL:n Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmässä vuonna 2022.

Tuotetun materiaalin pohjalta on mahdollista tehdä lähitulevaisuudessa julkaisu (esim. nk. toimitettu versio työtä taustoittavasta perustelumuihistiosta) sekä esimerkiksi THL:n julkaisusarjaan Tiedä ja toimi -kortti ammattilaisten työn tueksi. STM tekee asian tiimoilta jatkoyhteistyötä muiden ministeriöiden kanssa mm. TEM ja OM ja asiantuntijaorganisaatioiden ja järjestöjen kanssa.

Suomen Rauhanyhdistyksen Keskusyhdistyksen ammattiapuun ohjaamisen yhteystietolista tullaan päivittämään ja se lisätään tulevaan perhe- ja diakoniatyön käsikirjaan.

Johtopäätökset (Luku 14.7, tp 1)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt ja suunnitelmissa on materiaalin ja työskentelyn jatkaminen vuosina 2023-2025 eri toimijoiden erikseen sopiman työnjaon ja aikataulun mukaisesti.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 14.7, tp 2. Kilpeläinen ym. 2019 Uskonyhteisön/kirkon henkilökunnan ja edellytysten täytyessä myös luottamushenkilöiden rikostaustat tarkistetaan asiasta annetun lain määrittämässä tilanteissa ja epäasialliseen käyttäytymiseen syyllystyneet poistetaan toimista tai luottamustehtävistä.	SM/poliisi Poliisihallitus OM	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OM tuo esiin, että laki lasten kansa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä on työ- ja elinkeinoministeriön hallinonalalle kuuluva säädös. Laissa säädettyissä tilanteissa työnantajalla on velvollisuus pyytää rikosrekisteriote tarkastettavaksi ja vastaavasti lyhyessä työskentelyssä on säädetty olevan siihen oikeus. Laki koskee rikosrekisteritietojen tarkastamista laissa tarkoitetun työskentelyn alkaessa, ei sen aikana.

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys otti heti lainsäädännön mahdollistaessa vuonna 2014 rikostaustan tarkistamisen käyttöön leirityössä (ohjaajat ja opettajat) ja myöhemmin myös lastenhoitotyössä. Rikostaustaote kysytään kaikilta uutena em. tehtäviin tulevilta. Mikäli henkilö ei anna tarkistukseen suostumusta, hän ei voi osallistua edellä kuvattuihin tehtäviin.

STM:ssä rikostaustan tarkistamisesta ja siihen liittyvistä muutostarpeista on tehty lainvalmistelun esiselvitystyötä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

STM:ssä on ollut määräaikaissa työsuhteissa henkilöitä tekemässä toimenpiteessä mainittua säädöspohjan muutostarpeisiin liittyvää selvitystyötä. Asiasta on käyty keskustelua myös eri uskonyhteisöjen kanssa ja muiden asialle olennaisten ministeriöiden (TEM, OM) kanssa.

OM on lähettänyt kommentteja STM:lle siellä tehtyyn selvitystyöhön liittyen. Tämän pohjalta STM:ssä tehty muistioluonnos koskee sitä, millaisin toimin voitaisiin edistää uskonyhteisöjä koskevia toimenpiteitä, jotta kaikilta uskonyhteisöissä lasten kanssa toimivilta henkilöiltä voitaisiin systemaattisesti tarkistaa rikostaustat.

Johtopäätökset (Luku 14.7, tp 2)

- Rikostausta selvittämiseen liittyvien säädösten muutostarpeista uskonyhteisön/kirkon henkilökunnan ja edellytysten täytyessä myös luottamushenkilöiden rikostaustoista on tehty selvitystyötä.
- Työtä jatketaan vuosina 2023-2025 STM ja THL koordinoimana erikseen sovitun suunnitelman mukaisesti.

3.4 Seksuaaliväkivalta

Luvun sisältöjen arviointityössä mukana olleet asiantuntijat: Minna Joki-Erkkilä Tays, Hanna Kettunen THL, Satu Majlander THL, Taina Laajasalo THL, Rika Rajala THL, Marjo Malja STM, Ulla Korpilahti THL, Katriina Bildjuschkin THL, Maria Peltola Tays ja Hanna Lahtinen UEF.

Tähän raportin lukuun sisältyy Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmasta yhteensä 19 toimenpidettä. Luvun keskeiset ydinviestit on ohjausryhmän päätöksellä määritelty seuraavasti:

- Varhainen seksuaalikasvatus ja turvataitokasvatus suojaavat lasta
- Seksuaaliväkivallan haittoja voidaan vähentää, jos sen uhrit saavat tehokasta, laadukasta ja yhdenvertaista apua.

Taulukko 7. Väkivallaton lapsuus -suunnitelman 2020–2025 toimenpiteet/Seksuaaliväkivalta

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Seksuaaliväkivalta/(Luku 10, tp.1/ Joki-Erkkilä ym. 2019)</p> <p>Lisätään ensi vaiheessa seksuaaliväkivaltaan ja sen ehkäisyyn liittyvää koulutusta terveydenhoitajien ja kätilöiden perus- sekä täydennyskoulutuksen sisältöihin, huomioiden myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret (ks. luku 13, Väkivallaton lapsuus 2020–2025, Korpilahti ym. 2019).</p> <p>Toimenpidesuunnitelman väliarvioinnin jälkeen vuonna 2022 koulutusta laajennetaan myös muille ammattiryhmille.</p>	<p>Korkeakoulut</p> <p>Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)</p> <p>STM</p> <p>THL</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Korkeakoulut kuten *Laurea ja Tampereen yliopisto (TAU)* järjestävät koulutusta seksuaaliväkivallasta ja sen ehkäisystä. Kattavaa tietoa eri ammattikuntien koulutukseen sisältyvistä opintokokonaisuuksista ei ole saatavilla. Koulutuksen järjestäjät kuten korkeakoulut vastaavat itsenäisesti opintokokonaisuuksien sisällöistä kansallisten OPH:n laatimien tutkintojen perusteiden linjausten mukaisesti (ks. OPH 2023c).

Ohessa joitakin esimerkkejä korkeakoulujen koulutussisällöistä:

- *TAU:ssa* seksuaaliväkivallasta on jonkin verran lisätty sisältöjä eri tiedekuntien ja niiden oppialojen opintokurssien sisältöihin sekä ylipäätään myös väkivaltateemasta ja monialaisesta yhteistyöstä.
- Laurean koulutusohjelmissa (terveydenhoitaja-, kättilö- ja rikossauraamisalan sosionomikoulutus) on opintojaksoja, joilla aihetta käsitellään. Myös perheväkivaltaa käsittelevässä seminaarissa on ollut puheenvuoroja tähän liittyen.

Karvi vastaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutuksen arvioinnista, mutta yksittäisten tutkintojen oppiainesisältöjen arviointi ei kuulu Karvin arviointien piiriin. OPH:lla on varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen toimijoille suunnattua ohjeistuksia ja koulutus- ja tukimateriaalia (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset ja esim. tämän raportin luku 3.5

Seksuaalikasvatus ja iän ja kehitysvaiheen mukaiset tunne- ja turvataidot ehkäisevät väkivaltaa. STM:n koordinoimassa nk. Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa 2022-2025 (Malja & October 2022, 45, 48) ja nk. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan 2022-2025 (Riski & Viuhko 2022, 22-23) on kirjattuna seksuaalikasvatusta koskevia toimenpiteitä.

Lisäksi Väkivallaton lapsuus -suunnitelman vuonna 2019 julkaistussa nk. käsikirjassa (Korpilahti ym. 2019) on kolme erillistä tutkimusnäyttöön perustuvaa lukua koskien erityyppisen seksuaaliväkivallan ehkäisyä, haittojen minimointia ja hoitoa eri toimintaympäristöissä (ks. Joki-Erkkilä ym. 2019 luku 10, Vaaranen-Valkonen & Laitinen luku 11, Peltola ym. luku 12). Em. lukujen sisällöt on tarkoitettu myös eri alojen opiskelijoille ja ammatissa jo toimiville koulutusmateriaaliksi. Tämän raportin luvuissa 3.3 ja 3.5. on kirjattuna tarkemmin em. aiheisiin liittyvien Väkivallaton lapsuus -suunnitelman toimenpiteiden toimeenpanon tilanteesta.

THL:n verkkokouluissa on sisältöjä liittyen seksuaaliväkivaltaan esim. Barnahus-verkkokoulu ja Sukupuolittuneen väkivallan verkkokoulu (lisätietoa thl.fi/verkkokoulut). THL:n ylläpitämät [seksuaaliväkivaltaa käsittelevät verkkosivut](#) (THL 2022k) ja Väkivallaton lapsuus -suunnitelman kotisivut (thl.fi/vakivallatonlapsuus) tarjoavat myös kootusti tietoa, materiaali sekä linkityksiä muille sivuille.

Tietoa aiheesta äitiys- ja lastenneuvolan ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä opiskeluhuollon toimijoille löytyy myös [Terveysportin NEUKO-tietokannasta](#). Tietokannassa on erilliset artikkelit seksuaalikasvatuksesta eri ikäryhmille ja erityyppisen väkivallan tunnistamisesta, puuttumisesta ja avun saamisesta (Duodecim Terveysportti 2023).

Osana THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä on *Tays* on järjestänyt seksuaaliväkivaltaan ja sen ehkäisyyn liittyvää koulutusta lisäkoulutusta Tampereella neuvolapalveluissa ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa työskenteleville terveydenhoitajille ja lääkäreille (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset)

Eri järjestöillä on seksuaaliväkivallan ehkäisyä, haittojen minimointia ja seksuaalikasvatusta sekä tunne- ja turvaturvataitokasvatusta sisältäviä materiaaleja runsaasti, ks. esimerkkejä luvun 3.4. ja 3.5. sisällöistä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Karvi julkaisi Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen arvioinnin vuonna 2021. Arviointi koski yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen koulutustarjontaa. Erityisesti huomion kohteena olivat tutkintojen tuottama osaaminen ja työelämä- ja korkeakoulurelevanssi sekä jatkuva oppiminen.

OPH on tuottanut erilaisia tukimateriaaleja. Ohjeita ja materiaaleja on julkaistu eri ilmiöihin liittyen (seksuaalinen häirintä, houkuttelu, seksuaalinen riisto ja seksuaaliväkivalta digitaaliossa ympäristössä). Esimerkiksi OPH julkaisi syksyllä 2022 [10 lyhytvideon tuotannon](#), jossa aiheita käsitellään (erityisesti videot numero 5 & 6) (OPH 2022b) ja aiemmin keväällä [ohjeet](#) seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja puuttumiseksi ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille. (OPH 2022a). Lisäksi OPH julkaisi osana lapsistrategian ja OKM:n koordinoiman kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmaa [verkkosivustokokonaisuuden Ei kaikelle väkivallalle alkuvuodesta 2023](#) (OPH 2023a).

Turun yliopiston oppilaitosympäristön turvallisuuden edistämisen [ONNI-hankkeeseen 2022-2023](#) sisältyy osuus seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisystä (UTU 2023a). THL:n asiantuntijat tuottivat vuonna 2022 hankkeen ja sen verkoston yhteiseen käyttöön videokoulutuksen aiheesta siihen liittyvine oheismateriaaleineen.

Tays toteuttaa osana Barnahus-työtä etäyhteyksillä koulutuspaketin seksuaaliväkivaltaan ja sen ehkäisyyn liittyen vuoden 2023 aikana koko Pirkanmaan alueella. Koulutuksen kohdejoukkona ovat neuvolapalveluiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajien ja lääkäreiden lisäksi myös koulukuraattorit sekä neuvolan ja opiskeluhuollon piirissä toimivat psykologit. Koulutuspakettia suunnitellaan toteutettavan myös Etelä-Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä.

Johtopäätökset (luku 10 tp 1)

- Koulutussisältöjä seksuaaliväkivallasta on eri koulutuksen tarjoajilla kuten korkeakoulut osana eri ammattilaisten koulutuksen opetussisältöjä. OPH, STM ja THL sekä järjestöt ovat julkaisseet runsaasti erityyppistä koulutus- ja tukimateriaalia sekä järjestäneet koulutustilaisuuksia.
- Lisäksi esimerkiksi neuvolapalvelujen ja kouluterveydenhuollon toimijoille on väkivallan ehkäisyä, tunnistamista ja hoitoa sekä seksuaali- ja turvataitokasvatusta koskevia sisältöjä kansalliset suositukset sisältävässä Terveysportin NEUKO-tietokannassa.
- Seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja haittojen minimointia koskevat koulutussisällöt ovat pirstaleisesti jakaantuneina eri organisaatioiden koulutuskokonaisuuksissa ja systemaattisempi tapa esimerkiksi korkeakoulun täydennyskoulutuskokonaisuutena ml. erikoistumisopinnot voisi palvella tarkoitustaan.
- Tarjolla olevissa koulutuksissa ja materiaaleissa olisi tärkeää huomioida jatkossa myös erityisen haavoittuvassa asemassa seksuaaliväkivalle olevat lasten ja nuorten ryhmät kuten lastensuojelun sijaishuollossa olevat tai vammaiset tai toimintakyvyltään rajoitteiset lapset ja nuoret.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 10 tp 5. /Joki-Erkkilä ym. 2019	Erikoissairaanhoido/alueet	Vihreä
Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten somaattisten päivystystutkimusten laadun parantaminen ja yhtenäistäminen keskittämällä tutkimuksia niihin perehtyneisiin yksiköihin.	THL AVIt STM SM	
Lisätään lasten sekä naistentautien ja synnytysten lääkäreiden erikoistumiskoulutusohjelmaan seksuaalirikosuhrien päivystystutkimusten vaatimus.		
Sairaanhoitajien ja kättilöiden täydennyskoulutus seri-päivystystutkimuksiin.		
Somaattiset seurantatutkimukset toteutetaan päivystystutkimusten jälkeen. Lääkärinlausunnot auditoidaan asiantuntijoiden toimesta.		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpiteen toimeenpano on edistynyt, mutta työtä jatketaan lähivuosien aikana.

Taysissa ja KYS:ssä on käynnistynyt lastentautien erikoistuvien lääkäreiden kierto lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksiköiden somaattisessa työryhmässä.

Erikoissairaanhoidossa (*HUS, Tays, KYS, OYS*) työtä on edistetty kehittämällä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten somaattisten päivystystutkimusten jälkeisiä seurantakäyntejä ja luomalla hoidon porrastusohje lapsen tutkimusten toteuttamisesta (ks. tarkemmat tiedot alla). THL:n koordinoiman seritukikeskustyon kehittämisen osalta toimenpide on toteutunut nuorilla hyvin, ks. lisätietoa [THL verkkosivut \(THL 2023m\)](#).

Taysissa on toteutettu päivystävien lääkäreiden taltioimien dokumentaatioiden ja lääkärinlausuntojen auditointia asiantuntijoiden taholta. Palaute päivystäviltä lääkäreiltä on ollut hyvää ja toiminta on koettu tarpeellisena.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

HUSin Barnahus-hanketyöryhmän mukaan kaikki somaattiset seri-tutkimukset (päivystykselliset ja elektiiviset) on HUSin alueella keskitetty Uuteen lastensairaalaan. Ne tehdään osin yhteistyössä Naistenklinikan ja seritukikeskuksen kanssa. Päivystystutkimusten jälkeisiä seurantakäyntejä on kehitetty sekä somaattisten kontrollikäyntien että psykososiaalisen tuen osalta. *OYS-Barnahus-hanketyössä* on laadittu yhteistyössä alueen keskussairaaloiden kanssa hoidonpöytäsuunnitelma lapsen tutkimusten toteuttamisesta. Myös muissa yliopistosairaaloissa ja osassa keskussairaaloita lasten somaattiset tutkimukset on keskitetty.

Tays:n Barnahus-työn ja TAMK:n yhteistyönä on käynnistymässä *Lasten ja nuorten seksuaalirikosuhrien somaattisen tutkimuksen koulutus* (18 op) kohderyhmänä sairaanhoitajat, kättilöt, terveydenhoitajat, ensihoitajat ja lääkärit, jotka työskentelevät epäiltyjen seksuaalirikosten uhriksi joutuneiden alaikäisten lasten kanssa ja tekevät tai osallistuvat työssään näihin epäilyihin liittyviin somaattisiin tutkimuksiin.

Barnahus-työn puitteissa jatketaan kansallisesti somaattisten lääkäreiden verkostoitumista säännöllisesti juurruttaen toiminta. Yhteiset tapaamiset yhtenäistävät toimintakäytäntöjä ja ovat tehokas tiedon lisäämiseen kohdennetusti.

Barnahus-työssä laaditaan yhteistyössä suositus somaattisten tutkimusten suorittamiseen lapsiin kohdistuvissa seksuaaliväkivaltaepäilyissä.

THL:n koordinoimassa seri-tukikeskustuksessa on kehitetty sairaanhoitajille ja kättilöille suunnattu täydennyskoulutuskokonaisuus seri-päivystystutkimuksiin. Lisäksi myöhemmin vuonna 2023 on tulossa käsikirjatyypinen julkaisu seksuaaliväkivallasta seri-tukikeskustuksen toimijoille. Käsikirjan tavoitteena on koota kattavasti tietoa uhrien tutkimisen ja hoitamisen -teemoista ja seksuaaliväkivallasta laajemminkin.

Järjestöt tekevät seksuaaliväkivallan uhrien hoidon ja auttamisen parissa tärkeää työtä eri toimintaympäristöissä. Ohessa joitakin esimerkkejä:

- *Pelastakaa Lapset ry* ylläpitää *Nettivilje-palvelua*, jonne kuka tahansa voi ilmoittaa, jos epäilee kohdanneensa verkossa lapsen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaan materiaaliin. Ilmoituksen voi tehdä myös anonyymisti. Pelastakaa Lapset tekee tiivistä yhteistyötä KRP:n ja kansainvälisen INHOPE vihjepalveluverkoston toimijoiden kanssa.

- *Suojellaan Lapsia ry* järjestää *Sinä Riität- vertaistukiryhmiä* (2021–2022 toteutunut 4 ryhmää) vanhemmille, joiden lapsi on joutunut seksuaalirikoksen kohteeksi. Vertaistukiryhmissä vanhemmat saavat tukea monitasoiseen traumaattiseen kriisiin sekä itselleen että välillisesti ryhmät tukevat myös rikoksen uhriksi joutunutta lasta.

Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat ovat tuottaneet tutkimusnäytön (Lahtinen 2022 väitöskirja UEF) pohjalta käytännön työhön ja nuorille itselleen suunnatun työkalun (#MyFriendToo, ks. verkkosivut myfriendtoo.fi) häirinnän, houkuttelun ja seksuaalirikosten nuorille uhreille (Suojellan Lapsia ry 2023d.). Materiaali on jatkoa *Turvallisesti Digiliikenteessä* -hankkeen työhön, missä järjestö on kouluttanut eri rahoituslähteiden ja yhteistyökumppaneiden tuella varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia.

Johtopäätökset (luku 10 tp 5)

- Toimenpiteen toimeenpano on edistynyt, mutta työtä on tärkeää jatkaa ja kehittää lähivuosien 2023-2025 aikana esimerkiksi osana Barnahus- ja serikeskustyötä.
- Erikoistuvien lääkärien kiertoon lapsia tutkivissa asiantuntijayksiköissä olisi laajennettava myös muihin yliopistosairaaloihin ja naistentautien lääkäreille osaamisen ja laadun parantamiseksi. Kierron toteuttaneiden lääkäreiden dokumentaatiot ja kirjaukset ovat laadultaan parantuneet verrattuna niihin päivystäviin lääkäreihin, jotka eivät ole käyneet kierrossa.
- Lääkäreille ei yleisesti ole varattuna riittävästi aikaa lääkärintulosten laatimiseen ajankohtaiseen kirjallisuuteen perustuen. Lääkärintulosten auditointia on edelleen kehitettävä, jotta oikeusturva toteutusi kaikille osapuolille mahdollisimman hyvin.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10, tp 6. /Joki-Erkkilä ym. 2019	Erikoissairaanhoido / alueet / kunnat / maakunnat	Vihreä
Lasten ja nuorten seksuaalirikostutkimusten yhteydessä huolehditaan tarttuvien tautien ennaltaehkäisystä Seritukikeskusmallin mukaisesti sekä hoitoon ohjaamisesta.	THL AVIt STM	
Luodaan eri tahojen kesken hoitopolku ja yhteistyömalli. Intranet ohjeistusten laatiminen ja säännöllisen päivittämisen vastuuttaminen erikoissairaanhoidossa.		
Tutkimuksen yhteydessä lapselta tai nuorelta kysytään tietääkö hän, onko häntä kuvattu tapahtuneen rikoksen aikana.		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n koordinoimassa seritukikeskus- ja Barnahus-työssä kehitettyjen nuorisosensitiivisten palvelujen sekä hoitopolkujen kehittämisen osalta toimenpide on toteutunut hyvin. Joitakin esimerkkejä siitä, miten työ on edistynyt on kuvattuna alla.

Taysissa ja HUS:ssa on HIV tartuntojen osalta laadittu hoitopolku.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Erikoissairaanhoidossa HUSin Barnahus-hanketyöryhmä päivittää ohjeistuksia tarttuvien tautien tutkimuksista ja ennaltaehkäisystä tarvittavin väliajoin, tästä vastaavat ULSin erikoislääkärit yhteistyössä HUSin seritukikeskuksen kanssa. HUSin moniammatillinen SERI-ryhmä on kehittänyt hoitopolkuja erikoissairaanhoidon sisäisesti sekä alueen toimijoiden ja hoitotahojen kanssa.

Seri-tukikeskustöön ja Barnahus-työn asiantuntijoiden mukaan lasten ja nuorten seksuaalirikostutkimusten yhteydessä huolehditaan tarttuvien tautien ennaltaehkäisystä seritukikeskusmallin mukaisesti sekä myös tarvittavasta hoitoon ohjaamisesta.

Osana Pirkanmaan *Barnahusin työtä* B-hepatiittirokotteen Pirkanmaan alueen hoitopolku viimeistellään vuonna 2023. Yhteistyötä yritetään Pirkanmaalla lisätä seri-tukikeskusten kanssa.

Barnahus-työssä laaditaan suositus terveystarkastukseen perustasolla lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä.

Johtopäätökset (luku 10 tp 6)

- THL:n koordinoimassa seritukikeskus- ja Barnahus-työssä kehitettyjen nuorisosensitiivisten palvelujen sekä hoitopolkujen kehittämisen osalta toimenpide on toteutunut hyvin.
- Lasten osalta näytteiden ja rokotteiden toteuttaminen ja suunnittelu on haasteellisempaa kuin yli 16-vuotiailla, jotka saavat keskitetysti palvelun seri-tukikeskuksista.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 10, tp 8. /Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Laaditaan seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten alueelliset hoitopolut somaattisissa yksiköissä: Luodaan seksuaalirikoksen uhreille terveydenhuollossa hoitopolut psykiatrisista yksiköistä somaattiseen terveystarkastukseen ja somaattisista yksiköistä psykososiaalisen tuen piiriin ja hoidon tarpeen arvioon.</p> <p>Jalkautetaan psyykinen ensi vaiheen tuki kliinisen lasten- sekä nuorisopsykiatrian ja lapsiin/ nuoriin kohdistuvia rikoksia tutkivien yksiköiden yhteistyönä.</p> <p>Toteutetaan valtakunnallisesti Barnahus-laatustandardien mukaista hoitoa uhreille.</p>	<p>Erikoissairaanhoido/alueet</p> <p>Hyvinvointialueet ja kunnat</p> <p>THL</p> <p>STM</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpiteen toimeenpano etenee monelta osin osana *THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä*, ks. tarkemmin alla. THL on tehnyt suosituksen monialaisen yhteistyön palvelupolusta väkivallan ehkäisytoimien osalta (ks. October & Laitinen 2022). Ks. lisätietoa palvelujärjestelmään liittyvistä kysymyksistä ja monialaisesta yhteistyöstä ml. seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten hoitopolut ja Barnahus-työ löytyy raportin luvusta 3.1. *Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku*.

Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten alueelliset hoitopolut ja terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluiden välinen yhteistyö kytkeytyy myös osaksi lapsi- ja perhepalveluiden kuten opiskeluhoollon ja perhekeskusten eri toimijoiden (esim. neuvola-palvelut, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, sosiaalihuollon ja kasvatusta- ja perheneuvolan palvelut) ja OT-keskusten kehittämistyötä. Em. kokonaisuuksien kehittäminen on vielä kesken hyvinvointialueiden ollessa vasta käynnistymisvaiheessa.

PSHP-erva-alueella on Barnahus-työssä pilotoitu somaattisten tutkimusten yhteydessä toteutettavaa psykososiaalista tukea sekä lapsille että heistä huoltapitävälle aikuisille. *Taysin* lasten oikeuspsykiatrian yksikössä psykososiaalinen tuki on alkanut toteutua kaikille tutkittaville. Taysissa on pilotoitu myös sosiaalisen viitekehyksen yhteydessä ja lastenkirurgialla psykososiaalista tukea. Alaikäisillä seri-tukikeskuksen asiakkaila pilotointi on käynnistynyt koko erva-alueella.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Barnahus-hankkeen aloitteesta on *HUSiin* luotu moniammatillinen SERI-ryhmä, johon kuuluu Uuden lastensairaalan erikoislääkäreitä, hoitajia, sosiaalityöntekijöitä sekä Barnahus-työryhmän jäseniä. Tämä ryhmä on yhdessä kehittänyt hoitopolkuja ja toimintatapoja niin erikoissairaanhoidon sisäisesti kuin myös muiden alueen toimijoiden ja hoitotahojen kanssa. Lisäksi on suunniteltu ja aloitettu palvelusetelimalli psyykkisen tuen mahdollistamiseksi seksuaaliväkivallan uhreille, jotka eivät tarvitse psykiatrista hoitoa erikoissairaanhoidossa.

OYS-Barnahus-hankkeessa on aloitettu OYSin sisäisten prosessikuvausten tarkentaminen.

Sisä-Suomen yhteistoiminta-alueen lapsiin kohdistuvia seksuaali ja väkivaltarikoksia tutkivissa yksiköissä jatketaan Barnahus-työssä ja seri-tukikeskus yhteistyössä psykososiaalisen työn pilotointia ja implementointia rakenteisiin.

STM tukee Barnahus-työtä kansallisesti (rahoitus ja kansallinen ohjaus yhdessä muiden ministeriöiden ja keskeisten toimijoiden kanssa).

Johtopäätökset (luku 10 tp 8)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt somaattisissa yksiköissä hyvin osana THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä.
- Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten alueelliset hoitopolut ja terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon palveluiden välinen yhteistyö kytkeytyy myös osaksi lapsi- ja perhepalveluiden sekä OT-keskusten kehittämistyötä. Em. kokonaisuuksien kehittäminen on vielä kesken hyvinvointialueiden ollessa vasta käynnistymisvaiheessa.
- Somaattisesta kehiksestä täysin puuttunut psykososiaalisen tuen komponentti toteutuu Barnahus-työssä oikea-aikaisesti ja siinä on ennaltaehkäisevää vaikutusta pitkäaikaiseen oireiluun.
- Psykososiaalisen prosessin toteuttaminen somaattisen terveystarkastuksen yhteydessä vähentää lääkärin työkuormaa ja parantaa hyvinvointia.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10, tp 9. /Joki-Erkkilä ym. 2019 Sosiaalipediatrian vastaanottojen perustaminen kaikkiin yliopistosairaaloihin ja keskussairaaloihin. Seurantatutkimusten järjestäminen epäselvissä, huolta herättävissä tapauksissa. Yhteistyön kehittäminen ja parantaminen lastensuojelun kanssa.	Erikoissairaanhoido/alueet / kunnat / maakunnat THL STM	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Sosiaalipediatrian toiminta *erikoissairaanhoidossa* alueilla (HUS, Tyks, KYS, Tays, OYS) on vakiintunutta. Alla on kuvattuna tarkemmin toimintaa, mitä on tehty ja tehdään tämän toimenpiteen edistämiseksi.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL:n koordinoimassa Barnahus-työssä on pyritty herättämään kansallista keskustelua sosiaalipediatrian -yksiköiden roolista erityisasiantuntijayksikköinä erityisesti pieniin lapsiin kohdistuvan väkivallan kysymyksissä. Työryhmä HUS:ssa on tehnyt kansallisen kartoituksen siitä, minkälaista toimintaa eri sosiaalipediatrian-yksiköissä on ja minkälaisena sosiaalipediatrian rooli nähdään kansallisella tasolla. Eri alueilla (HUS, OYS, KYS, Tays) toiminta on käynnissä ja alueilla toimii sosiaalipediatrian yksikkö/poliklinikka. KYSin asiantuntijoiden mukaan myös eri toimijoiden välinen yhteistyö on toiminut alueella hyvin.

Tutkimustyötä toimenpiteen edistämiseksi on myös tehty. Osana Barnahus-työtä on luotu näyttöön perustuvia toimintaohjeita lääkäreiden ja muiden ammattilaisten tueksi tilanteisiin, joissa epäillään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa (Nikkola ym. 2022). Lisäksi OYSissa kehitetään parhaillaan seurantatutkimuskäytäntää.

Johtopäätökset (luku 10 tp 9)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin monin osin osana THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä: kansallinen kartoitus on tehty ja alueilla (HUS, Tyks, KYS, Tays, OYS) sosiaalipediatrian yksiköiden toiminta on vakiintunutta
- Uusia kehittämistoimia on vireillä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10, tp 11 /Joki-Erkkilä ym. 2019 Edistetään traumafokusoitujen kognitiivisten käyttäytymisterapioiden osaamisen ja traumaperäisen stressihäiriön Käypä hoito -suosituksen mukaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidosta vastaavissa terveydenhuollon yksiköissä.	Erikoissairaanhoido THL	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Työtä on edistetty osana THL:n koordinoimaa Barnustyötä eri yliopistosairaaloiden alueella (KYS, OYS, HUS). Barnahus-työ on edennyt hyvin koulutusten järjestämisen osalta. Vuosina 2019–2023 tullaan saamaan Barnahusin eri toimijoiden kouluttamana yli 100 uutta ammattilaista Tf-KKT työmenetelmään eri puolille Suomea. Kuitenkin koulutustarve ja kysyntä eri hoitomalleihin on paljon suurempaa kuin mihin Barnahus-työssä pystyy vastaamaan. Koulutusten lisäksi THL on tehnyt suunnitelman mallin implementointiin.

Tämän toimenpiteen asioita (toimintakäytännöt ja ammattilaisten osaaminen) on edistetty myös osana PROMISEN 3- hanketyötä THL:n johdolla. Myös fyysistä ja/tai seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden lasten ja nuorten hoitopolkuja on kartotettu ja psykososiaalisia käytössä olevia psykososiaalisia tukimuotoja koottu yhteen (Laajasalo ym. 2020).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Barnahus-työssä on järjestetty kansallisen tason koulutuksia Tf-KKT-, LKK- ja CFTSI-malleihin, jotka ovat tieteelliseen näyttöön pohjaavia psykososiaalisen tuen ja hoidon malleja. Näihin koulutuksiin on valittu osallistujat ympäri Suomea, huomioiden kuitenkin alueemme suuri väestöpohja. Osallistujien valinnassa on huomioitu myös se, että osamista kertyy tasaisesti eri puolille aluetta ja eri palveluihin. Esimerkiksi KYS:in alueella on koulutettuja osaajia ja aluekoordinaattori ylläpitää osaamisrekisteriä.

Barnahus-työn kautta on eri yliopistosairaaloiden alueille nimetty Tf-KKT aluekoordinaattorit. Alueellisten Tf-KKT-koordinaattoreiden työskentely ja verkosto jatkuu.

Johtopäätökset (luku 10 tp 11)

- Työ tämän toimenpiteen edistämiseksi on edennyt erittäin hyvin. Koulutuksia on järjestetty ammattilaisille ja mallien implementointiin on tehty suunnitelmia.
- Huomionarvoista on kuitenkin se, että kysyntää ammattilaisten osaamisen vahvistamiselle koulutusten muodossa olisi enemmän kuin tällä hetkellä pystytään tarjoamaan.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10, tp 12. /Joki-Erkkilä ym. 2019	Yliopistosairaalat	Keltainen
Yliopistosairaalat vastaavat alueellisten toimijoiden koulutuksen järjestämisestä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoitomenetelmien käyttöä koskien.	THL STM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Hoitomenetelmien koulutusten järjestämisestä on viime vuosina vastannut *THL:n koordinoiman Barnahus-työn* eri toimijat ja koulutettavien valinta on toteutettu yhdessä yliopistosairaaloiden kanssa. Yliopistosairaaloiden rooli koulutuksen järjestäjätahona vaatii kuitenkin tulevana vuosina kirkastamista. Esimerkiksi *KYS:ssä* oikeuspsykiatrian työryhmä huolehtii aktiivisesti koulutusten järjestämisestä eri toimijoille. Joissakin yliopistosairaloissa kuten *HUS:ssä* koulutustarve hoitomalleihin on ollut suurempaa kuin mihin pystytään vastaamaan.

THL on aiheeseen liittyen julkaissut seuraavan julkaisun: Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? –Tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus (Laajasalo ym. 2020).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Nuorten *Seri-tukiverkosto*, jossa on jäseniä kultakin erva-alueelta, on toiminut vuoden 2020 alusta lähtien. Tekeillä on *THL:n* asiantuntijoiden koordinoimana julkaisu "*Nuorisosensitiivinen työ osana Seri-tukikeskuksen työtä ja välineitä nuoren seksuaalirikoksen uhrin kohtaamiseen palvelujärjestelmässä*".

Barnahus-työn puitteissa *THL* on järjestänyt koulutuksia *Tt-KKT-*, *LKK-* ja *CFTSI-*malleihin, jotka ovat tieteelliseen näyttöön pohjavia psykososiaalisen tuen ja hoidon malleja. Koulutusten osallistujavalinnoissa on huomioitu osaamisen tasainen kertyminen eri puolille Suomea ja eri palveluihin. *Barnahus-työn* piirissä on myös aktiivisesti mietitty sitä, mikä on paras tapa jatkossa järjestää esimerkiksi eri hoitomallien ja osaamisen koordinointi ja tasainen jakaantuminen kansallisella tasolla.

THL:n verkkosivuilla on julkaistu [Barnahus-verkkokoulu \(THL 2022\)](#). Verkkokoulu on erityisesti suunnattu terveydenhuollossa, kouluissa ja varhaiskasvatuksessa työskenteleville ammattilaisille sekä näiden alojen opiskelijoille. Verkkokoulun tavoitteena on antaa keinoja lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseen ja väkivaltaepäilytilanteisiin.

Johtopäätökset (luku 10 tp 12)

- Toimenpiteen toimeenpano on koulutusten järjestämisen osalta toteutunut melko hyvin. Koutustarvetta on ainakin osassa sairaanhoitopiirejä enemmän kuin mihin on pystytty vastaamaan.
- Tulevina vuosina 2023-2025 on tarpeen kirkastaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa yliopistosairaaloiden roolia koulutusten järjestäjätahoina.
- Traumaoireiden oikea-aikainen tuki ja hoito voivat vähentää pitkäaikaista oireilua ja toimintakyvyn heikkenemistä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10, tp 14. /Joki-Erkkilä ym. 2019 Kehitetään nuorten seksuaalirikollisten psykiatrisen hoidon tarpeen arviointia. Laaditaan valtakunnalliset hoitopolut.	THL	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n koordinoiman Barnahus-työn osana laadittu julkaisu ([Laajasalo 2020](#), erityisesti julkaisun osa C, [Taivaloja & Nurminen 2020](#)) käsittelee väkivaltaa kokeneiden lasten psykososiaalisen tuen toteutumisesta, palvelee pieneltä osin tätä toimenpidettä. Nämä kirjaukset ovat kuitenkin toimenpiteen sisällön kannalta vasta alkua. Seksuaalirikollisia koskevan tekijätyön kehittämiseen tarvitaan kansallinen koordinoiva taho.

OYS:n asiantuntijoiden mukaan Oulun kaupungissa on tehty lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen hoitopolku. Kyseistä hoitopolkua on ehdotettu OYS-Barnahus-työn puitteissa myös muille sairaaloille ja alueille. Hoitopolun kehittämisen ja käyttöönoton haasteena on kohderyhmän suhteellisen pienet potilasmäärät. Hoitopolkuasiaa on tarkoitus nostaa esiin uudelleen vuoden 2023 käynnistyneiden hyvinvointialueiden työn puitteissa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Uusia toimia ei ole THL:n osalta vireillä.

Suomessa on tällä hetkellä järjestövetoisesti (mm. Sexpo-säätiö, SeriE-hanke) ollut tarjolla ennaltaehkäisevää apua henkilöille, joiden seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapsiin. Alueellisesti palvelujen saatavuus on hyvin vaihtelevaa, ja avun saaminen keskittyy isompiin kaupunkeihin (Helsinki, Tampere).

Pelastakaa Lapset ry:n mukaan nuoret, joilla on seksuaalinen kiinnostus itseään merkittävästi nuorempiin lapsiin, tarvitsevat tukea varhaisessa vaiheessa. Avun saaminen matalalla kynnyksellä ja anonyymisti on tärkeää lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi (Beier ym. 2009). Tässä työssä SeriE-hankkeen laajalla verkostotoimijoiden joukolla on merkittävästi kokemusta, jota tulisi hyödyntää kansallisten hoitopolkujen luomisessa.

Pelastakaa Lapset on tehnyt yhteistyössä *Rikosseuraamuslaitoksen ja HYKS Psykiatrian* kanssa omahoito-ohjelman, joka on saatavilla maksutta verkosta englanniksi ja suomeksi (ks. [Mielenterveystalo.fi](https://mielenterveystalo.fi), HUS 2023a). Lisäksi vuonna 2022 julkaistiin opas "Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy: tukea nuorille, joilla on lapsikohteinen seksuaalinen kiinnostus" nuorten parissa toimiville ammattilaisille (ks. *Pelastakaa Lapset ry tiedote 8.9.2022, Pelastakaa Lapset ry 2022a*).

Suojellaan Lapsia ry on yhteistyökumppaneiden kanssa julkaissut englanninkielisen omahoito-ohjelman lasta seksuaalisuivissa yhteyksissä esittävistä kuvamateriaalista (CSAM) kiinnostuneille henkilöille (ks. [Mielenterveystalo.fi](https://mielenterveystalo.fi), HUS 2023b).

Johtopäätökset (luku 10 tp 14)

- Toimenpidettä on osin edistetty osana THL:n koordinoimaa Barnahustyötä (nk. hoitopolkujulkaisu Laajasalo 2020 ja OYS Barnahustyön toimijoiden laatima hoitopolkutyö). Toimenpiteen edistäminen ei sisälly Barnahustyötä ohjaaviin laatustandardeihin eikä näin ollen kuulu työn sisältöihin vuosina 2023-2025.
- Suomessa on järjestöjohtoisesti hankerahoituksella kehitetty palveluja henkilöille, joilla seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapsiin. Omahoito-ohjelmia ja materiaalia on verkossa maksutta saatavilla.
- Seksuaalirikollisia koskevan tekijätyön kehittämiseen tarvitaan kansallinen koordinoiva taho.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 10. tp 15. /Joki-Erkkilä ym. 2019	THL	Punainen
Luodaan epäillyn seksuaalirikoksen tekijälle ohjeistus poliisilta ja sosiaalitoimelta sukupuoliteitse tarttuvia tauteja tutkivaan yksikköön.	AVIt	
Laaditaan valtakunnallinen poikkihallinnollinen polku, jotta rikosepäilylle voidaan saattaa tiedoksi mahdollinen seksuaaliväkivallan yhteydessä saatu tartunta.	STM	
Luodaan tiedonkulkupolku todetusta sukupuoliteitse tarttuvasta taudista seksuaaliväkivallan uhrin tutkineelle lääkärille.		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpiteen toimeenpano ei ole toteutunut kirjatulla tavalla esimerkiksi johtuen meneillään olleista laajoista rakenteellisista uudistuksista johtuen.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Yleisellä tasolla yliopistollisten keskussairaaloiden näkökulmasta hoito- ja palveluketju-kuvausten laadintatyö erityyppisen väkivallan tunnistamisen ja puheeksi oton tueksi on edennyt vaihtelevasti. Esimerkiksi HUS:n asiantuntijoiden mukaan joissain alueen kunnissa on niiden laatimista edistetty yhteistyössä Barnahus-työn toimijoiden kanssa. OYS-alueella on ehdotettu hoitopolkujen laatimista jokaiselle hyvinvointialueelle. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella keskustelut ovat käynnissä.

Oulussa on tehty osana Barnahus-työtä lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen hoitopolku. Em. polkujen kehittämistyö on tarkoitus ottaa esille laajemmin hyvinvointialueiden työn käynnistyttä.

Johtopäätökset (luku 10 tp 15)

- Toimenpide ei ole toteutunut kirjatulla tavalla
- Asiaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa vuoden 2023 alussa toimintansa aloittaneiden hyvinvointialueiden järjestäytymiseen ja rakenteiden muodostumiseen liittyvät asiat ja nk. tekijätyön kansallisen koordinaatiotahon puuttuminen.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa (Luku 11, tp 3/Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019)</p> <p>Lapsilla ja nuorilla on tieto ja ohjeistus, mistä saa apua ja minne ilmoittaa seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta ml. digitaalisessa mediassa koettu väkivalta.</p> <p>Selvitetään muissa Pohjoismaissa kehitettyjen ja toimivien kansallisen tason matalan kynnyksen palveluita erityyppisen seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmoittamiseen ja neuvonnan ja avun saamiseen asuinpaikasta ja taustasta riippumatta.</p>	<p>STM</p> <p>OPH</p> <p>OKM</p> <p>SM/Keskusrikospoliisi KRP</p> <p>Poliisihallitus</p> <p>Rikosuhripäivystys</p> <p>Järjestöt, esim. Pelastakaa Lapset ry ja INHOPE –vihje/ palvelu, SOS-Lapsikylä, Mieli Suomen Mielenterveys, Väestöliitto ja ETKL</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Asiaa edistetään niin kansallisin kuin kansainvälisin toimin. Kansainvälistä yhteistyötä tehdään Pohjoismaiden kesken ja laajemmin Euroopassa. Molemman tason yhteistyössä Suomi on mukana. Muun muassa Euroopan neuvoston lapsen oikeuksien strategia sisältää Euroopan tasolle asetettuja tavoitteita lasten suojelemiseksi seksuaaliväkivallalta.

Suomi on ollut aktiivinen strategian laatimisessa ja sen yhteydessä tehtävissä toimissa samoin kuin seksuaaliväkivallan vastaisen Lanzaroten sopimuksen kansallisessa toimeenpanossa (useat toimijat, STM koordinoi). Baltian meren maat jakavat tietoja erityisesti Bar-nahus-kehittämisestä ja toteuttavat tätä tukevia hankkeita. Suomi on ollut mukana mm. *Promise –hankkeissa* (Council of the Baltic Sea States, CBSS, koordinoi).

Groomingin vastaisia toimia sisältyy mm. *Valtakunnalliseen nuorisotyön ja politiikan ohjelmaan 2020-2023* (VANUPO; ks. VN 2019) ja nk. *Lanzaroten sopimuksen kansalliseen toimeenpanosuunnitelmaan 2022-2025* (Malja & October 2022).

Voimassa olevan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (OPH 2014) mukaisesti turvataitoja, fyysisen koskemattomuuden kunnioittamista, kiusaamisen ehkäisyä ja avun hakemista opitaan jo 1. vuosiluokalta alkaen osana ympäristöoppia ja terveystiedon alaa, ja myöhemmin vuosiluokilla 7-9 osana terveystiedon opetusta. 3. vuosiluokalta alkaen myös henkinen koskemattomuus kuuluu opetuksen sisältöihin.

Ympäristöopin ja terveystiedon oppiaineissa opitaan tieto- ja viestintäteknologian käyttöä vastuullisesti ja turvallisesti, ja vuosiluokilla 7-9 perehdytään seksuaalisuuteen. Tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittäminen on myös yksi perusopetuksen seitsemästä laaja-alaisesta osaamisalueesta.

OKM:n avustuksilla ehkäistään lasten ja nuorten houkuttelua ja hyväksikäyttöä monimediallisessa maailmassa ja on edistetty toimia, joilla lapsia ja nuoria ohjataan ja opetetaan:

- toimimaan nykyistä tiedostavammin sosiaalisessa mediassa,
- ymmärtämään oikeuksiaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan houkuttelutilanteissa,
- käyttämään ja tutkimaan erilaisia tieto- ja viestintäteknologioita sekä palveluiden käyttösääntöjä ja yksityisyysasetuksia,
- keskustelemaan erilaisten palveluiden hyödyistä ja haitoista sekä siitä, mitä sosiaalisessa, mediassa tai internetissä ei kannata julkaista,
- arvioimaan, miltä osin sosiaalisen median käytön on hyvä olla yksityistä, miltä osin taas julkista
- ymmärtämään keille hän viestii käyttäessään erilaisia medioita,
- siinä, keihin hän voi ottaa esimerkiksi koulussa yhteyttä, jos hän kokee kohdanneensa sosiaalisessa mediassa jotain ikävää, pelottavaa tai häiritsevää sekä
- siihen, miten hän voi ottaa yhteyttä, jos hän kokee kohdanneensa sosiaalisessa mediassa jotain ikävää, pelottavaa tai häiritsevää.

Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu on edennyt OPH:ssa suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Sivustolla huomioidaan seksuaalinen häirintä ja väkivalta (ks. tarkemmin [Ei kaikelle väkivallalle! -sivusto](#) (OPH 2023a) ja alla olevat kirjaukset).

Järjestöt ovat aktiivisia antamaan lapsille ja nuorille tietoa ja ohjeistusta (ks. tarkemmin alla).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OKM:n rahoittamissa avustushankkeissa on mm. tuotettu materiaalia, täydennyskoulutusta ja hyviä käytäntöjä liittyen em. toimien edistämiseen esimerkkinä Oulun kaupungin hankkeen [loppuraportti](#) (Viinikka & Kettukivi 2022). Liikunnan osalta urheiluyhteisöllä on Väestöliiton kanssa [Et ole yksin-palvelu](#) (chatti ja puhelin sekä koulutusta) (Väestöliitto 2019).

Opetushallitus on

- tehnyt seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisystä ja niihin puuttumisesta sähköiset julisteen (suomi, ruotsi, englanti) ja esitteen (11 eri kielellä) ja kaksi lyhytvideota (tekstitykset suomi, ruotsi, englanti). Esitteessä on myös ohjeet tekijälle.
- tehnyt yhteistyössä KAVI:n kanssa digitaalisen osaamisen kuvaukset, joissa on tehty myös kuvaukset turvallisesta toiminnasta digitaalisessa ympäristössä.
- jakanut valtion erityisavustusta lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön (grooming) vastaiseen opetustoimen henkilöstökoulutukseen ja siihen liittyvän tukimateriaalin tuottamiseen.
- järjestänyt kolme webinaaria vuonna 2022 aiheeseen liittyen.

Poliisi tekee yhteistyötä Pelastakaa Lapset ry:n asiantuntijoiden kanssa matalan kynnyksen Nettivihjepalvelun kautta. Lapsirikostutkintaa suorittaville tutkijoille ja tutkinnanjohtajille on jaettu tietoa järjestöjen tuottamista materiaaleista. Teemaa on käsitelty myös lapsirikostutkinnan verkostossa.

Järjestöt/kolmas sektori tekee merkittävää työtä toimeenpanossa. Ohessa esimerkkejä:

- *Rikosuhripäivystyksellä (RIKU) on toimivat matalankynnyksen chat- ja puhelinpalvelut, joista nuoren on mahdollista saada tukea ja neuvontaa. Nuorille tiedotetaan palveluista resurssien mukaan esim. some-kanavien kautta ja toimittamalla julisteita oppilaitoksiin. Organisaation verkkosivuilla on materiaalipaketteja, joiden avulla nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset voivat pitää oppitunteja väkivaltaan liittyen nuorille.*
- *ETKL:n Chat-päivystäjillä on ohjeet siitä, mihin apua tarvitsevat lapset ja nuoret voi ohjata avun saamiseksi.*
- *Pelastakaa Lapset ry on tehnyt sekä kansainvälistä että kansallista yhteistyötä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi mm. INHOPE-vihjepalveluverkostossa, ECPAT-verkostossa sekä Pohjoismaisten vihjepalvelujen kanssa. Järjestö on julkaissut Nettivihjeen verkkosivuilla nuorille suunnatun Ilmoita-sivun (www.nettivihje.fi/nuoret,*

Pelastakaa Lapset ry 2023d), Lapsille ja lasten sekä nuorten vanhemmille on julkaistu materiaalia (ks. [Lasten suojelu ja nettivihje – toiminnon julkaisut, oppaat ja selvitykset](#), Pelastakaa Lapset ry 2023e) .

Järjestö on myös käynnistänyt Nettivihjeen TikTok-tilin, jonka tarkoituksena jakaa tietoa seksuaaliväkivallasta ja sen ennaltaehkäisystä sekä ohjata lapsia ilmoittamaan koetusta seksuaaliväkivallasta joko viranomaisille tai Nettivihje-palveluun. Nettivihjepalvelusta tulee edelleen lisätä tietoisuutta, jotta ilmoittamisen kynnyks madaltuu. Vuonna 2023 Pelastakaa Lapset ry:n nettivihjetyöhön on saatu lisäresursseja, jotta kasvaneeseen vihjemäärään voidaan vastata.

- *Suojellaan Lapsia* ry asiantuntijat ovat tehneet yhteistyötä EUROPOL:in kanssa viranomaisille ilmoittamisen tärkeydestä ja vahvistaneet ammattilaisten taitoa antaa tietoa ja ohjeistusta lapsille ja nuorille, miten, ja mistä he saavat apua ja minne ilmoittaa seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta ml. digitaalisessa mediassa koettu väkivaltalta. Järjestön asiantuntijat tuottivat Turvallinen Oulu -hankkeeseen oppaan ”Käytännön ohjeistusta opetusalan ammattilaisille lapsen kohdistuneen seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmetessä”.

Myös Turvallisesti Digiliikenteessä -hankkeen materiaalit ja StopSlowGo- etätyöpajat lapsille antavat hyvän ohjeistuksen lapsille, miten toimia häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan tilanteessa. Lisäksi järjestö on tuottanut aiheeseen liittyen suomenkielisiä materiaaleja mm. Euroopan neuvoston materiaali Kiko ja Moniminä, lastenkirjat ja Mia ja Ella netissä. (ks. [järjestön aineistopankki](#), Suojellaan Lapsia ry 2023c)

Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat ovat tuottaneet tutkimusnäytön (Lahtinen 2022) pohjalta käytännön työhön ja nuorille itselleen suunnatun työkalun (#MyFriendToo, ks. [verkkosivut](#) myfriendtoo.fi häirinnän, houkuttelun ja seksuaalirikosten nuorille uhreille (Suojellaan Lapsia ry 2023d).

Johtopäätökset (luku 11 tp 3)

- Työtä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan estämiseksi digitaalisilla alustoilla tehdään jo paljon, mutta määrät kasvavat jatkuvasti. Mm. Pelastakaa Lapset ry painottaa, että lapset kohtaavat seksuaaliväkivaltaa yhä enemmän digitaalisissa ympäristöissä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti ja tähän liittyen toimenpiteen toimeenpanossa on edelleen mm. tietoisuuden lisäämiseen liittyvää tehtävää. Esimerkiksi Pelastakaa lasten nettivihjepalvelussa nettivihjeiden määrä on ollut kovassa nousussa vuonna 2022 (n. 27 000 vihjettä enemmän edellisvuoteen nähden).
- Ilmoituskanavia on jo paljon olemassa ja niiden toiminta on vakiintunutta. Koulujen turvataito- ja seksuaalikasvatus ovat lasten ja nuorten itsensä vahvistamisessa ensiarvoisen tärkeitä. Tarvitaan jatkuvaa työtä, että tavoitetaan kaikki lapset ja nuoret ja myös heidän vanhempansa.
- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin ja työtä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan estämiseksi digitaalisilla alustoilla tehdään jo paljon. Haasteena on digitaalisen seksuaaliväkivallan (CSAM) ja tapausmäärien huomattava kasvu erityisesti lasten ja nuorten houkuttelun ja itsekuvaaman materiaalin osalta.
- Asiantuntijat kuten Pelastakaa Lapset ry tuo esiin, että toimenpiteen toimeenpanossa on edelleen paljon mm. tietoisuuden lisäämiseen liittyvää tehtävää.
- Ilmoituskanavia on jo paljon kansallisesti olemassa ja niiden toiminta on vakiintunutta.
- Eri-ikäisten toimintaympäristöissä kuten oppilaitoksissa turvataito- ja seksuaalikasvatus ovat ensiarvoisen tärkeitä. Tarvitaan jatkuvaa työtä, että tavoitetaan kaikki lapset ja nuoret ja myös heidän vanhempansa.

Lisätietoa seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta digitaalisessa mediassa löytyy *Väkivallaton lapsuus* -suunnitelman vuonna 2019 julkaistussa nk. käsikirjan luvusta 11 (ks., Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019).

Tämän raportin luvussa 3.5 on kirjattuna aiheeseen liittyvien *Väkivallaton lapsuus* -suunnitelman kahden toimenpiteen toimeenpanotilanteesta. Raportin luvuissa 3.3 ja 3.5. on tietoa eri tahojen työstä turvataitokasvatuksen ja seksuaalikasvatuksen osalta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 11, tp 4. /Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019</p> <p>Valtakunnallisesti on sovittu selkeät yhteistyökäytännöt lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sisältävän laittoman kuvamateriaalin mahdollisimman nopeaksi poistamiseksi verkosta. Toiminta tapahtuu vahvassa kansainvälisessä yhteistyössä ja poistumisaikoja verkosta seurataan myös kansallisella tasolla.</p> <p>Huomioidaan että murrosiässä olevat nuoret ovat tunnistamisen kannalta haastava ryhmä, jonka vuoksi he ovat usein vaarassa jäädä ilman apua.</p>	<p>SM/poliisi</p> <p>Poliisihallitus</p> <p>LVM</p> <p>Verkko-operaattorit</p> <p>Järjestöt, esim. Pelastakaa Lapset ry ja Suojellaan Lapsia ry</p> <p>STM</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Lanzaroten komitean mukaan järjestöjen rooli on merkittävässä asemassa lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa (mm. Lanzaroten sopimus 88/2011 artikla 9 ja 10b). Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava materiaali ja lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta digitaalisissa ympäristöissä on rajat ylittävää rikollisuutta, jonka ennaltaehkäiseminen ja torjunta edellyttää tiivistä ja monialaista kansainvälistä yhteistyötä.

Euroopan unioni on antanut ehdotuksen uudeksi lainsäädännöksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi verkkoympäristöissä. Uudessa ehdotuksessa käsitellään erityisesti palveluntarjoajien velvollisuuksia havaita, raportoida, estää ja poistaa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia ja lasten houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin.

Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava materiaali (eng. child sexual abuse material, CSAM) todistaa kaiken ikäisiin ja kaikkia sukupuolia oleviin lapsiin kohdistuvia vakavia seksuaalirikoksia. Lasten houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin (grooming) on kasvava ongelma kaikkialla maailmassa. Jos ehdotus hyväksytään parlamentissa ja neuvostossa, tämä lainsäädäntö tulee korvaamaan tällä hetkellä voimassa olevan väliaikaisen asetuksen voimassaolon päättyttyä.

Muun muassa *Poliisihallitus* on mukana EU:n asetuksen valmistelussa, jotta palveluntarjoajat velvoitetaan poistamaan laiton materiaali verkosta.

Pelastakaa Lapset ry esittää vakavan huolen lasten turvallisuuden vaarantumisesta digitaalisissa ympäristöissä, jos EU:n ehdotus uudeksi lainsäädännöksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi verkkoympäristöissä hyväksytään sellaisenaan. Näin ollen, palveluntarjoajilla ei ole enää jatkossa mahdollisuutta vapaaehtoisesti ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia alustoillaan siihen tarkoitukseen suunniteltujen digitaalisten työkalujen avulla.

Tämän toimenpiteen toteutuminen vaatisi *Pelastakaa Lapset ry:n* näkemyksen mukaan seuraavia toimia:

1. Pelastakaa Lapset ry:n Nettivihje-palvelulla tulisi olla riittävät lain suomat mahdollisuudet vihjeiden tarkistamiseen ja tiedon välittämiseen palveluntarjoajille materiaalin poistamiseksi.
2. Viranomaisilla ei ole tarvittavia resursseja kuvamateriaalin riittävän nopeaksi poistamiseksi verkosta.
3. Suomessa ei ole tapahtunut kehitystä murrosiässä olevien nuorten suojelussa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin osalta, niissä tilanteissa, joissa lasta ei ole tunnistettu.

Suojellaan Lapsia ry: n näkökulmasta teknologian valtava kehittyminen lyhyessä ajassa ovat estäneet tämän toimenpiteen toimeenpanoa ja tehneet osan toiminnasta varsin tehottomaksi.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

- *Pelastakaa Lapset ry* ylläpitää Nettivihje-palvelua, jonne kuka tahansa voi ilmoittaa, jos kohtaa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia tai seksuaaliväkivaltaan liittyvää toimintaa netissä. Pelastakaa Lapset saa vuosittain noin 3000-3500 vihjettä Nettivihje-palveluun (kts. esim. Lasten suojelu ja Nettivihje -toiminnon vuosiraportti 2021) mutta vuonna 2022 Nettivihje on vastaanottanut jo yli 30 000 vihjettä. Vuonna 2023 Pelastakaa Lasten nettivihjetyöhön lisätään resursseja.

Nettivihjettä ylläpidetään tiiviissä yhteistyössä Keskusrikospoliisin kanssa. Nettivihje arvioi kaikkien vastaanotettujen vihjeiden sisällön. Kaikki laittomaan aineistoon ja toimintaan viittaava tieto välitetään Suomen viranomaisille arviointia ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten yhdessä KRP:n kanssa sovittujen käytäntöjen mukaisesti.

Ulkomaisella palvelimella sijaitsevasta laittomaksi arvioidusta ja lasten oikeuksia loukkaavasta materiaalista välitetään tieto sen maan INHOPE-vihjepalveluverkoston kuuluvalla vihjepalvelulle, jossa laitton materiaali sijaitsee. Vihjepalvelu arvioi materiaalin kyseisen maan lainsäädännön mukaan ja välittää tietoa niin kansallisille viranomaisille kuin palveluntarjoajille, jotta materiaali saadaan poistettua mahdollisimman nopeasti netistä. Suomessa sijaitsevasta laittomasta materiaalista Pelastakaa Lapset on yhteydessä myös suoraan palveluntarjoajaan kehottaen heitä olemaan yhteydessä keskusrikospoliisiin.

- *Pelastakaa Lapset ry* seuraa tiiviisti lainsäädännön kehitystä liittyen palveluntarjoajien vastuisiin ja velvoitteisiin ja pyrkii vaikuttamaan lapsen oikeuksien toteutumiseen kansallisella ja EU-tasolla. Vaikuttamistyötä tehdään erityisesti yhteistyössä ECPAT- ja INHOPE-verkoston kanssa.
- *Suojellaan Lapsia ry:n* asiantuntijat ovat luokitelleet osana Canadian Centre for Child Protection, Project Arachnid-verkoston yli miljoona yksittäistä CSAM kuvaa ja toiminnan ansioista on lähetetty lähes 800 000 kuvanpoistopyyntöä sivustojen ylläpitäjille. Työ on ollut tehokasta ja vähentänyt konkreettisesti CSAM kuvien lapsiuhrien toistuvaa uhrin asemaan joutumista ja edistänyt toipumista.

Suojellaan Lapsia ry on myös tuottanut murrosikäisille tietoa ja jakanut tietoa koulutuksissaan. Vuoden 2023 aikana Suojellaan Lapsia ry kehittää Opetushallituksen rahoituksella materiaalia nuorille osaksi Turvallisesti Digiliikenteessä projektiaan.

Johtopäätökset (luku 11 tp 4)

- Suomessa on vahvaa järjestöjen ja viranomaisten yhteistoimintaa tämän toimenpiteen alueella.
- Kuitenkin huolta aiheuttaa se, että resurssit eivät nykyisellään riitä suojelemaan lapsia riittävästi verkossa tapahtuvalta (seksuaali) väkivallalta. Komission lainsäädäntöehdotuksen eteneminen edellyttää seuranta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 11, tp 5. /Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019</p> <p>Viranomaisilla ja ammattilaisilla on riittävä tieto ja resurssit puuttua verkkovälitteisiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Moniammatillisen viranomais- ja järjestötyön kehittämisessä ja kansallisissa ohjeistuksissa huomioidaan seuraavat ohjeistukset:</p> <ul style="list-style-type: none"> • UN Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (UN 2019) • Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment - Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers (CoE 2018). 	<p>SM/poliisi</p> <p>Poliisihallitus</p> <p>TIVI</p> <p>STM</p> <p>OPH</p> <p>OKM</p> <p>Rikosuhripäivystys</p> <p>Järjestöt, esim. Pelastakaa Lapset ry ja Suojellaan Lapsia ry</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Poliisilla ei ole Poliisihallituksen mukaan riittäviä resursseja verkkovälitteisten rikosten laaja-alaiseen torjuntaan. Verkkovälitteisten rikosten tutkinnasta on kehitetty verkkokoulutus yhdessä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Verkkovälitteisten rikosten tutkinnan osamista on kehitetty lapsirikostutkinnan verkoston kautta

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) mukaan toimenpide etenee hyvin, koska RIKUn palveluiden kautta ammattilaisten on mahdollista konsultoida, saada tietoa ja neuvoa sekä mahdollisesti koulutusta verkkovälitteisistä seksuaalirikoksista. Koulutusta tehdään resurssien mukaan, mutta konsultointia on aina mahdollista tarjota.

Pelastakaa Lapset ry on järjestänyt lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta digitaalisissa ympäristöissä koulutusta monien eri toimijoiden toimesta. Kuitenkin koulutusta tarvitaan edelleen. Pelastakaa Lapset ry tuo esiin, että Kouluterveyskyselyn (2021) mukaan

seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat lisääntyneet ja tämä näkyy erityisesti tyttöjen kohdalla, kaikissa ympäristöissä. Viranomaisten resurssit eivät ole riittäviä ja tarvitaan kaiken kaikkiaan lisää resurssia poliisille sekä paikallistasolla että Keskusrikospoliisiin.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi esituskintalain 3 luvun 11 §:n ja oikeudenkäynnissä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 a §:n ja 5 luvun 13 §:n muuttamisesta ehdotetaan lainsäädäntömuutoksia alle 18-vuotiaisiin kohdistuvien rikosten kiireellisen käsittelyn turvaamiseksi. Tämän ehdotuksen mukaan esitutkinta ja päätös syytteen nostamisesta tulisi tehdä kiireellisesti, jos seksuaalirikoksen kohteena on ollut alle 18-vuotias, eli lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsi.

Lisäksi ehdotuksen mukaan tuomioistuimessa pääkäsittely tulisi aloittaa 30 päivän kuluessa asian vireille tulosta. Tämä pääministeri Marinin hallituksen esitys on tärkeä. On ensiarvoista huomioida, että ilman riittävää resurssia esitutkintaa ei voida tehdä kiireellisesti, syytettä ei voida nostaa kiireellisesti eikä tällöin myöskään tuomioistuin voi aloittaa pääkäsittelyä annetussa määräajassa.

Myös *Suojellaan Lapsia ry:n* mukaan toimenpidettä estävät resurssien puute, ei pelkäättään poliisin vaan kaikkien lasten ja nuorten rikosprosessiin osallistuvien viranomaisten mukaan lukien mm. syyttäjät.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH:n kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu eteni suunnitellusti vuoden 2022 aikana. *OPH* on myös tehnyt yhteistyössä *KAVI:n* kanssa digitaalisen osaamisen kuvaukset, joissa on tehty myös kuvaukset turvallisesta toiminnasta digitaalisessa ympäristössä. Lisäksi *OPH* on jakanut valtion erityisavustusta lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön (grooming) vastaiseen opetustoimen henkilöstökoulutukseen ja siihen liittyvän tukimateriaalin tuottamiseen. *OPH* järjesti kolme webinaaria vuonna 2022 aiheeseen liittyen.

OKM:n myöntämällä avustuksilla on tehty toimia, joilla ehkäistään lasten ja nuorten houkuttelua ja hyväksikäyttöä monimediaalisessa maailmassa.

Rikosuhripäivystyksen peruspalveluiden lisäksi ammattilaisia koulutetaan mahdollisuuksien mukaan ja tuotetaan verkkomateriaalia. Sosiaalisen median kautta välitetään myös tietoa. Matalankynnyksen palvelut ovat myös ammattilaiset, joiden kautta konsultointi on mahdollista.

Pelastakaa Lapset ry on toteuttanut useita toimia aiheeseen liittyen:

- Lasten suojele ja Nettivihje -toiminto kouluttaa aiheesta vuosittain runsaasti mm. sosiaali-, terveys- ja opetustoimen ammattilaisia erityyppisestä seksuaaliväkivallasta ml digitaaliset ympäristöt ammatillisen osaamisen lisäämiseksi.
- Kehoni on minun -koulutuskiertue, päättyi keväällä 2021. Lasten suojele ja Nettivihje -toiminto aloitti syksyllä 2021 ammattilaisille ja opiskelijoille suunnatun koulutuskiertueen yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa. Kiertue jatkuu vuonna 2022.
- Järjestö on tehnyt kyselyn ammattilaisille siitä, millaista materiaalia lasten parissa toimivat ammattilaiset toivoisivat tukemaan omaa työtään lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi.
- *Pelastakaa Lapset ry* on mukana OPH:n rahoittamassa Selkeästi seksuaalisuudesta-hankkeessa yhteistyössä Live-säätiön, Terapiaperhosen, Metropolia AMK:n ja Autismisäätiön kanssa Hankkeen tarkoitus on kouluttaa erityistä tukea tarvitsevien nuorten kanssa toimivia ammatillisen koulutuksen ja lukion henkilöstöä seksuaalisuuden ja erityisesti netissä tapahtuvan seksuaaliväkivallan puheeksi ottamisesta.
- Lasten suojele ja Nettivihje -toiminto järjesti lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja sen ehkäisystä webinaarin lasten ja nuorten parissa toimiville ammattilaisille, viranomaisille, päättäjille sekä seksuaalirikollisten ja lapsikohtaisen seksuaalisuuden omaavien henkilöiden kanssa työskenteleville vuonna 2021.
- Vuonna 2022 on järjestetty "Suojele, älä sivuuta"-seminaari yhdessä Etelä-Suomen Avin kanssa. Seminaarissa keskityttiin lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan riskitekijöihin, lapsiin seksuaalirikosprosessissa sekä seksuaalirikoslain tuleviin muutoksiin sekä lapsille ja lapsena seksuaaliväkivaltaa kokeneille tarjolla olevaan tukeen ja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tekijöihin.
- Järjestö julkaisi vuonna 2021 Grooming lasten silmin -selvityksen ja Arkipäiväiset kuvat lapsista seksuaalisuudessa -julkaisun. Molemmista julkaisuista järjestettiin julkaisuwebinaarit.

Suojellaan Lapsia ry on osallistunut erityisasiantuntijoina sekä Euroopan Neuvoston Lanzaroten Komitean tapaamiseen, että Euroopan Unionin lainsäädännön uudistamiseen useiden konsultaatioiden kautta.

Johtopäätökset (luku 11 tp 5)

- Viranomaisten ja ammattilaisten tietoisuutta ja toimintavalmiuksia lisäävää, ohjeistukset huomioivaa koulutusta on toteutettu hyvin. Suunnitellut toimenpiteet ovat näin toteutuneet hyvin.
- Viranomaisilla ja asiantuntijoilla on perusteltu huoli resurssien riittävydestä ja toimenpiteen toimeenpano nopeasti muuttuvassa toimintakentässä edellyttää jatkuvaa työtä. Lainsäädännön uudistukset voivat osaltaan myös muuttaa toimintaympäristöä ja uudistuksen eteneminen vaatii seuranta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaali-rikoksissa (luku 12, tp 1/ Peltola ym. 2019)	STM THL Yliopistosairaalat	Vihreä
Laaditaan kansallinen ohjeistus lääkäreille lääketieteellisen haitan arvioimiseksi arvioitaessa lapselle yksilöllisesti aiheutunutta haittaa seksuaalirikoksen seurauksena.		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Asiantuntijaryhmän yhteistyössä lääkäreille suunnattu lääketieteellisen haitan arvioinnin ohjeistus lapsille yksilöllisesti seksuaalirikoksesta aiheutuneesta haitasta valmistuu kevään 2023 aikana ja sen sisältö tullaan julkaisemaan ja levittämään monikanavaisesti.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Kansallisia ohjeistuksia laativa moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä, jossa jäseniä on ollut eri yliopistosairaaloista on valmistellut ohjeistuksia vuosien 2020-2022 aikana. Kun ohjeistus on julkaistu, niin tietoa on tarkoitus levittää asiaan liittyvien tahojen kautta laajasti.

Johtopäätökset (luku 12 tp 1)

- Toimenpide on toteutunut ja kansallinen ohjeistus julkaistaan kesään 2023 mennessä.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 12, tp 2. / Peltola ym. 2019	Alueet, erikoissairaanhoido	Keltainen
Haitan arvion yhdyspintojen huomioiminen ja kehittäminen seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidon tarpeen arvion kanssa.	Yliopistosairaalat THL STM	
Nimetään valtakunnalliset vastuuhenkilöt ja vastuutaho kehittämään näitä arvioita vuoteen 2022 mennessä.		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Seksuaalirikoksista aiheutuvaa yksilöllisestä haitan arviointikäytänteitä ja hoitamalleja on alueellisesti kehitetty ja myös pilotoitu TAYS:n alueella yhteistyössä THL:n Barnahus-työn toimijoiden kanssa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Yhdyspinta ja arviointikäytänteitä arvioivaa moniammatillista ja -alaista työtä haitan arvioinneissa on tehty vuodesta 2020 lähtien usean vuoden ajan. Kehittämistoimia jatketaan osana perustyötä kansallisten ohjeistusten julkaisun jälkeen vuosina 2023-2025.

Taysin Barnahus-työssä ja lasten oikeuspyskiatrian yksiköstä käsin on koulutettu kansallisesti ja yhteistyöalueella eri toimijoita. Kansallisessa nuorisoseritiimissä ovat mukana nuorisosensitiivisen seksuaalirikostyön kehittäjät.

Johtopäätökset (luku 12 tp 2)

- Toimenpiteen toimeenpanon suhteen kehittämistyötä on tehty osana haitan arvioinnin ohjeistusten laatimista ja muuta Barnahus-työtä.
- Yhdyspintatyötä ja monialaista yhteistä työtä on tarpeen jatkaa muuttuvan toimintaympäristön tarpeet (hyvinvointialueiden aloitus vuoden 2023 alussa) ja haitan arviointia koskevan vuonna 2023 valmistuvan haitanarviointiohjeistuksen sisältö huomioiden.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 12, tp. 3. / Peltola ym. 2019</p> <p>Lisätään psykiatrian alan lääkäreiden ja psykologien koulutukseen haitan arvioinnin sisältöjä ml. oikeuspsykiatriset/oikeuspsykologiset ja juridiset näkökohdat vuoteen 2022 mennessä.</p> <p>Lääkärit: Haitan arviointi -koulutus osaksi psykiatrian alaan erikoistuvien lääkäreiden koulutusohjelmaa vuoteen 2022 mennessä.</p> <p>Lisätään psykiatrian alan haitan arvioita laativien erikoislääkäreiden täydennyskoulutusta.</p> <p>Psykologit: täydennyskoulutuksen lisääntyminen haitan arvioinnin osalta</p>	<p>Yliopistolliset sairaalat: oikeuspsykiatrian/oikeuspsykologian yksiköt</p> <p>Yliopistot</p> <p>THL</p> <p>STM</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Kirjatut toimenpiteet ovat joko toteutumassa tai toteutuneet suunnitellusti. Esimerkiksi *yliopistollisissa sairaaloissa* (KYS, TAU) lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä asioita käydään läpi lääketieteen opinnoissa. Lisäksi aiheetta käsitellään *Psyykkisen haitan arviointi ja vahingonkorvaukset* -opintojaksolla. Aiheesta on luennoitu kansallisessa koulutuksessa ja tarjottu alueellista koulutusta TAYS erikoisvastuualueella.

Koulutukset (KYS:ssa) ovat uudistumassa, mikä tuo kehittämismahdollisuuksia, mutta hidastaa yksittäisten teemojen sisällyttämistä koulutuskokonaisuuteen. Myös suositukset psyykkisen haitan arvioinnista annettavista lausunnoista on valmistumassa. Tämä antaa pohjaa lääkäreiden koulutuksille/täydennyskoulutuksille.

Toistaiseksi vähemmistöryhmien näkökulmaa ei tiettävästi tuoda haitan arvioinnin koulutuksissa esille kovinkaan vahvasti. Esimerkiksi TAU:ssa ole tiedossa, onko koulutuspakettia olemassa sateenkaariperheille.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

KYS asiantuntijoiden mukaan lausunnon sisällyttämisestä uutena EPA-kokonaisuutena osaamisperustaiseen erikoistuvien lääkäreiden koulutukseen on käyty valtakunnallista keskustelua lastenpsykiatrian erikoistumiskoulutuksen vastuuhenkilöiden kokouksissa.

THL:n koordinoiman Barnahus-työn piirissä on edistetty traumaperäisten häiriöiden seulonnan käytettävien kansainvälisten menetelmien käyttöönottoa Suomessa. THL nostaa esille, että jatkossa opintojaksoa on tarpeen edelleen markkinoida psykologeille.

Aiheeseen liittyviä julkaisuja:

- Osana Barnahus-työtä on julkaistu [Lapsirikostutinnan käsikirja](#) (Lehtinen & Rossi 2022; pdf ladattavissa [poliisi.fi](#) -verkkosivuilta)
- Väitöskirja UEF (Lahtinen 2022): Child abuse disclosure : from the perspectives of children to influencing attitudes and beliefs held by interviewers

Johtopäätökset (luku 12 tp 3)

- Toimenpiteet ovat toteutumassa tai toteutuneet suunnitellusti.
- Jatkossa koulutuksiin ja ohjeistuksiin olisi tärkeää sisällyttää näkökulma myös erityisen haavoittuviin ryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten erityiskysymyksistä.
- Sukupuolivähemmistöjen (intersukupuoliset ja transhenkilöt) kokemaa väkivaltaa ja haitan arviointi vaatii erityistä osaamista ja asiaan perehtyneisyyttä, mutta myös vammaiset ja toimintarajoitteiset, ulkomaista syntyperää olevat ja kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat ryhmiä, joiden hoidossa erityisiä tarpeita tulee ottaa huomioon.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 12, tp 4. / Peltola ym. 2019	Yliopistosairaalat (Oikeuspsykiatrian ja oikeuspsykologian yksiköt)	Keltainen
Lisätään tietoa seksuaaliväkivallan haitallisuudesta ja haitan arvioinnin perusteista sidosryhmissä järjestämällä kohdennetusti koulutusta (luennot, kurssit) edunvalvojille, poliiseille ja syyttäjille, tuomareille ja asianajajille.	OM STM THL VKST TIVI	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Yliopistosairaaloissa toimenpidettä on pystytty edistämään vaihtelevasti. OYS-lastenpsykiatrian tai OYS-Barnahus-työn toimesta ei ole pidetty toimenpiteeseen liittyviä koulutuksia. HUS:ssa (oikeuspsykologian-yksikkö) ainoastaan verkkovälitteisen seksuaaliväkivallan haitallisuudesta on laadittu yleislausunto oikeusprosessien käyttöön. KYS:ssa oikeuspsykiatrianyksikkö on taas tehnyt aktiivisesti töitä alueen toimijoiden kanssa.

Koulutuksia on järjestetty myös muissa organisaatioissa. Aihetta on käsitelty julkisen oikeusavun koulutuksessa (OM), TIV järjestämässä seksuaalirikos-kurssilla, lapsirokostutkinnan erikoiskoulutuksen osana sekä seksuaalirikosasioiden koulutuksissa (syyttäjälaitos). THL:n koordinoiman Barnahus-työn osalta Taysin asiantuntija on kouluttanut alueellisesti ja antanut konsultaatiotukea Tays-erityisvastuualueella ja lisäksi haitan arvioinnista on järjestetty yksittäinen luento kansallisessa koulutuksessa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Eri organisaatioissa toimia on edistetty ja edistetään pääasiassa kouluksilla. *KYS:ssa* lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksikkö on järjestänyt koulutusta seksuaaliväkivallan haitallisuuteen/ haitan arviointiin liittyen.

OM on järjestänyt julkisen oikeusavun henkilö henkilöstölle kaksi naiseen kohdistuvan väkivallan torjuntaan liittyvää koulutusta, missä käsiteltiin lähisuhdeväkivallan muotoja ja tunnistamista mm. seksuaaliväkivaltaa. Lisäksi *Tuomioistuinvirasto* on järjestänyt kaksipäiväisen *Seksuaalirikokset -koulutuksen* syksyllä 2021.

Syyttäjälaitoksella on suunnitteilla jatkaa asian pitämistä osana koulutusta. Myös *THL:ssä* on suunnitteilla järjestää seminaari/koulutustilaisuus ohjeiden valmistuttua. *OM:n* tavoitteena on järjestää koulutus oikeusavustajille rikoslain seksuaalirikossäännösten muuttumisesta vuonna 2023.

Johtopäätökset (luku 12 tp 4)

- Toimenpidettä on edistetty ja tullaan suunnitelmien puitteissa jatkossa edistämään pääasiassa koulutuksin.
- Työ on edistynyt pääasiassa hyvin, mutta osassa organisaatioita toimintaa ei ole toistaiseksi edistetty lainkaan tai työ on edistynyt osittain.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 12, tp. 5. / Peltola ym. 2019 Valtakunnallinen tutkimus lasten oikeusturvan toteutumisesta yksilöllisten haitan arvioiden osalta.	Korkeakoulut STM	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpidettä on edistetty opinnäytetyön kautta. *Itä-Suomen yliopistosta* on valmistunut Pro gradu -tutkimus (Lilja, 2023): ”Rikosperustaisen psyykkisen vahingon korvattavuuden arviointiin vaikuttavia tekijöitä – empiirinen oikeustutkimus lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista.” Opinnäytetyön aineistona on hovioikeuden ratkaisuja aiheesta useammasta eri hovioikeudesta.

STM:n osalta kansallista selvitystä tai tutkimusta toimenpiteen sisältöön liittyen ei ole ollut meneillään.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Tutkimustyötä jatketaan. Yllä mainittu tutkimus on käynnistetty ja aineisto kerätty.

Johtopäätökset (luku 12 tp 5)

- Tutkimus toimenpiteen sisältöön liittyvästä aiheesta on käynnistynyt, mutta ei vielä valmis.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 12, tp. 6. / Peltola ym. 2019	THL	Keltainen
Haitanarviolausuntojen auditointi ja haittojen raportointi	STM Yliopistosairaalat	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n Barnahus-työn toimijoiden mukaan varsinainen haitanarviointilausuntojen auditointi- ja haittojen raportointityö ei ole käynnistynyt, mutta aihe on ollut esillä asiantuntijakeskusteluissa.

KYS asiantuntijoiden mukaan valtakunnallista yhteistyötä toimenpiteen sisältöihin liittyen on tehty lasten oikeuspsykiatrian ja psykologian yksiköiden välillä.

Itä-Suomen yliopistosta on saatu asiantuntijatyönä sisällöllistä työnohjausta ja auditointia haitan arvio -lausuntoihin Taysin lasten oikeuspsykiatrian yksikköön.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

KYS:ssa haitanarviolausuntojen auditointi toteutetaan lasten oikeuspsykiatrian yksiköiden kesken.

Taysin lasten oikeuspsykiatrian yksikön lasten ja nuorten erikoispsykologi on auditoinut erikoissairaanhoidon lääkärien ja psykologien kanssa haitan arvio lausuntoja.

Psyykkisten traumaoireiden kartoittamiseen on pilotoitu traumaoireiden lomakekartoitusta (CATS2) *Taysin lasten oikeuspsykiatrian yksikössä* sekä somaattisille lääkäreille on järjestetty asiassa koulutusta.

Johtopäätökset (luku 12 tp 6)

- Toimenpiteen toimeenpanotyötä on edistetty jossakin määrin kansallisesti.
- Haitanarviolausuntojen auditointi ja haittojen raportointi on ollut aiheena esillä asiantuntijoiden välisissä keskusteluissa, mutta laajempi raportointityö ei vielä ole käynnistynyt.
- Traumaoireiden ja muiden stressiin liittyvien diagnoosikriteerien täyttyessä diagnoosien kirjaaminen potilaskertomuksiin on ollut käytännössä riittämätöntä tai vähäistä tilanteissa, joissa lapsi tulee tutkimuksiin epäillyn rikoksen tapahduttua. Traumaoireiden kirjaamiseen pitäisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta myöhemmin haitan arviota tehtäessä aiemmin esiintynyt oireilu tulee näkyviin ja oirekuva voidaan tarkemmin analysoida.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 12, tp 7. / Peltola ym. 2019</p> <p>Otetaan kantaa tutkimustietoon perustuen biomarkkereiden kehitykseen lääkäreille suunnatussa kansallisessa suosituksessa lääketieteellisen haitan arvioinnista vuoteen 2026 mennessä.</p> <p>Arvioidaan biomarkkereiden kansainvälistä kehitystä ja otetaan mahdolliset biomarkerit tutkimuskäyttöön lapsiin kohdistuneen seksuaaliväkivallan haittojen tieteellisessä tutkimuksessa vuoteen 2026 mennessä.</p>	<p>Yliopistosairaalat</p> <p>Yliopistot</p> <p>THL</p> <p>STM</p>	<p>Punainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:ssä työ ei ole käynnistynyt, mutta aiheesta on käyty asiantuntijoiden kesken keskustelua.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Ei ole suunniteltuja toimenpiteitä.

Johtopäätökset (luku 12 tp 7)

- Työ ei ole käynnistynyt toistaiseksi.

3.5 Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä

Luvun sisältöjen arviointityössä mukana olleet asiantuntijat: Marke Hietanen-Peltola THL, Riina Länsikallio OPH, Ulla Korpilahti THL, Marjo Malja STM, Susanna Hoikkala STM, Minna Viuhko STM, Arja Ruponen STM, Pia Suvivuo STM, Katriina Bildjuschkin THL, Anneli Portman THL, Saara Takkunen THL, Minna Ahola THL, Tupu Ruuska THL, Sari Lampela THL, Mirjam Kalland Helsingin yliopisto, Sanna Herkama UTU ja Anu Isotalo TAU.

Tähän raportin lukuun sisältyy Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmasta yhteensä 27 toimenpidettä. Luvun keskeinen ydinviesti on ohjausryhmän päätöksellä määritelty seuraavasti:

- Aikuisten tehtävä ja velvollisuus on taata lapsen turvallisuus kaikissa ympäristöissä.

Taulukko 8. Väkivallaton lapsuus 2020–2025 toimenpiteet/ Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 9, tp1./Salmivalli ym. 2019 Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa</p> <p>Arvioidaan ja seurataan seuraavia kirjauksia paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa: Miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään ja siihen puututaan sekä miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.</p>	<p>OPH</p> <p>Kunnat</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:ssa paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia ei ole arvioitu, mutta *Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi* on valmistelemassa paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien arviointia. Kysely toteutetaan alkuvuodesta 2023.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH:ssa toimenpiteen sisältöön liittyvät asiat otetaan käsittelyyn tulevaan ed. kohdassa kirjattuun alkuvuonna 2023 tehdyn arvioinnin jälkeen.

OKM:n käynnisti tammikuussa 2021 *Toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa* (ks. OKM 2021a). Poikkihallinnollisen ohjelman keinot ovat ulottuneet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemisen toimenpiteistä opettajien koulutukseen, lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen sekä turvallisen ja hyvinvointia tukevan oppimisyhteisön toteutumiseen erilaisin keinoin. Tavoitteena on varmistaa, että jokainen lapsi ja nuori saa käydä koulu turvallisesti. Taustalla ovat pääministeri Marinin hallitusohjelman kirjaukset syrjimättömyydestä ja jokaisen lapsen ja nuoren oikeudesta koskemattomuuteen sekä nollatoleranssista koulukiusaamiselle.

Osana em. toimenpideohjelmaa OKM johdolla toteutettiin lainsäädäntöhanke turvallisen opiskeluympäristön turvaamiseksi perusopetuksessa ja toisella asteella. Lakimuutoksilla täsmennettiin opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen voitaisiin puuttua tehokkaasti ja oikea-aikaisesti, sekä turvata kaikkien koulussa toimivien turvallinen arki. Muutokset vahvistavat lapsen ja nuoren oikeutta käydä koulua ja opiskella turvallisessa ympäristössä antaen nykyistä parempia työkaluja kouluille ja oppilaitoksille puuttua kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään. Lakimuutokset tulivat voimaan 1.8.2022.

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaiseen työn edistämiseksi esiopetuksen, koulujen ja oppilaitosten henkilöstöllä on vuonna 2022 käytössään nykyistä tehokkaampia keinoja puuttua. Useisiin opetussuunnitelman perusteisiin ja OPH:n määräyksiin on tehty täsmennyksiä, joiden tavoitteena on turvata kaikille oppilaille ja opiskelijoille sekä henkilöstölle turvallinen oppimisympäristö. OPH on julkaissut lähivuosina runsaasti erilaista materiaalia. (ks.lisätietoa OPH uutinen 18.5. 2022d)

OPH julkaisi alkuvuodesta 2023 lasten ja nuorten kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyyn, niiden tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen tehdyn verkkosivustokokonaisuuden ja uudet materiaalit. (ks.[Ei kaikelle väkivallalle! -sivusto OPH 2023a](#)). Osana lapsistrategian ja OKM:n koordinoimaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn -toimenpideohjelmaa laadittu sivusto ja materiaalit on tarkoitettu kasvatuksen ja koulutuksen ammattilaisten, kuten opettajien ja rehtoreiden, sekä huoltajien, oppilaiden ja opiskelijoiden käyttöön.

Johtopäätökset (Luku 9 tp 1)

- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on päivitetty ja tulivat voimaan 1.8.2022. Kiusaaminen, väkivalta ja häirintä esitetään liitettäväksi osaksi toiminnan arviointia.
- Karvin alkuvuodesta 2023 toteuttama kertaluonteinen arviointi tuottaa tietoa paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämisen prosesseista, erityisesti inklusion ja erityisen tuen näkökulmista. Kyseinen arviointi ei kuitenkaan tuota tarkempaa tietoa lasten turvataitokasvatuksesta tai kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastaisesta työstä. Tietoa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän arvioinnista osana toimintaa tulee kerätä tulevina vuosina.
- Jatkuvaa seurantatietoa paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista ja niiden toteutumista tarvitaan.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 9, tp 2/ Salmivalli ym. 2019	OPH	Keltainen
Varhaiskasvatuksen järjestäjille, palveluntuottajille ja henkilöstölle kehitetään tukimateriaalia väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn, puuttumisen ja seurannan sisältävän paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen	Kunnat Järjestöt, esim. Folkhälsan ja MLL	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:ssa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyyn verkkosivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu on edennyt suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Sivustolla huomioidaan eri kasvatuksen ja koulutuksen sektorit, kuten myös varhaiskasvatus, ja alan ammattilaiset ja huoltajat.

Lisäksi järjestöt kuten Folkhälsan, MLL ja Suojellaan Lapsia ry ovat edistäneet toimeenpanoa osana omaa toimintaansa. Järjestöissä toimenpiteen toteutumista on osittain estäneet resurssien puutteet (MLL). (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset)

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH:n johdolla on kehitetty varhaiskasvatuksen järjestäjille, palveluntuottajille ja henkilöstölle kohdennettua kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyyn, puuttumisen ja seurannan ohjeita ja materiaalia.

OPH:n verkkosivuilla on julkaistu (24.8.2022) [10 lyhytvideon tuotanto \(OPH 2022b\)](#). Video 1 on suunnattu varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä rehtoreille ja johtajille. Videot 2 ja 3 kertovat kiusaamisilmiöstä, sen tunnistamisesta, siihen puuttumisesta ja ehkäisystä myös varhaiskasvatuksessa. Video 4 keskittyy vuorovaikutustaitojen harjoitteluun ja väkivallan ehkäisyyn varhaislapsuudessa. [Oph.fi](#) -sivustolle sijoittuva sivustokokonaisuus julkistetaan 26.1.2023.

Järjestöissä on edistetty toimintaa ja merkityksellistä työtä on tehty esimerkiksi Koulurauha-ohjelmassa. Ohessa esimerkkejä järjestöissä tehdystä työstä:

- *Folkhälsan* on edistänyt toimintaa valtakunnallisten Koulu- ja päiväkotirauha ohjelmien avulla. Folkhälsan on tarjonnut varhaiskasvatuksen henkilökunnalle materiaalia ja koulutusta sekä julkaissut [Kaveritaidot-käsikirjan](#) (Laaksonen & Repo 2017), jossa on tietoa ja harjoituksia lasten vuorovaikutustaitojen vahvistamiseksi, toimivan ryhmän luomiseksi ja kiusaamisen ehkäisemiseksi. Lisäksi Folkhälsan on järjestänyt/järjestää kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään liittyvistä aiheista koulutusta ruotsinkielisille varhaiskasvattajille ja koulun henkilökunnalle.
- *MLL* on järjestänyt vuosittain kiusaamisen ehkäisyn koulutusta varhaiskasvattajille osana Koulurauhaohjelmaa. Resurssia ei kuitenkaan ole ollut erillisen tukimateriaalien laatimiseen.
- *Pelastakaa Lapset ry:llä* on tammikuussa 2023 alkanut kaksivuotinen EU-rahoitteinen neljän Euroopan maan (Islanti, Albania, Bosnia-Hertsegovina ja Kreikka) yhteistyöhanke ”CSAPE 2022-2024”, jonka koordinaattorina Pelastakaa Lapset toimii. Hankkeessa tuotetaan varhaiskasvatuksen ammattilaisille koulutuspaketti seksuaalikasvatuksesta ja kehitetään konkreettista opetusmateriaalia seksuaalikasvatuksen tueksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaisia koulutetaan seksuaalikasvatuksesta ja materiaalin käytöstä Suomessa ja kansainvälisesti.
- *Suojellaan Lapsia ry* on tuottanut Varhain on Parhain -mallin osana Turvallisesti Digiliikenteessä hanketta, johon sisältyy StopSlowGO-materiaaleja sekä koulutuksia lasten digiturvataitojen edistämiseksi. Tarkemmat tiedot Turvallisesti Digiliikenteessä projektista on löydettävissä projektin loppuraportista (Suojellaan Lapsia ry 2022).

Johtopäätökset (Luku 9 tp 2)

- Varhaiskasvatuksen järjestäjille, palveluntuottajille ja henkilöstölle tulee olla tukea työhön ja johtamiseen.
- Tukimateriaalia väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyn, puuttumisen ja seurannan sisältävän paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen on tehty useiden eri toimijoiden kautta
- Lisämateriaalia tarvitaan tietyiltä osin vielä kohdennetusti (esim. erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret).

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 9, tp 3. /Salmivalli ym. 2019 Käynnistetään tutkimus- ja kehittämishanke varhaiskasvatuksessa lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseksi.	OKM	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OKM:n rahoittama TUIKKU – tunnetaitoja ja osallisuutta varhaiskasvatuksessa -hanke on edennyt hyvin. Hankkeessa (2021-2022) kehitetään tutkimusnäyttöön perustuva toimintamalli ja henkilöstön koulutuskokonaisuus lasten tunnetaitojen ja osallisuuden vahvistamiseen ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Hankkeen toteuttaa Jyväskylän yliopisto. (OKM 2021b.)

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

TUIKKU- hankkeessa on toteutettu 12 kunnan pilotti. Vuonna 2023 hanke laajenee useampaan kuntaan.

Johtopäätökset (Luku 9 tp 3)

- Vuonna 2021 käynnistynyt OKM:n rahoittama TUIKKU-hanke on edistänyt varhaiskasvatuksessa tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja osallisuuden edistämiseen sekä kiusaamisen ehkäisyyn asetettun toimenpiteen toimeenpanoa hyvin
- Työtapa on laajenemassa vuonna 2023 kansallisella tasolla.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 9, tp 4. /Salmivalli ym. 2019	THL	Vihreä
Kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän uhan ja kokemusten (ml. verkkovälitteinen väkivalta ja seurustelusuhde- ja katuväkivalta) puheeksi otto varmistetaan kaikissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen asiakaskontakteissa.	OPH Kunnat Järjestöt, esim. Aseman Lapset ry, ETKL ja Folkhälsan STM	
Kehitetään tähän sopivia työkäytänteitä ja työkaluja sekä tarjotaan koulutusta ja ohjausta		
Huomioidaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret puheeksi oton varmistamisessa sekä työkalujen, koulutusten ja ohjauksen kehittämisessä.		

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:ssä toimenpiteen toimeenpanoa on edistetty erityisesti luomalla sote-alan ja opiskeluhuollon toimijoille työkäytänteitä ja työkalua sekä tarjoamalla koulutusta ja materiaalia ammattilaisten tueksi (ks. alla olevat kirjaukset käytännön toimista).

OPH:n Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu etenee suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Sivustolla huomioidaan eri kasvatuksen ja koulutuksen sektorit, kuten myös varhaiskasvatus, ja alan ammattilaiset ja huoltajat. (ks. alla olevat kirjaukset).

Lisäksi *järjestöt* kuten ETKL, Folkhälsan ja Suojellaan Lapsia ry edistävät toimeenpanoa osana omaa toimintaansa (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL on ollut mukana yhteistyökumppanina *OPH:n* kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastaisen sivuston kehittämisessä. *THL* on osallistunut tähän olemalla mukana esimerkiksi teemaa opiskeluhuoltopalveluajakokulmasta avaavien videoiden tekemisessä. *THL* on

tehnyt Tiedä ja toimi kortit tyttöjen sukuelinten silpomisen estämisestä koulu- ja opiskeluterveyden huollossa (THL 2021c) ja Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisesta opiskeluhuoltopalveluissa (THL 2022i).

Lisäksi THL on pitänyt vuonna 2022 kaksi webinaaria: *Opiskeluhuoltopalvelujen rooli lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä – toimintamahdollisuudet tutuiksi!*: ks. [webinaaritalenne](#) (THL 2022m, Youtube) ja *Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen opiskeluhuoltopalveluissa* -webinaari syyskuussa 2022.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille ja kaikille asiasta kiinnostuneille on saatavilla lisätietoa väkivallan ehkäisystä, tunnistamisesta ja puuttumisesta ml. työkaluja Duodecim Terveystieteen NEUKO-tietokannan artikkelista (Korpilahti ym. 2021). Nk. laajojen terveystarkastusten esitietolomakkeisiin (perusopetuksen 1., 5 ja 8lk oppilaat ja huoltajat) sisältyy kysymys väkivallasta, johon voidaan tarkastuksessa tarvittaessa palata.

OPH on julkaissut [ohjeet](#) (OPH 2022a) ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille seksuaalisen häirinnän ehkäsemiseksi ja siihen puuttumiseksi (24.5.2022). Esite käsittelee seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, niiden määrittelyä, lainsäädäntöä ja ehkäisyä. Esitteessä annetaan nuorille ohjeita suojautua häirinnältä ja väkivallalta, sekä ohjeita toimia, kun kokee seksuaalista häirintää tai väkivaltaa, tapahtuu se sitten verkossa, julkisissa tiloissa tai kotona. Esite sisältää myös ohjeita toimista tekijän näkökulmasta.

Lisäksi OPH on julkaissut [lyhytvideotuotannon](#) (OPH 2022b) ja esimerkiksi lyhyt videotuotannolla II annetaan ohjeita opiskeluhuollon ammattilaisille kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan puheeksiottamiseen.

Järjestöissä tehdään merkittävää työtä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan puheeksioton, koulutuksien ja työkalujen kehittämisen näkökulmasta. Ohessa esimerkkejä tehdystä työstä:

- ETKL on tehnyt Turva10 puheeksioton työvälineen käytön edistäminen koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen asiakaskontakteissa ja luonut kehittämistyön materiaalia Nuoret väkivaltaa vastaan -hankkeessa.
- *Folkhälsan* koordinoi yhdessä MLL:n kanssa vertaistukikonseptia, jonka tarkoituksena on luoda yhteisöllistä, turvallista ja miellyttävää kouluympäristöä. Konseptin tutorointia, verkostoitumistapaamisia ja materiaalia on tarjottu ystäväopiskelijoille ja tutorohjaajille ruotsinkielisissä kouluissa Suomessa. Myös (P)ACE ja toivo – luentoja tarjotaan aktiivisesti oppilashuollon työntekijöille, jota pilotoidaan pienimuotoisesti oppilashuollon kontekstissa.

- *MLL* tarjoaa yli 12-vuotiaille nuorille kiusaamisen jälkihoitoa Selviytyjät -ryhmissä verkossa ja paikallisesti. Toiminnan on määrä jatkaa vuonna 2023, mikäli saadaan jatkorahoitusta.
- *Pelastakaa Lapset ry:n* tammikuussa 2023 alkaneessa CSAPE-hankkeessa on tarkoitus lisätä nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten (ml. oppilashuollon henkilöstö, nuorisopsykologit) tietoisuutta nuoren lapsikohteisista seksuaalisista ajatuksista ja madaltaa ammattilaisen puheeksioton kynnystä seksuaalisuudesta ja nuoren seksuaalisesta kiinnostuksesta lapsia kohtaan.
- *Suojellaan Lapsia ry* on ollut mukana aiheeseen liittyvien julkaisujen tuottamisessa. Esimerkkinä tästä OPH:n vuonna 2022 tuottama video (Youtube) ”Tunnetko vastuusi - Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan tunnistaminen ja niihin puuttuminen kuuluu jokaiselle aikuiselle”. (OPH 2022c)

Toimeenpano vuosina 2023-2025/seurusteluhdeväkivalta, ks. tarkemmin luku 4.3/
Uudet avaukset

Kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa työssään käsittelevien ja puheeksiottavien opiskelu- huollon toimijoiden tietoisuutta seurusteluväkivaltailmiöstä lisätään esimerkiksi relevanttien organisaatioiden asiaa käsittelevien verkkosivujen ja -koulujen avulla. Tarvittavilta osin olemassa oleviin kokonaisuuksiin lisätään ilmiötä koskevaa sisältöä ja tehdään linkityksiä olemassa oleviin tietolähteisiin kuten esimerkiksi tähän raporttiin ja THL:n Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa -verkkokouluun.

Pelastakaa Lapset ry lisää lasten ja nuorten tietoisuutta seurustelusuhteessa tapahtuvasta seksuaaliväkivallasta OM:n rahoittamassa hankkeessa tuottamalla lapsille ja nuorille suunnatun somevideon. Videossa käsitellään seurustelusuhteessa tapahtuvaa seksuaaliväkivaltaa, sekä ohjataan ilmoittamaan tapahtuneesta ja hakeutumaan avun piiriin.

Toimeenpano vuosina 2023-2025/Alaikäisten katuväkivalta, ks. tarkemmin luku 4.4/
Uudet avaukset

Aseman Lapset ry:llä on useita erityyppisiä toimintamuotoja lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseen ja katuväkivallan ennaltaehkäisyyn ja varhaisen tunnistamisen puitteissa. Esimerkiksi Walkers-toiminta on järjestön kehittämä yhdessä eri toimijoiden kanssa toteutettu nuorisotyön muoto, joka perustuu vapaaehtoisten aikuisten alle 18-vuotiaille nuorille antamaan aikaan ja läsnäoloon. Julkisiin tiloihin kuten kauppakeskuksiin ja kulkuväylien risteyskohtiin jalkautuvassa löytävässä työssä nuorisotyöntekijät ovat nuorten saatavilla ja puuttuvat tarvittaessa myös riskitilanteisiin. Järjestön työstä ja toimintamuodoista [lisätietoa verkkosivuilta](#) (Aseman Lapset ry 2020b).

Helsinki Missio tarjoaa 12–29-vuotiaille useita maksuttomia palveluja ja järjestö koordinoi myös esim. yhteisöllisyyttä lisäävää ja yksinäisyyttä vähentävää School to Belong -ohjelmaa. Palveluissa on mahdollista keskustella ammattilaisten ja koulutettujen vapaaehtoisten kasvatusten tai etäyhteyksin, tavata ryhmässä tai kahden kesken (esim. keskustelu- ja kriisiapu, tukihenkilötoiminta, erityyppiset keskusteluryhmät). Järjestö on tuottanut myös erilaisia mielenterveyttä edistäviä materiaaleja. Ks. [lisätietoa kotisivuilta](#) (Helsinki Missio 2022.) Järjestö koordinoi myös nuorten ja myös aikuisten rikostorjuntaan ja katuväkivaltaan keskittyvää Aggredityötä.

Johtopäätökset (Luku 9 tp 4)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin eri toimijoiden yhteistyönä. Puheeksioton varmistamiseksi ja edistämiseksi THL ja OPH ovat luoneet opiskeluhuollon ja sotealan toimijoille työkäytänteitä, ja työkaluja sekä tarjonneet koulutusta ja materiaalia ammattilaisten tueksi (esim. OPH:n Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn verkkosivusto ja ohjeet)
- Järjestöt kuten ETKL, Folkhälsan ja Suojellaan Lapsia ry ovat tuottaneet materiaaleja ja edistäneet toimenpiteen toimeenpanoa osana omaa toimintaansa.
- Suunnitelman väliarvioinnissa uusina avauksina suunnitelmasisältöihin tähän toimenpiteen osuuteen liitettyjä ilmiöitä (seurustelusuhdeväkivalta, katuväkivalta) edistetään em. kuvatulla ja erikseen sovitulla muilla mahdollisilla tavoilla vuosien 2023-2025 aikana.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 9, tp 6. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Urheiluseurojen ja muuta ohjattua liikuntaharrastustoimintaa järjestävien tahojen tulee ottaa systemaattisesti käyttöön ohjeet loukkaavan kohtelun, kiusaamisen ja häirinnän vastaiseen työhön.</p> <p>Ohjeet sisältävät esim. ohjaajien ja valmentajien kouluttamisen tunnistamaan kiusaamiseen, häirintään ja ulkopuolelle jättämiseen liittyviä tilanteita harrastusympäristöissä, sekä ikätasoisien puuttumisen näihin tilanteisiin.</p>	<p>OKM</p> <p>Olympiakomitea</p> <p>Suomen Valmentajat</p> <p>Lajiliitot, urheiluseurat</p> <p>Järjestöt esim. Väestöliitto, Folkhälsan, Pelastakaa Lapset ry, Ihmisoikeusliitto, Suojellaan Lapsia ry ja MLL</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpide on edistynyt monilta osin suunnitelmien mukaan. Toimintaa on edistetty kansallisesti ja toimenpiteen edistämiseksi on tehty laajamittaista työtä eri toimijoiden välillä.

Toimenpiteen toimeenpanoa ovat edistäneet OKM:n vuonna 2022 rahoittama *Et ole yksin* -palvelu, vastuullisuuskriteeristö liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustuksessa (terveellinen ja turvallinen toimintaympäristö sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat), *Olympiakomitean* vastuullisuusohjelma ja *urheiluseurojen* laatuohjelma (Tähtiseuraohjelma). Vaikka toimenpide on edennyt, Olympiakomitea ja Suomen valmentajat painottavat, että tekemistä on vielä paljon jäljellä ja jatkotyötä tarvitaan, että hyvät toimintatavat tulevat laajemmin käyttöön kansallisella tasolla ja myös eri urheiluseuroissa.

Eri yhdistykset ja järjestöt, kuten Suomen valmentajat, MLL, Pelastakaa Lapset ry, Suojellaan Lapsia ry ja Ihmisoikeusliitto ovat edistäneet toimenpiteen toimeenpanoa osana omaa toimintaansa (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Eri organisaatioissa on toimintaa niin epäasiallisen käytöksen torjumiseksi, käytökseen puutumiseksi kuin tilanteen seuraamiseksi. Toimintaa edistetään muun muassa prosessien kehittämisen, ohjeistuksien, koulutusten, kampanjoiden, tapahtumien ja materiaalien avulla.

Olympiakomitean Tähtiseura-ohjelmassa huomioidaan laatutekijänä epäasiallisen käytöksen torjumisen teema ja ohjelmissa seurataan kiusaamisen tai muun epäasiallisen käytöksen esiintymistä palautekyselyillä. Koulutusta tuotetaan ohjaajille *Vastuullinen valmentaja* -verkkokoulutuksella ja kokonaisvaltaisen mielen hyvinvoinnin edistämiseksi *Nuori Mieli urheilussa* -hankkeessa. Lisäksi Olympiakomitea markkinoi seuroille Väestöliiton koordinoimaa *Et ole yksin* -palvelua.

Suomen Valmentajat ry on aktiivisesti mukana erilaisissa verkostoissa tuomassa valmentajien näkökulmia toimenpiteisiin ja viestimässä toimenpiteitä valmentajille (mm. Väestöliiton koordinoima *Et ole yksin* -palvelu). Suomen Valmentajat on tehnyt tiivistelmän ohjeesta seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseksi (ks. Suomen Valmentajat ry 2020). Lisäksi Suomen Valmentajat on ollut partnerina Erasmus+ -rahoitteisessa *Fair Coaching* -hankkeessa vuosina 2020-2022, jonka tavoitteena on edistää valmentajien arvostusta ja urheilun arvoja ja taistella häirintää, väkivaltaa ja muuta epäasiallista käytöstä vastaan. Osana tätä hanketta järjestettiin *Nuoret valmentajat – tulevaisuuden tekijät* -tapahtuma syyskuussa 2022, jossa keskeisinä teemoina olivat epäasialliseen käytökseen puuttuminen ja siitä raportointi.

Järjestöissä tehdään merkittävää loukkaavaa kohtelua, kiusaamista ja häirintää ennaltaehkäisevää ja niiden tunnistamista sekä puuttumista edistävää työtä. Esimerkkejä järjestöissä tehdystä työstä:

- Väestöliitto ylläpitää *Et ole yksin -palvelua*, jossa yhteistyössä laajan toimijajoukon kanssa edistetään jokaisen lapsen ja nuoren oikeutta nauttia urheilusta turvallisesti sekä tulla kohdelluksi yhdenvertaisesti ja kunnioitettavasti. Palveluun voivat ottaa eri kanavia pitkin yhteyttä niin urheilijat, heidän vanhempansa tai huoltajansa, valmentajat, sekä urheiluseurojen tai lajiliittojen työntekijät ja vapaaehtoiset. (Väestöliitto 2019.)
- *Folkhälsan* on tuottanut materiaalia urheiluseuroille kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen (Reilusti urheiluryhmässä – Turvallista urheilua kaikille 2021-2022). Lisäksi Folkhälsan tarjoaa koulutusta ja kuvamateriaalia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksiin. Näistä esimerkkeinä ”Kaikki mukaan oikeasti” ja ”Tänk om!” -kuva/video-materiaalit. (folkhalsan.fi/allamed, Folkhälsan 2023a).

- *MLL:n* nettisivuilla on aiheesta verkkovalmennus sekä materiaalia valmentajille.
- *Pelastakaa Lapset ry* on ollut mukana Ihmisoikeusliiton *Älä riko urheilua* –kampanjassa, jossa nostetaan esiin lapsen oikeuksiin liittyviä ihmisoikeusongelmia urheilussa ja edistetään jokaisen mahdollisuutta turvalliseen urheiluun. Pelastakaa Lapset ry tekee yhteistyötä myös Väestöliiton koordinoiman *Et ole yksin* –palvelun kanssa muun muassa kouluttamalla lajiliittoja ja urheiluseuroja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemisestä ja torjumisesta urheilussa.
- *Suojellaan Lapsia ry* on tehnyt yhteistyötä mm. *Suomen Partiolaisten* kanssa. Järjestössä on kehitteillä materiaalin tuottaminen seksuaaliväkivallan vastaiseen työhön vuoden 2023 aikana.
- *Ihmisoikeusliiton* koordinoima *Älä riko urheilua -kampanja* on osa liiton työtä urheilun ihmisoikeuskysymyksissä. Kampanjassa tuodaan monikanavaisesti esille urheilun ihmisoikeuskysymyksiä Suomessa. Kampanjan viesti on, että ihmisoikeudet kuuluvat urheilun ytimeen. Ihmisoikeussopimukseen ml. YK:n lapsen oikeuksien sopimus liittyviä ongelmia on sekä urheilun rakenteissa että tavallisissa arjen tilanteissa myös lasten ja nuorten toiminnan parissa. Lisätietoa kampanjasta [liiton verkkosivuilta](#) (Ihmisoikeusliitto 2023).

Johtopäätökset (Luku 9 tp 6)

- Urheiluseurojen ja muuta ohjattua liikuntaharrastustoimintaa järjestävien tahojen systemaattista loukkaavan kohtelun, kiusaamisen ja häirinnän vastaista työtä ja siihen suunnatun materiaalien ja ohjeistusten käyttöönottoa on tuettu monitoimijaisesti eri keinoin.
- Vaikka toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin, niin jatkotyötä ml. rahoituskanavat tarvitaan, että hyvät toimintatavat tulevat systemaattisesti ja vielä laajemmin käyttöön kansallisella tasolla ja myös eri urheiluseuroissa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 9, tp 7. /Salmivalli ym. 2019	OPH	Keltainen
Kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän esiintymistä koulujen liikunnanopetuksessa ja koulujen aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä ohjatussa urheilu – ja liikuntaharrastustoiminnassa kartoitetaan säännöllisesti valtakunnallisilla tutkimuksilla, jotta voidaan arvioida toimenpiteiden vaikutuksia.	THL Yliopistot ja tutkimuslaitokset Olympiakomitea Lajiliitot Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK) Järjestöt	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:n organisoimaa säännöllistä tutkimusta tai kartoitusta, kiusaamisen tai seksuaalisen häirinnän esiintymisestä, koskien koulujen liikunnanopetusta tai aamu- tai iltapäivätoimintaa, ei ole tehty. Koronapandemian aikana ja Venäjän Ukrainaan vuonna 2022 kohdistuneen hyökkäyksen tutkimusten ja erilaisten selvitysten tekemistä kouluihin on rajoitettu lisäkuormituksen välttämiseksi.

Oppilaiden kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän kokemuksista, niin koulussa kuin vapaa-ajallakin, tulee yleistä tietoa määräväuosin *THL:n* toteuttamasta Kouluterveyskyselystä. Eri aineiden opetussisältöihin liittyen kyselystä ei saada eriteltyä tietoa.

Urheiluseuroissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa toimenpiteen toimeenpano on edistynyt. Urheilussa esiintyvän kiusaamisen tai seksuaalisen häirinnän tapausten tutkimisesta päävastuu on Suomen urheilun eettisellä keskuksella (*SUEK*). Keskus julkaisi seurantaselvityksen urheilussa esiintyvistä häirinnästä loppuvuodesta 2022 (ks. *SUEK* 2022).

Olympiakomitea ja SUEK tekevät tiiviisti yhteistyötä kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisyn, tunnistamisen ja puuttumisen osalta. *Olympiakomitea* seuraa kiusaamisen ja häirinnän tilannetta myös Tähtiseura-ohjelman kautta.

Lisäksi *järjestöissä* edistetään toimenpiteen toteutumista (ks. tarkemmin ed.toimenpiteen kirjaukset).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Olympiakomitea toteuttaa vuosittain koontiraportit palautekyselyn tuloksista. Käytössä oleva aineisto on kattava. *Olympiakomitea* jatkaa tiivistä yhteistyötä SUEKin kanssa.

Järjestöissä (esim. MLL, Väestöliitto, Folkhälsan, Ihmisoikeusliitto, Pelastakaa Lapset ry, Suojellaan Lapsia ry) tehdään ja jatketaan merkittävää työtä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan puheeksioton, koulutuksien ja työkalujen kehittämisen näkökulmasta. Työn laajuus vuosina 2023-2025 on kytköksissä työlle myönnettävästä rahoituspohjasta. (ks. aiempien toimenpiteiden kirjaukset)

Johtopäätökset (Luku 9 tp 7)

- Lasten ja nuorten ohjatussa urheiluseuratoiminnassa ja ohjatussa liikuntaharrastustoiminnassa toimenpiteen toimeenpano on edistynyt. Esimerkiksi SUEK julkaisi vuonna 2022 seurantaselvityksen eri-ikäisten urheilussa esiintyvistä häirinnästä. *Olympiakomitea* ja SUEK yhdessä eri toimijoiden kanssa seuraavat ja arvioivat tilannetta sekä ryhtyvät tulosten perusteella tarvittaviin toimiin. Järjestöjen työn kautta asiaa edistetään eri tavoin.
- Oppilaiden kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän kokemuksista, niin koulussa kuin vapaa-ajallakin, tulee yleistä tietoa määrävuosin THL:n toteuttamasta Kouluterveyskyselystä. Kohdennettua tietoa esimerkiksi liikuntatunneilla tai muiden aineiden opetussisältöihin tai urheiluharrastuksiin liittyen kyselystä ei saada eriteltyä tietoa.
- Säännöllistä tutkimusta tai kartoitusta kiusaamisen tai seksuaalisen häirinnän esiintymisestä koulujen liikunnanopetuksessa tai aamu- tai iltapäivätoiminnassa ei ole tehty.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 9, tp 8. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Arvioidaan lasten ja nuorten sosioemotionaalisen kehityksen edistämiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa tarkoitettujen työmenetelmien näytön astetta.</p>	<p>Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi</p> <p>Kasvun tuki -tietolähde/Itla</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Karvi on arvioinut lasten ja nuorten kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumisen työmenetelmiä perusopetuksessa ja tuottanut tietoa menetelmien merkityksestä ja menetelmien toimivista käytännöistä ja kehittämiskehteistä ammattilaisille ja/tai päätöksentekijöille (ks. [Rumpu ym. 2022](#)). Kasvun tuki tietolähde/Itla on julkaissut kiusaamisen vastaisen Kiva-Koulu -toimenpideohjelman arvioinnin vuonna 2020 (Kasvun tuki/Itla 2022).

Karvi vastaa varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen kansallisesta arvioinnista varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen saakka. *Itlan Kasvun tuki -tietolähteen* työssä tarkoituksena on edistää kansallisesti ammattilaisten ja päätöksentekijöiden ymmärrystä tutkimusnäyttöön perustuvien ja hyviksi todettujen varhaisen vaiheen työmenetelmien merkityksestä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Karvi toteutti kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arvioinnin vuosina 2021–2022. Arviointi kohdistui perusopetuksessa käytössä olevien kiusaamisen vastaisten menetelmien käytettävyyteen, juurrutettavuuteen ja tuloksellisuuteen. Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi toteutettiin ensimmäistä kertaa ja sen avulla pyritään vahvistamaan tutkimusperustaisten ja näyttöön perustuvien toimintamallien käyttöä kouluissa.

Karvin koordinoima ja julkaisema arviointi tuotti tietoa eri menetelmien hyvistä käytännöistä ja toimintatavoista sekä toi esiin niitä kohtia, joihin tulisi kiinnittää huomiota, jotta menetelmä toimisi toivotulla tavalla. Arviointi tuotti kansallisella tasolla tietoa oppimisen ja kouluhyvinvoinnin kehittämiseen, koulujen henkilöstölle oman toiminnan tueksi sekä menetelmiä koordinoiville taholle toimintansa kehittämiseksi.

Karvin toteuttaman arvioinnin tuloksia on esitelty useissa tilaisuuksissa sekä erilaisissa julkaisuissa vuonna 2022. Osa julkaisuista ilmestyy vuoden 2023 puolella.

Lisäksi *Karvi* on tehnyt OKM:lle ehdotuksen jatkaa vastaavanlaista arviointia myös varhaiskasvatuksessa.

Kasvun tuki -tietolähteen/Itla tieteellinen toimitus on arvioinut KiVa Koulu -toimenpideohjelman ja se julkaistiin kasvuntuki.fi -verkkosivustolla vuonna 2020 (*Kasvun tuki/Itla* 2023). Menetelmä sai arvioinnissa vahvan vaikuttavuusnäytön.

Johtopäätökset (Luku 9 tp 8)

- Tietoa lasten ja nuorten sosioemotionaalisen kehityksen edistämiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn perusopetuksessa tarkoitettujen työmenetelmien merkityksestä ja toimivista käytänteistä sekä kehittämiskohteista on toteutettu vuosina 2020-2022 aikana ammattilaisille ja/tai päätöksentekijöille.
- Arviointi- ja kehittämistyötä on tarkoitus jatkaa kansallisella tasolla myös muilla kasvatuksen ja koulutuksen osuuksilla kuten varhaiskasvatus tulevina vuosina.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 9, tp 9. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Tehdään tutkimus implementoinnin tuen merkityksestä väkivaltaa, kiusaamista ja/ tai häirintää oppilaitoksissa ehkäisevien toimien ml. jo käytössä olevien toimenpideohjelmien toteuttamiselle ja sitä kautta saavutetuille tuloksille (esim. kiusaamisen vähenemiselle).</p>	<p>INVEST-lippulaivahanke/Turun yliopisto psykologian ryhmä</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Turun yliopistossa toimivassa tutkimuskeskuksessa ja lippulaivassa INVEST:ssä on meneillään laajoja väkivaltaan, kiusaamiseen ja/tai häirintään liittyviä tutkimushankkeita (ks. tarkemmin alla oleva kuvaus).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Turun yliopiston IMPRES-tutkimushanke on käynnistynyt syksyllä 2021 (ks. [UTU 2023b hankesivut](#)). Hankkeen tavoitteena on selvittää, missä määrin koulujen henkilökunnalle tarjottavan mentoroinnin ja koulutuksen avulla voidaan vaikuttaa siihen, miten koulut toimeenpanevat kiusaamisen vastaista ohjelmaa (määrä, laatu ja ohjelmauskollisuus) ja missä määrin tällä on vaikutusta oppilaiden raportoimaan kiusaamiseen.

Tutkimus noudattaa koe-kontrolliasetelmaa. Mukana on 24 KivaKoulu -ohjelmassa mukana olevaa peruskoulua eri puolelta Suomea. Kokeilukouluille tarjotaan lukuvuonna 2022-2023 tukea KiVa-ohjelman toimeenpanoon. Molempia ryhmiä seurataan kevääseen 2024 saakka. Tutkimus on monimenetelmäinen ja siinä tutkitaan annetun tuen vaikuttavuutta, kustannusvaikuttavuutta ja mukana olevien opettajien kokemuksia haastatteleamalla.

CHALLENGE-tutkimushankkeessa/UTU (ks. [hankesivut UTU 2023c](#)) selvitetään, miksi kiusaamisen vastaiset interventiot toisinaan eivät tehoa ja mitkä tekijät selittävät haastavia kiusaamistilanteita. Tutkimuksen pohjalta luodaan räätälöityjä toimintamalleja puuttua kiusaamiseen. Hankkeeseen kuuluu useita kokonaisuuksia, joissa tutkitaan esimerkiksi kiusaamistapausten selviämistä, kiusaamisen ja hyvinvoinnin välisiä kytköksiä, kohdennettujen interventioiden vaikuttavuutta sekä molekyyli-genetiikan roolia interventioiden vaikuttavuuteen liittyen. Hankkeen aineistonkeruu päättyy vuoden 2022 lopussa. Ensimmäisiä tuloksia on jo julkaistu (esim. Johander ym. 2022).

Kiusaamista tutkitaan em. hankkeiden ulkopuolella Turun yliopistossa. Tutkimusaiheita ovat olleet esimerkiksi kiusaamisen vastaisten ohjelmien toteuttaminen (Herkama ym. 2022, Johander ym. 2021, Sainio ym. 2020), kiusatun puolustaminen (Malamut ym. 2021, 2022) ja kiusattujen hyvinvointi interventioiden yhteydessä (Garandeau ym. 2019, Pan ym. 2021).

Johtopäätökset (Luku 9 tp 9)

- Turun yliopistossa toimivassa tutkimuskeskuksessa ja lippulaivassa INVEST/psykologian ryhmässä tehtävä tutkimus liittyy kiinteästi asetettuun toimenpiteeseen implementoinnin tuen merkityksestä kiusaamisen vastaisessa työssä. Työn kautta tuotetaan tutkimustietoa laaja-alaisesti. Lisäksi tutkimustoiminta tuottaa useita käytännön toimintamalleja ja työkaluja. Tutkimustulosten jalkauttaminen ja vakiinnuttaminen osaksi suomalaisten oppilaitosten käytänteitä vaatii kuitenkin lisätoimia ja resursseja, kuten rahoitusta.
- Tutkimusryhmässä tehdään myös kustannusvaikuttavuusanalyysi IMPRES-hankkeessa kehitettävästä tukimallista, mikä mahdollistaa mallin skaalautuvuuden paremman arvioinnin. Tutkimustyön etenemisestä käytännön työn tueksi (esim. työvälineet kouluille) on laadittuna suunnitelmia, mutta niille ei ole toistaiseksi olemassa erillistä rahoitusta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Turvataitokasvatus (Luku 7, tp 1 Kalland ym. 2019)</p> <p>Selvitetään näyttöön perustuvista mittareista soveltuvimmat lasten vanhempien omien haitallisten lapsuuden ajan kokemusten seulontaan ja tunnistamiseen (esim. ACEs-IQ ja SEEK).</p> <p>Vastaavaa selvitystä tehdään pienten lasten sosioemotionaalisia taitoja arvioivista mittareista (esim. SDQ ja BITSEA).</p>	<p>THL</p> <p>Kunnat</p> <p>Korkeakoulut</p> <p>STM</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:ssä esimerkiksi vanhemmuuden tukea, haitallisia lapsuuden ajan kokemuksia kuten väkivaltaa tunnistava työ ja seksuaalikasvatusta edistävä työ on edennyt hyvin. (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset)

Turun yliopiston väitöskirjatyön puitteissa erityyppisen mittariston avulla tehtävää työtä on pilotoitu ja toiminta on laajentunut KEUSOTEn hyvinvointialueen neuvolatoimintaan vuonna 2022. Alustavien tutkimustulosten perusteella toimintatapa on todettu toimivaksi. Työntekijät kokevat saavansa tukea omaan työhönsä ja asiakasperheet hakevat itse tukea haasteellisiin tilanteisiinsa matalammalla kynnyksellä (tiedonanto Folkhälsan/Saija Westerlund-Cook).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Terveysportin NEUKO-tietokannan vuonna 2021-2022 julkaistujen neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveysdenhuollon käyntisuosituksissa ja erillisissä syventävissä artikkeleissa vanhemmuuden tuki ja mielenterveyden edistäminen monikanavaisesti ja eri ilmiöiden (väkivalta, seksuaalikasvatus) näkökulmista on huomioitu. Tietokannan sisältöjä päivitetään säännöllisesti *THL:n* asiantuntijoiden koordinoimana. Tietokannassa on erilliset artikkelit väkivallan ja tapaturmien ehkäisystä (Duodecim Terveysportti 2023).

THL:n verkkosivuille on tehty ja päivitetty vuonna 2022 verkkosivut seksuaalikasvatuksesta ja seksuaaliväkivallan ehkäisystä. [THL verkkosivuilta](#) (THL 2023f) löytyy tietoa, suosituksia ja linkityksiä eri organisaatioiden tuottamiin materiaaleihin.

THL:n asiantuntijat ovat tehneet OPH:lle koosteen turvataito ja -seksuaalikasvatusmateriaaleista. Lisäksi *THL:n* verkkosivuille on luotu väkivaltatyön tueksi [materiaalia](#) (THL 2022n). *THL:n* suunnitelmissa on päivittää Tunne ja turvataitokasvatus -lapsille materiaalia (Lajunen ym. 2015), joka on tarkoitus liittää jatkossa osaksi myös [barnahus.fi](#) – verkkosivujen sisältöjä. Lisäksi *OPH* julkaisi tammikuussa 2023 kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn -verkkosivuston. Osana em. sivustoa linkitetään ilmiöiden ehkäisyyn liittyviä *THL:n* tuottamia sisältöjä, toimintamalleja ja materiaaleja.

Lapsuuden ajan haitallisilta kokemuksilta suojaavien tekijöiden vahvistamista ja riskitekijöiden tunnistamista edistävien työmenetelmien pilotointia on tehty Turun yliopiston väitöskirjatyön puitteissa lastensuojelun systeemisen työotteen rinnalla *KEUSOTEssa* osana *THL:n koordinoimaa Tulevaisuuden sote-keskus hanketta* sekä osassa *Helsingin kaupungin* neuvoloita. Toiminta *KEUSOTEssa* on ollut tarkoitus laajeta koko neuvolatoiminnan alueelle vuoden 2022 loppuun mennessä. (tiedoksisaanti Folkhälsan/Saija Westerlund-Cook).

Haitalliset lapsuudenkokemukset elämäkulussa: pitkän aikavälin seuraukset ja vaikuttavat ehkäisyn keinot (ACElife) -tutkimushankkeessa 2022- 2025 vaikuttavuustavoitteina on mm. lisätä sosiaali- ja terveyspalveluiden suunnittelijoiden, tutkijoiden ja lasten ymmärrystä lapsuudenajan haitallisista kokemuksista ja niiden vaikutuksista ja lisätä lasten suoje-lua toteuttavien palveluiden vaikuttavuutta. (THL 2023n)

Maailman terveysjärjestö (WHO) ja Walesin yliopisto julkaisivat aluvuodesta 2023 ACEs State of Arts -raportin alkuvuodesta 2023 (Bellis ym. 2023), jossa ilmiön parissa Suomessa tehtävä terveyden- ja turvallisuuden edistämistyö on myös mainittu (Voimaperheet s.32, FinnBrain-tutkimus s. 66). Myöhemmin vuonna 2023 aikana julkaistaan käytännönläheinen käsikirja, jossa Suomen laajempi kansallinen työ ml.Väkivallaton lapsuus -suunnitelma ja Barnahus-työ tulee olemaan esillä nk. maakortin (case study) muodossa.

Helsingin yliopistolla on ollut meneillään vuosina 2020-2023 tutkimus- ja kehityshanke SAGA, joka pyrkii tukemaan 3-5-vuotiaiden lasten sosioemotionaalista kehitystä varhaiskasvatuksessa. Sosioemotionaalisilla taidoilla tarkoitetaan mm. lapsen kasvavaa kykyä ymmärtää, nimetä ja säädellä omia tunteitaan ja käyttäytymistään sekä kykyä tulkita muiden tunteita ja tarvittaessa auttaa muita. Hankkeessa on hyödynnetty tutkimuksessa ja koulutusinterventiossa jo olemassa olevia mittareita (Word Generation, SDQ, MASK soveltuvin osin, Teddy Bear Test (TBT), MentS, Kiddy-KINDL-R) ja kehitetty uusia työmenetelmiä. Ks. lisätietoa hankesivut (HY 2023a) ja Kalland ym. 2022.

BITSEA -mittaria on käytetty Helsingin yliopiston Families First -tutkimushankkeessa yhtenä mittarina (ks. HY 2023b) SDQ-mittaria vastaavasti em. SAGA-hankkeessa, tarkempi mittariin liittyvä tieto saatavilla tutkimusartikkelista. (Kalland & Linnavalli 2022). SDQ-mittaria tullaan käyttämään myös DUAL-hankkeessa, jossa tutkitaan lapsen sosioemotionaalisen kehityksen yhteyttä monikielisyyteen varhaiskasvatuksessa. Lisäksi SDQ-mittari on käytössä meneillään olevassa kaksivuotisen esiopetuksen OKM:n rahoittamassa tutkimushankkeessa, jossa otoksena on vuosina 2016 ja 2017 syntyneitä lapsia. Helsingin yliopisto vastaa sosioemotionaalisten taitojen arvioinnin osuudesta hankkeessa. Lisätietoa tutkimushankkeesta (Aalto-yliopisto 2022).

Turun yliopiston FinnBrain tutkimushankkeessa on vuonna 2022 käynnistynyt hankkeessa mukana olleiden 9-vuotiaiden lasten varhaisia elämäkokemuksia kartoittava ACE-osatutkimus. Tutkimuksessa kerätään laajaan vuosikymmenten pituiseen pitkittäisaineistoon tietoja lasten altistumisesta haitallisille lapsuuden ajan kokemuksille (Adversed Childhood Experiences ACEs).

*Lasten haastatteluissa käytössä on Pediatric ACEs and Related Life Events Screener (PEARLS) -kyselylomake altistumisesta henkiselle tai fyysiselle väkivallalle tai hoidon laininlyönnille ja/tai seksuaaliväkivallalle sekä altistumisesta yhteisöväkivallalle, koulukonflikteille tai muulle vastaavalle. Lisäksi vanhemmat raportoivat lastensa altistumisesta erityyppiselle väkivallalle oman PEARLS-kyselylomakkeen kautta. Ks. lisätietoa tutkimushankkeen UTU-verkkosivut englanninkieliset sivut, osuus *Stress and Resilience*, Finnbrain 2023.*

Johtopäätökset (Luku 7 tp 1)

- THL:ssä esimerkiksi vanhemmuuden tukea, haitallisia lapsuuden ajan kokemuksia kuten väkivaltaa tunnistava työ (esim. väkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen käyttö systemaattisesti neuvolapalveluissa) ja seksuaalikasvatusta edistävä työ on edennyt hyvin.
- Lapsuuden ajan haitallisilta kokemuksilta suojaavien tekijöiden vahvistamista ja riskitekijöiden tunnistamista edistävien työmenetelmien pilotointia on tehty Turun yliopiston väitöskirjatyön puitteissa osana THL:n koordinoimaa Tulevaisuuden sote-keskus hanketta eri alueilla (KEUSOTE, Helsingin kaupunki). Työ on laajenemassa lähivuosina.
- Lasten sosioemotionaalaisia taitoja arvioivien eri mittarien käytöstä varhaiskasvatuksessa on Helsingin yliopistossa tehty tutkimusta ja koulutusinterventioita useissa hankkeissa. Kansallisella tasolla kehittämistyötä sosioemotionaalisten taitojen tukemiseksi näyttöön perustuvilla hyviksi todetuilla menetelmillä on tärkeää jatkaa.
- Lapsuuden ajan haitallisista kokemuksista ja niiden vaikutuksista ehkäisevän työn käyttöön ja varhaisen avun saamisen turvaamiseen saadaan tulevana vuosina arvokasta tietoa Turun yliopiston Finnbrain-tutkimushankkeen asiaa koskevasta osatutkimuksesta.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 7, tp 2./ Kalland ym. 2019	OKM	Keltainen
Tehdään selvitys vuosina 2020–2025 yliopistojen, ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen täydennyskoulutusten sisällöistä ja tarpeesta koskien varhaiskasvatuksen opettajia ja sosiaalihuollon toimijoiden sosioemotionaalisten taitojen tunnistamiseen ja systemaattiseen vahvistamiseen liittyvistä opinnoista (OKM)	OPH STM THL Korkeakoulut ja ammatilliset oppilaitokset	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OKM ja OPH:lla ei ole ollut aktiivisia toimia selvitystyön merkeissä. Korkeakoulujen ja muiden koulutusta järjestävien tahojen sosioemotionaalisten taitojen täydennyskoulutusten sisällöistä ja tarpeesta ei ole tehty selvitystä. On huomioita, että korkeakoulut vastaavat itse järjestämiensä koulutustensa sisällöistä ja niiden kehittämisestä.

Helsingin yliopistolla on ollut meneillään useita tutkimushankkeita ja kehittämistoimia, joissa tuetaan lasten sosioemotionaalista kehitystä varhaiskasvatuksessa (ks. ed. toimenpiteen kirjaukset ja alla oleva kuvaus).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OKM:llä ja OPH:lla ei ole suunnitelmissa kansallisia toimia tai selvitystyötä täydennyskoulutuksen järjestämisestä.

Helsingin yliopistolla on ollut meneillään vuosina 2020-2023 tutkimus- ja kehityshanke SAGA ja myös muita hankkeita kuten Families First -hanke ja kehittämistoimia kuten kaksi-vuotisen esiopetuksen tutkimushanke, joissa pyritään tukemaan alle kouluikäisten lasten sosioemotionaalista kehitystä varhaiskasvatuksessa hyödyntämällä eri työmenetelmiä ja mittareita. SAGA-hankkeen alustavat tulokset kehittämistoimista ovat lupaavia. Ks. lisätietoa hankesivut (HY 2023a, Kalland ym. 2022).

Johtopäätökset (Luku 7 tp 2)

- Toimenpiteen toimeenpano ei ole edennyt kansallisen selvitystyön puitteissa l. yliopistojen, ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen täydennyskoulutusten sisällöistä ja tarpeesta koskien varhaiskasvatuksen opettajia ja sosiaalihuollon toimijoiden sosioemotionaalisten taitojen tunnistamiseen ja systemaattiseen vahvistamiseen liittyvistä opinnoista ei ole tehty kansallisen tason selvitystä
- Sosioemotionaalisten taitojen tukemisen eri mittareita ja työmenetelmiä on useissa varhaiskasvatuksen tutkimushankkeissa Helsingin yliopistossa ollut käytössä, joista on saatu esimerkiksi SAGA-hankkeessa jo lupaavia tuloksia.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 7, tp 3. / Kalland ym. 2019	OPH	Vihreä
Sisällytetään velvoite lapsen ikä- ja kehitystaso huomioivasta seksuaalikasvatuksesta kansallisiin ohjeisiin (Vasu-perusteet ja esi- ja perusopetuksen OPS-perusteet) huomioiden erityisesti nk. erityisen haavoittuvat ryhmät	OKM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:n määräämiin valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelmien perusteisiin on lisätty vuonna 2022 lapsen ikä- ja kehitystason huomioiva seksuaalikasvatus (OPH 2022e, OPH 2023d). Ennen perusteiden uudistamista on jo ollut huomioituna perusteiden sisällöissä esim. syrjäytymisen ehkäisyn ja maahanmuuttajataustaisten lasten tematiikka.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 ovat muun muassa oppilaan ikä- ja kehitystason huomioiva seksuaalikasvatus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoliiden titeetit sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen, oppilaiden oman identiteetin rakentamisen tukeminen ja inhimillisen moninaisuuden arvostaminen erityisesti terveystiedon oppiaineessa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelmien perusteisiin on sisällytetty 1.8.2022 voimaan tulleessa OPH:n määräyksessä lapsen ikä- ja kehitystason huomioiva seksuaalikasvatus. Perusopetuksessa seksuaalikasvatuksesta ja siihen liittyvistä sisällöistä olevat sisällöt olleet voimassa jo vuodesta 2014 lähtien.

Johtopäätökset (Luku 7 tp 3)

- Toimenpide on toteutunut

- Seksuaalikasvatuksen eri ikäryhmien sisällöllisiä kehittämistoimia on tehty ja vireillä (ks. kirjaukset mm. tämän luvun osuuden toimenpide Luku 7 tp 4. (Kalland ym. 2019) ja Lähisuhdeväkivalta perheessä luku 3.3 , luku 10, tp 4. (Joki-Erkkilä ym. 2019).

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
Luku 7, tp 4. / Kalland ym. 2019	OPH	Vihreä
Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen henkilöstön tietoja ja taitoja ikätasoisesta turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta lisätään täydennyskoulutuksen avulla. Huomioidaan erityisesti nk. haavoittuvassa asemassa ja riskiryhmissä olevien lasten ja nuorten erityistarpeet.	THL Korkeakoulut ja ammatilliset oppilaitokset Ammattiliitot Järjestöt, esim. Väestöliitto ja Folkhälsan	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:n määräyksiin valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman perusteista on lisätty vuonna 2022 lapsen ikä- ja kehitystason huomioiva seksuaalikasvatus. Ennen perusteiden uudistamista on huomioitu perusteissa esim. syrjäytyminen ja maahanmuuttajataustaiset lapset.

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen OPH:n koordinoimissa verkostoissa ja tapahtumissa sekä koulutustilaisuuksissa on käsitelty kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston valmistelua. Sen lisäksi on kuultu laajasti kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisia ohjeiden ja materiaalien valmistelutarpeista näihin ilmiöihin liittyen. OPH on myös järjestänyt vuoden 2022 aikana kolme webinaaria aiheeseen liittyen.

Kouluterveyskyselyn (2019, 2021) tulosten mukaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret, kuten vammaiset tai toimintarajoitteiset, seksuaalivähemmistöihin kuuluvat, ulkomaalaistaustaiset ja lastensuojelun sijaishuollossa olevat lapset ja nuoret, kokevat syrjintää, häirintää ja väkivaltaa enemmän kuin vastaavanikäiset vertaisensa (mm. Ikonen ym. 2020, Abdulhammed ym. 2022, Ervasti ym. 2022).

Asiantuntijoiden mukaan turvataito- ja seksuaalikasvatuksessa ei tästä huolimatta usein huomioida niitä tilanteita ja vaaratekijöitä, joille esimerkiksi vammaiset ja toimintarajoitteiset lapset arjessaan altistuvat (mm. avustamistilanteet). Lisäksi on huomioitava, että turvataito- ja seksuaalikasvatusmateriaali ja -menetelmät eivät välttämättä sovellu niille lapsille, joiden voi olla vaikea tunnistaa tai sanoittaa kokemaansa väkivaltaa tai poistua ahdistavasta tilanteesta. (Korpilahti 2021,173.)

Yhdistykset ja järjestöt kuten Folkhälsan, Pelastakaa Lapset ry, Suojellaan Lapsia ry ja Väestöliitto ovat edistäneet merkittävästi toimeenpanoa osana toimintaansa. Järjestöissä on järjestetty esimerkiksi koulutuksia ja toiminnassa otettu huomioon erityisen haavoittuvassa- ja riskiryhmässä olevien lasten ja nuorten erityispiirteet.

Jossakin määrin järjestöissä on ollut haasteena varhaiskasvatuksen henkilöstöpula (Väestöliitto), ja kokemus siitä, että seksuaalikasvatus koetaan edelleen aiheena haastavaksi (Suojellaan Lapsia ry). (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH on esitellyt Varhaiskasvatuspäivillä vuonna 2022 kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn -verkkosivuston valmistelua ja antanut koulutusta lapsen itsesääteilytaitojen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. OPH järjesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 uudistuksesta kahdeksan infotilaisuutta keväällä 2022.

Lisäksi OPH on julkaissut kolme webinaaria vuosien 2021–2022 aikana:

- **”Seksuaalinen häirintä ja väkivalta sekä turvataidot”** peruskoulun, ammatillisen koulutuksen ja lukion terveystiedon opettajille,
- **”Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan torjunta”** – webinaari peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen rehtoreille ja opettajille.
- **”Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus opetuksessa – miten tuen sateenkaarilasta ja -opiskelijaa?”** ympäristöopin opettajille, terveystiedon opettajille, muulle opetushenkilöstölle, rehtoreille, sivistystoimenjohtajille. (OPH 2022f; OPH 2022g; OPH 2022h).

Terveysportin neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille suunnatussa avoimessa *THL:n* asiantuntijoiden koordinoimassa Terveysportin NEUKO-tietokannassa on erilliset artikkelit esim. seksuaaliterveydestä ja seksuaalikasvatuksesta lastenneuvolassa (Cacciatore *ym.* 2021) ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon osuudessa seksuaalisesta hyvinvoinnista ja seksuaalikasvatuksesta (Bildjuschkin 2021).

THL:ssä toimii organisaation sisäinen seksuaalikasvatuksen ja seksuaali- ja lisääntymis-terveyden asiantuntijaverkosto, joka välittää tietoa mm. ajankohtaisista koulutuksista ja kehittämistoimista. THL:n Väkipalsta-verkkosivustolla on omat sivut seksuaalikasvatuksesta ja seksuaaliväkivallan ehkäisystä (THL 2022k) sekä turvataitokasvatuksesta (THL 2022o). Nykyistä laajemmalla sivukokonaisuudella olisi mahdollisuus käsitellä syvällisemmin seksuaaliterveyttä.

Lisäksi *Väkipalston lapsuus* -suunnitelman turvataitoja ja seksuaalikasvatusta koskevista toimista on kirjauksia suunnitelman kotisivuilla alisivuineen (thl.fi/vakivallatonlapsuus)

Osana lapsistrategian toimeenpanoa THL:n koordinoimana tuotettiin vuonna 2022 [Tietopaketti sateenkaarilapsista ja nuorista ammattilaiselle](#). Koulutuspaketti sisältää verkkosivut ja -koulutuksen (THL 2022p).

Järjestöissä tehdään merkittävää työtä toimenpiteen toimeenpanon edistämiseksi. Ohessa esimerkkejä tehdystä työstä:

- *Folkhälsan* on kouluttanut säännöllisesti oppilaita ja aikuisopiskelijoita ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ikätasoisesta turvallisuus- ja seksuaalikasvatukseen liittyvistä asioista. Snippeli snopp on vuonna 2019 valmistunut [seksuaalikasvatusmateriaali perusopetuksen vuosiluokkien 1-6 opettajille](#) (Folkhälsan 2023b). Materiaali on saatavilla sähköisesti suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi ja tietoa materiaalista on välitetty järjestön verkostoissa aiheen parissa työskenteleville. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattu ruotsinkielinen koulutusmateriaali *NakenSaken* valmistui syksyllä 2022.
- *Pelastakaa Lapset* ry on kouluttanut seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisystä ja sen torjunnasta sekä digiturvataidoista lasten kanssa toimivia ammattilaisia ja ammattiin opiskelevia, kuten opettajaopiskelijoita ja koulujen henkilökuntaa. Järjestö on julkaissut seksuaalikasvatuksen tueksi *Ota grooming puheeksi*-kortit. Noin 9–12-vuotiaille lapsille kohdennettujen korttien avulla voi lisätä lapsen tietoa, taitoja toimia ja kykyä tunnistaa groomingia. Lisäksi Pelastakaa Lapset on osallistunut kustannusosakeyhtiö Otavan Oppimisen palvelujen itseopiskelupaketin tuottamiseen: *”Uskalla puhua ja puuttua: Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaaliväkivallan käsittely kouluissa”*.

Pelastakaa Lapset ry toteuttaa vuosina 2023–2024 EU-rahoitteisen yhteistyöhankkeen *Child sexual abuse prevention and education (CSAPE)*, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Asianmukaisella seksuaalikasvatuksella on mahdollista tukea lapsen ja nuoren tasapainoista kasvua ja kehitystä. Seksuaalikasvatus ja

tunne- ja turvataidot ehkäisevät seksuaaliväkivallan uhriksi joutumista eri toimintaympäristöissä. Seksuaalikasvatuksen avulla voidaan tukea myös niitä nuoria, joilla seksuaaliset ajatukset kohdistuvat lapsiin. Hankkeessa tuotetaan koulutuspaketti varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen ammattilaisille seksuaalikasvatuksesta ja kehitetään opetusmateriaalia seksuaalikasvatuksen tueksi.

- *Suojellaan Lapsia ry* on tuottanut *Varhain on Parhain* -koulutus- ja opetuskokonaisuuden osana *Turvallisesti Digiliikenteessä* -hanketta (mm. StopSlowGO- malli ja materiaaleja) sekä järjestänyt koulutuksia 5-9-vuotiaiden lasten digiturvataitojen edistämiseksi. Koulutusmateriaalissa käsitellään myös seksuaalikasvatukseen liittyviä aiheita. *Suojellaan Lapsia ry:n* asiantuntijat ovat olleet mukana kehittämässä Euroopan neuvoston tuottamia uusia materiaaleja lasten ja nuorten seksuaalikasvatukseen, häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi. Materiaalit julkaistaan vuonna 2023.

Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat ovat tuottaneet tutkimusnäytön (Lahtinen 2022) pohjalta käytännön työhön ja nuorille itselleen suunnatun työkalun (#MyFriendToo, ks. [verkkosivut myfriendtoo.fi](https://www.myfriendtoo.fi)) häirinnän, houkuttelun ja seksuaalirikosten nuorille uhreille (*Suojellaan Lapsia* 2023d). Materiaali on jatkoa *Turvallisesti Digiliikenteessä* -hankkeen työhön, missä järjestö on kouluttanut eri rahoituslähteiden ja yhteistyökumppaneiden tuella varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia.

- *Väestöliitto* on kouluttanut varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksessa alkuopetuksen ammattilaisia. koulutuksissa harjoitellaan puheeksi ottamista ja sensitiivisen aiheen käsittelyä ja käsitellään aiheeseen liittyen esim. ennakkoluuloja, huolia, häpeää ja virhetietoja.

Väestöliitto on tehnyt kehotunnekasvatukseen liittyvistä aiheista viestintäkampanjan ja laatinut julkaisun ja ohjeet kehotunnekasvatuksesta neuvolapalvelujen henkilöstölle (ks. Cacciatore ym. 2021 artikkeli Terveysportin NEUKO-tietokanta). Lisäksi on luotu erilaisia materiaaleja aiheeseen liittyen kuten puheeksi ottamisen kortit, videoita esim. maahan muuttaneille perheille, opas sekä tuotettu sisältöä järjestön verkkosivuille. Suuri osa materiaaleista on selkokieliä ja käännetty useammalle kielelle.

Väestöliitto tekee yhteistyötä pienten lasten seksuaalikasvatuksen parissa esimerkiksi päiväkotien henkilöstön ja eri hankkeiden toimijoiden kanssa. Väkivaltaa kuten sukuelimien satuttamista ja oman ja toisten

kehon koskemattomuuden kunnioittamista ml. vessarauha on myös käsitelty erityyppisissä koulutuksissa, koulutus- ja tietoiskuvideoilla ja lehtiartikkeleissa.

- *Selkoseks-verkkosivusto* on erikoistunut vammaisten seksuaalioikeuksien edistämiseen ja seksuaalikasvatukseen. Selkoseks tarjoaa muun muassa selkokuvia ja koulutuspalveluita [verkkosivuillaan \(selkoseks.fi 2023\)](https://selkoseks.fi).

Toimeenpano vuosina 2023-2025/seurustelusuhdeväkivalta, ks. tarkemmin luku 4.3/
Uudet avaukset

Eri organisaatioiden kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa käsitteleville verkkosivuille lisätään kirjaus seurustelusuhdeväkivaltailmiöstä ja tehdään linkityksiä olennaisiin lähteisiin kuten esimerkiksi tähän raporttiin ja THL:n Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa -verkkokouluun.

Johtopäätökset (luku 7 tp 4)

- Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen henkilöstön tietoja ja taitoja ikätasoisesta turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta on toimenpiteen sisältöjen mukaisesti lisätty erityyppisen koulutuksen ja materiaalityönteon avulla. Kohdennettua materiaalia erityisen haavoittuvassa asemassa ja riskiryhmissä olevien lasten osalta tarvitaan vielä joiltakin osin lisää.
- Eri toimijoiden tiivistä monialaista yhteistyötä tarvitaan seksuaalikasvatuksen kansallisen tason linjauksissa. Opetuksen järjestäjällä on viime kädessä vastuu siitä, että seksuaalikasvatuksen opetussisällöt vastaavat Opetushallituksen laatimia varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelmien perusteita ja perusopetuksen opetussuunnitelman ja tutkintojen perusteiden linjaamia sisältöjä.
- Kansallisten linjausten ja yhteistyön edistämiseksi esim. seksuaalikasvatuksen määrittäminen ja työnjako on tärkeää aloittaa keskustelu ja pohtia esimerkiksi mahdollisen työryhmän perustamista.
- Lasten ja nuorten parissa eri toimintaympäristöissä toimivien kuten oppilaitosympäristön ammattilaisten ja opiskeluhuollon toimijoiden seksuaalikasvatuksen osaamista olisi tärkeää vahvistaa, esim. kussakin oppilaitoksessa vähintään yhdellä ammattilaisella olisi seksuaalikasvatuksen -opinnot (SSS/NACS).

- Suunnitelman väliarvioinnissa uusina avauksina suunnitelmasisältöihin tämän toimenpiteen toimeenpano-osuuteen sisältyvän seurusteluhdeväkivaltailmiön työtä edistetään em. kuvatulla ja erikseen sovitulla mahdollisilla muilla tavoilla vuosien 2023-2025 aikana.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 7, tp 5. ./ Kalland ym. 2019 Tehdään selvitys lapsille ja nuorille vapaaehtoista kaveri/tukihenkilötoimintaa järjestävien toimijoiden turvallisuuteen liittyvistä käytännöistä.	THL Kunnat Järjestöt STM Toimenpidettä tukevat: OmaKamu ry, Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Harjulan Setlementti ry Hämeen Setlementti ry, Yhteiset Lapsemme ry, Vantaan kaupungin tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta, Helsingin kaupungin lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta, Pelastakaa Lapset ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto	Punainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n ja STM:n toimesta selvitystyötä ei ole resurssisyistä pystytty käynnistämään toistaiseksi. Selvitystyö edellyttäisi erillisrahoitusta.

Selvitystyötä käytännössä koordinoimaan lupautuneen OmaKamu ry toiminnassa lähtökohtana on lasten ja nuorten turvallisuus ja osallisuus. OmaKamun vuosien 2021-2022 kehittämistyön painopisteenä on ollut lasten osallisuuden lisääminen ja kaikkia toiminnan prosesseja on tarkasteltu turvallisuuden ja osallisuuden näkökulmasta.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Toimenpiteeseen kirjattu selvitys lapsille ja nuorille vapaaehtoista kaveri/tukihenkilötoimintaa järjestävien toimijoiden turvallisuuteen liittyvistä käytännöistä olisi tarkoitus sisältää valtakunnallisen kartoitustyön, jossa olisi osuudet yhteenvedosta, johtopäätöksistä, seminaarista ja mahdollinen ehdotus valtakunnalliselle toiminnalle tehtävistä suosituksista.

Keskeisiä painopisteitä selvitystyössä olisivat kunkin toiminnanharjoittajan käytännöt vapaaehtoisten rekrytoinnista ja koulutuksesta sekä sen sisällöistä, tukisuhteiden käynnistäminen ja siihen liittyvät toimenpiteet ja käytännöt, yhteydenpito vapaaehtoiisiin ja perheisiin, vapaaehtoisten tukeminen ja jatkokouluttaminen, tukisuhteita ylläpitävä toiminta, toiminnan vaikutusten arviointi ja seurantakäytännöt, turvallisuussuunnitelma, toimintaa toteuttavat organisaation toimintatavat, sitoutuneisuus ja toimintaa ohjaavat arvot sekä työntekijäresurssit.

Vaikka selvitystyö ei ole käynnistynyt, niin lapsen osallisuus ja turvallisuus esimerkiksi vapaaehtoisia lasten ja nuorten parissa toimivia aikuiskavereita kouluttavan ja ohjaavan *OmaKamu ry:n* toiminnan rakenteissa on huomioitu eri tavoin. Kaikki toimintaan mukaan tulevat vapaaehtoiset käyvät ensin OmaKamu -koulutuksen, jossa lapsen oikeudet ja turvallisuusnäkökohdat on otettu huomioon.

Kamu-hakemuksessa, välikeskusteluissa sekä Kamu-suhteen päättyessä pyritään huomioimaan lasten mielipiteet/näkemykset ja toiveet. Myös lasten toiveet kamu-suhteen jatkumisesta otetaan huomioon ja lapset otetaan mukaan välikeskusteluihin mahdollisuuksien mukaan. OmaKamun tapahtumista kerätään palautetta myös lapsilta ja käytetään palaute-menetelmiä, jotka sopivat eri-ikäisille ja taustaisille lapsille. OmaKamu järjestää myös erilaisia tapahtumia ja työpajoja, joissa huomioidaan lapsen osallisuus ja kuuleminen.

Johtopäätökset (luku 7 tp 5)

- Toimenpide ei ole toteutunut. STM:llä ja THL:llä ei ole ollut erillisresurssia toimenpiteen edellyttämän selvitystyön edistämiseen.
- Selvitystyötä käytännössä koordinoimaan lupautuneella OmaKamu ry:llä ei ole ollut mahdollisuuksia edistää noin puoli henkilötyövuotta edellyttävää selvitystyötä tämän hetkisillä työntekijäresursseilla.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lapset, nuoret ja väkivaltainen ekstremismi (Luku 14.5, tp 1/ Nyström ym. 2019)</p> <p>Ennaltaehkäisy: Lisätään lasten ja nuorten kanssa toimivien viranomaisten, ammattilaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden kykyä ennaltaehkäistä väkivaltaista radikalisoitumista koulutuksen avulla.</p> <p>Suunnitellaan väkivaltaista ekstremismia ja radikalisoitumista koskevaa koulutusmateriaalia ja koulutusta opetustoimen, nuorisotyön sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille.</p> <p>Lisätään tietoisuutta ja osaamista lasten ja nuorten osallisuuden huomioimisesta.</p>	<p>SM</p> <p>OKM</p> <p>Poliisihallitus</p> <p>STM</p> <p>THL</p> <p>OPH</p> <p>Järjestöt, esim. Pelastakaa Lapset ry</p> <p>Kunnat</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019-2023 toteutuu SM koordinoimana yhteistyössä eri ministeriöiden ja organisaatioiden toimijoiden kanssa. Vuonna 2023 käynnistyy uuden ohjelmakauden valmistelu.

THL:n toteuttama ja STM:n tukema [Radik-hanke 2021-2023](#) edistää lasten ja nuorten kanssa toimivien kykyä ennaltaehkäistä väkivaltaista radikalisoitumista. (THL 2023o)

Järjestötoimijoista radikalisoitumisen ja väkivaltaisen extremismien parissa paljon työtä tehneen *Pelastakaa Lapset ry:n* asiantuntijoiden mukaan Suomessa on hyvä koordinaatiomalli ja työnjako, minkä ansiosta omien toimenpiteiden kohdentaminen on ollut jouhevaa. Haasteita tuottaa kuitenkin se, ettei pysyvää rahoitusta ennaltaehkäisevälle työlle ole tarjolla, vaan valtaosa työstä tehdään epävarmoilla projektirahoilla.

Pitkäkestoisten tulosten saavuttamiseksi olisi tärkeää, että esimerkiksi eri ammattiryhmien toimintakyvyn vahvistamiseksi ja ylläpitämiseksi voidaan tehdä pitkäjänteistä työtä. Ilmiöstä tehty tutkimus ja viranomaissuositukset myös tuovat vahvasti esille, että tulokellinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisytyö vaatii pitkäjänteistä ja valtakunnallista toimintaa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Valtion rahoittaman opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksen v. 2022 yhdeksi painopisteeksi on OKM:n ja Opetushallituksen tulossopimuksessa määritelty osallisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen ja kiusaamisen ehkäisy oppimisyhteisöissä.

Kansallisen toimenpideohjelman toimia on viety tukimateriaalein ja koulutuksin oppilaitoksiin Opetushallituksen koordinoimana. Yhtenä kansallisen suunnitelman mukaisena toimenpiteenä OPH on tuottanut verkkokoulutuksen opettajille. Koulutuksilla on lisäksi opettajien valmiuksia sekä tietoisuutta ääriliikkeistä ja väkivaltaisesta radikalisoitumisesta.

Huoltilanteisiin ja lasten väkivaltaistuneisiin asenteisiin reagoidaan oppilaitoksissa opiskeluhoillon avulla sekä ohjaamalla tarvittaessa muitten viranomaisten palveluihin. Opetushenkilöstölle suunnattu verkkokurssi on tarjolla Helsingin yliopiston koulutusvalikossa ja maksutta myös verkossa. Myös osallisuuden lisäämiseksi ja demokratiataitojen parantamiseksi on järjestetty koulutusta sekä kokeiluhanke.

Poliisissa toimenpide toteutuu paikallisesti osana ennalta estävää toimintaa rahoituksen ja resurssien puitteissa.

THL / Radik-hanke on kansallisen toimenpideohjelman suunnitelman mukaisesti laatinut ja julkaissut (4/2022) verkkokurssin väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisystä. Kurssi on suunnattu laajasti koko sote-sektorille. Kurssi tarjoaa perustietoa ilmiöstä ja sen ennaltaehkäisystä. Se lisää henkilöstön kykyä ennaltaehkäistä väkivaltaan radiakalisoitumista sekä valmiuksia kohdata tälle haavoittuvia henkilöitä työtehtävissään. Lisäksi on pidetty kaksi seminaaria ja kolmas tulossa. THL:n toiminta aiheeseen liittyen on vielä avoin vuoden 2023 jälkeen.

Pelastakaa Lapset ry:ssä nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille on järjestetty koulutuksia ja tuotettu koulutusmateriaalia (Radicalweb-hanke ja Resilienssi-hanke). Koulutukset on järjestetty yhteistyössä kuntien ja AVI:en kanssa ja toteutettu ympäri Suomea. Lisäksi on tuotettu kaikille avoin verkkokoulutus. Koulutuksia tullaan jatkamaan vielä ainakin vuoden 2023 loppuun asti hankerahoituksen turvin.

Järjestö on julkaissut aiheesta raportteja, jotka on tähän mennessä käsitelleet seuraavia aiheita ([julkaisut ovat ladattavissa Pelastakaa Lapset ry:n verkkosivuilta](#)):

- Miten väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi näkyvät suomalaisissa verkkoympäristöissä ja minkälaisia vaikutuksia niillä on lapsiin ja nuoriin (Pelastakaa Lapset ry 2020)

- Minkälaisia strategioita ja ympäristöjä ekstremistiset liikkeet hyödyntävät rekrytoidessaan nuoria mukaan toimintaansa, sekä mitkä tekijät suojaavat nuorta radikalisoitumiselta ja toisaalta mitkä tekijät sille altistavat (Pelastakaa Lapset ry 2021b)
- Miten väkivaltainen ekstremismi, vihapuhe ja yleinen väkivallan kulttuuri näyttäytyy nuorisotyössä ja minkälaisia tarpeita nuoria kohtaavilla ammattilaisilla näiden ilmiöiden ennaltaehkäisyn suhteen on (Pelastakaa Lapset ry 2022b).

Ennaltaehkäisevää työtä ilmiön ja toimenpiteen parissa Pelastakaa Lapset ry:ssä on tehty järjestämällä 13-19- vuotiaille nuorille työpajoja koskien osallisuutta, demokratiataitoja ja ymmärrystä väkivaltaisesta ekstremismistä ja siihen läheisesti liittyvistä yhteiskunnallisista ilmiöistä.

Em. työpajat jatkuvat ainakin kevääseen 2023 asti. Lisäksi nuorten osallisuuden vahvistamiseksi on kehitelty pedagoginen pakopeli, johon liittyvää toimintaa järjestetään nuorisotiloilla eri puolilla Suomea.

Johtopäätökset (luku 14.5 tp 1)

- Eri organisaatioiden toimijat ovat tuottaneet väkivaltaista ekstremismia ja radikalisoitumista koskevia koulutuksia ja koulutusmateriaalia sekä edistäneet toimenpiteen toimeenpanoa vuosina 2020-2022.
- SM:n koordinoima *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2019-2023* toteutuu eri toimijoiden yhteistyössä. Vuonna 2023 käynnistyy uuden ohjelmakauden valmistelu, jossa esimerkiksi toimenpiteeseen kirjatut sote-sektorin koulustoimet vuoden 2023 jälkeen tulee sopia erikseen.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 14.5, tp 2./ Nyström ym. 2019	SM/erityisesti poliisi	Vihreä
Vahvistetaan eri ammattilaisten aktiivista ja moniammatillista yhteistyötä väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisemiseksi.	Kunnat (hyvinvointialueet) THL OKM STM OPH	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

SM:n koordinoima Kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen ennaltaehkäisyn yhteistyöryhmän työ on toimenpiteen toimeenpanossa olennaista. Yhteistyötä tehdään yli hallintorajojen.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

SM:n koordinoimassa em. yhteistyöryhmässä ovat mukana mm. STM, OKM, THL ja OPH sekä useat järjestöt.

THL / Radik-hanke on laatinut sote-sektorin henkilöstölle verkkokurssin väkivaltaisen radikalisoitumisen

ennaltaehkäisystä. Kurssia laadittaessa on huomioitu vahvasti moniammatillisen yhteistyön tarve ja

tärkeys ennaltaehkäisyssä. Kurssi korostaa moniammatillisen yhteistyön ja yhteisten alueellisten

toimintatapojen merkitystä ennaltaehkäisevässä työssä. Hankkeella on myös ohjausryhmässä mukana useita eri yhteistyötahoja.

OPH on toiminut aktiivisesti kansallisessa yhteistyöryhmässä sekä THL:n ja Pelastakaa Lapset ry:n radikalisoitumisen ehkäisyn hankkeiden ohjausryhmissä, sekä *Resilienssi ja väkivaltaistuneet asenteet opetustoimessa* -verkostossa. Opetushallituksen koordinoimana on viety oppilaitoksiin kansallisen toimenpideohjelman toimia tukimateriaalein ja koulutuksin.

Yhtenä kansallisen suunnitelman mukaisena toimenpiteenä OPH on tuottanut verkkokoulutuksen opettajille. Koulutuksilla on lisätty opettajien valmiuksia sekä tietoisuutta ääriliikkeistä ja väkivaltaisesta radikalisoitumisesta.

Johtopäätökset (luku 14.5 tp 2)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin ja monialainen yhteistyö toteutuu kansallisessa yhteistyöryhmässä sovitulta pohjalta.
- SM:n koordinaatiotyö on toimeenpanossa olennaista ja tarpeellista myös tulevana vuosina.
- Tulevana Väkivallaton lapsuus -suunnitelman toimeenpanon vuosina 2023-2025 toimenpiteiden luku 14.5, tp 1 ja 2 on tarkoituksenmukaista yhdistää.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 14.5, tp 3. / Nyström ym. 2019 Keskitetty erityisosaaminen extremismistä: Hyvin vaativaa erityisosaamista keskitetään yhteistyöalueilla.	OT-keskukset/yhteistyöalueet ja tulevat hyvinvointialueet THL STM	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

STM:n mukaan kaikkein vaativinta monialaista erityisosaamista edellyttäviin tilanteisiin on viime vuosien aikana kehitetty verkostomaisesti toimivaa osaamis- ja tukikeskustoimintaa. (ks. raportti Halila ym. 2021).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Osaamis- ja tukikeskuksia (OT) pilotoidaan vuosina 2022-2023 vuosina kaikilla viidellä hyvinvointialueiden yhteistyöalueella. Pilotointiin on myönnetty hankemuotoista valtionavustusta STM:stä. Kaikki alueet toteuttavat pilotointia vain joidenkin erityisosaamista vaativien alueiden osalta. Vaikka extremismiin liittyvän erityisosaamisen vahvistaminen olisi

mahdollista tehdä osana OT-konseptin kehittämistä, tätä ei ole toistaiseksi sisällytynyt pilotteihin. Eri alueilla tehtävästä OT-keskuskehittämistyöstä löytyy tietoa niiden verkkosivuilta ja materiaaleista.

Esimerkiksi:

- KYS-alue
- TYKS-alue
- TAYS-alue
- OYS-alue
- HUS-alue

Johtopäätökset (Luku 14.5 tp 3)

- Hyvinvointialueet ovat vasta aloittamassa toimintaansa ja yhteistyöaluetasoinen toiminta muotoutuu. Se miten OT-keskusten toiminta kehittyy, ei ole vielä varmaa.
- Toistaiseksi ei ole mahdollista arvioida sitä, miten toimenpiteeseen kirjattu erityisosaaminen extremismistä vahvistuu osana OT-toimintaa. Hyvinvointialueet vastaavat kuitenkin siitä, että niillä on riittävä erityisosaaminen tehtäviinsä vastaamiseen ja voivat sopia myös yhteistyössä erityisosaamisen varmistamisesta (YTA-alueitasoiset yhteistyösopimukset).

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 14.5. tp 4. / Nyström ym. 2019 Lisätään väkivaltaisen extremismiin liittyvää tutkimusta ja kehitetään tutkimukseen perustuvia toimintamalleja.	Korkeakoulut: yliopistot ja Polamk STM SM THL OPH	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL:n RADIK-hanke on keskeisesti edistänyt tätä toimenpidettä.

OPH:ssa opetustoimeen kehitettyä REDI-mallia on käsitelty koulutuksissa ja tukimateriaaleissa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL on kehittänyt tutkimukseen perustuvaa verkkokoulutusta sote-sektorin ammattilaisille. Lisäksi *THL* on kehittämässä sote-ammattilaisille radikalisoitumiseen liittyvän tuen tarpeen arviointityökalua, joka perustuulaajasti olemassa olevaan tutkimustietoon radikalisoitumiseen liittyvistä alttius- ja suojatekijöistä.

Em. työkalun on tarkoitus tukea sote-ammattilaista työssään tarjoamalla tietoa radikalisoitumisesta sekä jäsentämällä ammattilaisella olemassa olevaa tietoa asiakkaan tilanteesta. Työkalun tukee ammattilaista arvioimaan soveltuvia tukitoimia sekä yhteistyötahoja. Työkalu tukee asiakkaan kanssa tehtävää työtä sekä kannustaa ammattilaista arvioimaan laajasti moniammatillisen yhteistyön tarvetta ja mahdollisuuksia parhaan tuen löytämiseksi kussakin yksilöllisessä tilanteessa.

OPH:n mukaan opetustoimeen kehitettyä *REDI-mallia* on käsitelty eri koulutuksissa ja tukimateriaaleissa.

Johtopäätökset (Luku 14.5 tp 4)

- *THL* ja *OPH* ovat pystyneet edistämään väkivaltaisen ekstremismin liittyvää tutkimusta ja kehittämään tutkimukseen perustuvia toimintamalleja.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa ja siihen liittyvä hyväksikäyttö (Luku 14.2, tp. 1/ Kervinen ym. 2019)</p> <p>Laaditaan ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma, johon sisällytetään toimenpiteet ja vastuutahot mm. lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja seurataan sen toteuttamista.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintaohjelma tehdään kolmivuotiskaudeksi ja se uusitaan säännöllisesti. • Toimintaohjelman toteuttamista ja seuranta varten varataan tarvittavat resurssit ja ne merkitään toimintaohjelmaan selkeästi 	<p>Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori ja ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa valmisteleva työryhmä</p> <p>THL</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OM:n mukaan *Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman 2021-2023* (Roth & Luhtasaari 2021) toimeenpanoa seurataan aktiivisesti yhteistyössä vastuutahojen kanssa, ja siitä raportoidaan ohjaus- ja ministerityöryhmälle. Ihmiskaupan vastaisella työllä on vahva poliittinen tuki. Ihmiskaupan vastainen työ ei ole pääministeri Marinin hallituskaudella rajoittunut vain tähän toimintaohjelmaan, vaan sitä tehdään laajasti myös muissa hankkeissa.

Edellä mainitun toimintaohjelman toimeenpano on edennyt pääosin suunnitellusti ja aikataulussa. Eri ministeriöt ja muut asiaan liittyvät organisaatiot ml. järjestöt ovat osallistuneet aktiivisesti toimialueensa puitteissa yhteiseen työhön.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OM koordinoiman nykyisen toimintaohjelman toimeenpano jatkuu suunnitellusti vuoden 2023 loppuun.

Johtopäätökset (luku 14.2 tp 1):

- Toimintaohjelma on julkaistu vuonna 2021 ja ohjelmakaudelle 2021-2023 asetetut 55 toimenpidettä etenevät hyvin.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 14.2, tp 2. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Saatetaan valmiiksi ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjaamissuunnitelma (National Referral Mechanism, NRM)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suunnitelmassa huomioidaan lapsiuhrien ja ihmiskaupan uhrien lasten erityistarpeet, kuten esimerkiksi annetaan selkeät askelmerkit, minne ja kehen ottaa yhteyttä ihmiskauppatapauksissa. 	<p>Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio yhdessä työryhmän kanssa</p> <p>Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä/Migri</p> <p>STM</p> <p>THL</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjaamissuunnitelmatyö etenee *oikeusministeri-össä*, mutta on viivästynyt alkuperäisestä aikataulustaan henkilöressurssien puutteen vuoksi. Hankkeeseen ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismin rakentamiseksi on saatu rahoitus ja hanke käynnistyy maaliskuun aikana 2023.

Hanke kestää näillä näkymin 31.1.2025 asti. Hankkeessa saatetaan valmiiksi tunnistamis- ja ohjausmekanismi (NRM). Mekanismissa otetaan huomioon myös lapset. Hankkeelle asetetaan ohjausryhmä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio on *oikeusministeriön* mukaan hakenut hanketta, jolla toimenpide olisi tarkoitus toimeenpanna. Kahden vuoden hanke on alkamassa alkuvuodesta 2023. Tavoitteena on tehdä tiivistä yhteistyötä muiden viranomaisten, kuten Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa. Koordinaatitaho on

lisäksi tehnyt yhteistyötä ETYJ:in yhteydessä toimivan Demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston (ODIHR) kanssa tavoitteena saada suositukset NRM:n valmistelun tueksi.

THL koordinoimassa Barnahus-työssä seurataan kansainvälisesti ja kotimaassa tehtyä ihmiskaupan vastaista työtä, jossa pyritään parantamaan ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten tilannetta. Hanke levittää osaltaan kansainvälisten hankkeiden tuloksia suomalaiseen palvelujärjestelmään. Barnahus-työ ei kuitenkaan pelkästään riittävästi edistä tunnistamis- ja ohjaamissuunnitelmaa (National Referral Mechanism, NRM).

Johtopäätökset (luku 14.2 tp 2)

- Toimenpide tulee etenenemään vuosina 2023-2025 käynnistyvän OM:n koordinoiman hankkeen avulla. Hanke on vasta alkamassa alkuvuodesta 2023 ja toiminta on käynnistysvaiheessa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 14.2, tp 3. /Kervinen ym. 2019 Varmistetaan ihmiskaupan lapsiuhrien ja ihmiskaupan uhrien lasten avunsaanti ja oikea-aikainen pääsy palveluihin, ml. mielenterveyspalvelut.	STM Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä/Migri THL Kuntaliitto Kunnat	Keltainen

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Toimenpide toteutuu osana lastensuojelun, lasten ja perheiden universaalien palveluiden (neuvola, varhaiskasvatus, koulu, opiskeluhoito) sekä Barnahus-työn kehittämistoimia (STM, THL). THL:n koordinoimassa Barnahus-työssä lähtökohtana on erityyppistä väkivaltaa kokeneiden lasten tuen tarpeen tunnistaminen ja hoidon sekä avunsaannin kehittämisen ml. ihmiskaupan uhrit.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä pyrkii edistämään asiaa ns. perustoimintansa kautta ja yhteydessä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. [Ks. lisätietoa \(Migri 2023.\)](#)

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Ihmiskaupan lapsiuhrien ja ihmiskaupan uhrien omien lasten tilanteet huomioidaan osana THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä yhteistyössä OM:n koordinoiman Ihmiskaupan vastaista toimintaohjelman ja muiden ilmiön parissa toimivien tahojen kuten Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ja järjestötoimijat.

Vuosina 2020-2022 alkanutta yhteistyötä on tarkoitus edelleen jatkaa tulevina vuosina.

Johtopäätökset (luku 14.2 tp 3)

- Toimenpiteen toimeenpano etenee osana THL:n asiantuntijatyötä ja myös THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä yhteistyössä muiden ilmiön parissa toimivien tahojen kanssa.
- On tärkeää huomioida, että hyvinvointialueiden vastuulla on kuitenkin esimerkiksi se, miten oikea-aikaisia mielenterveyspalveluja on saatavilla erityyppistä väkivaltaa ml. ihmiskauppa kokeneille.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 14.2, tp 4. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Kerätään saatavilla olevista tietolähteistä: kunnilta, auttamisjärjestelmästä ja uhreja auttavista järjestöistä (ns. Neliapila-järjestöt) luvut epäillyistä ja ensivaiheessa tunnistetuista ihmiskaupan lapsiuhreista, ihmiskaupan uhrien apua saavista lapsista ja ihmiskaupan muodoista, jonka uhriksi lapset ovat joutuneet.</p> <p>Kehitetään lisäksi rikosoikeusjärjestelmän tilastointia ihmiskaupan uhriksi joutuneista lapsista ja nuorista. Tilastoidaan jatkossa poliisin tietoon tulleet rikokset, syyttäjälle edenneet ja rangaistukset rikoksen uhriksi joutuneen iän ja sukupuolen mukaan.</p> <p>Koostetaan näistä tiedoista analyysiin perustuva vuosittainen raportti.</p>	<p>Tietopohjaviranomaiset yhteistyössä ihmiskaupan vastaisen työn koordinaation ja muiden toimivaltaisten ministeriöiden ja muiden organisaatioiden kanssa.</p>	<p>Keltainen</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OM:n arvion mukaan toimeenpanoa on tukenut aktiivinen seuranta ja laajapohjainen, tavoitteellinen keskustelu vastuutahojen kesken. Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaation johdolla on tehty yhteistyötä Tilastokeskuksen, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän, sisäministeriön, Poliisihallituksen ja ulkoministeriön kanssa luotettavan tiedonkeruun järjestämisestä ja kansainvälisestä raportoinnista.

Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattorin tehtävänä on koota kansallinen strateginen tilannekuva ihmiskaupasta ja sen vastaisesta työstä. Tällainen tilannekuva sisältyy ihmiskaupan vastaiseen toimintaohjelmaan. NRM-hankkeessa on tarkoitus tuottaa seuraava tilannekuva. Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma sisältää laajahkon tilastoliitteen, jossa tietoja myös alaikäisistä ihmiskaupan uhreista. Tilastoliite sisältää tiedot mm. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaista. Tietoa kunnissa tunnistetuista ihmiskaupan uhreista ei ole saatavilla.

Tilastokeskuksen tavoitteena on uhrیتietojen tuottaminen syytettyjen ja tuomittujen tilastoinnissa. Tätä tavoitetta kehitetään oikeusministeriön AIPA-järjestelmän tietojen tilastoinnissa. Ensimmäisiä tilastoja aiheesta on saatavilla mahdollisesti 2023 alkaen. Tilastokeskuksella ei ole ollut mahdollista olemassa olevien resurssiensa puitteissa kehittää muuta tilastollista tiedonkeruuta, analyysiin perustuvaa vuosittaista raporttia tai toimia vastuutahona niiden toteuttamisessa.

Tilastokeskus on kuitenkin mielellään mukana tukemassa aihealueen tilastoinnin ja tiedonkeruun kehittämistä sekä viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistyötä. Tilastokeskus on myös resurssiensa puitteissa valmis yhteistyöhön ihmiskaupan raportoinnin kehittämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Ihmiskaupan uhreja koskevaa tilastotietoa on sovittu kehitettävän yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on hakenut rahoitusta tilastointijärjestelmänsä kehittämiseksi.

Tilastotietoa edellyttäviin kansainvälisiin kyselyihin vastaamista pyritään kehittämään johdonmukaisemmaksi parantamalla ennakointia ja työnjaon suunnittelua.

Johtopäätökset (luku 14.2 tp 4)

- Ihmiskaupan uhreja koskevaa tilastotietoa kehitetään osana *Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman* toimeenpanoa.
- Toimintaohjelman toimeenpanoa seurataan, siitä raportoidaan ja oikeusministeriön mukaan toimintaohjelman päätyttyä toimeenpanosta tullaan teettämään myös ulkopuolinen arviointi ihmiskaupan vastaisen työn edelleen kehittämiseksi.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 14.2, tp 5. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetusalan ammattilaisten, kuten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden, kouluterveydenhoitajien ja -kuraattorien, opiskeluhuollon psykologien, opetushenkilöstön, poliisin ja syyttäjien tietoisuuden lisääminen lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä sekä lapsen edun ja tarpeiden arvioinnista. Ihmiskaupan tunnistaminen parantuu.</p>	<p>Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori ja ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa valmisteleva työryhmä</p> <p>Kuntaliitto</p> <p>Kunnat</p> <p>VKST</p> <p>OKM</p> <p>OPH</p> <p>STM</p> <p>THL</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toteutus etenee hyvin ja aikataulussa. Toimintaohjelman tavoitteena on, että ihmiskaupan vastaisen työn kannalta keskeiset viranomaiset tuntevat ihmiskauppailmiön peruspiirteet sekä osaavat puuttua siihen ja ohjata uhrit tarvittaessa avun piiriin. Ihmiskaupan uhrien tavoittamista ja tunnistamista on tarkoitus parantaa erityisesti heikossa asemassa olevien ihmisryhmien osalta. Haavoittuvassa asemassa oleviin kuuluvat muun muassa sijaishuoltopaikastaan luvattomasti poistuneet lapset ja nuoret.

OM:ssä toimintaohjelman toimeenpanoa on seurattu aktiivisesti, ja vuoropuhelua vastuutahojen kanssa on käyty säännöllisesti. Toimintaohjelman perusteella ihmiskauppaa koskevaa koulutusta on kehitetty ja koulutusmateriaaleja valmisteltu. Toimintaohjelmassa on sitouduttu kouluttamaan mm. Maahanmuuttoviraston ja oikeusaputoimistojen henkilöstöä, siviili-ilmailussa toimivia viranomaisia ja toiminnan harjoittajia, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia, poliiseja sekä syyttäjiä ja tuomioistuinten henkilöstöä. Toimintaohjelma etenee koulutustoimenpiteiden osalta pääosin hyvin.

Syyttäjälaitoksella ja THL:llä on toimenpiteeseen liittyviä koulutustoimia meneillään (ks. tarkemmin alla olevat kirjaukset). OPH:lla ei ole ollut meneillään tähän toimenpiteeseen liittyviä toimia.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OM:n mukaan *Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman* toimenpiteen nro 10 toimeenpano aikataulu on myöhästynyt. Se toteutetaan vuonna 2023. Tavoitteena on koota olemassa olevan tiedon pohjalta tiivis tietopaketti ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä opetuksen tueksi.

Syyttäjälaitoksella toteutetaan ihmiskauppa-koulutus (3 pvä) vuosittain. Ihmiskauppasyöttäjillä on oma verkosto, jossa kehitetään osaamista.

THL valmistelee verkkokoulua ihmiskaupasta sote-henkilöstölle yhteistyössä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa. Verkkokoulu lisää tietoisuutta ihmiskaupasta ja uhrien auttamisesta yleisesti.

Johtopäätökset (luku 14.2 tp 5)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt osana Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toteutusta. Esimerkiksi THL valmistelee verkkokoulua ihmiskaupasta sote-henkilöstölle yhteistyössä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetusalan ammattilaisten tietoisuuden lisäämistä ja tunnistamisen paranemista ihmiskauppa-ilmiöstä pyritään vahvistamaan koulutuksin ja käymällä teemasta keskusteluja eri toimijoiden kanssa.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 14.2, tp 6. /Kervinen ym. 2019	THL	Keltainen
Lasten ja perheiden tietoisuuden lisääminen lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä	OPH STM Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori ja ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa valmisteleva työryhmä Järjestöt, esim. Väestöliitto	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Väkivallan vastainen ennaltaehkäisevä työ esimerkiksi tunne- ja turvataito- sekä seksuaalikasvatuksen keinoin on tärkeää eri lasten ja nuorten sekä perheiden toimintaympäristöissä. Kansallisella tasolla tätä toteutetaan esimerkiksi osana varhaiskasvatuksen, neuvolan ja oppilaitosten sekä järjestöjen työtä. Ks. esimerkiksi tämän raportin lukujen 3.3. ja 3.5 kirjaukset.

Eri organisaatioiden kuten THL ja OPH asiantuntijat tekevät yhteistyötä ihmiskauppailmiöön liittyen OM:n koordinoiman *Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman* toimijoiden ja muiden relevanttien tahojen ml. järjestöt kanssa.

OM:n koordinoiman *Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelmaan* asetetut toimenpiteet etenevät, mutta resurssivajeen vuoksi hieman viivästyneenä. Esimerkiksi toimintaohjelman toimenpiteen nro 10 ("Kootaan olemassa olevan tiedon pohjalta tiivis tietopaketti ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä opetuksen tueksi "Roth & Luhtasaari 2021, 49) toimenpiteen toteutus on myöhästynyt ja se on aloitettu vuonna 2023. Tavoitteena on, että toimenpide saataisiin toimeenpantua vuoden 2023 loppuun mennessä.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

THL:llä ja OPH:lla ei ole suunnitelmassa toimenpiteen sisältöön liittyviä erityistoimia.

OM:n tavoitteena on koota olemassa olevan tiedon pohjalta yhteistyössä relevanttien toimijoiden kanssa tiivis tietopaketti ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä koulutuksessa ja eri oppimisympäristöissä tapahtuvan opetuksen tueksi osana *Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman* toimeenpanoa. Ohjelmaan asetetulla toimenpiteellä 10 on tarkoitus tukea eri ammattilaisia niin, että lapset ja sitä kautta myös perheet saisivat tietoa ihmiskaupasta ikä- ja kehitystaso huomioiden sopivaksi katsotulla tavalla. Toimenpiteen toimeenpanossa tullaan tekemään yhteistyötä myös mm. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toimijoiden kanssa.

Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat, muun muassa *Justice Initiative – hankkeen* kautta, tekevät yhteistyötä ihmiskaupan uhrien ja selviytyjien kanssa. Tietoa ja uhrien ääntä nostetaan aktiivisesti yhdistyksen työssä esille. Yhdistys tekee myös yhteistyötä kansainvälisen ECPAT-verkoston kanssa lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan (seksuaaliväkivalta) osalta vuosina 2022-2023.

Johtopäätökset (luku 14.2 tp 6):

- Toimenpiteen toimeenpanoa edistetään osana Ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa vuosina 2022-2023 yhteistyössä relevanttien viranomaisten, asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa.
- Laadittavan tietopaketin sisällöissä on tärkeää huomioida väkivallan vastaisen työn ja seksuaalikasvatuksen parissa tehtävät toimet osana lasten, nuorten ja perheiden toimintaympäristöjen perustyötä (universaalit palvelut, järjestöjen työ).

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 11, tp 1/Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019. Seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa</p> <p>Lasten ja nuorten parissa arjessa toimiville järjestetään täydennyskoulutusta lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta, seksuaalisesta riistosta ja seksuaaliväkivallasta digitaalisessa mediassa.</p> <p>Lisäksi kehitetään toimintatapoja, joilla lapsia ja nuoria ohjataan ja opetetaan toimimaan nykyistä tiedostavammin sosiaalisessa mediassa, ymmärtämään oikeuksiaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan houkuttelutilanteissa.</p>	<p>OPH</p> <p>OKM ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI)</p> <p>Järjestöt, esim. Pelastakaa Lapset ry, MLL ja Suojellaan Lapsia ry</p> <p>THL</p> <p>STM</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

OPH:n laatimien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti turvataitosisältöjä on perusopetuksen 1. vuosiluokalta alkaen osana ympäristöoppia ja terveystiedon oppiaineita, ja myöhemmin vuosiluokilla 7-9 osana terveystiedon opetusta. Ympäristöopin ja terveystiedon oppiaineissa opitaan tieto- ja viestintäteknologian käyttöä vastuullisesti ja turvallisesti. Tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittäminen on myös yksi perusopetuksen seitsemästä laaja-alaisesta osaamisalueesta.

OPH on tehnyt yhteistyössä KAVI:n kanssa digitaalisen osaamisen kuvaukset, joissa on tehty myös kuvaukset turvallisesta toiminnasta digitaalisessa ympäristössä. OPH on lisäksi jakanut valtion erityisavustusta lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön (grooming) vastaiseen opetustoimen henkilöstökoulutukseen ja siihen liittyvän tukimateriaalin tuottamiseen. Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn verkkosivuston ja ohjeiden, sekä materiaalien valmistelu eteni suunnitellusti vuoden 2022 aikana. Verkkosivut julkaistiin vuoden 2023 alussa. (ks. tarkemmat tiedot alla olevista kirjauksista).

KAVI ja järjestöistä MLL ja Pelastakaa Lapset ry, toimivat Finnish Safer Internet Centre (FISIC) -hankkeen hankeorganisaatioina, jossa edistetään lasten ja nuorten turvallista ja positiivista mediankäyttöä. Hankkeen käytännöt ovat vakiintuneita. Hankeorganisaatiot tekevät tiivistä yhteistyötä tavoitteen täyttämiseksi.

THL, STM, KAVI sekä eri järjestöt ovat järjestäneet eri koulutuksia toimenpiteen sisältöihin liittyen (ks tarkemmin alla olevat kirjaukset).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH on laatinut osaamisen kuvaukset, joiden tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestäjät päivittävät digisuunnitelmiaan ja -strategioitaan vastaamaan julkaistuja kuvauksia. Eritysavustuksia on puolestaan suunnattu koulujen ja oppilaitosten tehostettuihin toimiin, jotta lapset ja nuoret tunnistaisivat nykyistä paremmin grooming-ilmion ja osaisivat toimia turvallisesti sosiaalisessa mediassa sekä tilanteessa, jossa kokee kohtaavansa jotain pelottavaa tai häiritsevää. OPH:n materiaalien avulla pyritään tukemaan oppilaita oppimaan, kuinka puolustaa henkilökohtaista koskemattomuuttaan ja suojata itseään vahingollisilta ilmiöiltä.

OPH on tuottanut erilaisia tukimateriaaleja. Ohjeita ja materiaaleja on julkaistu eri ilmiöihin liittyen (seksuaalinen häirintä, houkuttelu, seksuaalinen riisto ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa ympäristössä). Esimerkkejä OPH:n toimista toimeenpanon edistämiseksi vuosina 2022-2023:

- Järjestetty vuonna 2022 kolme webinaaria, joiden aiheina on ollut ” Seksuaalinen häirintä ja väkivalta sekä turvataidot”, ” Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan torjunta” ja ” Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus opetuksessa - miten tuen sateenkaarilasta ja -opiskelijaa?”. (Webinaarit on katsottavissa OPH:n tapahtuma-sivustolta). (OPH 2022f, OPH2022g, OPH 2022h.)
- **Ohjeet** seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja puuttumiseksi ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille. (OPH 2022a).
- Esite, joka käsittelee seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, niiden määrittelyä, lainsäädäntöä ja ehkäisyä.
- **10 lyhytvideon tuotanto**, jossa aihetta käsitellään (erityisesti videot numero 5 & 6) (OPH 2022b).
- Vuoden 2023 alussa julkaistiin verkkosivukokonaisuus varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen toimijoiden käyttöön. Sivusto, ohjeet ja materiaalit on tarkoitettu kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisille ja huoltajille. Osa materiaaleista soveltuu myös hyvin nuorille, ja esimerkiksi perusopetuksen 5.-9. vuosiluokkien oppilaiden kanssa käytettäväksi.

OKM myöntämien avustusten kriteereinä on olleet hankkeet, joilla lapsia ja nuoria ohjataan ja opetetaan seuraavissa asioissa:

1. Toimimaan nykyistä tiedostavammin sosiaalisessa mediassa,
2. Ymmärtämään oikeuksiaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan houkuttelutilanteissa
3. Käyttämään ja tutkimaan erilaisia tieto- ja viestintäteknologioita sekä palveluiden käyttösääntöjä ja yksityisyysasetuksia
4. Keskustelemaan erilaisten palveluiden hyödyistä ja haitoista sekä siitä, mitä sosiaalisessa, mediassa tai internetissä ei kannata julkaista
5. Arvioimaan, miltä osin sosiaalisen median käytön on hyvä olla yksityistä, miltä osin taas julkista,
6. Ymmärtämään keille hän viestii käyttäessään erilaisia medioita
7. Siinä, keihin hän voi ottaa esimerkiksi koulussa yhteyttä, jos hän kokee kohdanneensa sosiaalisessa mediassa jotain ikävää, pelottavaa tai häiritsevää sekä
8. Siihen, miten hän voi ottaa yhteyttä, jos hän kokee kohdanneensa sosiaalisessa mediassa jotain ikävää, pelottavaa tai häiritsevää.

OKM:n rahoittamissa avustushankkeissa on mm. tuotettu materiaalia, täydennyskoulutusta ja hyviä käytäntöjä liittyen em. toimien edistämiseen. Esimerkkinä Oulun kaupungin koordinoima lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ehkäissyt Turvallinen Oulu -hanke 2019-2022, jossa tuotettiin runsaasti kansallisella tasolla hyödynnettävää materiaalia esim. [turvataitokasvatus.fi](https://www.turvataitokasvatus.fi) -verkkosivusto. (Oulun kaupunki 2022).

Finnish Safer Internet Centre (FISIC) -toimintaa, jossa KAVI, Pelastakaa Lapset ry ja MLL toimivat hankeorganisaationa, jossa on tehty jo aiemmin vuodesta 2012 lähtien pitkäjänteisesti eri projekteissa työtä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla työtä lasten, nuorten ja aikuisten mediataitojen, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi internetissä. Yhteistä työtä jatketaan vuosina 2022-2024 kestäväällä hankekaudella. FISIC on osa Insafe- ja INHOPE (International Association of Internet Hotlines) verkostoja. FISIC-toimintoihin on kuulunut

- tietoisuuden lisääminen (esim. koulutukset, verkkopalvelut, ilmaiset materiaalit, laajat kansalliset kampanjat kuten Mediataitoviikko ja Peliviikko)
- Helpline-palvelut (MLL:n auttavat puhelin- ja chat -palvelut lapsille, nuorille ja vanhemmille)
- Hotline-palvelu (Nettivilje, vihjepalvelu, jonka avulla kuka tahansa voi tehdä ilmoituksen internetissä olevasta, lapseen kohdistuvaan seksuaaliseen houkutteluun ja seksuaaliväkivaltaan liittyvästä laittomasta toiminnasta).

KAVI, Pelastakaa Lapset ry ja MLL ovat tuottaneet yhteistyössä eri toimijoiden (esim. THL, STM, järjestöt) kansainväliset toimijat) paljon erilaisia materiaaleja, kampanjoita, koulutuksia ja toimintoja laajoille kohderyhmille. Koulutusta lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta, häirinnästä ja houkuttelusta tarvitaan jatkuvana monialaisena yhteistyönä, sillä digitaalinen ympäristö toimintaympäristönä on jatkuvassa muutoksessa. Lisäksi edelleen on tärkeä huomioida lasten ja nuorten osallisuus ja äänen kuuluminen eri koulutusten suunnittelussa, jotta koulutukset ovat ajantasaisia arjessa kohdattujen tapahtumien ja asioiden kanssa. Esimerkiksi

- MLL:n kouluttajille on tuotettu aiheesta sekä vanhempainiltamalli että oppituntimateriaali, jolla koulutetaan vanhempia ja muita huoltajia.

Suojellaan Lapsia ry:n eri hankkeiden (ReDirection, Turvallisesti digiliikenteessä) kautta on tehty rusaasti kehittämis- ja koulutustyötä yhteistyössä kansallisten ja kansainvälisten asiantuntijoiden kanssa lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta digitaalisessa mediassa sekä ammattilaisten että lasten, nuorten ja perheiden parissa.

Johtopäätökset (luku 11 tp 1)

- Toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin ja monikanavaisesti eri toimijoiden työnä
- Muuttuvan toimintaympäristön ja jatkuvasti päivittyvien tietotarpeiden vuoksi ammattilaisten koulutusta lapsiin ja nuoriin kohdistuvista väkivallan, houkuttelun ja häirinnän ilmiöistä digitaalisissa toimintaympäristöissä on tärkeää jatkaa tulevina vuosina.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 11, tp 2. / Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019</p> <p>Perusopetusikäiset lapset ja nuoret ovat saaneet koulutusta turvataidoista digitaalisessa mediassa valtion erityisavustusta saaneissa kunnissa.</p> <p>Koulutuksen myötä lapsilla ja nuorilla on perustason digiturvataidot, käsitys digitaalisen median riskeistä ja keinoja toimia turvallisesti verkossa. Kehitetyjä toimintatapoja voidaan hyödyntää muiden perusopetuksen järjestäjien toiminnassa valtakunnallisesti.</p> <p>Huomioidaan myös, että osa lapsista ja nuorista voi syyllistyä muihin kohdistuviin haitallisiin tekoihin. Koulutuksessa on hyvä olla sisältöjä myös siitä, miten itse toimii turvallisesti muita kohtaan.</p>	<p>OPH</p> <p>OKM ja KAVI</p> <p>Traficom</p> <p>THL</p> <p>Poliisihallitus</p> <p>SM/poliisi</p> <p>Järjestöt</p> <p>STM</p>	Vihreä

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Voimassa olevan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (OPH 2014) mukaisesti turvataitoja opitaan jo 1. vuosiluokalta alkaen osana ympäristöoppia ja terveystiedon alaa, ja myöhemmin vuosiluokilla 7-9 osana terveystiedon opetusta. Ympäristöopin ja terveystiedon oppiaineissa opitaan tieto- ja viestintäteknologian käyttöä vastuullisesti ja turvallisesti. Tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittäminen on myös yksi perusopetuksen seitsemästä laaja-alaisesta osaamisalueesta.

OPH on tehnyt yhteistyössä KAVI:n kanssa osana *Uudet lukutaidot* –kehittämishjelmaa digitaalisen osaamisen kuvaukset, joissa on tehty myös kuvaukset turvallisesta toiminnasta digitaalisessa ympäristössä. Kuvausten käyttöönoton tueksi on luotu monipuolisesti tukimateriaalia kaikilla kotimaisilla kielillä. Materiaalit ja koulutukset on suunnattu sekä valtion erityisavustusta saaneisiin kuntiin että valtakunnallisesti muillekin kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjille.

OPH on jakanut valtion erityisavustusta lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön (grooming) vastaiseen opetustoimen henkilöstökoulutukseen ja siihen liittyvän tukimateriaalin tuottamiseen. *OKM* jakoi vuosina 2021 ja 2022 erityisavustusta digitaalisten taitojen opettamisen edistämiseen yhteensä 12 miljoonaa euroa.

KAVI:n mukaan lasten ja nuorten digitaalisten taitotasojen mittaamiseen ei ole kuitenkaan olemassa käyttökelpoista mittaria. Medialukutaidon asemaa sekä mediakasvatuksen tasa-arvoista toteutumista tulee jatkossakin edistää niin varhaiskasvatuksessa kuin esi- ja perusopetuksessa.

Poliisihallituksen mukaan toimenpide toteutuu poliisissa paikallisesti osana ennalta estävää toimintaa rahoituksen ja resurssien puitteissa. Yliopistosairaaloista OYS on edistänyt lasten turvataitokasvatusta osana Turvallinen Oulu -hanketta.

Monet järjestöt ovat edistäneet toimeenpanoa osana omaa toimintaansa. Järjestöt ovat esimerkiksi järjestäneet koulutuksia ja tuottaneet koulutusmateriaaleja. Kuitenkin tehtävää vielä on, sillä *Pelastakaa Lapset ry* nostaa esille, että alakoululaisille on suunnattu huomattavasti vähemmän materiaaleja kuin yläkouluikäisille eikä haavoittuvassa asemassa olevia (esim. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin-, kansallisiin ja etnisiin vähemmistöihin- ja vammaisiin lapsiin kuuluvat) ole huomioitu kovinkaan hyvin erilaisissa interventioissa. (ks. tarkemmin seuraavan kohdan kirjaukset)

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

Uudet lukutaidot -kehittämishjelmassa (*OPH, KAVI*) on luotu digitaalisen osaamisen kuvaukset, joissa on kuvattu yksityiskohtaisesti varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa hyvää pedagogista toimintaa ja perusopetuksessa oppilaan hyvää digiosaamista. Osaamisen kuvaukset konkretisoivat voimassa olevia varhaiskasvatussuunnitelman sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Osaamisen kuvaukset sisältävät kuvauksen turvallisesta toiminnasta digitaalisissa ympäristöissä. Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestäjät päivittävät digisuunnitelmiaan ja -strategioitaan vastaamaan julkaistuja kuvauksia.

OPH on jakanut valtion erityisavustusta lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön (grooming) vastaiseen opetustoimen henkilöstökoulutukseen ja siihen liittyvän tukimateriaalin tuottamiseen. Jaetuilla avustuksilla on suunnattu kouluihin ja oppilaitoksiin tehostettuja toimia, jotta lapset ja nuoret tunnistaisivat nykyistä paremmin grooming-ilmion ja osaisivat toimia turvallisesti sosiaalisessa mediassa sekä tilanteessa, jossa kohtaavat jotain pelottavaa tai häiritsevää.

Materiaalin avulla lapsia ja nuoria tuetaan oppimaan, kuinka puolustaa henkilökohtaista koskemattomuuttaan ja suojata itseään vahingollisilta ilmiöiltä. Tukimateriaali on maksutta kasvatuksen ja koulutuksien järjestäjien käytettävissä.

OKM:n rahoittamassa *Uudet lukutaidot* -kehittämishjelmassa on vuodesta 2020 edistetty medialukutaitoa, tvt-osaamista ja ohjelmointiosaamista varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Osana kehittämishjelmaa medialukutaidoille on luotu *KAVIn* koordinoimana varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen hyvän pedagogisen toiminnan kuvaukset sekä perusopetukseen vuosiluokka-kokonaisuuskohtaiset osaamisen kuvaukset.

Kuvausten avulla tuetaan varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpanoa. Turvataidot kuuluvat alakohtaan ”Toiminta mediaympäristöissä”, joissa toiminnan tai osaamisen kuvauksina ovat mm. turvallisuus, vastuullisuus ja hyvinvointi. OKM myönsi uudet erityisavustukset kunnille vuosille 2022-2023 osaamisen kuvausten jalkauttamiseen laajemmassa mittakaavassa.

OYS:in edustaja oli asiantuntijana mukana *Turvallinen Oulu* -hankkeen kehittämisessä vuosina 2019-2022, jossa laadittiin turvataitokasvatussuunnitelma Oulun kouluihin. Kouluihin on esimerkiksi perustettu turvataitokasvatuksen vastuuhenkilöt. Hankkeessa laaditut sähköiset materiaalit ovat vapaasti myös muiden käytettävissä ([turvataitokasvatus.fi](https://www.turvataitokasvatus.fi), 2023).

Järjestöt tekevät laajasti merkittävää työtä lasten ja nuorten digitaalisen turvallisuuden edistämiseksi. Toiminnassa on painottunut vahvasti lasten ja ammattilaisten osaamisen vahvistamiseen erityisesti koulutusten ja opetusmateriaalien tuottamisen keinoin. Ohessa esimerkkejä tehdystä työstä:

- *MLL* nostaa esille, että *MLL:n* kouluttajat ovat toteuttaneet kouluissa mediakasvatuksen oppitunteja mm. turvataidoista digitaalisessa mediassa. Oppitunneille osallistuu vuosittain tuhansia lapsia ja nuoria.
- *Pelastakaa Lapset ry* on edistänyt digitalista turvallisuutta esimerkiksi Reconnect-hankkeessa 2019–2022, syksyllä 2021 käynnistyneessä Huippula-hankkeessa ja osana vuoden 2022 keväällä julkaistun Digitaalisen lapsuuden osaamiskeskus Kiditalin toimintaa. Reconnect-hankeessa on selvitetty verkkohaittojen luonnetta ja yleisyyttä, kehitetty digitaalisia tukipalveluita verkossa haitallisten ilmiöiden kohteeksi joutuneille lapsille sekä koulutettu ja vahvistettu ammattilaisten, lasten ja vanhempien osaamista.

Huippula-ohjelman tarkoituksena on koululaisten digitaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin taitojen vahvistaminen ja työkalujen tarjoaminen opettajille. Ohjelman aikana kehitetään digitaalista palvelua ja tuotetaan siihen liittyvää materiaalia alakouluille. Kaksikielinen Huippula-palvelu

Julkaistaan alkuvuodesta 2023. Ensimmäisen kolmen toimintavuoden aikana tavoitteena on vahvistaa 90 000 viidesluokkalaisten ja heidän opettajiensa tietoja ja taitoja aiheeseen liittyen. Kidital puolestaan toteuttaa/kehittää turvallisuutta edistäviä hankkeita ja toimintamuotoja, jakaa tietoa lasten verkkoturvallisuudesta ja tekee vaikuttamistyötä.

- *Suojellaan Lapsia ry* on toteuttanut 5-9-vuotiaille suunnatun Turvallisesti Digiliikenteessä -projektin vuosina 2021-2022 (tarkemmat tiedot hankkeen loppuraportista, [Suojellaan Lapsia 2022](#)). Lasten digiturvataito-työpajat ja koulutukset jatkuvat OPH:n ja OKM:n rahoittamana vuosina 2022-2023. Kohderyhmänä ovat erityisesti hyvin harvaan asutut seudut. Uutta digiturvaitomateriaalia tuotetaan myös yli 9-vuotiaille lapsille ja nuorille vuonna 2023. Materiaalit ja koulutukset toteutetaan myös ruotsinkielisinä.

Johtopäätökset (luku 11 tp 2)

- Perusopetuksessa turvataitoja opetetaan kansallisten opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesti jo alkuopetusvaiheesta lähtien osana ympäristöoppia ja terveystiedon oppialoja ja vuosiluokilla 7-9 osana terveystiedon opetusta. Ympäristöopin ja terveystiedon oppiaineissa opitaan tieto- ja viestintäteknologian käyttöä vastuullisesti ja turvallisesti. Tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittäminen on myös yksi perusopetuksen seitsemästä laaja-alaisesta osaamisalueesta.
- OKM:n rahoittamassa *Uudet lukutaidot* -kehittämisohjelmassa OPH ja KAVI ovat vuodesta 2020 lähtien edistäneet monikanavaisesti medialukutaitoa, tv-t-osaamista ja ohjelmointiosaamista varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa.
- OKM ja OPH ovat myöntäneet valtion erityisavustuksia lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön (grooming) vastaiseen opetustoimen henkilöstökoulutukseen ja siihen liittyvän tukimateriaalin tuottamiseen sekä digitaalisten taitojen opettamisen edistämiseen.
- Järjestöt tekevät laajaa ja merkittävää työtä lasten ja nuorten digitaalisen turvallisuuden edistämiseksi, mutta esimerkiksi rahoituslähteiden määräaikaisuus ja epävarmuus pidemmällä tahtämellä asettaa työlle omat rajoitteensa

- Huomattava osa turvataitoihin liittyvistä interventioista on suunnattu perusopetuksen 7-9-luokkalisille, sitä nuoremmille ja esimerkiksi verkkoympäristössäkin erityisen haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja nuorille kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, etnisiin tai kielivähemmistöihin kuuluvat tai vammaiset tai toimintakyvltään rajoitteiset lapset selvästi vähemmän.
- Vaikka toimenpide on edennyt hyvin, sen toimeenpanoa tulee edelleen jatkaa ja kehittää huomioiden myös em. erityistarpeet ja esimerkiksi tutkimustulokset (mm. Kouluterveyskysely 2019, 2021): seksuaalisen häirintä ja verkkoväkivalta on lisääntynyt ml. lasten ja nuorten houkuttelu seksuaaliseen tekoihin.
- Seksuaalinen häirintä on tullut tunnistettavaksi ilmiöksi. Lapsille ja nuorille tulee turvataitokasvatuksen lisäksi tiedottaa avun ja tuen saannin kanavista, jotta he rohkenevat jatkossa tuoda kokemuksensa esille aiempaa enemmän. Puuttumisen ja avun saannin kanavia digitaaliseen väkivaltaan tulee kehittää ja resursoida riittävällä tavalla tulevina vuosina 2023-2025.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret (Luku 13.5 tp 1/ Telakivi ym. 2019)</p> <p>Luodaan koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten käyttöön (esim. kouluterveydenhoitajat, kuraattorit ja muut opiskeluhoillon toimijat, lastensuojelun ammattilaiset).</p> <p>Koulutuksessa annetaan valmiudet tunnistaa nämä lapset ja nuoret sekä tietoa heidän hyvinvointiinsa vaikuttavista tekijöistä, väkivaltariskistä ja keinoista pienentää sitä.</p>	<p>OPH</p> <p>THL</p> <p>Korkeakoulut ja ammatillinen koulutus</p> <p>Järjestöt, esim. Seta ry ja MLL</p> <p>STM</p>	<p>Vihreä</p>

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

THL on yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tuottanut vuonna 2022 koulutuspaketin (verkkosivusto ja -koulutus) seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä ammattilaisille osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa asetettuja toimenpiteitä (VN 2021b, THL 2022q). Yhteistyössä OPH kanssa järjestettiin aiheesta vuonna 2022 kaksi työpajaa kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisille.

Toimeenpanoa on edistänyt myös THL:n ja järjestöistä mukana olevan Setan välinen toimiva yhteistyö. Lisäksi toimenpiteen toimeenpanoa on tukenut asiantuntemuksellaan ja kannatuksellaan myös toimenpiteelle koottu laaja tukiryhmä, joka muodostuu nuorista kokemusasiantuntijoista, ammattilaisista sekä järjestöjen ja hallinnon asiantuntijoista. Toimeenpanolle haasteita tuotti hankkeen tiukka aikataulu.

Järjestöistä esimerkiksi MLL on edistänyt toimeenpanoa toiminnallaan (ks. tarkemmat tiedot alla).

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2022 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH:n Webinaarissa 12.10.2022 ”Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus opetuksessa – miten tuen sateenkaarilasta ja -opiskelijaa?” ympäristöoppia opettaville opettajille, terveystiedon opettajille, muulle opetushenkilöstölle, rehtoreille ja sivistystoimenjohtajille käsiteltiin lapsistrategian toimenpiteessä tuotettavaa koulutuspakettia (OPH 2022h).

THL:n ja yhteistyökumppaneiden osana lapsistrategian toimeenpanoa tuottama Tietopaketti sateenkaarilapsista ja nuorista ammattilaiselle julkaistiin marraskuussa 2022 (THL 2022p). Materiaalista tullaan viestimään laajasti ammattilaisille sote-palveluissa, kouluissa, nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa.

MLL:n auttavissa puhelin- ja digipalveluissa koulutetaan vapaaehtoisia päivystäjiä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä.

Johtopäätökset (Luku 13.5 tp 1)

- Toimenpide on toteutunut osana lapsistrategian toimeenpanoa.
- Tietopaketti (verkkosivusto ja koulutus) sateenkaarilapsista ja -nuorista ammattilaiselle on tehty vuoden 2022 aikana.

Toimenpide	Vastuutahot	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
Luku 13.5, tp 2 /Telakivi ym. 2019	OPH	Harmaa
Koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä on luotu vuosina 2020–2022 ja koulutuspilotti on toteutunut vuosina 2023–2025.	THL Korkeakoulut ja ammatillinen koulutus Järjestöt, esim. Seta ry STM	

Lyhyt peruste värikoodaukselle (mitkä tekijät ovat edistäneet/estäneet tämän tp toimeenpanoa):

Koulutuspaketti on toteutunut kansallisen lapsistrategian toimenpiteenä *THL:n* koordinoimana, jossa mm. *OPH* on ollut yhtenä yhteistyökumppanina. Erillistä koulutuspilottia ei ole suunniteltu tehtäväksi, koska em.aineisto on jo tuotettuna.

Mitä toimia organisaatiossanne on tehty/suunnitteilla kesän 2021 jälkeen tämän tp toimeenpanon edistämiseksi? (lyhyt kuvaus)

OPH:n webinaarissa 12.10. 2022 ”Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus opetuksessa – miten tuen sateenkaarilasta ja -opiskelijaa?” ympäristöoppia opettaville opettajille, terveystiedon opettajille, muulle opetushenkilöstölle, rehtoreille ja sivistystoimenjohtajille käsiteltiin lapsistrategian toimenpiteessä tuotettavaa koulutuspakettia. (*OPH 2022h*.)

Johtopäätökset (Luku 13.5 tp 2)

- Koulutuskokonaisuus (verkkosivusto ja -koulutus) seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä on luotu *THL:n* koordinoimana osana lapsistrategian toimeenpanoa vuonna 2022
- Toimenpiteessä mainitulle erilliselle pilotoinnille ei ollut tarvetta.

LÄHTEET, LUKU 3

- Aalto-yliopisto. (2022). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistyi. Uutinen 14.2.2022. <https://www.aalto.fi/fi/uutiset/kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeilu-kaynnistyi>
- Ahola, S., Nordlund-Spiby, R. & Lind, S. (2019). Vammaiset ja toimintakyvyltään rajoitettiset lapset ja nuoret. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 422–427. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Abdulhamed, R., Lonka, K., Hietajärvi, L., Ikonen, R., Klemetti, R. (2022). Anxiety and depression symptoms and their association with discrimination and a lack of social support among first- and second-generation immigrant adolescents. *International Journal of Intercultural Relations* 87, 193–205. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.03.001>
- Aseman Lapset ry. (2020a). Vuorovaikutusta vastuuta ja välittämistä. <https://asemanlapset.fi/>
- Aseman Lapset ry. (2020b). Toimintamuotomme. <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/>
- Barnahus. fi. yhteistyössä Tyks, HUS, Tays, OYS, KYS, Pohjanmaan hyvinvointialue, poliisi, Syyttäjälaitos ja THL. (2023a). Barnahus-työ ja malli. <https://barnahus.fi/>
- Barnahus. fi. yhteistyössä Tyks, HUS, Tays, OYS, KYS, Pohjanmaan hyvinvointialue, poliisi, Syyttäjälaitos ja THL. (2023b). Julkaisut. Verkkosivu. <https://barnahus.fi/julkaisut/>
- Barnahus.fi, Yhteistyössä Tyks, HUS, Tays, OYS, KYS, Pohjanmaan hyvinvointialue, poliisi, Syyttäjälaitos ja THL. (2022). Koulutuksia. Verkkosivu. <https://barnahus.fi/koulutuksia/>
- Beier, K. M., Neutze, J., Mundt, I. A., Ahlers, C. J., Goecker, D., Konrad, A., & Schaefer, G. A. (2009). Encouraging self-identified pedophiles and hebephiles to seek professional help: First results of the Prevention Project Dunkelfeld (PPD). *Child Abuse & Neglect*, 33(8), 545–549. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.04.002>
- Bellis, M., Wood, S., Hughes, K., Quigg, Z. & Butler, N. (2023). Tackling Adverse Childhood Experiences (ACEs) - State of the Art and Options for Action. WHO Collaborating Centre on Investment for Health and Well-being, Public Health Wales, UK., WHO Collaborating Centre for Violence Prevention, Liverpool John Moores University, UK., WHO European Office for Investment for Health and Development & WHO Regional Office for Europe - Violence and Injury Prevention. <https://www.ljmu.ac.uk/-/media/phi-reports/pdf/2023-01-state-of-the-art-report-eng.pdf>
- Bildjuschkin, K. (2021). Seksuaalinen hyvinvointi ja seksuaalikasvatus. Koulu- ja opiskeluterveys. Duodecim Terveysportti. NEUKO-tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00044?toc=1112237>
- Bildjuschkin, K., Helander, M & Vilponen, T. (2019). Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 487–493. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Cacciatore, R., Kangaskoski, H. & Ingman-Friberg, S. (2021). Seksuaaliterveys ja seksuaalikasvatus lastenneuvolassa. Duodecim Terveysportti. NEUKO-tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00044?toc=1112237>
- Cantor, J. M. & Mcphail, I. V. (2016). Non-offending Pedophiles. Current Sexual Health Reports, 8, 121-128. <https://doi.org/10.1007/s11930-016-0076-z>
- Castaneda, A. & terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen monikulttuurisuuden asiantuntijaryhmä MONET. (2019). Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 429–439. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Council Of Europe. (2018). Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers to member States on Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016808b79f7>
- Danielsson, P. (2022). Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Keskusrikospoliisi. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/nuorten-vakivaltarikollisuus-lisaantyy-mutta-vain-alaikaisten-ikaryhmissa>
- Digiraati. (2023). Osallistu, keskustele, vaikuta! Digiraati-palvelu. <https://digiraati.fi>
- Duodecim Terveysportti. (2023). NEUKO- tietokanta. Ohjeistukset neuvoloiden sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisille. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko>
- Eduskunta. (2023). Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 191/2022). https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_191+2022.aspx
- Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL). (2023a). Henkinen väkivalta. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/henkinen-vakivalta/>
- Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL). (2023b). Apuaeroon.fi. Hae apua. <https://apuaeroon.fi/>
- Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL). (2019). Turvassa -hanke kehittää käytäntöjä vaativiin huolto- ja tapaamisriitoihin. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/turvassa-hanke-kehittaa-kaytanta-ja-vaativiin-huolto-ja-tapaamisriitoihin/>
- eOppiva. (2023a). Lapsen oikeudet sosiaalihuollossa. Tuotanto: eOppiva ja kansallinen lapsistrategia. <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-sosiaalihuollossa/>
- eOppiva. (2023b). Lapsen oikeus vakivallattomaan arkeen. Tuotanto : eOppiva ja kansallinen lapsistrategia. Toimittajat ja kouluttajat: Linner-Matikka J., Remsu N. & Muukkonen T. <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeus-vakivallattomaan-arkeen/>
- eOppiva. (2022a). Lapsen oikeudet – Osallisuus ja osallistuminen. Tuotanto : eOppiva ja kansallinen lapsistrategia. Toimittajat ja kouluttajat: Kalliomeri, R., Kuusio, L., Laaja, J., Männistö, L. & Stenvall, E. <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-osallisuus-ja-osallistuminen/>
- eOppiva. (2022b). Lapsen oikeudet – Työkaluina lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi. Tuotanto : eOppiva ja kansallinen lapsistrategia Toimittajat ja kouluttajat livonen E., Kuivala A., Aho J, Pollari K, Rätty T. & Heinäsuo T. <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-lapsivaikutusten-arviointi-ja-lapsibudjetointi/>

- eOppiva. (2022c). Lapsen oikeudet kasvatus- ja opetuslalla. Tuotanto: eOppiva ja kansallinen lapsistrategia. Toimittajat ja kouluttajat: Kasa T, Muuronen K, Laaja J. & Wekström E. <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-kasvatus-ja-opetuslalla/>
- eOppiva. (2022d.). Lapsen oikeudet terveydenhuollossa – lapsi potilaana. Tuotanto : eOppiva ja kansallinen lapsistrategia. Toimittajat ja kouluttajat: Pollari K. & Helander M. <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-terveydenhuollossa-lapsi-potilaana/>
- eOppiva. (2022e). Lasten ja nuorten osallistuminen ja kuuleminen säädösvalmistelussa. Tuotanto : eOppiva ja oikeusministeriö. Toimittajat ja kouluttajat: Männistö, L., Rätty, H. & Heiskanen, H-E. <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lasten-ja-nuorten-osallistuminen-ja-kuuleminen-saadossalmisselussa/>
- Eriksson, P. & Korhonen, P. (2022a). ”Kiitos kun pidätte huolta, että asiat olisi minulla hyvin” : Kysy ja kuuntele -hankkeen loppuraportti. Raportti 3/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-851-4>
- Eriksson, P. & Korhonen, P. (2022b). Sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan malli. Työpöytä 4/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-808-8>
- Eriksson, P. & Korhonen, P. (2022c). Modell för barnspecifik övervakning av vård utom hemmet. Diskussionsunderlag 18/2022. Institutet för hälsa och välfärd. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-860-6>
- Ervasti, E. & Vuorenmaa, M. (2022). Toimintatavoitteisten nuorten väkivallan kokemukset. Teoksessa M. Luoma, M. Valtokari, A.Väre, M.Holm, P. Sainio, E. Ervasti, M. Vuorenmaa, S. Hiekkala, S. Leppäjoki-Tiistola, A. Heini. & S. Purhonen (Toim). 2022. Vammaisten henkilöiden kokeman lähisuhdeväkivallan yleisyys ja palvelujen saatavuus: Määrällinen ja laadullinen tarkastelu. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:24, 28–43. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-016-5>
- Fagerlund M. & Toivonen V-M. (2021). Rikosprosessin kesto lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-013-4>
- FinnBrain.fi, Turun Yliopisto (UTU). (2023). Work Packages. <https://sites.utu.fi/finnbrain/en/work-packages/>
- FinnWID. (2023). Toisenlaisia tarinoita. <https://www.toisenlaisiatarinoita.fi/>
- Folkhälsan. (2023a). Videor och arbetsmaterial Alla med – på riktigt. <https://www.folkhalsan.fi/allamed/>
- Folkhälsan. (2023b). Sexualundervisningsmaterial för lärare och föräldrar till barn i årskurs 1–6. www.folkhalsan.fi/snippelisnopp
- Garandeau, C.F. & Salmivalli, C. (2019), Can Healthier Contexts Be Harmful? A New Perspective on the Plight of Victims of Bullying. Child Development Perspective, 13, 147-152. <https://doi.org/10.1111/cdep.12331>
- Grans, L., Lillsunde, P. & Latvala, J. (2019). Kunniaan liittyvä väkivalta. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 510–517. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Haapala M., Kaijanen M., Minkkinen M. & Westerlund O. (2023). Kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista. Raportti (pdf) ladattavissa Pesäpuu ry:n uutisesta 15.3.2023. <https://pesapuu.fi/2023/03/hatkassa-suomessa-koh-ti-kansallista-tilannekuvaa-lastensuojelun-sijaishuollosta-kadonneista-lapsista-raport-ti-on-julkaistu/>
- Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Vaara, S. (2022a). Poikkeavat olosuhteet – tutut palvelut. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon seurantatutkimus 2021. Raportti 5/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-890-3>
- Hakulinen, T., Uotila-Laine, H. & Korpilahti, U. (2022b). Lastenneuvolapalvelut. NEU-KO-tietokanta Terveysportti. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00092?toc=1112237>
- Hakulinen, T., Onwen-Huma, H., Pulkkinen, P., Sandt, M. & Varsa, H. (2022c). Sukupuolten tasa-arvo neuvolan asiakastyössä - Opas vanhempien ja lasten tukemiseen sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9872-8>
- Hakulinen, T., Riihonen, R., Laajasalo T., Järvilehto, V., Keiski, P., Koulu, S., Nikupeteri, A., Korpilahti, U., Muukkonen, T., Paavilainen, E. & Säävälä, M. (2019). Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27,188–235. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Halila, R., Hoikkala, S., Malja, M. & Tapiola, M. (2021). Lasten ja nuorten vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskuksia valmisteleavan työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 18:2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5430-4>
- Heikkilä, M. & Rantaeskola, S. (2022). Suunnitelma lapsen edunvalvonnan kehittämisestä valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa. Työpaperi 19/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-862-0>
- Helenius J., Kivimäki, H. & Hietanen-Peltola, M. (2022). Perusopetuksen 8. ja 9. luokkien oppilaiden kokemuksia kouluarjesta. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi 54/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-988-7>
- Helsinki Missio. (2023). Nuori, et ole yksin. Apua nuorille. <https://www.helsinkimissio.fi/tarvitsetko-apua/nuorille/>
- Helsingin yliopisto (HY). (2023a). Lasten sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa -SAGA. <https://www.helsinki.fi/fi/projektit/lasten-sosiaalisen-ja-emotionaalisen-kehityksen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>
- Helsingin yliopisto (HY). (2023b). Families First. <https://www.helsinki.fi/en/researchgroups/diversity-multilingualism-and-social-justice-in-education/projects/families-first>
- Herkama, S., Kontio, M., Sainio, M., Turunen, T., Poskiparta, E. & Salmivalli, C. (2022). Facilitators and Barriers to the Sustainability of a School-Based Bullying Prevention Program. *Prevention Science*, 23, 954–968. <https://doi.org/10.1007/s11121-022-01368-2>.

- Hietanen, P., Keinonen, V. & Kettunen, M. (Toim.) (2019). Yhteistyövanhemmuus. Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto (ETKL). https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuus._yhteistyovanhe
- Hievanen, R., Kilpeläinen P., Huhtanen M., Tuurnas A., Loukusa, V., Pylväs, L., Rasinaho, K., Taakala, J., Tujula, M. & Vieltojärvi, M. (2022). Kumppanina työelämä – Arviointi työelämässä oppimisesta ja työelämäyhteistyöstä ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). Julkaisut 23:2022. <https://karvi.fi/publication/kumppanina-tyoelama-arviointi-tyoelamassa-oppimisesta-ja-tyoelamayhteistyosta-ammatillisessa-koulutuksessa/>
- Hoitotyön tutkimussäätiö (Hotus). (2022). Hotus-hoitosuositus: Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen. <https://www.hotus.fi/hotus-hoitosuositus-perheessa-tapahtuvan-lapsen-kaltoinkohtelun-riskiolojen-tunnistaminen/?preview=true>
- Holappa, H. & Pajamäki, T. (Toim.) (2021). Lasten ja nuorten puhelimen ja chatin vuosiraportti 2021. Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). https://www.mll.fi/tiedotteet/lasten-ja-nuorten-puhelin-ja-chat-2021-arjen-yksinaisyys-suurimpia-yhteydenottoesityta/?post_date=20220211090359
- Houtepen, J.A.B.M., Sijtsema, J.J. & Bogaerts, S. (2016). Being sexually attracted to minors: Sexual development, coping with forbidden feelings, and relieving sexual arousal in self-identified pedophiles. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 42, 1, 48-69. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2015.1061077>
- HUS-yhtymä. (2023a). Omahoito-ohjelma. Tervetuloa lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelmaan! <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/lapsiin-kohdistuvan-seksuaalisen-kiinnostuksen-omahoito-ohjelma>
- HUS-yhtymä. (2023b). Omahoito-ohjelma. Re-Direction. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/redirection>
- Ihmisoikeusliitto. (2023). Älä riko urheilua -kampanja. <https://alarikourheilua.fi/>
- Iivonen, E. & Pollari, K. (2020). Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:20. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5417-5>
- Iivonen, E. (2019). Lapsen oikeudet. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 88–112. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Ikonen, R., Eriksson, P. & Heino, T. (2020). Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpäpaperi 35/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-570-4>
- Innokylä. (2022). Monikulttuurinen vanhemmuusryhmä. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/monikulttuurinen-vanhemmuusryhma>
- Isola, A-M., Tulensalo, H., Laitinen, K. (2019). Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 113–122. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Johander, E., Trach, J., Turunen, T., Garandeanu, C.F & Salmivalli, C. (2022). Intention to Stop Bullying following a Condemning, Empathy-Raising, or Combined Message from a Teacher – Do Students’ Empathy and Callous-Unemotional Traits Matter? *Journal of Youth and Adolescence*, 51, 1568–1580. <https://doi.org/10.1007/s10964-022-01613-5>
- Johander, E., Trach, J., Turunen, T., Garandeanu, C.F & Salmivalli, C. (2021). Different Approaches to Address Bullying in KiVa Schools: Adherence to Guidelines, Strategies Implemented, and Outcomes Obtained. *Prevention Science*, 22, 299–310. <https://doi.org/10.1007/s11121-020-01178-4>
- Joki-Erkkilä, M., Salmivalli, A.-M., Tenhunen, T., Darth, M., Lehrbäck, H., Korpilahti, U. & Hakulinen, T. (2029). Lasten ja nuorten seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy ja haittojen minimointi. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V.-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 271–332. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kalland, M., Linnavalli, T. & Von Koskull, M. (2022). SAGA-Supporting Social-Emotional Development in Early Childhood Education: The Development of a Mentalizing-Based Intervention. *Education Sciences*, 12, 6, 409. <https://doi.org/10.3390/educsci12060409>
- Kalland M. & Linnavalli T. (2022). Associations between social-emotional and language development in preschool children. Results from a study testing the rationale for an intervention. *Scandinavian Journal of Educational Research*. Epub before print 5 of May 2022, 14. <https://doi.org/10.1080/00313831.2022.2070926>
- Kalland, M., Tenhunen, T., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M., Lajunen, K., Karjalainen, P., Cacciatore, R. & Porras, K. (2019). Turvataitokasvatus. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V.-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 140–187. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kalmari, H. (2022). Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla : Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. THL Työpaperi 2022:3. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3>
- Kankaanpää, S.-L., Yli-Tokola, K.-J. & Carlsson, L. (2022a). Kidutuksen uhrin kohtaaminen ja tunnistaminen. Tiedä & toimi. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022062850125>
- Kankaanpää, S.-L., Kaukonen, S., Klemetti, R. & Vesterinen, E. (2022b). Neuvolatyöntekijöiden kokemuksia työstä maahanmuuttaneiden asiakkaiden kanssa. *Tutkimuksesta tiiviisti* 56/2022. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-983-2>
- Kasvun tuki – varhaisen tuen tietolähde, Itla. (2023). KiVaKoulu. Menetelmäarvio vuodelta 2020. <https://kasvuntuki.fi/menetelmat/kiva-koulu/>
- Kilpeläinen, K., Ylinen, E., Ristolainen, S. & Korteesalmi, R. (2019). Lapsiin kohdistuva väkivalta uskonyhteisöissä –kokemusasiatuntijanäkökulma. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V.-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 518–529. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Kervinen, E., Jokinen, A. & Mäkelä, V. (2019). Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa ja siihen liittyvä hyväksikäyttö. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 461–475. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (KOSKE). (2023). Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus (OT) -hanke (2022–2023). <https://koskeverkko.fi/kehittamistyo/ot-hanke/>
- Korhonen, P. & Eriksson, P. (2021). Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat : Katsaus 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin. Työpaperi 34/2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-769-2>
- Korkeala, P. (2022). Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu. Innokylä. Yhteistyössä THL, Soste, STM, Kuntaliitto. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuurisensitiivinen-vanhemmuuden-haastattelu>
- Korkeala, P., Kankaanpää, S-L., Salama, E., Mäki-Opas, J. & Solin, P. (2021). Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -menetelmän arviointi. THL. Tutkimuksesta tiiviisti 21/2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-652-7>
- Korpilahti, U. (toim.). (2021). Väkivallaton lapsuus 2020–2025 – toimeenpano ja viestintä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5406-9>
- Korpilahti, U., Tupola, S. & Piispa, M. (2021). Väkivallan ehkäisy – tue, tunnista ja puutu varhain. NEUKO-tietokanta, Duodecim Terveysportti. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/kou00029?toc=1112230>
- Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V-M. & Lillsunde, P. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Painos 2. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>.
- Koukkula, M. Klemetti, R. & Jakobsson, M. (2021). Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen, ympärileikkaus, FGM. Duodecim, terveysportti. NEUKO- tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00053?toc=1112236>
- Koukkula, M., Helander. & Klemetti, R. (2019). Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 476–486. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Laajasalo, T. (toim.) (2020). Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen sosiaalinen tuki? – tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. THL raportti 17/2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-587-2>
- Laajasalo, T., Rajala, R., Huittinen, M. & Julin, E. (2020). Kansallinen tilanne. Teoksessa T, Laajasalo (toim). Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? : Tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. THL raportti 2020:17, 37–57. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-587-2>

- Laaksonen, V. & Repo, L. (2017). Kompiskonst- kunskap och övningar för att skapa en fungerande grupp. Folhålsan. <https://www.folkhalsan.fi/kompiskonst/>
- Lahtinen, H-M. (2022). Child abuse disclosure : from the perspectives of children to influencing attitudes and beliefs held by interviewers. Väitöskirja. UEF Filosofinen tiedekunta, kasvatustieteiden ja psykologian osasto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4459-7>
- Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. (2015). Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Opas 39. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-467-0>
- Laki lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä (1009/2008). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2008/20081009>
- Lindroos, J. & Sourander, A. (2021). TUTKIMUS TUTUKSI - Suomessa käynnistyy käytöshäiriön ehkäisyhanke suurrahoituksen turvin. Kasvun tuki aikakauslehti 1, 2021. <https://kasvuntuki.fi/aikakauslehti/julkaisut/kasvun-tuki-aikakauslehti-12021/tutkimus-tutuksi/>
- Live-säätiö, Terapiaperhonen, Metropoilia ammattikorkeakoulu ja Autismisäätiö. (2023). Selkeästi seksuaalisuudesta. <https://www.livesaatio.fi/hankkeet/selke%C3%A4sti-seksuaalisuudesta>
- Lapsistrategia. (2023). Oppaat ja ohjeet. Verkkosivut, oppaat ja ohjeet. <https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsistrategia/julkaisut/oppaat-ja-ohjeet/>
- Lapsistrategia & Lasten oikeuksien viestintäverkosto. (2023). LapsetOikeudet365. <https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsistrategia/lapsenoikeudet365/>
- Lastensuojelulaki (417/2007). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelulaki 5. luku. Ilmoitusvelvollisuus (12.2.2010/88). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5>
- Lastensuojelu.info. (2023). Kaikki perheet tarvitsevat joskus tukea. <https://www.lastensuojelu.info/>
- Lasten ja nuorten keskus. (2023). Walk in -terapia. <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/walk-in-terapia-2/>
- Leemann, L. & Virrankari, L. (2022). Nuorten osallisuuden kokemus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2019–2021: ovatko erot kasvaneet koronaepidemian aikana? Teoksessa M, Kekkonen ym. (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan, Nuorten elinolot -vuosikirja 2022. 152–166. <https://www.julkari.fi/handle/10024/145465>
- Lehtinen, M. & Rossi, M. (Toim.). (2022). Käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. <https://poliisi.fi/seksuaalirikokset>
- Lilja, T. (2023). Rikospöytäkirjan psyykkisen vahingon korvattavuuden arviointiin vaikuttavia tekijöitä – empiirinen oikeustutkimus lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Oikeustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20230165>
- Maahanmuuttovirasto (Migri). (2023). Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. <https://migri.fi/ihmiskaupan-uhrien-auttamisjarjestelma>

- Majlander, S., Lehtonen, J., Luopa, P., Sares-Jäske, L. Teräsaho, M., Vihtari, J., Nenonen, T., Hyvärinen, A. & Klemetti, R. (2022). Sateenkaarinuoret poikkeusaikana. Teoksessa: M. Kekkonen, M. Gissler, P. Känkänen, A-M. Isola. (toim.). Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Valtion nuorisoneuvosto, 2022, 179–196. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-937-5>
- Malamut, S. T., Trach, J., Garandeanu, C. F., & Salmivalli, C. (2022). Does defending victimized peers put youth at risk of being victimized? *Child Development*, 94, 380–394. <https://doi.org/10.1111/cdev.13866>
- Malamut, S.T., Trach, J., Garandeanu, C.F. & Salmivalli, C. (2021). Examining the Potential Mental Health Costs of Defending Victims of Bullying: a Longitudinal Analysis. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 49, 1197–1210. <https://doi.org/10.1007/s10802-021-00822-z>
- Malja, M. & October, M. (2022). Lanzaroten sopimus. Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>
- Maria-Akatemia. (2023). Aikuiset naiset -tukea sinulle. Naisenväkivalta.fi verkkosivut. <https://naisenvakivalta.fi/>
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M. & Ellonen, N. (2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022 : Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Murdoch T. (2021). Turvallinen lapsuus uskonyhteisöissä - Integratiivinen kirjallisuuskatsaus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK, opinnäytetyö YAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021111620367>
- Mölläri, K., Hauhio, N., Hakulinen, T. & Hietanen-Peltola, M. (2023). Terveystarkastusten ja muiden käyntien toteumat äitiys- ja lastenneuvolassa vuonna 2021 sekä kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2021–2022 : Lasten ja nuorten terveystarkastuksia tehtiin edelleen vähemmän kuin ennen koronaepidemian alkua. Tilastoraportti 4/2023. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023021326862>
- Mäkelä, J., Bildjuschkin, K., Kettunen, H. & Laajasalo, T. (2019). Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 124–140. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Nikkola, E., Joki-Erkkilä, M. & Laajasalo, T. (2022). Mitä teen, kun epäilen lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa? *Duodecim* 138 (20), 1780–95. <https://www.duodecimlehti.fi/duo17061>
- Nyström, A-S., Mikkola, M., Lillsunde, P., Mankinen, T. & Honkala, S. (2019). Lapset, nuoret ja väkivaltainen ekstremismi. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 494–509. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- October, M. & Laitinen, H.L. (2022). Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 10/2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-878-1>
- Oikeusministeriö (OM). (2022a). Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta. Valtioneuvoston julkaisu 2022:67. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-938-0>
- Oikeusministeriö (OM). (2022b). Rikosprosessin tehostaminen : työryhmän mietintö. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:14. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-976-6>
- Oikeusministeriö (OM). (2022c). Rikosasioiden käsittelyn kehittäminen jatkuu uudessa työryhmässä. OM tiedote 11.10.2022. <https://oikeusministerio.fi/-/rikosasioiden-kasittelyn-kehittaminen-jatkuu-uudessa-tyoryhmassa>
- Oikeusministeriö (OM). (2021a). Lasten ja nuorten ääni Euroopassa. Lasten ja nuorten ääni Euroopassa -hanke. <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM016:00/2021>
- Oikeusministeriö (OM) (2021b). Työryhmä selkeyttämään sukuelinten silpomisen rangaistavuutta rikoslaissa. Tiedote 31.5.2021. <https://oikeusministerio.fi/-/tyoryhma-selkeyttamaan-sukuelinten-silpomisen-rangaistavuutta-rikoslaissa>
- Oikeusministeriö (OM). (2019). Lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien arviointityökalun pilotointi. <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM001:00/2019>
- Opetushallitus (OPH). (2023a). Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen. <https://www.oph.fi/fi/ei-kaikelle-vakivallalle>
- Opetushallitus (OPH). (2023b). Opetustoimi, kansainväliset ohjelmat ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen-ja-kansainvalisyys/opetustoimi-kansainvaliset-ohjelmat-ja-venajan-hyokkays-ukrainaan>
- Opetushallitus (OPH). (2023c). Tutkintojen perusteet. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet>
- Opetushallitus (OPH). (2023d). Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/esiopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet>
- Opetushallitus (OPH). (2022a). Ohjeet ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille - Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäiseminen ja siihen puuttuminen. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ohjeet-ammattillisen-ja-lukiokoulutuksen-opiskelijoille-seksuaalisen>
- Opetushallitus (OPH). (2022b). Tunnetko vastuusi - Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan tunnistaminen ja niihin puuttuminen kuuluu jokaiselle aikuiselle. Uutinen 24.8.2022. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2022/tunnetko-vastuusi-kiusaamisen-hairinnan-syrjinnan-ja-vakivallan-tunnistaminen-ja>
- Opetushallitus (OPH). (2022 c). Tunnetko vastuusi - Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan tunnistaminen ja niihin puuttuminen kuuluu jokaiselle aikuiselle. YouTube-videopalvelu. Video. https://www.youtube.com/watch?v=ZAwgilJzzxQ&list=PLsBm4tVhWD2E_CtDxK87_03Bhf73JnU9y
- Opetushallitus (OPH). (2022d). Opetussuunnitelmien perusteita ja määräyksiä täsmennettiin – koulut ja oppilaitokset voivat puuttua aiempaa tehokkaammin kiusaamiseen ja syrjintään. Uutinen 18.5.2022. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2022/opetussuunnitelmien-perusteita-ja-maarayksia-tasmennettiin-koulut-ja-oppilaitokset>

- Opetushallitus (OPH). (2022e). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Opetushallitus (OPH). (2022f). Seksuaalinen häirintä ja väkivalta sekä turvataidot -webinaari. <https://www.oph.fi/fi/tapahtumat/2022/seksuaalisen-hairinnan-ja-vakivallan-torjunta-webinaari>
- Opetushallitus (OPH). (2022g). Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan torjunta webinaari. <https://www.oph.fi/fi/tapahtumat/2022/seksuaalisen-hairinnan-ja-vakivallan-torjunta-webinaari>
- Opetushallitus (OPH). (2022h). Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus opetuksessa – miten tuen sateenkaarilasta ja -opiskelijaa? <https://www.oph.fi/fi/tapahtumat/2022/seksuaalisuuden-ja-sukupuolen-moninaisuus-opetuksessa-miten-tuen-sateenkaarilasta>
- Opetushallitus (OPH). (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2021a). Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. <https://okm.fi/kiusaamisen-ehkaisemisohjelma>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2021b). Tunne- ja vuorovaikutustaitoja varhaiskasvatuksessa vahvistetaan. Uutinen 2.6.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/tunne-ja-vuorovaikutustaitoja-varhaiskasvatuksessa-vahvistetaan>
- Oulun kaupunki. (2022). Turvallista kasvuympäristöä rakentamassa – seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäiseen Turvallinen Oulu -hankkeen loppuraportti. Yhteistyössä Opetushallitus, oikeusministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://www.ouka.fi/oulu/kehittamishankkeet/turvallinen-oulu-hanke>
- Paasivirta, A. (Toim.) (2021). Kovemmin käsin – suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021. <https://www.lskl.fi/julkaisut/kovemmin-kasin-suomalaisten-kasvatusasenteet-ja-kuritusvakivallan-kaytto-2021/>
- Paasivirta, A., Holmi, L., Ståhlberg, M. & Laajasalo T. (2022). Uskalla nähdä : lapsiin kohdistuvan henkisen väkivallan tunnistamisen ja puuttumisen haasteet ammattilaisten silmin. THL Tutkimuksesta tiiviisti 2022:28. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-875-0>
- Pan, B., Li, T., Ji, L., Malamut, S., Zhang, W. & Salmivalli, C. (2021). Why Does Classroom-Level Victimization Moderate the Association Between Victimization and Depressive Symptoms? The “Healthy Context Paradox” and Two Explanations. *Child Development*, 92: 1836-1854. <https://doi.org/10.1111/cdev.13624>
- Parisuhdekeskus Kataja. (2023). Materiaalit. <https://parisuhdekeskus.fi/materiaalit-ammattilaisille/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2023a). Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy seksuaalikasvatuksen keinoin -hanke. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/lapsiin-kohdistuvan-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy-seksuaalikasvatuksen-keinoin-hanke/>

- Pelastakaa Lapset ry. (2023b). Tervetuloa Suomen suurimpaan nettinuorisotaloon. <https://www.netari.fi/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2023c). Materiaalipankki. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/materiaalipankki/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2023d). Nettivihje nuorille. www.nettivihje.fi/nuoret
- Pelastakaa Lapset ry. (2023e). Lasten suojelu ja nettivihje – toiminnon julkaisut, oppaat ja selvitykset. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/materiaalipankki/lasten-suojelu-ja-nettivihje-toiminnon-julkaisut-oppaat-ja-selvitykset/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2023f). RadicalWeb -hanke. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/digitaalinen-hyvinvointi-ja-lapsen-oikeudet/radikalisoitumisen-ja-ekstremismin-ennaltaehkaisy/radicalweb-hanke/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2022a). Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy: tukea nuorille, joilla on lapsikohteinen seksuaalinen kiinnostus. Käännös suomeksi ja mukauttaminen Suomen kontekstiin: E. Karhu, P. Sillfors, M. Mustonen, E. Pitkäranta & T. Simola. Alkuperäisteos kirjoittaja Mikkel Rask Pedersen Tanska yhteistyössä Suomen ja Tanskan Pelastakaa Lapset ry:n asiantuntijoiden kanssa. Opas (pdf) ladattavissa Pelastakaa Lapset ry:n verkkosivuilta (ks. tiedote 8.9.2022): <https://www.pelastakaalapset.fi/tiedotteet/seksuaalinen-kiinnostus-itseaan-merkittavasti-nuorempiin-lapsiin-voiherta-jo-nuoruudessa-emme-voi-kaantaa-selkaamme-heille/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2022b). Nuorisotyöntekijöiden silmin: Extremismi ja vihapuhe Suomessa. Työryhmä Pohjanrinne, M., Kurki, A., Tuomala, V. & Haavisto, R. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 37. Tuotettu Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tuella. PDF-dokumentti ladattavissa Pelastakaa Lapset ry:n verkkosivuilta: <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/digitaalinen-hyvinvointi-ja-lapsen-oikeudet/radikalisoitumisen-ja-ekstremismin-ennaltaehkaisy/radicalweb-hanke/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2021a). Lasten suojelu ja Nettivihje -toiminnon vuosiraportti 2021. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/materiaalipankki/lasten-suojelu-ja-nettivihje-toiminnon-julkaisut-oppaat-ja-selvitykset/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2021b). Nuoret ääriilikkeiden rekrytoinnin kohteena. Työryhmä Zogg, F, Kurki, A., Tuomala, V. & Haavisto, R. Tuotettu Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tuella. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/digitaalinen-hyvinvointi-ja-lapsen-oikeudet/radikalisoitumisen-ja-ekstremismin-ennaltaehkaisy/radicalweb-hanke/>
- Pelastakaa Lapset ry. (2020). Väkivaltainen ääriajattelu verkossa. Toim. Haavisto R. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 28. Tuotettu Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tuella. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/digitaalinen-hyvinvointi-ja-lapsen-oikeudet/radikalisoitumisen-ja-ekstremismin-ennaltaehkaisy/radicalweb-hanke/>

- Peltola, M., Lahtinen, H., Peltola, J. & Puura, K. (2019). Haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 364–415. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Pesäpuu ry. (2023a). Hatkassa – sijaishuoltopaikasta luvatta poistuminen ja sinne palaamatta jättäminen -hanke 2022–2024. <https://pesapuu.fi/toiminta/turvallinen-sijaishuolto/hatkassa-sijaishuoltopaikasta-luvatta-poistuminen-ja-sinne-palaamatta-jattaminen-hanke/>
- Pesäpuu ry. (2023b). Hatkassa Suomessa – Kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista -raportti on julkaistu! Uutinen 15.3.2023.
- Pesäpuu ry. (2023c). Lapsiin ja nuoriin kohdistuva #seksuaaliväkivalta "TÄMÄ ON TOSI LAAJA ASIA". YouTube-videopalvelu. Video. <https://www.youtube.com/watch?v=YEQdlojrUvM>
- Pesäpuu ry. (2023d). Lapsiin ja nuoriin kohdistuva seksuaaliväkivalta – osallisuuspilotti. <https://pesapuu.fi/toiminta/turvallinen-sijaishuolto/lapsiin-ja-nuoriin-kohdistuva-seksuaalinen-vakivalta-osallisuuspilotti/>
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde). (2023). Pohjoisen osaamis- ja tukikeskus. <https://pohde.fi/tietoa-meista/kehittaminen-ja-innovaatiot/kehittamishankkeet/tulevaisuuden-sote-keskus/pohjoisen-osaamis-ja-tukikeskus/>
- Poliisi.fi. (2023). Seksuaalirikokset. Verkkosivut. <https://poliisi.fi/seksuaalirikokset>
- Poliisi.fi. (2022). Uusi käsikirja lapsirikostutkintaan kokoaa hyvät käytännöt yksiin kansiin. Uutinen 27.1.2022. <https://poliisi.fi/-/uusi-kasikirja-lapsirikostutkintaan-kokoa-hyvat-kaytannot-yksiin-kansiin>
- Pösö, T., Lönnqvist, T., Petrelius, P., Salminen, M. & Väkeväinen, N. (2019). Lapset kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 440–449. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Rikosuhrapäivystys (RIKU). (2023a). Alaikäinen rikosprosessissa. Toiminnan koordinaatiojärjestönä toimii Mieli ry ja tukijana oikeusministeriö. <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/alaikainen-rikosprosessissa/>
- Rikosuhrapäivystys (RIKU). (2023b). Seurusteluväkivalta. <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/seurusteluvakivalta/>
- Riski, T. & Viuhko, M. (2022). Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8659-6>
- Repo, K. & Ilveskoski, S. (2022). Rikosprosessin tehostaminen: lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:37. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-483-1>
- Roth M. & Luhtasaari M. (2021). Suomi torjuu ihmiskauppaa : Ihmiskaupan vastainen toiminta-ohjelma. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:15. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-901-8>

- Rumpu, N., Markkanen, E-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio, M. (2022). Kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) Tiivistelmät 10:2022. <https://karvi.fi/publication/kiusaamista-ehkaisevien-seka-hyvinvointia-ja-työrauhaa-parantavien-menetelmien-arviointi/>
- Ruuskanen E. (2020). Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6>
- Saariluoma, L. Heino, T. Eriksson, P. & Utriainen, S. (2021). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteiden käyttö. Tutkimuksesta tiiviisti 73/2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143531/URN_ISBN_978-952-343-782-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sainio, M., Herkama, S., Turunen, T., Rönkkö, M., Kontio, M., Poskiparta, E. & Salmivalli, C. (2020). Sustainable antibullying program implementation: School profiles and predictors. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 132– 142. <https://doi.org/10.1111/sjop.12487>
- Salmivalli, C., Rissanen, M., Kola-Torvinen, P., Hietanen-Peltola, M., Korpilahti, U. & Helenius, J. (2019). Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 236–270. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- SelkoSeks.fi (2023). Vihdoinkin selkokuvien avulla on mahdollisuus kommunikoida seksuaalisuudesta ja ihmiskehosta! selkokuvapankki yhteistyössä Terapiaperhonen ry kanssa <https://selkoseks.fi/>
- Sekasin Kollektiivi (MIELI Suomen Mielenterveys ry:n, Suomen Punaisen Ristin, Settlement-tiliiton ja SOS-Lapsikylän koordinoima yhteenliittymä). (2023). <https://sekasin247.fi/>
- Skogberg, N. & Laajasalo, T. (2023). Vanhempana Suomessa : Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja. Toinen painos. Muu julkaisu 336/2020. Barnahus-hanke 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-586-5>
- Socca - Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus. (2023). Etelä-Suomen osaamis- ja tukikeskushanke (OT). https://www.socca.fi/lapset_perheet_ ja_ lastensuojelu/ etela-suomen_ot-keskushanke
- SONet BOTNIA, Seinäjoen ammattikorkeakoulu Oy. (2022). MIKÄ IHMEEN OT? Sisä-Suomen Osaamis- ja tukikeskushanke 2022-2023. uutiskirje 11/2022. http://sonetbotnia.fi/ajan-kohtaista/Sisa_Suomen_OT_hankkeen_ensimmainen_uutiskirje_on_julkaistu_260.html
- SOS-Lapsikylä (2023). Tietoa Apuu-chatista opettajille ja opiskeluhuollolle. <https://apuu.fi/tietoa-apuu-chatista-opettajille-ja-oppilashuollolle/>
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2023). Palvelut perheille. <https://stm.fi/palvelut-perheille>

- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2022a). Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ohjaus. <https://stm.fi/sotetiedonhallinta>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2022b). Lapsiuhritutkimus toteutetaan osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa. Tiedote 25.1.2022. Verkkosivut. <https://vm.fi/-/1271139/lapsiuhritutkimus-toteutetaan-osana-kansallisen-lapsistrategian-toimeenpanoa>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2021). Asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistaminen etenee – seurantaryhmä asetettu valmistelun tueksi. Tiedote 7.10.2021. <https://stm.fi/-/asiakkaan-ja-potilaan-itsemaaraamisoikeuden-vahvistaminen-etenee-seurantaryhma-asetettu-valmistelun-tueksi>
- Soteuudistus.fi. (2023). Kohti Varsinais-Suomen hyvinvointialuetta. <https://vshyvinvointialue.fi/article/lansirannikon-osaamis-ja-tukikeskuksen-pilotointi/>
- Suojellaan Lapsia ry. (2023a). Suojellaan lapsia kaikelta seksuaaliväkivallalta. <https://www.suojellaanlapsia.fi/>
- Suojellaan Lapsia ry. (2023b). Justice Initiative. <https://www.suojellaanlapsia.fi/justice-initiative>
- Suojellaan Lapsia ry. (2023c). Aineistopankki. <https://www.suojellaanlapsia.fi/aineistopankki>
- Suojellaan Lapsia ry. (2023d). #MyFriendToo. <https://www.suojellaanlapsia.fi/myfriendtoo>
- Suojellaan Lapsia ry. (2022). Online Road Safety Project Final Report 2020-2022. Raportin kirjoittajat Leivo K. & Sandvik M. Toimittanut N. Vaaranen-Valkonen, T. Insoll & A. Ovaska. <https://www.suojellaanlapsia.fi/post/online-road-safety-project-final-report-2020-2022>
- Suomen Mielenterveys ry (Mieli). (2023). Lapset puheeksi -menetelmä. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/toimiva-lapsi-ja-perhe-tyo/lapset-puheeksi-menetelma/>
- Suomen Punainen Risti (SPR). (2023). Apua maahanmuuttajille. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/apua-maahanmuuttajille/>
- Suomen UNICEF. (2023a). Joko sinun kunnassasi kuuluu lapsen ääni? UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malli. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/>
- Suomen UNICEF. (2023b). Lapsen oikeuksien teemapaketit. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsen-oikeuksien-teemapaketit>
- Suomen UNICEF. (2023c). Kuulun joukkoon, olen tärkeä ja vaikutan. Lapsen oikeuksien teemapaketti osallisuudesta. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsen-oikeuksien-teemapaketit/aluksi-meidan-kunnassa-jokainen-lapsi-on-tarkea>
- Suomen UNICEF. (2023d). Opas lasten näkemysten kuulemiseen. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsiystavallinen-kunta-mallin-tyovaiheet/nykytilan-kartoituksella-arvioidaan-kunnan-lapsiystavallisuuden-tilaa/opas-lasten>
- Suomen UNICEF. (2023e). Pakenevien lasten oikeudet. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/pakenevien-lasten-oikeudet>
- Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK). (2022). Selvitys urheiluyhteisön työntekijöiden epäasiallisen kohtelun kokemuksista ja havainnoista liikunta- ja urheiluorganisaatioissa. <https://suek.fi/tutkimus/tutkimukset-ja-selvitykset/selvitykset/>

- Suomen Valmentajat ry. (2020). Ohjeistus valmentajille urheilussa tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi. Suomen Valmentajien hallituksen päätös 20.11.2020. <https://www.suomenvalmentajat.fi/uutiset/ohjeistus-hairinnan-ehkaisemiseksi/>
- Syyttäjälaitos. (2021). Valtakunnan syyttäjän ohjeet. VKS: 2021:1 Erikoistuneiden syyttäjien järjestelmä. <https://syyttajalaitos.fi/valtakunnansyyttajan-ohjeet>
- Säävälä, M. (2022). Eritaustaisille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin. Policy Brief 1/2022. Yhteistyössä kotoutuminen.fi ja työ- ja elinkeinoministeriö. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/uusi-politiikkasuositus-tarkastelee-ulkomaalaistaustaisten-lasten-hyvinvointia-koyhyiden-ja-syrjinnan-vahentaminen-tarkeaa>
- Taivaloja N. & Nurminen N. (2020). Potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden hoito, tuki ja kuntoutus. Teoksessa T. Laajasalo (toim.). 2020. Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? – tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. Osa C, s. 125–151. THL raportti 17/2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-587-2>
- Tallgren T. (2021). Turvallinen lapsuus uskonnollissa yhdyskunnissa tai uskonnollisissa yhteisöissä - lasten suojelun toimintamalli. Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK, opinäytetyö YAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202111232119>
- Tampereen yliopisto (TAU). (2023) ERICA project. <https://projects.tuni.fi/erica/>
- Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 88/2011. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>
- Telakivi, L., Moring, A. & Huuska, M. (2019). Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 450–458. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023a). Sote-palvelujen johtaminen. [Thl.fi/sote](https://thl.fi/sote)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023b). Väkivallaton lapsuus - toimenpidesuunnitelma. thl.fi/vakivallatonlapsuus
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023c). Ohjausryhmä. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/vakivallaton-lapsuus-toimenpidesuunnitelma/ohjausryhma>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023d). Neuvolatyön lomakkeet, voimavaralomakkeet. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/neurolatyon-lomakkeet#Voimavaralomakkeet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023e). Lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaamiseen-ja-kartoittamiseen>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2023f). Seksuaalikasvatus ja seksuaaliväkivallan ehkäisy. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-ehkaisy/seksuaalikasvatus-ja-seksuaalivakivallan-ehkaisy>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023g). Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-mielenterveys/mielenterveytta-maahantuloon-videosarja-pakolaiselle>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023h). Ukrainasta paenneiden terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/ajankohtaista/ukrainasta-paenneiden-terveyden-ja-hyvinvoinnin-tukeminen>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023i). PALOMA-osaamiskeskus – tukea pakolaistaustaisten mielenterveystyöhön. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/yhteystiedot/paloma-osaamiskeskus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023j). Lasten ja nuorten lastensuojeluopas. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023k). Mitä silpominen tarkoittaa ja miten kohdata sen läpikäynyt asiakas? YouTube-videopalvelu. Video. <https://youtu.be/h0040UbeMuk>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023l). Kunniaan liittyvä väkivalta. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/kunniaan-liittyva-vakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023m). Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023n). Haitalliset lapsuudenkokemukset elämässä: pitkän aikavälin seuraukset ja vaikuttavat ehkäisyn keinot (ACElife). <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/haitalliset-lapsuudenkokemukset-elamankulussa-pitkan-aikavalin-seuraukset-ja-vaikuttavat-ehkaisy-keinot-acelife>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023o). Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisy sosiaali- ja terveystoimessa (Radik). <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/vakivaltaisen-radikalisoitumisen-ja-ekstremismin-ennalta-ehkaisy-sosiaali-ja-terveystoimessa-radik>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022a). Barnahus-hanke: Lapsiin kohdistuviin hyväksikäyttöepäilyihin puuttuminen – Selvitys Suomen lainsäädännöstä. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/-/barnahus-hanke-lapsiin-kohdistuviin-hyvakskayttoepailyihin-puuttuminen-selvitys-suomen-lainsaadannosta?redirect=%2Ffi%2Fajankohtaista%2Ftiedotteet-ja-uutiset%2Fkaikki-uutiset>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022b). Verkkokoulut. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/verkkokoulut>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022c). Tapaturmien ehkäisy hyvinvointialueilla. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/tapaturmien-ehkaisy/tapaturmien-ehkaisy-hyvinvointialueilla>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022d). TEAvisari. Lukio- ja ammatillinen koulutus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Yhteistyössä Opetus- ja kulttuuriministeriö

- (OKM), Opetushallitus (OPH), Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruu/56>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022e). Perhetyö. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022f). Vanhemmuussuunnitelma. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/kasvatus-ja-perheneuvonta/vanhemmuussuunnitelma>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022g). Opas ja koulutuskokonaisuus vaativista erotilanteista ja eron jälkeisestä väkivallasta. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-lapsistrategia/opas-ja-koulutuskokonaisuus-vaativista-erotilanteista-ja-eron-jalkeisesta-vakivallasta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2022h). Tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisy ja silpomiseen puuttuminen lastenneuvolassa. Tiedä ja toimi. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022061446241>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022i). Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen opiskeluhoitopalveluissa. Tiedä ja toimi -kortti. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022092660060>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022j). Tutkimukseen osallistuville lapsille ja nuorille. Kysy ja kuuntele -hankkeen -hankesivut. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kysy-ja-kuuntele-sijoitettujen-lasten-hyvinvointi-ja-systemaattinen-kuuleminen/tutkimukseen-osallistuville-lapsille-ja-nuorille>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022k). Seksuaaliväkivalta. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022l). Barnahus-verkkokoulu. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022m). Opiskeluhoitopalveluiden rooli lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä. Webinaaritalenne 17.2.2022. THL:n seminaarit ja koulutukset. YouTube-videopalvelu. Video. <https://www.youtube.com/playlist?list=PLVpfzFDc4BUAbuJw8DpqgdxoJq8891SUZ>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022n). Seksuaaliväkivaltaa tai -häirintää kokeneen nuoren auttaminen oppilaitoksissa. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seksuaalivakivaltaa-tai-hairintaa-kokeneen-nuoren-auttaminen-oppilaitoksissa>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022o). Turvataitokasvatus. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-ehkaisy/turvataitokasvatus>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (2022p). Tietopaketti sateenkaarilapsista ja -nuorista ammattilaiselle. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tietopaketti-sateenkaarilapsista-ja-nuorista-ammattilaiselle>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022q). Koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä ammattilaisille. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-lapsistrategia/koulutuspaketti-seksuaalisen-suuntautumisen-ja-sukupuolen-moninaisuudesta-se-ka-sateenkaariperheista-ammattilaisille>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021a). Lapsiperheiden kotipalvelu. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/lapsiperheiden-kotipalvelu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021b). Interpersoonallisen ohjannan (IPC) toteuttaminen opiskeluhuollossa. Tiedä ja toimi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021100149175>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021c). Tyttöjen sukuelinten silpomisen estäminen koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Tiedä ja toimi. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202101262688>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021d). Kunniaan liittyvää väkivaltaa on mahdollista tunnistaa ja ehkäistä. Tiedä ja toimi. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021092246938>
- Turun yliopisto (UTU). (2023a). Onnistu oppilaitosturvallisuudessa. ONNI 2022-2023. <https://sites.utu.fi/onni/>
- Turun yliopisto (UTU). (2023b). IMPRES implementointitutkimus. <https://sites.utu.fi/impres/>
- Turun yliopisto (UTU). (2023c). CHALLENGE. Haastavat kiusaamistapaukset: kohti räätälöittäjiä interventioita kiusaamisen lopettamiseksi. <https://sites.utu.fi/challenge/>
- Turvataitokasvatus.fi. (2023). Tervetuloa tunne- ja turvataitokasvatuksen Oulun mallin verkkosivuille! Oulun kaupunki, Turvallinen Oulu -hanke. <https://www.turvataitokasvatus.fi/>
- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM). (2022a). MoniSuomi-tutkimus kerää tietoa ulkomailla syntyneen väestön terveydestä ja hyvinvoinnista – tutkittu tieto helpottaa kotoutumistoimien kehittämistä. Tiedote 8.9.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/monisuomi-tutkimus-keraa-tietoa-ulkomailla-syntyneen-vaeston-terveydesta-ja-hyvinvoinnista-tutkittu-tieto-helpottaa-kotoutumistoimien-kehittamista->
- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM). (2022b). Uusi politiikkasuositus tarkastelee ulkomaalaistaustaisten lasten hyvinvointia – köyhyyden ja syrjinnän vähentäminen tärkeää. Tiedote 30.8.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/uusi-politiikkasuositus-tarkastelee-ulkomaalaistaustaisten-lasten-hyvinvointia-koyhyden-ja-syrjinnan-vahentaminen-tarkeaa>
- Vaaranen-Valkonen, N. & Laitinen, H-L. (2019). Seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 340–363. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Vaitomaa, J., Muukkonen, T. & Rautio, S. (Toim.). (2021). Vaativa erotyö. Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto (ETKL). https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/digi_etl_vaativa_eroty_2021_sivuttain
- Valtioneuvosto (VN). (2021a). Kansallinen lapsistrategia : Komiteamietintö. Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

- Valtioneuvosto (VN). (2021b). Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma : Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:81. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-868-0>
- Valtioneuvosto (VN). (2019). Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020–2023 hyväksytty. OKM tiedote 19.12.2019. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/valtakunnallinen-nuorisotyön-ja-politiikan-ohjelma-2020-2023-hyväksytty>
- Viinikka, M. & Kettukivi, K (toim.) (2022). Turvallista kasvu ympäristöä rakentamassa – seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäisseen Turvallinen Oulu -hankkeen loppuraportti. 2022. Oulu: Turvallinen Oulu – hanke, Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. https://www.ouka.fi/oulu/kehittamishankkeet/ajankohtaista-turvallinen-oulu/-/asset_publisher/2fVr/content/id/32221730
- Virrankari, L. & Leemann, L. (2022a). Osallisuuden kokemus ja seksuaalinen häirintä: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. <https://www.julkari.fi/handle/10024/144051>
- Virrankari, L. & Leemann, L. (2022b). Osallisuuden kokemus ja seksuaaliväkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. <https://www.julkari.fi/handle/10024/144052>
- Virrankari, L., Leemann, L. & Kivimäki, H. (2021a). Osallisuuden kokemus ja vanhempien henkinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. <https://www.julkari.fi/handle/10024/142981>
- Virrankari, L., Leemann, L. & Kivimäki, H. (2021b). Osallisuuden kokemus ja vanhempien fyysinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. <https://www.julkari.fi/handle/10024/142982>
- Virrankari, L., Leemann, L. & Kivimäki, H. (2020). Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140804>
- Väestöliitto. (2023). Väestöliitto. Koska tarvitsemme toisiamme. Väestöliitto edistää turvallisia ihmissuhteita, ihmisoikeuksia ja hyvinvointia muuttuvassa maailmassa. Tutkimme, vaikutamme ja tarjoamme palveluita. <https://www.vaestoliitto.fi/>
- Väestöliitto. (2023a). Lasten kehotunnekasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>
- Väestöliitto. (2023b). Nuorten seksuaalikasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/nuorten-seksuaalikasvatus/>
- Väestöliitto ry. (2019). Urheiluharrastuksen on oltava turvallista. Et ole yksin-palvelun kotisivut. <https://www.etoyleyksi.fi/>
- Yliruka, L., Harrikari, T., Forsell, Kuoppala, T., Purhonen E. & Salmela M. (2022). Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen sekä lastensuojelulain mukaisen henkilöstömitoituksen toteutuminen : Kuntakyselyjen tulokset. Työpaperi 44/ 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-928-3>
- Weiste, A., Koukkula, M. & Latvala, J. (2021). Kunniaan liittyvä väkivalta. Duodecim, terveysportti. NEUKO-tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00064?toc=1112236>

4 Uudet avaukset

4.1 Johdanto

Väliarvioinnin yhteydessä nostettiin esiin joitakin teemoja, joista uudet avaukset toimenpidkokonaisuuteen olivat toivottuja. Ohjausryhmän päätöksellä uusina avauksina vuosina 2023-2025 suunnitelmasisältöön nähtiin tärkeäksi liittää osana väliarviointityötä lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta oppilaitoskontekstissa, seurustelusuhdeväkivalta ja alaikäisten katuväkivalta.

Tässä luvussa nostetaan esiin alalukuina edellä mainituista ilmiöistä taustoitusta ja myös tutkimusnäyttöä. Uusiin avauksiin liitetyt toimenpidenostot on osin liitetty osaksi jo olemassa olevien toimenpiteiden toimeenpanoa (luku 3). Uusia toimenpiteitä luvussa neljä on yhteensä kolme.

4.2 Lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta ja sen ratkaisukeinoja oppilaitosympäristössä

Kirjoittajat: Brita Somerkoski UTU ja Riina Länsikallio OPH

4.2.1 Johdanto ja taustoitus

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti alkuvuodesta 2021 laajan toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän ehkäisemiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Ohjelman taustalla ovat hallitusohjelman kirjaukset syrjimättömyydestä, jokaisen lapsen ja nuoren oikeudesta koskemattomuuteen sekä nollatoleranssista koulukiusaamiselle. Ohjelman toimet toteutetaan pääministeri Marinin hallituskauden aikana vuoteen 2023 asti. (OKM 2021.)

Opetushallitus toteutti vuoden 2022 aikana osana lapsistrategian ja em. ohjelman toimeenpanoa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyn sivuston ja uusia materiaaleja em. ilmiöiden ehkäisemiseen, tunnistamiseen, puuttumiseen ja loppumisen

tueksi. Sivusto ja materiaalit on tarkoitettu kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisten ja myös huoltajien käyttöön. Osa materiaaleista on suunnattu opiskelijoille ja perusopetuksen varttuneemmille oppilaille. (ks. [OPH verkkosivusto Ei kaikelle väkivallalle](#), OPH 2023).

Turun yliopisto koordinoi maaliskuusta 2022 alkaen lokakuun loppuun vuonna 2023 jatkuvaa ”*ONNI on turvallinen koulu*” -hanketta. Hanketyössä kerätään muun muassa turvallisuuspoikkeamatietoa kymmenestä mukana olevasta tutkimuskoulusta digitaalisen sovelluksen avulla. Tarkoituksena on saada yksilöityä tietoa väkivallan ja muiden turvallisuuspoikkeamien ilmenemisen määrästä ja laadusta koulussa. (UTU 2023.)

Turvallisuuspoikkeama eli turvallisuushavainto on tilanne tai tapahtuma, jossa ei ole noudatettu turvallisuusohjeita tai turvallisuus on muulla tavalla vaarantunut. Turvallisuuspoikkeamat voidaan jakaa läheltä piti -tilanteisiin, uhka- ja väkivaltatilanteisiin sekä vaaratekijöihin. Turvallisuuspoikkeama on tapahtuma tai häiriö, joka voi aiheuttaa tai on aiheuttanut henkilövahingon, aineellisen vahingon, vaaratilanteen tai olosuhteen, joka heikentää turvallisuutta. Turvallisuuspoikkeamiin ovat usein yhteydessä inhimilliset tekijät, kuten tapahtuma tai tilanne, jossa ei ole noudatettu turvallisuusmääräyksiä tai -ohjeita. Lisäksi turvallisuuspoikkeama voi olla tilanne tai tapahtuma, joka horjuttaa koettua turvallisuutta. (Fagerström ym. 2015, Somerkoski 2017, Teperi ym. 2017, Teperi ym. 2018.)

Suomen perustuslain (731/1999, 6, 7 ja 22 §) ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (59-60/1991) mukaan lapsilla on oikeus elämään, turvallisuuteen, vapauteen ja koskemattomuuteen. Lainsäädäntö velvoittaa huolehtimaan oppilaitosten terveellisyydestä, turvallisuudesta sekä yhteisön hyvinvoinnista (Hietanen-Peltola & Korpilahti, 2015, 85). Oppilaitosten turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä säädöksiä ovat esimerkiksi terveysuojelulaki (763/1994), pelastuslaki (379/2011), työturvallisuuslaki (738/2002) ja terveydenhuoltolaki (1326/2010).

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (perusopetuslaki 1267/2013, 29 §, lukiolaki 714/2018, 40 § ja laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 80 §). Turvallinen opiskeluympäristö koostuu psyykkisistä, sosiaalisista ja fyysisistä tekijöistä sekä pedagogisesta ympäristöstä ja didaktisista arjen ratkaisuksista. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus taata turvallinen opiskeluympäristö luomalla oppilaitokseen turvallisuutta edistävä toimintakulttuuri, joissa toteutetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvoja sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden periaatteita. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön kattaa sen ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan koulussa tai sen ulkopuolella.

4.2.2 Säädöspohjan veloitteet oppilaitosympäristön ja -yhteisön turvallisuuteen

Lapsen tai nuoren kokemalla väkivallalla on psyykinen, sosiaalinen ja fyysinen ilmene-mismuoto. Psyykinen turvallisuus sisältää turvallisuuden tunteen, joka järkkyy usein kiusaamis- ja väkivaltatilanteessa. Väkiältä ilmenee yhä useammin myös digitaalisissa ympäristöissä, mikä tekee haastavaksi lapsen kokeman uhkailun, kiusaamisen ja syrjinnän tunnistamisen, jos lapsi ei siitä kerro koulussa tai kotona.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten opiskeluhoitosuunnitelmassa on koulu- ja oppilaitos-kohtaisesti tiedot oppilaiden/opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, sekä toimenpiteet oppilaiden/opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edis-tämiseksi (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 §). Suunnitelman toimeenpanon lisäksi koulutuksen järjestäjän tulee valvoa suunnitelman noudattamista ja arvioida suun-nitelman toteutumista.

Kouluissa ja oppilaitoksissa tulee tehdä suunnitelma kurinpito- ja turvaamistoimien käy-töstä (perusopetuslaki 47 a §), lukiolaki 33 § ja laki ammatillisesta koulutuksesta (106 §). Koulun ja oppilaitosten tulee tehdä yhteistyötä huoltajien tai heidän sijaisenaan toimivien kanssa, sekä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Koulun ja oppilaitosten tulisi osallistaa heitä entistä paremmin suunnitelmien tekemiseen (ks. Rumpu ym. 2022).

Kiusaaminen, häirintä, syrjintä ja väkiältä näyttävät lasten ja nuorten elämässä monin eri tavoin, ja osa näistä ilmiöistä esiintyy tai ilmenee oppimisympäristöissä koulupäivän aikana. Ne lapset ja nuoret, jotka kuuluvat erityisen haavoittuvassa oleviin ryhmiin, kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt sekä ulkomaalaistaustaiset, kokevat THL:n Kouluter-veyskyselyn ja muiden selvitysten mukaan muita enemmän kiusaamista, häirintää, syr-jintää ja väkivaltaa. (ks. tuloksista lisätietoa thl.fi/kouluterveyskysely THL 2023a). Tekijä on näissä tilanteissa usein vertainen, toinen lapsi tai nuori, mutta voi olla myös aikuinen, useimmiten joku henkilö lapsen lähipiiristä. Luotettavaa tietoa siitä, kuinka paljon esimer-kiksi toimintarajoitteiset tai vammaiset lapset ja nuoret, kokevat väkivaltaa tai kiusaamista, ei ole saatavilla.

Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan esiintyvyydestä saadaan tietoa myös TEA-viisarista (ks. thl.fi/teaviisari, THL 2023b). Jotta koulu tai oppilaitos voi tarkoituksen-mukaisella tavalla täyttää velvollisuutensa ja ryhtyä toimenpiteisiin turvallisen oppimis-ympäristön takaamiseksi, rehtorin ja koulun muiden turvallisuustoimijoiden tulee saada nopeasti riittävän yksityiskohtaiset tiedot koulussa ilmenevistä tai tapahtuvista turvalli-suuspoikkeamista, kuten henkisestä tai fyysisestä väkivallasta, kiusaamisesta, syrjinnästä ja häirinnästä.

Koulujen ja opiskeluhuollon henkilöstöllä on sosiaalihoitolain (1301/2014), lastensuojelulain (417/2007) ja perusopetuslain (30 § 5 mom) mukainen ilmoitusoikeus ja velvollisuus tilanteissa, joissa epäilee, että lapsen tai nuoren terveys tai turvallisuus on uhattuna. Väkivallan merkit ja syyt eivät ole kuitenkaan aina ilmeisiä; on mahdollista, että väkivalta kätkeytyy tapaturma-alttiuden tai mielenterveysongelmien taakse, eikä näin ollen tarkoituksenmukainen puuttuminen nopeasti ole välttämättä helppoa tai mahdollista. (Korpi-lahti ym. 2020, 16).

Tiedon välittäminen rehtorille ja opiskeluhooltoon, sekä koulun ohjeissa määrittelyn mukaisesti esimerkiksi koulun turvallisuustyöryhmään kuuluvalle henkilölle mahdollistaa nopeat puuttumistoimenpiteet erityyppiseen väkivaltaan tai sen uhkaan. Yhteen koottuja tietoja ja ajantasaista tilannekuvaa koulujen ja kunnan turvallisuudesta voitaisiin hyödyntää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman valmistelussa ja toteuttamisessa.

4.2.3 Keinoja kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyyn, puuttumiseen ja toimenpiteisiin

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (OPH 2014) mukainen kurinpitoa koskeva suunnitelma sisältää kuvauksen menettelyistä, joita opetuksen järjestäjä käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi kasvatuskeskustelut ja kurinpitokeinot ja -toimet sekä turvaamistoimet, joiden käytöstä tulee olla opetuksen järjestäjällä olla suunnitelma (perusopetuslaki 29 §). Samansisältöinen säännös koskee myös ammatillista ja lukiokoulutusta.

Tammikuun alussa vuonna 2023 voimaan astuneiden em. oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutoksien johdosta Opetushallitus muutti opetussuunnitelmien perusteita (OPH 2014) ja ammatillista koulutusta koskevaa määräystä (OPH 2022). Sen mukaan jatkossa opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Lisäksi kuvataan mm. toimintatavat tukea tarvitsevan oppilaan (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhooltopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö, ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmaa (perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § ja sosiaalihoitolaki 35 §).

Yhtenäiset toimintatavat edistävät tasa-arvon toteutumista. Toistaiseksi koulujen toimintatavat sääntöjen rikkomiseen sekä kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan eivät ole yhteisiä. Yhdenvertaisen puuttumisen opas (YPO) on Turun yliopiston ONNI-hankkeessa laadittu pilottiversio kurinpitotoimista ja seuraamuksista, joita koulun järjestysääntöjen

rikkominen aiheuttaa. (UTU 2022.) Ohjeisto on laadittu yhdessä opetuksen järjestäjien ja tutkimuskoulujen kanssa. Tämä mahdollistaa oikeusturvaperiaatteen toteuttamisen ja seuraamusten ennakkoinnin. Yhdenvertaisen puuttumisen opas viimeistellään ONNI-hankkeessa kevään aikana vuonna 2023, kun käytettävyystudkimuksen tulokset ovat valmistuneet.

Kouluissa ja oppilaitoksissa on käytetty restoratiiviseen lähestymistapaan liittyviä vertaissovittelun menetelmiä lasten ja nuorten kiusaamisen ja väkivaltilanteiden ratkaisemisessa, ja myös aikuisen ja opiskelijan välisissä ristiriidoissa. Sovittelun tuloksellisuutta ja pysyvyyttä kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan päättymiseksi lasten ja nuorten välillä ei ole Suomessa arvioitu tai tutkittu. Verso-ohjelma on käytettyin sovittelumuoto, mutta sovitteluun liittyviä elementtejä on myös muissa kiusaamisen vastaisissa menetelmissä (Rumpu ym. 2022).

Verso -sovittelussa sovittelijoiksi koulutetut koulun henkilökunnan jäsenet ja oppilaat auttavat osapuolia löytämään itse ratkaisun ristiriitaan. Mallin mukaan osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Mallia noudattamalla edetään sopimukseen, jonka toteutumista seurataan. Ks. lisätietoa Verso-ohjelmasta verkkosivuilta ([Suomen sovittelufoorumi ry 2023](#)).

Opettajien ja rehtoreiden ilmoitusvelvollisuus oppimisympäristöstä tai koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta huoltajille tai heidän sijaisilleen kirjattiin ensimmäisen kerran perusopetuslakiin vuonna 2018. Tämän jälkeen lainsäädäntöä on muutettu niin, että ilmoitusvelvollisuus koskee myös epäiltyä kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa, sekä näiden lisäksi epäiltyä syrjintää. Elokuun alussa vuonna 2022 voimaantulleet säädösmuutokset koskevat perusopetuksen lisäksi myös lukio- ja ammatillista koulutusta. Tutkittua tietoa siitä, miten ilmoitusvelvollisuus toteutuu ja miten lainsäädännön muuttuminen on muuttanut kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyä sekä niihin puuttumista, ja lasten oikeuksien toteutumista, ei vielä toistaiseksi ole.

Koulujen ja oppilaitosten henkilöstöllä on myös ilmoitusoikeus sosiaalihuoltoon ja ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun lapsen henkeä ja turvallisuutta koskevasta uhasta (sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki). Henkilöstöllä on myös oikeus olla poliisiin yhteydessä, kuten muihin viranomaisiin, ja tehdä tarvittaessa rikosilmoitus. Tutkittua tietoa siitä, miten ilmoitusvelvollisuudet toteutuvat kouluista ja oppilaitoksista käsin, ja johtavatko ne lasta koskevan väkivallan päättymiseen, ei ole.

Erityyppisiä väkivaltilanteita on usein vaikea erottaa toisistaan (esim. kiusaaminen tai syrjintä). Lasten oikeuksien toteutumisen kannalta tulisi päästä tilanteeseen, jossa tietäisimme, miten lasten ja nuorten kokemissa erilaisissa väkivalta- ja uhkatilanteissa sekä

väkivaltaisissa kiusaamis- ja syrjäntilanteissa uudistuneen lainsäädännön myötä kouluissa ja oppilaitoksissa toimitaan. Esimerkiksi miten näitä tilanteita ratkaistaan ja mitkä ratkaisutavat (ml. kurinpito) ovat vaikuttavimpia ja pysyvimpiä.

Tärkeää olisi, että tämän luvun toimenpiteessä 94 kirjatun mukainen tutkittava kohdejoukko olisi riittävän suuri ja sisältäisi erilaisia kouluja ja oppilaitoksia erilaisista ympäristöistä. Tutkimustyön avulla on mahdollista saada tarkempaa tietoa koulutusta koskevan lainsäädännön kehittämiseen. Ilmoitusvelvollisuuden voisi rajata huoltajille tutkimuksessa tehtävään ilmoitusvelvollisuuteen. Kohderyhmänä tutkimuksessa voisivat olla esimerkiksi vastaavat ikäryhmät kuin THL:n Kouluterveyskyselyssä. Tutkimuksen toteutus vaatisi lisäresurssointia.(Taulukko 9).

Taulukko 9. Toimenpiteet lasten ja nuorten keskinäinen väkivaltaan ja sen ratkaisukeinoja oppilaitosympäristössä osana Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmaa vuosina 2023-2025.

Toimenpide	Vastuutahot
<p>Toimenpide 94.</p> <p>Selvitetään lasten ja nuorten kokeman väkivallan ja uhan torjumisessa käytettyjä toimintatapoja, ratkaisuja ja velvollisuuksien toteutumista, sekä niiden vaikutusta väkivallan ja uhan sekä kiusaamisen loppumiseen.</p> <p>Selvitetään ja arvioidaan kouluissa ja oppilaitoksissa erityisesti</p> <ul style="list-style-type: none"> • säädösten mukaisten ilmoitusvelvollisuuksien (ilmoitus huoltajille, henkilöstön ilmoitus lastensuojeluun ja poliisille) toteutumista ja näiden aiheuttamia seurauksia väkivallan ja kiusaamisen loppumiseen, • lakisääteisten kurinpitokeinojen, -toimien ja turvaamistoimien käyttöä ja näiden aiheuttamia seurauksia väkivallan ja kiusaamisen loppumiseen sekä • sovittelun ja muiden havaittujen toimintatapojen toteutumista ja vaikutuksia väkivallan ja kiusaamisen loppumiseen. 	<p>OKM</p> <p>Karvi yhteistyössä OPH:n ja THL:n kanssa</p>

Toimenpide	Vastuutahot
Toimeenpano vuosina 2023-2025	
<p>Toteutetaan tutkimustyö ja arviointia selvitystä koskevissa asioissa vuosina 2023-2025 peruskouluissa, ammatillisissa oppilaitoksissa sekä lukioissa erikseen sovitun aikataulun ja suunnitelman mukaisesti.</p> <p>Tutkimustyössä hyödynnetään kiusaamiseen ja väkivaltaan liittyvää kansainvälistä kirjallisuuskatsausta, joka valmistuu Turun yliopiston ONNI-hankkeen päättyessä lokakuussa 2023.</p>	
Toimenpide	Vastuutahot
<p>Toimenpide 95.</p> <p>Turun yliopiston koordinoimassa ONNI-hankkeessa kehitetään koulu yhteisölle toimintamalli turvallisuuspoikkeamailmoitusten keräämiseen, käsittelyyn ja seurantaan sekä Yhdenvertaisen puuttumisen opas (YPO).</p> <p>ONNI-hankkeessa kerätään tutkimustietoa koulujen turvallisuuspoikkeamista lukuvuonna 2022-2023 ja näistä julkaistaan vertaisarvioitua tutkimusta.</p>	<p>Turun yliopisto, ONNI-hanke yhteistyössä Opetushallituksen kanssa lokakuun loppuun 2023 asti.</p>
Toimneepano vuosina 2023-2025	
<p>Turvallisuuspoikkeamien kerääminen ja käsitteleminen mahdollista ajantasaisen tilannekuvan, jonka perusteella koulut voivat johtaa ja kehittää turvallisuuttaan. Yhdenvertaisen puuttumisen oppaan avulla koulut voivat yhdenmukaistaa puuttumiskeinojen käyttöä ja määrätä yhdenvertaisia seuraamuksia järjestyssääntöjä rikkoville oppilaille.</p> <p>Digitaalisen menetelmän avulla koulujen rehtorit ja opettajat sekä opiskeluhoillon henkilöstö saavat tietoa siitä, kuinka paljon ja millaista väkivaltaa ja muita turvallisuuspoikkeamia koulussa esiintyy. Oppilaat voivat välittää tietoa koulun turvallisuuspoikkeamista ja kertoa menetelmän avulla myös väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä koulun aikuisille entistä paremmin.</p> <p>Poikkeamailmoitusten määrää tarkastellaan yhteensä 10 tutkimuskoulussa Helsingin ympäristössä, Pirkanmaalla, Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa osana Turun yliopiston ONNI-hanketta vuonna 2022 jatkuen lokakuun loppuun vuonna 2023.</p> <p>Käytettävyystudkimus on osana hanketyötä valmisteilla Yhdenvertaisen puuttumisen oppaasta (YPO) ja oppaan päivitetty versio julkaistaan hankkeen päättymiseen mennessä (lokakuu 2023).</p>	

4.3 Väkivalta nuorten seurustelusuhteissa

Kirjoittaja: Anu Isotalo TAU

4.3.1 Johdanto ja taustoitus

Nuorten seurusteluhdeväkivalta on nuorten parisuhteissa tapahtuvaa lähisuuhdeväkivaltaa. Kuten aikuisten parisuhdeväkivallassa, myös nuorten parisuhdeväkivallassa on kyse uhkaavasta, kontrolloivasta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, hyväksikäytöstä, häirinnästä tai vainosta, jonka tekijä on entinen tai nykyinen kumppani. Väkivalta voi olla henkistä, fyysistä tai seksuaaliväkivaltaa, ja se voi tapahtua läsnä ollen tai digitaalisesti kuten esimerkiksi puhelimella tai sosiaalisessa mediassa. (Rossi ym. 2022, Stonard ym. 2014.) Taloudellisen vahingoittamisen tavat ovat osa väkivallan kirjoa.

Nuoret voivat määritellä romanttisia suhteitaan eri tavoin ja kutsua niitä myös muuksi kuin seurusteluksi. Useimmiten näissä suhteissa ei kuitenkaan asuta avoliitossa, olla naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Kouluterveyskyselyn 2021 tulosten mukaan vajaa viidesosa (17 %) perusopetuksen 8.–9.-luokkien oppilaista, noin neljäsosa (26 %) lukiolaisista ja hieman reilu kolmasosa (35 %) ammatillisten oppilaitoksen opiskelijoista oli seurustelusuhteessa, tytöt poikia useammin (THL 2021a).

Nuorten ensimmäiset kokemukset seurustelusuhteista ajoittuvat usein nuoruudelle erityisen emotionaalisen ja kognitiivisen kehityksen vaiheisiin, millä on erityistä merkitystä myös silloin, jos suhteeseen liittyy väkivaltaa (Bildjuschkin ym. 2020). Osalla nuorista voi olla kokemuksia toistuvasta väkivallasta lapsuuden perheessä, mikä voi altistaa väkivallalle myös nuoruuden parisuhteissa (Karsberg ym. 2018, 2019; Kimberg ym. 2018).

Suomessa nuorten seurustelusuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa on toistaiseksi tutkittu varsin vähän (Isotalo 2017). Sen sijaan pohjoismaisissa tutkimuksissa on tuotu esiin muun muassa nuorten kokemuksia henkisestä, fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta jo 7. luokalla (Karsberg ym. 2018), digitaalisen väkivallan yleisyydestä (Hellevik ym. 2016; Korkmaz 2021), monimuotoisesta kontrollista (Øverlien ym. 2019) sekä seksuaaliväkivallan vakaavuudesta seurustelusuhteissa (Korkmaz ym. 2020). Tutkimuksissa on myös havaittu, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on cissukupuolisia ja heteronuoria korkeampi riski väkivaltakokemuksiin seurustelusuhteissa (Dank ym. 2014; Reuter ym. 2015; Peitzmeier ym. 2020). Eurooppalaisten kyselytutkimusten mukaan alaikäisten nuorten kokema seurusteluhdeväkivalta eri muodoissaan on niin yleistä, että tutkijat ovat todenneet sen olevan merkittävä uhka nuorten hyvinvoinnille (Barter ym. 2017; Karsberg ym. 2018; Leen ym. 2013).

Suomessa alaikäisiltä nuorilta saatu kansallisesti edustava kyselytieto on ollut peräisin lähinnä perusopetuksen 9.luokkalaisille suunnatuista kyselyistä. Viimeisimmän nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan fyysistä väkivaltaa sen hetkisessä seurustelusuhteessaan oli kokenut kaksi prosenttia 9-luokkalaisista nuorista (Kaakinen & Näsi 2021b). Vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa seitsemän prosenttia 9-luokkalaisista tytöistä ja prosentti pojista ilmoitti kokeneensa seurustelukumppanin tekemää fyysistä väkivaltaa. Väkivalta tuli kyse-lyssä ilmi, jos se oli nuoren viimeisin väkivaltakokemus 12 kuukauden aikana. (Fagerlund ym. 2014.) Viimeisin, vuonna 2022 tehty lapsiuhritutkimus toteutettiin osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa. Ensimmäisiä tuloksia perheessä koetusta väkivallasta ja seksuaaliväkivallasta julkaistiin loppuvuodesta 2022, ja koko raportti julkaistaan alku-
vuonna 2023. (TAU 2022a, TAU 2022b, STM 2022a, STMb.)

Äskettäisessä tutkimushankkeessa, jossa selvitettiin laajasti lähisuhdeväkivallan vaikutuk-
sia terveys-, sosiaali- ja oikeuspalvelujen käyttöön, tarkasteltiin myös 16–17-vuotiaiden
tyttöjen kokemuksia parisuhdeväkivallasta (Siltala ym. 2022). Tutkimuksen mukaan ala-
ikäisten väkivaltakokemukset seurustelusuhteissa olivat yleisiä. Tytöistä vajaa puolet (noin
45 %) oli kokenut kumppanin tekemää väkivaltaa elämänsä aikana. Yleisin tekemuoto oli
henkinen väkivalta (41 %). Fyysisen väkivallan kokemuksia tai väkivallan uhkaa oli kokenut
vajaa viidesosa (17 %), seksuaaliväkivaltaa noin 13 prosenttia ja vainoa noin viisi prosent-
tia. (Siltala ym. 2022.) Tässä tutkimuksessa ei tutkittu poikien eikä sukupuolivähemmistöi-
hin kuuluvien nuorten kokemuksia.

Tampereen yliopiston tutkimushankkeessa *Kiistelty suostumus: läheisyyden sosiaalinen ja
digitaalinen rajankäynti nuorten romanttisissa suhteissa* (2019–23) tutkitaan paraikaa sek-
suaalisen suostumuksen kysymyksiä ja suostumuksen rikkoutumista nuorten romanti-
sissa suhteissa (ks. [hankkeen kotisivut](#), TAU 2023a). Kyseessä on ensimmäinen tutkimus
Suomessa, jossa nuorten kokemaa ja tekemää seurustelusuhdeväkivaltaa tarkastellaan
laajasti erilaisten väkivallan muotojen osalta (henkinen, fyysinen, seksuaalinen ja digitaal-
inen väkivalta).

Hankkeessa on toteutettu 15–19-vuotiaille nuorille suunnattu oppilaitoskysely (noin 1200
vastaajaa), jonka tulokset raportoidaan vuoden 2023 aikana. Lisäksi hankkeessa kerätään
laadullista aineistoa väkivaltakokemuksista haastatteleamalla seurustelusuhdeväkivaltaa
kokeneita 18–24-vuotiaita nuoria. Osana *Kiistelty suostumus*-tutkimushankkeen toteutta-
maa kyselyä ja haastatteluita nuorilta on kysytty myös heidän näkemyksiään siitä, miten
seurustelusuhdeväkivaltaa voisi ehkäistä ja minkälaisesta tuesta ja avusta väkivaltaa koke-
neet nuoret voisivat hyötyä. Näitä näkemyksiä voidaan hyödyntää nuorten digiraadin
suunnittelussa (ks. tämä raportti luku 3.2).

4.3.2 Seurusteluhdeväkivallan ilmitulo ja väkivallan salaaminen

Kuten aikuisten kokema parisuhdeväkivalta, myös nuorten kokema parisuhdeväkivalta tulee harvoin poliisin tietoon. Väkivaltaa, joka tulee ilmi, on mahdollista tarkastella erilaisien viranomaisaineistojen avulla (THL 2021b).

Rikosilmoituksia koskeneessa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin 15–20-vuotiaisiin kohdistuneita pahoinpitelyjä seurustelusuhteissa, valtaosa (90 %) rikosilmoituksista koski epäillyn poikaystävän tai entisen poikaystävän nuoreen naiseen kohdistamaa väkivaltaa (Isotalo 2017). Yleisiä mainittuja tekotapoja olivat liikkumisen estäminen, töniminen, heitteleminen, potkiminen ja lyöminen. Selosteissa kuvataan myös vakavaa väkivaltaa kuten nyrkillä tai esineellä lyömistä tai kuristamista. Kuristamista kuvataan kolmasosassa kaikista ilmoituksista, ja osuus on sama, kun tarkastelu rajataan alaikäisiin tyttöuhreihin. Väkivalta ei ilmoitustekstien mukaan myöskään välttämättä päättynyt eroon seurustelukumppanista, vaan se oli voinut jatkua erosta huolimatta. (Isotalo 2019; 2020.)

Em. tutkimuksessa on tarkasteltu myös poliisien tulkintoja seksuaalirikoksista nuorten seurustelusuhteissa (Isotalo 2022). Poliisien näkökulmat keskittyivät tyttöihin ja nuoriin naisiin uhreina ja poikaystäviin epäiltyinä tilanteissa, joissa ei ollut käytetty fyysistä väkivaltaa. Suostumuksen puuttumista kuvattiin haastatteluissa uhrin suorana painostamisena tai vastentahtoisuutena, jota uhri ei kokenut voivansa ilmaista tai jonka hän ymmärsi tapahtuneen jälkeen. Seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen myötä suostumuksen puuttuminen on määritetty raiskauksen tunnusmerkistökiteijäksi vuoden 2023 alusta alkaen, minkä vuoksi kumppanin vapaaehtoisen suostumuksen varmistamisen velvoittavuus on erityisen ajankohtainen teema myös seksuaalikasvatukseen liittyvien toimenpiteiden osalta (ks. seksuaalirikoslaki-sivut, [OM 2023](#)).

Useat suomalaiset tutkimukset osoittavat, että suuri osa kaikesta nuorten kokemasta väkivallasta jää vain heidän omaan tietoonsa (Fagerlund ym. 2014, Ikonen & Helakorpi 2019, Hietämäki ym. 2020, Pelastakaa Lapset ry 2021). Jos väkivallasta kerrotaan jollekin, kuulijana on useimmiten huoltaja tai toinen nuori, ja esimerkiksi koulun henkilökunnalle tai viranomaisille ilmoittaminen on huomattavasti harvinaisempaa (Fagerlund ym. 2014; Pelastakaa Lapset ry 2021; Lahtinen ym. 2018). Väkivallasta vaikenemiseen voi liittyä esimerkiksi häpeää, pelkoa tai syyllisyyttä, tulkintoja väkivallan vähämerkityksisyydestä tai ylipäätään vaikeutta tunnistaa oma kokemus väkivallaksi (Fagerlund ym. 2014; Honkatukia 2011; Lahtinen ym. 2018).

Eurooppalaisten tutkimusten mukaan myös seurustelusuhteessa tapahtuvan väkivallan salaaminen on yleistä. Nuoret kertovat kumppanin tekemästä väkivallasta useammin ystävilleen kuin aikuisille (Barter & Stanley 2016; Hellevik ym. 2015; Korkmaz ym. 2020.) Toisten nuorten reaktioilla voikin olla merkitystä sen kannalta, edesauttaako kertomistilanne väkivallasta kertomisesta myös jollekin aikuiselle. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin

kuuluvien nuorten voi olla erityisen vaikea kertoa uhrikokemuksistaan ja hakea apua (Penttari 2018; Øverlien 2020). Tutkimusten perusteella tiedetään, että piiloon ja käsittelemättä jäävä väkivalta nuoruuden intiimisuhteissa on riskitekijä, jolla voi olla pitkäkestoisia kielteisiä vaikutuksia terveydentilaan, myöhempiin ihmissuhteisiin ja koettuun elämänlaatuun (Ackard ym. 2007; Belshaw ym. 2012; Wiklund ym. 2010).

4.3.3 Seurusteluhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen: katsaus nykytilanteeseen

Kattava ehkäisytyö edellyttää seurusteluhdeväkivallan ilmiöiden tunnistamista nuorten elämänpiirissä, nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten kohtaamisissa sekä laajemmissa yhteiskunnallisissa keskusteluissa.

Nuorten seurustelusuhteissa tapahtuva väkivalta huomioidaan nk. Lanzaroten sopimuksen (88/2011) vuosille 2022–2025 laaditussa kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa (Malja & October 2022). Suunnitelma sisältää toimenpiteitä lasten koulutuksen lisäämiseksi seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista sopimuksen velvoitteiden mukaisesti (artikla 6). Suunnitelman kirjausten mukaisesti koulutusta lisätään tuottamalla materiaaleja, joiden avulla lapset ja nuoret saavat perus- ja toisella asteella tietoa seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista, myös seurustelusuhteissa tapahtuvasta väkivallasta (toimenpide 8). Erittäin huomioidaan haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret. (Malja & October 2022, 48.) Seksuaaliväkivallan osalta muutoksia on tuonut myös vuoden 2023 alussa voimaan tullut seksuaalirikoslainsäädäntö (ks. rikoslaki 1889/39, 20 luku (8.7.2022/723).

Seurusteluhdeväkivallan ehkäisyyn tähtäviä toimenpiteitä sisältyy myös oikeusministeriön koordinoimaan *Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan* (2020–23). Tietoa ja materiaalia turvallisesta seurustelusta ja tunne- ja turvataidoista on tuotettu ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille yhteistyössä opiskelijajärjestöjen kanssa (toimenpide 3). Lisäksi jo olemassa olevaa opetusmateriaalia turvataidoista ja turvallisesta seurustelusta on levitetty ja sen käyttöönottoa tuettu perusopetuksessa ja lukioissa (toimenpide 4). (Ruuskanen 2020, 46–47.)

Nuorten parisuhdeväkivallan kattava ehkäisytyö edellyttää nuorille suunnattuja pysyviä tukipalveluja ja toimivaa palvelurakennetta kunnissa ja hyvinvointialueilla. Esimerkiksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja koskevan kansallisen selvityksen mukaan vähän yli puolessa terveyskeskuksista on yhteisesti sovittuja käytäntöjä seurustelu- ja parisuhdeväkivaltaan liittyvän tuen tarpeen tunnistamiseen ja varhaiseen tukeen yläkouluikäisille ja toisen asteen opiskelijoille (Hakulinen ym. 2022, 66–67). Perusopetuksen ja toisen asteen opiskeluhuoltopalvelujen ammatillisille kohdennetun OPA-kyselyn (2022) tulokset osoittavat, että vain seitsemän prosenttia kaikista vastaajista kuvasi lähisuhde- tai

perheväkivaltaan liittyvät auttamismahdollisuutensa hyväksi (kuraattoreista 13 %, psykologeista 5 %, terveydenhoitajista 3 % ja lääkäreistä 1 %). Vajaa kolmasosa (31 %) koki auttamismahdollisuutensa melko hyväksi (kuraattoreista 38 %, terveydenhoitajista 32 %, psykologeista 19 % ja lääkäreistä 17 %). (Hietanen-Peltola ym. 2022, 68–69.)

Seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa 15 prosenttia kaikista vastanneista ilmoitti opiskelu- huollon toimijoille suunnatussa OPA-kyselyssä (2022) auttamismahdollisuutensa hyväksi (terveydenhoitajista 19 %, kuraattoreista 14 %, psykologeista 13 % ja lääkäreistä 3 %). Melko hyväksi mahdollisuutensa arvioi 42 prosenttia vastaajista (terveydenhoitajista 48 %, kuraattoreista 42 %, psykologeista 36 % ja lääkäreistä 35 %) (Hietanen-Peltola ym. 2022, 69–70). Myös sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmää koskevissa tutkimuksissa on tuotu esiin työntekijöiden raportoimia haasteita väkivallan tunnistamisessa ja väkivaltaa kokeneiden ihmisten auttamisessa (Husso ym. 2012; Husso ym. 2021; Virkki ym. 2012). Väkivallan ehkäisystä, tunnistamisesta ja tuen saannista neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille löytyy suosituksia ja lisätietoa Terveysportin NEU-KO-tietokannasta (ks. esim. Korpilahti ym. 2021).

Oppilaitoksissa työskentelevät kasvatustieteen ammattilaiset ovat päivittäin vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten kanssa ja keskeisessä roolissa havainnoimassa lasten ja nuorten hyvinvointia, mutta myös pahoinvointia. Opetushenkilökunnan jakamia käytäntöjä tai valmiuksia tunnistaa ja ottaa puheeksi väkivaltaa ei ole erityisesti selvitetty perusopetuksessa tai toisella asteella. Myöskään tämänhetkisiin aineenopettajakoulutuksen tutkinto-ohjelmiin ei sisälly kuin yksittäistapauksissa opintojaksoja, jotka valmistaisivat tulevia nuorten kanssa työskenteleviä opettajia nuorten kohtaaman väkivallan tunnistamiseen ja käsittelemiseen väkivallan tullessa ilmi (Rautiainen ym. 2022). Samanaikaisesti opettajilla ja muilla nuorten kanssa toimivilla ammattilaisilla on säädöspohjaan perustuen velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, ja pahoinpitelyn tai seksuaaliväkivallan epäilyissä suoraan ilmoitus poliisille (lastensuojelulaki 5 luku, 25 §).

Nuorten kokeman ja tekemän väkivallan tunnistamiseen ja käsittelemiseen tähtäävää koulutusta opetus-, kasvatustieteen-, sosiaali- ja terveysaloille on äskettäin tuotettu Tampereen yliopiston ja yhteistyökumppaneiden *Education and Raising Awareness in Schools to Prevent and Encounter Gender-Based Violence* -hankkeessa (TAU, 2023b). Hankkeessa on luotu yläkouluissa ja toisella asteella työskenteleville opettajille ja muille ammattilaisille suunnattu Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa –verkkokoulutus, josta osa keskittyy erityisesti nuorten seurustelusuhteiden väkivaltaan. Verkkokoulu on julkaistu vuonna 2021, ja se on saatavilla THL:n sivuilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi (THL 2022a).

Viime vuosina järjestötoimijoiden toteuttamat hankkeet ja kampanjat ovat tehneet seurustelusuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa näkyväksi ja tukeneet ilmiön tunnistamista nuorten parissa. Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL) on julkaissut selvityksen nuorten

väkivaltakokemuksista seurustelusuhteissa (Kovanen 2019). ETKL, Nuorten EXIT ja Rikosuhrapäivystys ovat myös julkaisseet opetusmateriaalia seurustelusuuhdeväkivallasta nuorten kanssa työskenteleville.

Rikoksantorjuntaneuvosto on koonnut verkkosivuilleen ammattilaisille suunnatun linkkipaketin nuorten seurustelusuhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisyyn ([Rikoksantorjunta.fi](https://rikoksantorjunta.fi) 2023). Meneillään olevassa *Nuoret väkivaltaa vastaan -hankkeessa* (2022–23) ETKL:n jäsenyhdistykset luovat yhdessä nuorten kanssa nuorilähtöisen ennaltaehkäisevän väkivaltatyön käytäntöjä. Yhtenä aihealueena ovat turvalliset seurustelusuhteet (ETKL 2022).

Kaiken kaikkiaan seurustelusuuhdeväkivallan ehkäisytyötä on Suomessa leimannut projektiluonteisuus ja alueellinen vaihtelevuus. Ajallisesti rajattujen hankkeiden ja projektien päättyessä ehkäisytyö usein vaikeutuu tai hiipuu kokonaan, koska sen jatkamiseen ei ole projektin jälkeen pysyviä resursseja. Parisuuhdeväkivaltaa koskevien asenteiden ja ajattelumallien tunnistamisella sekä varhaisella väkivallan tunnistamisella ja siihen puuttumisella on kuitenkin erityistä merkitystä nuorten ensimmäisissä seurustelusuhteissa. Järjestöissä tehtävän työn ohella kattavien valtakunnallisten käytäntöjen tulisikin olla osa nuorten parisuuhdeväkivallan pysyvää ehkäisytyötä Suomessa.

4.3.4 Johtopäätökset ja keskeiset painopisteet

- Seurustelusuuhdeväkivallan ehkäisyyn ja tutkimukseen tarvitaan pysyvää ja jatkuvaa työtä ja toimenpiteitä, ei projektiluonteisuutta.
- Työskentely voitaisiin kytkeä osaksi olemassa olevaa työtä (esim. nk. osaamiskeskus), jonka yhteyteen seurustelusuuhdeväkivalta voisi kuulua yhtenä vastuualueena.
- Väkivallan ylisukupolvisuuden ja parisuhdemallien huomioiminen on tärkeää myös seurustelusuuhdeväkivallan osalta.
- Nuorten välisen vertaistuen mahdollisuuden tunnistaminen ja tukeminen on tärkeää (mm. nuorten parisuuhdeväkivallan varhaisempi tunnistaminen, tuen piiriin auttaminen ja rohkaiseminen).
- Nuorten parissa toimivien ammattilaisten kuten sote- ja nuoriso- ja opetushenkilöstön koulutus väkivallan puheeksi ottamiseen (ks. Korpilahti ym. 2021 NEUKO-tietokanta artikkeli väkivallasta, THL 2022 ohjeet väkivaltaa kohdanneen nuoren auttamisesta).
- Toimiva palvelurakenne ja polut kunnissa ja hyvinvointialueilla ovat olennaisia myös alle 18-vuotiaille parisuuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille (esim. selkeät hoitopolut, riittävät tukipalvelut ja resurssit). HUOM! Yhteistyö auttavien tahojen kanssa pitäisi olla rakenteissa. (ks. October & Laitinen 2022).

- Yliopistojen vastuualueeseen kuuluvan aineenopettajakoulutuksen ja myös ammatillisen opettajakoulutuksen järjestäjien kanssa on tärkeää käydä vuoropuhelua ja tarkastella koulutusten sisältöjä seurustelusuuhdeväkivaltaa koskien.
- On myös huomionarvoista, että esimerkiksi Ruotsissa väkivallan kohtaamista ja siihen puuttumista koskeva koulutus ilmiön parissa työskenteleville ammattilaisille on lakisääteistä. Aihepiirin opetusta sisältävien koulutusalojen ja oppiaineiden määrä on suuri, toisin kuin Suomessa.

Nuorten osallisuus heitä koskevassa päätöksenteossa ja palveluiden kehittämisessä on olennaista seurustelusuuhdeväkivallan tunnistamisen ja ehkäisytyön kannalta (Isola ym. 2019, 118). Samanaikaisesti nuorten kokemusmaailmojen ja elämänpiirin huomioiminen ja väkivallan ilmiöiden käsittely nuorten ryhmissä vaatii sensitiivisyyttä. Vuosina 2023–25 järjestetään kolme seurustelusuuhdeväkivallan tunnistamista, ehkäisytyötä ja palveluita koskevaa nuorten verkkokeskustelua osana Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toimeenpanoa. Toimenpide kytkeytyy suunnitelmaan kirjattuun toimenpiteeseen lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseksi, turvallisuuden luomiseksi ja väkivallan ehkäisemiseksi (Isola ym. 2019). Ks. tarkemmin tämän raportin luku 3.2.

Nuorten verkkokeskustelut toteutetaan oikeusministeriön ylläpitämässä [digiraati-palvelussa](#) (OM 2023), jossa nuorten osallistuminen on anonyymia ja voi tapahtua mistä päin Suomea tahansa. Nuorten digiraati perustuu Tampereen yliopiston ALL-YOUTH-tutkimushankkeessa kehitettyyn digitaalisen osallistumisen toimintamalliin, ja se on toteutettu yhteistyössä OKM:n, kansallisen lapsistrategian, nuorisolan osallisuuden osaamiskeskusten ja Suomen Punaisen Ristin kanssa.

Digiraatien tarkoituksena on kuulla nuorten omia näkemyksiä siitä, miten seurustelusuuhdeväkivaltaa voitaisiin paremmin tunnistaa, ja mitä ehdotuksia heillä on ehkäisy- ja auttamistyön käytännön toteutuksesta kunnissa, oppilaitoksissa ja nuorten palveluissa. Digiraadit toteutetaan hieman eri painotuksilla, ja kunkin digiraadin teemasta laaditaan loppulausuma, joka välitetään päättäjille.

4.3.5 Seurustelusuhdeväkivaltaa koskevat toimenpiteet osana Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman uusia avauksia vuosille 2023-2025

Kirjaukset seurustelusuhdeväkivaltaa ja niiden käytännön toimien toimeenpanoa koskien on nähtävillä kokonaisuudessaan yhdistettynä aiempiin olemassa oleviin neljään toimenpiteeseen tämän raportin luvussa 3:

1. Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjan kehittäminen luku 3.2 (alkuperäislähde luku 5, tp 1./ Isola ym. 2019)
 - Lisätään tietoa osallisuuden kokemuksen ja turvallisuuden sekä väkivallan ehkäisyn välisistä yhteyksistä laadullisten, määrällisen ja yhdessä lasten ja nuorten kanssa tuotettujen aineistojen pohjalta, tulevaisuuden toimenpiteiden perustaksi
2. Seksuaaliväkivalta luku 3.4 (alkuperäislähde luku 10, tp 4./Joki-Erkkilä ym. 2019)
 - Lisätään turvataitoja ja seksuaalikasvatusta ml. seurustelusuhdeväkivalta koskevia sisältöjä äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kansallisiin ohjeisiin ja suosituksiin ja tuotetaan tarvittavilta osin lisämateriaalia.
3. Väkivalta ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa ympäristöissä luku 3.5 (alkuperäislähde Luku 9, tp 4. /Salmivalli ym. 2019)
 - Kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän uhan ja kokemusten (ml. verkkovälitteinen väkivalta ja seurustelusuhde- ja katuväkivalta) puheeksi otto varmistetaan kaikissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen asiakaskontakteissa.
 - Kehitetään tähän sopivia työkäytänteitä ja työkaluja sekä tarjotaan koulutusta ja ohjausta.
 - Huomioidaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret puheeksi oton varmistamisessa sekä työkalujen, koulutusten ja ohjauksen kehittämisessä.
4. Väkivalta ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa ympäristöissä luku 3.5 (alkuperäislähde luku 7, tp 4. / Kalland ym. 2019)
 - Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen henkilöstön tietoja ja taitoja ikätasoisesta turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta lisätään täydennyskoulutuksen avulla. Huomioidaan erityisesti nk. haavoittuvassa asemassa ja riskiryhmissä olevien lasten ja nuorten erityistarpeet.

Materiaaleja väkivallan ehkäisyyn nuorten suhteissa

Aaltonen, Jussi (2012). Turvataitoja nuorille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ladattavissa THL:n sivuilta Lapset, nuoret ja perheet -> Turvataitokasvatus: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsiin-kohdistuva-vakivalta/turvataitokasvatus

Alakärppä, Tiina & Spišák, Sanna & Löfman, Varpu (2021) Puhutaan suostumuksesta. Seksuaalinen itsemääräämisoikeus kuuluu jokaiselle. Sosped-säätiö. Ladattavissa sivulta <https://vigorhanke.fi/muita-materiaaleja/> (jossa myös muita materiaaleja)

De Boer, Elisa & Hiltunen, Salla (2019). My Space, Not Yours! Menetelmäopas seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ilmiöiden käsittelemiseen nuorten kanssa. Ensi- ja turvakotien liitto. Ladattavissa ETKL:n sivuilta Yhdistys -> materiaalit: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/yhdistys/materiaalit/#1577704164956-184b97e9-0ade>

Ensi- ja turvakotien liitto (2019). Opetusmateriaalit yläkouluihin. Ladattavissa ETKL:n sivuilta Yhdistys -> materiaalit: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/yhdistys/materiaalit/#1577704164956-184b97e9-0ade>

Hakkarainen, Louna (2019) Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle. Naisten linja Suomessa ry. https://images.ctfassets.net/pbxhiiewat8h/NOPlzWCuPzG1sF-2HANVla/75f7f2941f100f93e2cfa946b1312863/Digitaalinen-v___kivalta-parisuhteessa_28Oct19-1.pdf

Oinas, Merja-Maaria & Pietilä, Mika & Tuohino, Venla (2020). Kysy, kohtaa ja kuuntele. Ehkäise seksuaalista houkuttelua ja seksuaaliväkivaltaa nuorisotyössä. Koordinaatti. Ladattavissa Koordinaatin sivuilta <https://koordinaatti.fi/materiaalit/kysy-kohtaa-ja-kuuntele-opas>

Korpilahti, U., Tupola, S. & Piispa, M. 2021. Väkivallan ehkäisy – tue, tunnista ja puutu varhain. Neukotietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/kou00029?toc=1112230>.

Oikeusministeriö. Digiraati. Verkkosivu. <https://digiraati.fi/>.

Pelastakaa Lapset ry 2021. Mun keho -mun rajat. Tietoa alastonkuvien jakamisesta ja seksuaalissävyytteisestä viestittelystä. Opas nuorille. www.pelastakaa-lapset.fi/munkehomonrajat

Pihkala, Maarit & Oksanen, Pia Puu & Lampinen, Johanna (2013). Mun rajat. Amnesty International. Ladattavissa Amnestyn sivuilta: <https://www.amnesty.fi/tyomme/ihmisoikeuskasvatus/oppimateriaalit/>

Pihlajamaa, Matti & Åman, Emma & Pallasoja, Outi (2021). Puhutaan suostumuksesta. Toimintaideoita seksuaalioikeuksien toteutumisen ja suostumuskulttuurin vahvistamiseksi. Ladattavissa Amnestyn sivuilta: [https://www.amnesty.fi/tyomme/ ihmisoikeuskasvatus/oppimateriaalit/](https://www.amnesty.fi/tyomme/ihmisoikeuskasvatus/oppimateriaalit/)

Rikoslaki 39/1889 § 20. 1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L25>.

Rikosuhripäivystys. Materiaalipaketit nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Ladattavissa RIKU:n sivuilta Oppaat ja ohjeet -> Materiaalia puheeksi ottoon nuorten kanssa: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/materiaalia-puheeksiottoon-nuorten-kanssa/>

SEXPO. Sarjakuvia seksin ja ihmissuhteiden kirjosta. <https://comics.sexpo.fi/> ja: <https://comics.sexpo.fi/kasvattajille/>

STM. 2022a. Lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä kehitetään monin tavoin. Verkkosivu-uutinen. <https://stm.fi/-/lapsiin-kohdistuvan-vakivallan-vastaista-tyota-kehitetaan-monin-tavoin->

STM. 2022b. Turvataitoja tarvitaan lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumiseksi. Verkkosivu-uutinen. <https://stm.fi/-/turvataitoja-tarvitaan-lapsiin-kohdistuvan-seksuaalivakivallan-torjumiseksi>.

TAU. 2022a. Kolmenkymmenen vuoden myönteinen kehitys lasten kokemassa perheväkivallassa pysähtynyt. Verkkosivu-uutinen. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kolmenkymmenen-vuoden-myonteinen-kehitys-lasten-kokemassa-perhevakivallassa-pysahtynyt?publisherId=69818730&releaseId=69955301>.

TAU. 2022b. Tyttöjen kokemukset seksuaaliväkivallasta ovat lisääntyneet. Verkkosivu-uutinen. <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/tyttojen-kokemukset-seksuaalivakivallasta-ovat-lisaantyneet?navref=search--grid>.

THL. 2022. Seksuaaliväkivaltaa tai -häirintää kokeneen nuoren auttaminen oppilaitoksissa. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seksuaalivakivaltaa-tai-hairintaa-kokeneen-nuoren-auttaminen-oppilaitoksissa>

THL. Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa -verkkokoulu: [verkkokoulu: verkkokoulu.thl.fi](https://www.thl.fi/verkkokoulu)

4.4 Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset

Teksti on yhteiskirjoitettu asiantuntijaryhmässä:

Emilia Hämäläinen (SM), Saija Sambou (OM), Anssi Pirttijärvi (OKM), Henni Axelin (OKM), Minna Säävälä (TEM), Elina Pekkarinen (lapsiasiavaltuutettu), Marjo Malja (STM), Susanna Hoikkala (STM), Ulla Korpilahti (THL), Anneli Portman (THL), Taina Laajasalo (THL), Riina Länsikallio (OPH), Pekka Heikkinen (Poliisihallitus), Markus Kaakinen (Krimo), Tiina Ristikari (Itla), Mika Niemelä (Oulun yliopisto), Heikki Turkka (Aseman Lapset ry), Julia Saarholm (Aseman Lapset ry), Petri Salakka (Aggredi/HelsinkiMissio) ja Kriko Huhta (Aggredi/HelsinkiMissio).

Kirjoittamiseen ja kommentointiin osallistui laajasti myös Nuorisotutkimusseuran tutkijoita Anu Gretschelein koordinoimana..

Tekstin ovat toimittaneet: Marjo Malja STM, Ulla Korpilahti THL ja Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutettu

4.4.1 Johdanto

Alaikäisten väkivaltarikollisuus on ollut yhteiskunnallinen huolenaihe koko modernin historian. Väkivallan uhka tekee julkisesta tilasta turvattoman ja voi aiheuttaa elämänpiirin supistumista, vaikka väkivallan todennäköisyys olisi pieni. Suomessa nuorten kanssa tehdyllä väkivaltaa ehkäisevällä työllä on pitkät perinteet. Esimerkiksi 1960- ja 70-luvuilla lähiöiden ”nuoriso-ongelma” ravisteli kaupungistuvaa yhteiskuntaa (Pulma 2000) ja esimerkiksi Helsingissä ilmiöön tartuttiin nuorisotyön keinoin (Ilves, 1998). Nuorten väkivaltarikoksissa edelleen kuitenkin synkkiä ajanjaksoja olivat 1980- ja etenkin 1990-luku. Pitkässä historiallisessa tarkastelussa alaikäisten väkivaltarikollisuus on jatkuvasti vähentynyt ja erityisesti 2010-luvun alkuvuosina nuorten tekemät väkivaltarikokset kääntyivät voimakkaaseen laskuun.

Alaikäisten väkivaltarikollisuuden myönteinen kehityskulku on 2020-lukua lähestyttäessä kuitenkin taittunut. Vuodesta 2015 alkaen etenkin teini-ikäisten väliset pahoinpitelyt ja ryöstöt ovat yleistyneet, ja 2020-luvulla vakavimmat henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, henkirikokset ja niiden yritykset, ovat lisääntyneet. Vaikka tilanne on edelleen esimerkiksi 2000-luvun alkua parempi, kehityskulku ei ole toivottava. Ilmiö on koskettanut

koko yhteiskuntaa ja herätellyt ammattilaisia, viranomaisia ja päätöksentekijöitä toimimaan. Joulukuussa 2020 poliisi vetosi yhteiskunnan eri toimijoihin tilanteen ratkaisemiseksi ja lapsiasiavaltuutettu vaati laajoja toimia ilmiön torjumiseksi maaliskuussa 2021.

THL:n pääjohtajan vuosille 2018-2025 asettama laaja poikkihallinnollinen *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmä* (ks. liite 1) linjasi marraskuussa 2022, että *Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman* sisältöön väliarviointiprosessin yhtenä uutena avauksena otetaan mukaan julkisessa tilassa tapahtuva alaikäisten lasten ja nuorten tekemä väkivalta ja sen ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset. Joulukuussa 2022 eduskunnan oppositio teki hallitukselle välikysymyksen nuoriso- ja katujengirikollisuuden torjumisesta maahanmuutto- ja kriminaalipoliittisin keinoin (VK 6/2022 vp, eduskunta 2022)

Tässä luvussa nojataan Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmään väkivallasta ja keskitytään julkisessa tilassa tapahtuvaan alaikäisten tekemään väkivaltaan, joka kohdistuu toisiin alaikäisiin tai aikuisiin. WHO:n mukaan väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivaltaan vaikuttavat WHO:n mukaan yksilölliset, tilannekohtaiset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät (WHO ym. 2020).

Myös YK:n lapsen oikeuksien komitean (2011) mukaan väkivalta on ymmärrettävä kokonaisvaltaisena ilmiönä¹⁴. Em. mukaisesti tässä uudessa Väki-vallaton lapsuus -suunnitelmatyöhön sisältyvässä avauksessa etsitään keinoja julkisessa tilassa tapahtuvan henkisen, fyysisen, seksuaalisen ja digitaalisen väkivallan ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59-60/1991) velvoittaa lopettamaan lapsiin kohdistuvan väkivallan sen kaikissa muodoissa. Ei riitä, että väkivaltaan puututaan, vaan se tulee estää ja torjua kokonaan. Väki-vallan lopettamiseen tulee ottaa kokonaisvaltainen, ennakoiva ja inklusiivinen lähestymistapa. Sen vuoksi tähän lukuun kirjatut toimet sisältävät erilaisia interventioita ja kytkeytyy myös lukuisiin muihin suunnitelmatyön muihin osa-alueisiin.

Selkeyden vuoksi käytämme *Väki-vallaton lapsuus -suunnitelmatyössä* ja tässä luvussa ilmiöstä käsitettä ”katuväkivalta”. Käsitettä ”katu” käytämme kuvaamaan muita julkisia tiloja kuin lapsille ja nuorille perustettuja kasvatuksen tai harrastuksen institutionaalisia tiloja, kuten koulua tai ohjattuja harrastuspaikkoja. Tyypillisiä esimerkkejä tarkoittamamme

14 YK:n lapsen oikeuksien komitea. Yleiskommentti nro 13(2011) - Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi.

julkisesta tilasta ovat kadut, torit, kauppakeskukset ja julkiset liikennevälineet, joissa alaikäiset liikkuvat ja viettävät vapaa-aikaa etäällä aikuisten välittömästä ohjauksesta ja valvonnasta.

Tällaisessa julkisessa tilassa tapahtuva väkivalta voi olla henkistä tai fyysistä, seksuaaliväkivaltaa tai digitaalisen median kautta tapahtuvaa väkivaltaa. Henkinen väkivalta on esimerkiksi uhkailua tai nimittelyä, kun taas pahoinpitely tai ryöstö ovat esimerkkejä fyysisestä väkivallasta. Seksuaaliväkivalta on esimerkiksi sanallista tai fyysistä toisen seksuaalisuuteen kajoavaa toimintaa. Digitaalinen väkivalta on esimerkiksi väkivallan kuvaamista ja kuvamateriaalin levittämistä. Väkivalta voi kohdistua niin toiseen alaikäiseen kuin aikuisen uhriin, mutta ohjelma-avauksessa puututaan nimenomaan alaikäisten tekemään väkivaltaan.

Tässä uudessa suunnitelmatyöhön sisältyvässä avauksessa lähestymme katuväkivaltailmiötä 0-17-vuotiaiden ikäryhmässä ehkäisevän työn kolmen tason kautta: ennaltaehkäisy (primaaritaso), varhainen tunnistaminen ja tuki (sekundaaritaso), uusiutumisen ehkäisy sekä seuraukset (tertiääritaso). Tässä raportin luvussa valotetaan katuväkivaltailmiön taustoja, kerrotaan ilmiön ehkäisystä ja siihen puuttumisesta tutkimuskirjallisuuden valossa. Samalla kuvataan joitakin asiaan liittyviä jo olemassa olevia toimenpiteitä.

Väkivallaton lapsuus –työ perustuu eri toimijoiden yhteistyöhön. Osana Väkivallaton lapsuus -suunnitelman uutta avautusta käynnistetään ja tuodaan esiin nyt toimenpiteitä, jotka paneutuvat erityisesti kaduilla ja muissa julkisissa tiloissa liikkuvien alaikäisten tekemään väkivaltaan.

4.4.2 Alaikäisten katuväkivallan taustaa

Kuten johdantoluvussa todettiin, alaikäisten väkivaltarikosten määrä on viime vuosikymmeninä vähentynyt ja väkivaltarikoksia tekevien nuorten määrä on pienentynyt. Nuorten väkivaltarikollisuus kehittyi erityisen myönteiseen suuntaan 2000-luvun kuluessa ja laski historiallisesti tarkastellen ennätyskellisen alhaiselle tasolle 2010-luvun ensimmäisinä vuosina¹⁵.

15 On mahdollista, että poliisin tietoon tullut väkivalta heijasta myös ilmoituskynnyksen muutosta (ks. esim. Kaakinen & Näsi 2021a). Esimerkiksi vuonna 2015 voimaan tullut lastensuojelulain muutos, joka laajensi velvollisuutta tehdä ilmoitus poliisille epäiltäessä lapsen kohdistuvaa väkivaltarikosta. Lakimuutoksen yhteys poliisin tietoon tulleen väkivallan lisääntymiseen ei kuitenkaan ole selkeä (Danielsson, 2022).

Kyselytutkimuksissa on kuitenkin todettu, että väkivaltarikosmäärät ovat lisääntyneet rikoksia kaikkein aktiivisimmin tekevien nuorten ryhmässä. (Kaakinen & Näsi, 2021a) Tämä kasautumiseksi kutsuttu ilmiö on tyypillistä sekä nuorten että muiden ikäryhmien rikollisuudessa (esim. McCarthy, 2020). Vuodesta 2015 alkaen poliisin tietoon tulleen väkivaltarikollisuuden taso on kasvanut alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden ikäryhmissä (Danielsson, 2022; ks. myös tämän raportin luku 2, tilastot ja tietopohja). Poliisin tietoon tulleen nuorten väkivaltarikollisuuden nousevat trendit on siis ollut nähtävissä jo ennen covid-19-pandemiaa. Poikkeuksen muodostavat epäillyt henkirikokset ja niiden yritykset, joiden määrä on ollut korkea juuri korona-aikana.

Nuorten väkivaltarikokset kohdistuvat pääasiassa toisiin nuoriin (Kaakinen & Näsi 2021b). *Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa* -selvityksessä (Danielsson, 2022) todetaan, että pahoinpitelyissä käytetty väkivalta sisältää yleisimmin lyömistä ja potkimista, mutta noin joka kuudennessa poliisin tietoon tulleessa pahoinpitelyssä käytetään myös teräseita. Viime vuosina on yleistynyt digitaalisen väkivallan muoto, jossa väkivallantekoa kuvaavaa ja uhria nöyryyttävää kuvamateriaalia taltioidaan ja jaetaan sosiaalisessa mediassa. (Taulukko 10.; ks. myös LAPS 2022).

Vaikka suurin osa rikoksia tekevästä ja niiden uhreiksi joutuvista nuorista on poikia tai nuoria miehiä, ja poikien lukumäärä ja osuus väkivallanteoissa on vuosina 2015-2021 lisääntynyt (emt.), katuväkivaltaa esiintyy myös tyttöjen tekemänä ja tyttöihin kohdistuen. Tästä ilmiöstä ei kuitenkaan ole saatavilla ajantasaista tutkimustietoa.

Taulukko 10. Alaikäisten väkivaltarikosten teonpiirteet vuosina 2017-2021 kirjatuissa rikosilmoituksissa (%). (mukaillen Danielsson 2022.)

	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	Yht. %
Lyöminen	72,7	74,6	69,8	69,5	71,2	71,3
Potkiminen	42,0	39,1	39,9	39,6	40,1	40,1
Kuristaminen	11,9	13,2	11,7	10,0	10,2	11,3
Teräase	12,1	11,4	14,8	16,2	13,8	13,9
Huumausaine	6,0	5,1	6,3	6,5	5,0	5,8
Ampuma-ase	1,8	1,6	1,5	2,7	1,6	1,9
Sosiaalinen media/kuvaus/ videointi	15,0	13,4	19,4	23,6	21,9	19,1
Yhteensä (N)	2 546	2 414	3 174	3 317	3 128	14 579

Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa -selvityksessä (Danielsson, 2022) havaittiin, että ulkomaalaistaustaisten – siis ulkomailla syntyneiden ja Suomessa ulkomaalaistaustaisille vanhemmille syntyneiden – alaikäisten väkivaltarikollisuus on kehittynyt yhdenmukaisesti suomalaistaustaisiin nuoriin nähden: Vuosina 2015–2020 suomalaistaustaisten nuorten rikostaso on kasvanut 43 prosenttia ja ulkomaalaistaustaisten 37 prosenttia.

Ulkomaalaistaustaisten nuorten rikosepäilyjen määrä on kuitenkin selvästi korkeampi kuin suomalaistaustaisilla nuorilla: vuosina 2015–2020 ulkomaalaistaustaisia nuoria on epäilty noin 2,8-kertaa useammin väkivaltarikoksesta kuin suomalaistaustaisia nuoria (2,5 ja 7,0 epäilyä 1 000 henkilöä kohden). Samalla kun ulkomaalaistaustaisten osuus alle 18-vuotiaassa väestössä on kasvanut - vuoden 2015 seitsemästä prosentista kymmeneen prosenttiin – on ulkomaalaistaustaisten osuus epäillyistä kasvanut 18 prosentista 23 prosenttiin. (Danielsson, 2022.)

Julkisuudessa usein kysytään, mistä alaikäisten väkivaltainen käyttäytyminen johtuu. Nuoruus on tyypillisesti rikosaktiivista aikaa (esim. Kivivuori ym. 2018). Nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla on sekä yksilöllisiä (esim. rikosmyönteiset asenteet, impulsiivisuus) että ympäristöön (esim. rikosaktiivinen kaveripiiri, perheiden ongelmat) liittyviä riskitekijöitä (Moffit, 2018, Wikström, 2020). Rikollisen käyttäytymisen todennäköisyydet ovat suurimmat, kun yksilölliset ja sosiaaliset tekijät risteytyvät (Wikström, 2020).

Vaikka erityyppisiin vertaisten ryhmiin kuuluminen on nuorille tyypillistä, voi oma, esimerkiksi jostakin syystä haasteellinen elämäntilanne altistaa nuoren kiinnittymään myös väkivaltaisiin tai rikollisiin ryhmiin. Nämä nuoret ovat alttiina joutumaan rikoksen uhreiksi, mutta myös tekemään rikoksia saadakseen hyödykkeitä tai statusta ryhmässään. On myös viitteitä siitä, että järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät ovat kiinnostuneita näistä nuorista. (ks. esim. Kivijärvi 2017.)

Jos nuori kokee jääneensä yhteiskunnassa tai lähiyhteisössään ulkopuoliseksi, tai hänellä on kokemus, ettei häntä kohdata, nuori voi ajatella olevansa arvoton, tai ettei kukaan ole hänestä itsestään kiinnostunut. Mikäli lisäksi nuoren ympärillä ei ole kannustavaa ja häntä tukevaa perhe- tai ystäväpiiriä, nuoren voi olla vaikeaa kokea yhteenkuuluvuuden ja arvostuksen kokemuksia yksilönä tai yhteiskunnan tasolla. Altistuminen kuritus- tai muulle väkivallalle, syrjäntäkokemukset ja kiusaaminen lisäävät riskiä omalle väkivaltaiselle käyttäytymiselle. (ks. esim. Kivijärvi 2017.)

Yksi turvallisuutta ja sen kokemusta heikentävä ilmiö ovat katujengit, joita koskeva keskustelu Suomessa voimistui vuoden 2022 aikana. Ilmiötä on käsitelty niin valtakunnan mediassa kuin erityisesti poliisin aloitteesta (Heikinheimo 2022). Euroopan rikoksentorjuntaverkoston (EUCPN 2022) mukaan katujengeissä on piirteitä, jotka erottavat ne muista

nuorten rikoksista ja yhteenliittymistä. Katujengissä kyse on vähintään kolmen hengen ryhmästä, joka korostaa jäsenyyttä tietoisesti tunnusmerkein, nimin, logoin ja tatuoinnein. Katujengiä määrittää toiminnan jatkuvuus ja kesto sekä niin sanottu katuorientaatio; katujengi ei pidä rikollista toimintaansa salassa. Katujengit hyödyntävät sosiaalista mediaa vahvistamaan identiteettiään ja näkyvyyttään. Ne myös haastavat toisiaan ratkaisemaan konflikteja kaduille (esim. Lauger ym. 2020.)

Laittomat teot ja väkivallan käyttö ovat olennainen osa katujengin toimintaa, ja väkivallan käyttö on myös osa jengien välistä ja sisäisten hierarkioiden sekä identiteetin vahvistamista. Katujengeihin liittyy myös alueellisuuden ja etnisyyden elementtejä. Katujengit siis eroavat ryhädynamiikaltaan ja toimintalogiikaltaan muista nuorten ryhmistä, ja myös katujengirikollisuuteen puuttuminen vaatii erityistoimia (Gruter & Versteegh 2001).

Etnisyys, maahanmuuttajatausta ja kulttuuriset tekijät aiheuttavat paljon keskustelua jengeihin liittymisen syistä. Näiden suhde on kompleksinen, sillä tutkimuksissa ei ole havaittu kausaalista linkkiä, joka osoittaisi etnisyyden olevan syy ryhtyä rikokseen ja liittyä jengeihin. (ks. myös Danielsson 2022.) Tutkimukset ovat osoittaneet, että vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten taustalla on muita useammin muita riskitekijöitä, kuten työttömyyttä, pienituloisuutta ja syrjintää. (EUCPN 2022; ks. myös Sambou & Hämäläinen 2022 ja TEM 2022 tiedote, ml. Säävälä 2022 policy brief-dokumentti).

Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että syyt erilaisiin nuorten ryhmittymiin tai katujengeihin hakeutumiselle ovat moninaiset. Ryhmä voi vastata yksilön perustaviin psykososiaalisiin tarpeisiin kuten yhteenkuuluvuuden ja arvotuksen tarpeeseen, mutta se voi näyttäytyä myös sosiaalisen statuksen ja materiaalsen hyödyn lähteenä. Nuori ei välttämättä ole kiinnittynyt kouluun, opetustoimen palveluihin, perhetilanne on haastava tai nuori ei muuten ole löytänyt paikkaansa yhteiskunnassa. (Wood & Alleyne 2010). Tutkimuksissa katuväkivalta ja nuorten ryhmytyminen on liitetty yksilöiden, perheiden ja sosiaalisten ryhmien syrjäytymiseen ja päätymiseen yhteiskunnan rakenteiden ja mahdollisuuksien ulkopuolelle. Näin rikolliset verkostot ja katujengit vastaavat tarpeisiin, joita yhteiskunnan muut instituutiot eivät tyydytä (Vigil, 2002, Wood & Alleyne, 2010).

Rajanveto nuorisoryhmien ja katujengien välillä ei ole aina aivan selkeä. Yhteen liittynyt nuorisoryhmä voi tehdä rikoksia, mutta ei silti täytä katujengin määritelmää. Rikoksia tekeviä nuorten ryhmiä tai rikollisia verkostoja hahmotetaan usein jatkumona, joka sisältää erilaisia häiritsevästi käyttäytyviä tai eriasteisia rikoksia tekeviä ryhmiä, ja jonka ääripään muodostavat järjestäytyneet katujengit (Klein ym. 2001). Katujengit voivat rekrytoida nuorempia jäseniä tekemään rikoksia tai muita tehtäviä, ja toisaalta rikoksia tekevät kaveriporukat tai nuorten ryhmät voivat ajan myötä kehittyä järjestäytyneemmiksi katujengeiksi (Moeller, 2017). Olivat nuorten ryhmät sitten katujengejä tai hajanaisempia yhteenliittymiä, katuväkivalta tekee julkisen tilan uhkaavaksi ja pelottavaksi kaikille.

Sosiaalisen median rooli alaikäisten välisen väkivallan ja erityisesti katuväkivallan katalysaattorina on 2000-luvulle leimallinen ilmiö. Keskusrikospoliisin selvityksessä havaittiin, että kuvaaminen on pahoinpitelyrikosten yhteydessä nopeasti lisääntynyt (Danielsson 2022; ks. myös taulukko 10 edellä).

Iso-Britanniassa tehdyssä laajassa, sosiaalisen median ja nuorisoväkivallan yhteyttä tarkastelevassa selvityksessä todetaan, että sosiaalinen media voi kannustaa väkivaltaisen kuvamateriaalin tuottamiseen ja levittämiseen. Älypuhelimet mahdollistavat väkivaltatilanteiden kuvaamisen ja välittömän levittämisen. Sosiaalisen median ansiosta materiaali saavuttaa nopeasti laajan yleisön, minkä moni nuori voi kokea palkitsevana. (Irwing-Rogers & Pinkney 2017.)

Pieni osa nuorista kuluttaa päivittäin väkivaltaista kuvamateriaalia ja verkosta löytyy foorumeja, joiden sisältö on kokonaisuudessaan omistettu väkivallan ja rikollisuuden kuvaamiselle. Osa kuvauksista välitetään suorana. Jatkuva altistuminen väkivaltaiselle kuvamateriaalille madaltaa väkivallan käyttöönottoa ja voi aiheuttaa nuorelle sosiaalista painetta väkivallan käytölle. (Irwing-Rogers & Pinkney 2017.)

Väkivaltaa ja rikoksia ehkäisevä työ ja rikosentorjunta voidaan jakaa primääriprevention keinoihin, eli koko väestöön kohdistuviin ennaltaehkäiseviin toimiin, sekä sekundääripreventioon, joka tarkoittaa riskiryhmiin tai -ryhmiin kohdistuvaa varhaista puuttumista. Kustannuksiltaan kalleimmiksi tulevat tertiääriprevention keinot, joilla ehkäistään rikosten uusimista. Inhimillisiltä, yhteiskunnallisilta ja usein taloudellisiltakin kustannuksiltaan kalleinta on kuitenkin rikosten uusiminen.

4.4.3 Ennaltaehkäisy

Väkivallan torjunta ja haittojen minimointi ehkäisevän työn tasoilla edellyttää tiedonvaihtoa ja verkostoyhteistyötä. (October & Laitinen 2022, THL, 2021.) Kuulluksi tuleminen ja osallisuus lisäävät turvallisuutta ja vähentävät väkivaltaa (Virrankari & Leeman 2022a, 2022b; ks. myös tämän raportin luku 3.2 (*Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjan kehittäminen*)). Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa toteutettava vanhemmuuden tuki, joka pitää sisällään turvallisen kasvuympäristön edellytysten systemaattisen puheeksioton ja riskitekijöiden kartoituksen, on tutkitusti vaikuttavaa ehkäisevää työtä Puheeksiottaminen ja riskitekijöiden kartoitus helpottavat myös väkivallan tai sen uhan puheeksiottoa. (Haikkola ym. 2019.)

Asuinalueiden eriytyminen, jengiytyminen, vihapuhe ja väkivaltainen ekstremismi eivät välttämättä ole toisiinsa sidoksissa, mutta näiden kaikkien ehkäisy vahvistaa turvallista, tasapainoista kasvuympäristöä ja yhteiskuntaa. Turvallinen kasvuympäristö taas vähentää

em. ilmiöiden kasvualustaa. Ks. tämän raportin katuväkivaltaa koskevat toimeenpanotilanteen osuudet luvuista *Lähisuhdeväkivalta perheessä* luku 3.3 ja *Väkivalta ja turvataitoskasvatus kodin ulkopuoliset ympäristöt* luku 3.5 (väkivaltainen radikalisoituminen ja extremismi -toimenpiteet).

Koulutus on lasten hyvinvoinnin, suotuisan tulevaisuuden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta avainasemassa. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa koulutuksen tavoitteiksi asetetaan lapsen oppimisen tukemisen lisäksi ihmisoikeuksien kunnioittaminen, kunnioituksen edistäminen omaa ja omasta poikkeavia kulttuureja kohtaan sekä elämä ymmärryksen, rauhan, suvaitsevuuden ja eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä (SopS 60/1991, 29 art.). Suomalainen koulutusjärjestelmä perustuu syrjimättömyyteen ja mahdollisuuksien tasa-arvoon. Tavoitteena on, että lapsen koulupolku tasoittaisi lähtökohdista kumpuavaa eriarvoisuutta. Onnistunut koulutuspolku ehkäisee syrjäytymistä.

Varhaiskasvatuksen ja esi- sekä perusopetuksen tehtävänä on tukea lasten ja nuorten oppimista ja hyvinvointia sekä tarjota heille turvallinen kasvuympäristö. Varhaiskasvatuksessa ja esi- sekä perusopetuksessa edistetään myötätuntokulttuuria, ryhmäytymistä ja rakentavaa vuorovaikutusta sekä vahvistetaan lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Yhteisöön kuulumisen tunne sekä kokemus nähdä ja kuulla tulemisesta sekä aidoista vaikuttamismahdollisuuksista vahvistavat hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta. Olennaista on, että opetus- ja kasvatushenkilöstön tietoisuutta ja osaamista näihin liittyen vahvistetaan. (ks. yhdenvertaisuuslaki 1325/2014; Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittäminen, [OPH 2023b](#))

Perusopetus on vaihe, jossa turvallisen vertaisryhmään kiinnittymisen tulisi viimeistään tapahtua. Kouluterveyskyselyn (2021) lisäraportti kuitenkin osoittaa, että kouluarjen yhteisöllisyydessä ja lasten osallisuuden kokemuksissa on useita puutteita. Kyselyyn vastanneista 8. ja 9. luokan oppilaista alle puolet (41 %) koki olevansa tärkeä osa koulu yhteisöä. Kuusi prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista koki viikoittaista kiusaamista koulun aikuisen taholta ja yhtä moni oli kokenut viikoittaista kiusaamista toisten lasten taholta. Kokemukset kiusaamisesta olivat yleisempiä maahanmuuttajataustaisilla ja muihin vähemmistöihin kuuluvilla lapsilla. (Helenius ym. 2022.)

Opetushallitus on julkistanut osana OKM:n koordinoimaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyn toimenpideohjelman ja kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa [Ei kaikelle väkivallalle -verkkosivukokonaisuuden](#). Sivustolle on koottu tietoa ja sisältöjä ohjeista ja työkaluista lasten ja nuorten kokeman väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän tunnistamiseen, ehkäisyyn ja puuttumiseen varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Ohjeet ja työkalut on tarkoitettu koulujen, oppilaitosten ja varhaiskasvatuksen opettajille ja rehtoreille sekä johtajille, muille kasvatuksen ja koulutuksen ammattilaisille sekä

lasten ja nuorten huoltajille. Niitä voivat työssään hyödyntää myös muut lasten ja nuorten parissa toimivat. Osa materiaaleista soveltuu käsiteltäväksi lasten ja nuorten kanssa. (OPH 2023a.)

Maahanmuuttajavanhempien kotoutumisen ja työllistymisen edistämisellä on myönteisiä vaikutuksia myös lasten turvalliseen kasvuun ja oppimiseen. Siten hyvin toimivilla kotoutumistoimilla voidaan osaltaan vähentää ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten riskiä ajautua väkivaltaiseen ja rikolliseen käyttäytymiseen. (Ks. TEM 2022, ml. Säävälä 2022 policy brief-dokumentti.)

Viime vuosien covid-19-pandemian seurauksena lasten ja nuorten universaaleihin palveluihin on muodostunut palvelu- ja hoitovelkaa (Hakulinen ym. 2022, Mölläri ym. 2023). Tutkimusten kuten esimerkiksi Kouluterveyskysely ja eri selvitysten mukaan samaan aikaan muun muassa erilaiset psykososiaaliset ongelmat ja mielenterveyden häiriöt (esim. ahdistuneisuus, pelot, yksinäisyyden tunne ja uupumus) sekä lähisuhdeväkivalta ovat lisääntyneet lapsilla, nuorilla ja heidän vanhemmillaan (Helakorpi & Kivimäki 2021, Paju 2021).

Mielekäs vapaa-ajan toiminta ja harrastaminen ovat yhteydessä nuorten kokemaan hyvinvointiin (esim. Halme ym. 2018, 25; Quarmby ym. 2019, 38–39) ja voivat tuoda lasten ja nuorten arkeen myös perheen ulkopuolisia, turvallisia aikuisia (Kauppinen & Laine 2022, 94). Ne mahdollistavat myös nuorille yhdessäolon vertaisten kanssa, mikä on nuorille tärkeää (Harinen 2015, 159). Nuorisotyössä pyritään vahvistamaan nuorten yhteisöllisyyttä, yhteiskuntaan kiinnittymistä, aikuisuuteen kasvamista ja itsenäistymistä (nuorisolaki 1285/2016, 2 §). Se tarjoaa nuorille tiloja keskinäiseen yhdessäoloon ja mielekkääseen tekemiseen ja oppimiseen vertaisryhmän kanssa.

Huomioiden nuorisorikollisuuden ryhmäluonteen on hyvä kiinnittää huomiota nuorisotyön vahvaan paikantumiseen ryhmätasolle (esim. Nieminen, 2014), kun taas muiden ammattikuntien työssä nuoria käsitellään usein yksilöinä. Nuorisotyöntekijät liikkuvat myös nuorten omiin vapaa-ajan ympäristöihin julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa (Tormulainen & Kauppinen 2022, 41; Kauppinen ym. 2023). Jalkautuvassa ja liikkuvassa nuorisotyössä pyritään reagoimaan nuoriin ja nuorisokulttuureihin liittyviin ilmiöihin sekä tarttumaan nuorten huolta herättäviin tilanteisiin (Papunen 2021, 9; Tormulainen & Kauppinen 2022, 152). Yksi tyypillinen piirre nuorisotyössä on sen pyrkimys vahvistaa kaikkien nuorten tuleamista myönteisesti tunnistetuksi (myönteinen tunnistaminen ks. esim. Kallio ym. 2015).

Järjestöjen tekemää ennaltaehkäisevää työtä katuväkivallan parissa kuvataan tarkemmin tämän raportin luvussa 3 (ks. *Väkivalta ja turvataitoskasvatus kodin ulkopuoliset ympäristöt* luku 3.5 *Lähisuhdeväkivalta perheessä toimeenpanotilanne* -osuudet luku 3.3).

Kaikkien edellä mainittujen ehkäisevien toimien yhteydessä – varhaiskasvatuksesta nuorisotyöhön – on syytä kiinnittää erityistä huomiota lasten ja nuorten esille tuomiin näkemyksiin. Keskusteluissa on kuultava myös epäkohtiin, huoliin ja harmeihin liittyviä näkemyksiä. Niistä on pyrittävä keskustelemaan avoimesti. Näin nuorille tarjoutuu mahdollisuus etsiä rauhanomaisia väyliä muuttaa näkemiään epäkohtia aikuisten tuella.

4.4.4 Varhainen tunnistaminen ja tuki

Varhainen puuttuminen lasten ja nuorten rikoksiin on eri toimijoiden jaettu tavoite. Jalkautuvan työn vahvistaminen eri toimintaympäristöissä ja palvelusektoreilla on tärkeää, jotta riskialttiissa asemassa olevia nuoria voidaan tunnistaa ja auttaa varhain. Mitä aikaisemmassa vaiheessa nuoren tilanne tunnistetaan ja siihen päästään antamaan tukea, sen parempi lopputulos on odotettavissa.

Väkivaltaisesti käyttäytyvillä ja rikoksia tekeviin ryhmiin kuuluvilla nuorilla voi olla kumuloituvia riskitekijöitä, kuten käytöshäiriötä, oppimisen ongelmia, ongelmia kotona ja vanhempi-suhteessa sekä sosioekonomista huono-osaisuutta (Haymoz ym. 2014, Moffit, 2018). Kumuloituvat riskitekijät voivat ajaa nuoria yhteiskunnan tavanomaisten rakenteiden ulkopuolelle. Näin rikosaktiivinen arki ja kaveripiiri voivat tarjota osallisuutta, arvostusta ja materiaalista hyötyä, jota nuori ei tavoita muualta (ks. esim. Wood & Alleyne, 2010). Suomesta tarvitaankin lisää tutkimustietoa osallisuuden kokemuksen ja turvallisuuden sekä väkivallan ehkäisyn välisistä yhteyksistä. Tiedontuotannossa myös nuorten äänen tulisi päästä kuuluviin, (ks myös. tp. osallisuudesta luvussa 3.2 *Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjan kehittäminen*).

Monialainen yhteistyö ja verkostoituminen edistävät yhteisen ymmärryksen syntymistä, mahdollistavat nopean reagoinnin ja helpottavat nuorelle sopivan palvelun löytämistä (Tormulainen & Kauppinen 2022, 62; Kauppinen ym. 2023). Jalkautuva nuorisotyö keryyttää ja hyödyntää työssään tietoa nuorten tilanteista ja heihin liittyvistä ilmiöistä sekä jakaa tietoa moniammatillisen yhteistyön myötä muiden nuorten parissa toimivien kanssa (Malm 2018, 80; Paananen ym. 2022, 10; Papunen 2021, 9). Parhaimmillaan moniammatillinen yhteistyö näyttäytyy arjen konkreettisena yhteistyönä nuorten parissa (Kauppinen ym. 2023). Nuorisotyön näkökulmasta moniammatillinen, jopa kuntien rajat ylittävä yhteistyö näyttäisi olevan keskeisessä roolissa sen osalta, miten huolta herättäviin tilanteisiin voidaan puuttua sekä niiden kanssa edetä ja järjestää tukea vastaamaan nuorten erilaisiin haasteisiin (Jurvanen ym. 2023).

Alaikäisten välistä väkivaltaa voidaan selvittää monitoimijaisessa yhteistyössä, jossa erityisesti kouluterveydenhuollon ja opiskeluhuollon rooli on tärkeä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa erityisen tuen tarve pyritään tunnistamaan varhain ja tarvittava tuki

järjestämään nopeasti. Opiskeluhoito on kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää opetus-, terveys- ja sosiaalitoimen monialaista ja toimijaista yhteistyötä, jonka tavoitteena on edistää oppilaiden ja opiskelijoiden ja koko koulu- tai opiskeluyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja opiskelijoiden osallisuutta. (THL 2022b, THL 2022c, THL 2022d, THL 2022e.) Ks. myös Duodecim [Terveystietokanta \(2023\)](#) ja tämän raportin *Lähisuhdeväkivalta perheessä* luku 3.3 ja *Väkivalta ja turvataitokasvatus kodin ulkopuoliset ympäristöt* luku 3.5.

Ankkuritoiminta

Poliisi on jo vuosikymmeniä tehnyt aktiivisesti yhteistyötä eri lasten ja nuorten parissa toimivien tahojen kanssa. Tämän yhdessä tekemisen työkalut perusteella sisäministeriön ja poliisin moniammatillisen yhteistyön malliksi on kehitetty ankkuritoiminta (Moilanen ym. 2019). Toimintamallin mukainen työ on alkanut alueellisena hankkeena Kanta-Hämeessä 2000-luvun alussa ja laajentunut vähitellen niin, että se on viime vuosien aikana vakiintunut kaikkien poliisilaitosten alueella. Tällä hetkellä ankkuritoiminnassa on 47 tiimiä eri puolilla Suomea ja satoja ammattilaisia yhteistä työtä tekemässä.

Ankkuritiimeissä on ammattilaisia poliisista, sosiaalitoimesta, nuorisotoimesta ja terveys-toimesta. Tavoitteena on, että moniammatillinen tiimi pääsee tapaamaan nuoren ja hänen perheensä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuorta voidaan tukea ja tarvittaessa ohjata hänet jatkoavun piiriin. Ankkuritoimintaa ohjaa *Ankkuritoiminnan kehittämisryhmä* ja käytännön työtä *Ankkuritoiminnan käsikirja* ([Ankkuritoiminnan käsikirja SM 2023a](#)). Lisätietoa ankkuritoiminnasta löytyy työn verkkosivuilta ([ks. SM ym. 2023b](#)).

Ankkuritoiminnasta on saatu hyviä tuloksia ja se on myös tutkimuksissa osoitettu toimivaksi. Toiminnan vaikuttavuutta selvittänyt osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa tehty tutkimus valmistui alkuvuodesta 2022. Tutkimuksen perusteella ankkuritoiminnan kohteina olleilla nuorilla oli verrokkeihin nähden pienempi riski olla epäiltynä uudesta rikoksesta seuraavan vuoden aikana. Lisäksi ilmeni, että ankkuri-intervention vaikutus näyttäisi ehkäisevän tulevaa rikoskäyttäytymistä paremmin kuin pelkkä rikosepäily ja siitä seuraava rikosprosessi. ([ks. Kaakinen ym. 2022](#)).

Toiminnasta on kerätty tietoa yhteneväisesti vuodesta 2021 alkaen. Tänä aikana toimijoiden yhteiseen extranet-järjestelmään on tilastoitu tietoa yhteensä yli 12 000 asiakaskäynnistä (joulukuun 2022 lopun tieto). Nuori voi ohjautua toimintaan montaa eri reittiä, ohjaus voi tulla viranomaisilta, kouluista, nuorisopalveluiden toiminnasta, perheiltä tai vaikkapa kavereiden kautta. Suurin osa toimintaan ohjautuvista nuorista tulee poliisin kautta. Seuraavaksi eniten asiakkaita toiminnan pariin ohjaavat koulut ja oppilaitokset sekä sosiaalitoimi.

Ensikertalaisten osuus on merkittävä ankkuritoiminnan asiakkuuksissa. Tämä tukee myös ankkuritoiminnan tavoitetta, jossa nuori tavataan ja alkavaan huolta aiheuttavaan toimintaan puututaan niin varhaisessa vaiheessa, että rikoskierrettä ei pääse syntymään. Yleisin toiminnan piiriin ohjautumisen syy on näpistysrikos, mutta seuraavaksi yleisin syy on pahoinpitely, päihitteet, lievä pahoinpitely ja laitton uhkaus, jotka kokonaisuutena muodostavat huomattavan osan ankkuritoiminnan pariin ohjautuneista tapauksista. (Kaakinen ym. 2022.)

4.4.5 Rikosten uusimisen ehkäisy

Toistuvasti rikoksilla oireilevien nuorten auttaminen ja toimintamallit

Vaikka suuri osa rikoksiin syyllistyneistä nuorista lopettaa rikokset itsenäisesti tai esimerkiksi ankkuritoiminnan seurauksena, pienelle joukolle nuoria kasaantuu toistuvasti vakavia rikoksia. Usein rikollisuuteen liittyy muita ongelmia, kuten päihiteidenkäyttöä, koulupuudokkuutta ja mielenterveyden häiriöitä. Toisinaan ongelmat ovat ylisukupolvisia. Nämä nuoret ovat niitä, joita edellä kuvailtu ankkuritoiminta ei pysty auttamaan tai jotka putoavat siitä. Toistuvasti ja vakavia rikoksia tekeviä nuoria varten oikeusministeriön nimeämä työryhmä laati laaja-alaiseen valmisteluun ja tutkimukseen (Haikkola ym. 2019) perustuvan toimintamallin, joka on tarkoitettu nimenomaan rikoksilla oireilevien nuorten parissa työskentelyyn (Sambou & Piispa 2019). Malli perustuu kokonaisvaltaiseen ja moniammatilliseen tukeen.

Nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisemiseen tähtävää toimintamallia on pilotoitu vuosina vuodesta 2021 alkaen neljässä kunnassa: Vantaalla (RiO), Oulussa (NURRI), Rovaniemellä (RIKO) ja Turussa (ROKKI). Toimintamallissa rikosprosessiin sovitetaan eri viranomaisten toiminnot ja muiden ennaltaehkäiseviä palveluja tuottavien tahojen toimenpiteet koordinoitusti ja yksilön tarpeet huomioiden.

Nuorta ja perhettä tukevissa tiimeissä on kokonaisvastuussa oleva sosiaalityöntekijä, ja tiimeihin on kuulunut myös sosiaalihojaajia, psykiatrisia sairaanhoitajia, nuoriso- ja rikosseuraamustyöntekijöitä. Turussa nuorten tukena on ollut myös erityisopettaja. Eri ammattiryhmien työaikaresurssit ovat vaihdelleet hankekohtaisesti. Tiimi räätälöi yhdessä nuoren (ja perheen) kanssa palvelut, joihin tarpeen mukaan kuuluu intensiivistä ja systemaattista tukea rikoksista irrottautumista tukevien, vaikuttaviksi arvioitujen ohjelmien avulla.

Toimintamallin hanketyöhön on ohjattu eri paikkakunnilla noin 360 nuorta, jotka ovat toistuvasti syyllistyneet vakaviin rikoksiin. Enemmistö asiakkaista on 13–29-vuotiaita nuoria miehiä. Kaikkien kohdalla työ ei ole käynnistynyt ja osalla työskentely on päättynyt.

Toimintamallin pilotoinnin aikana on tunnistettu uusia nuorten rikoksiin liittyviä ilmiöitä, jotka ovat kytkettävissä myös jengiytymiseen. Hankkeessa on saatu paljon kokemusta kohderyhmän nuorten kanssa tarvittavasta erityisestä osaamisesta ja koulutustarpeista. Keväällä 2023 on tavoitteena tarjota nuoria kohtaaville sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille koulutusta eri hyvinvointialueilla.

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointia on arvioitu prosessiarvion avulla nuorten rikosten vähentymisen ja uuden työtavan osalta. Prosessiarvioinnin alustavien tuloksien mukaan hankkeen vahvuutena ovat hajallaan olevien palveluiden koordinointi, asiakkaiden motivointi ja asiakkaiden sitouttaminen.

Keskeinen viesti pilottien työstä on, että sosiaalityössä laadukkaan työn edellytyksenä on sopivaksi arvioitu asiakasmitoitus. Pilottihankkeiden päättyessä pääministeri Marinin hallituskauden lopussa nuorille, joita varhaista puuttumista tarjoava Ankkuritoiminta ei tavoita, ei ole enää palvelua. Tämä on arvioinnissa tulkittu uhaksi (Kaakinen ym. 2022).

Hyvinvointivointialueet ovat vasta aloittamassa työnsä, eikä rahoituksen varmistaminen tätä kautta ole ollut vielä mahdollista. Tavoitteena on mallintaa toiminta kaikille hyvinvointialueille valtakunnalliseksi toimintamalliksi.

Lastensuojelun sijaishuolto ja yhteisövaikuttavuus

Julkiseen keskusteluun on 2020-luvulla eri yhteyksissä tuotu havainto siitä, että lasten ja nuorten katuväkivalta on usein kytkeytynyt lastensuojelun asiakkuuteen ja laitoksista luvatta tapahtuvaan poistumiseen (nk. hatkaaminen). Niin väkivaltarikosten uhrien kuin syylliseksi epäiltyjen joukossa on ollut huostaanotettuja ja sijaishuoltoon sijoitettuja lapsia. Osa näistä alaikäisistä on lastensuojelun asiakkaana juuri rikoskäyttäytymisensä vuoksi.

Ilmiö ei varmastikaan ole uusi, koska lastensuojelulaitoksista karkaaminen on vuosikymmenien ajan ollut yhteiskunnallinen ongelma. Rikollinen käyttäytyminen tai sen jatkuminen ovat kuitenkin vakavia merkkejä yhteiskunnan epäonnistumisesta sen keskeisimmässä tavoitteessa – lasten suojelussa. Lastensuojelulaitoksista luvatta poistuvien alaikäisten väkivaltarikollisuus on ollut vaikeasti hoidettava ongelma, koska lapset ja nuoret tyypillisesti liikkuvat monen kunnan alueella ja hakeutuvat tietoisesti ryhmiin, joissa rikoksia tapahtuu. Nykyiset, siiloutuneet ja alueille sidotut toimintamallit eivät pysty estämään tai puuttumaan tähän viheliäiseen ongelmaan. Koska tilanne on vakava, *Väkivallaton lapsuus-toimenpidesuunnitelmassa* tartutaan tähän ilmiöön.

Yhteisövaikuttavuus-viitekehyksessä (Collective Impact) hyödynnetään systeemiajattelua ihmisten ja yhteiskunnan kompleksisten ja monialaista yhteistyötä vaativien ongelmien ratkaisemiseksi. Kun on kyse komplekseista haasteista, kuten hatkaaminen, on selvää, ettei

ole mahdollista saavuttaa tällaisia vaikutuksia vain yhden sektorin tai yhden toimijan asemasta käsin. On pystyttävä mobilisoimaan laaja joukko sidosryhmiä ja organisaatioita työskentelemään yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. (Kania & Kramer 2011, Ristikari ym. 2021.)

Yhteisövaikuttavuuden viitekehys sisältää viisi toimintaperiaatetta. Niiden kaikkien pitää täytyä, jotta toimintaa voidaan kutsua yhteisövaikuttavuudeksi. Tässä se eroaa perinteisistä yhteistyömalleista. Yhteisövaikuttavuuteen pohjautuvassa työssä yhteiset tavoitteet, yhteiset arvioinnin mittarit, toisiaan vahvistavat toiminnot, jatkuva kommunikointi, ja taustatuki ovat keskeisiä periaatteita. (Kania & Kramer 2011, Ristikari ym. 2021.)

Yhteisövaikuttavuus on ylisektoraalista systeemistä toimintaa, jossa muutos kehittämiseen ja yhteistyöhön lähtee systeemin sisältä. Yhteisen työn etenemisestä saadaan havainnot ja jaetuilla mittareilla ja palautteella. Taustatukiorganisaatio vahvistaa ja tukee alueellista yhteisövaikuttavuustyötä. Sisältäpäin lähtevän muutoksen kannalta keskeistä on, että saavuttaakseen tavoitteensa yhteisö, esimerkiksi palveluorganisaatio tai yhteistyöverkosto, tulee mahdollisimman tietoiseksi omista tarpeistaan ja kehittää toimintaansa jatkuvasti kerätyn havaintotiedon, kuten palautteen ja mittareiden perusteella. (Kania & Kramer 2011, Ristikari ym. 2021.)

Havainnot nk. hatkaavien nuorten tarpeista sekä heidän kanssaan tehtävän työn ääreltä ovat keskeisiä muutoksen mahdollistajia. Havainnot, jotka antavat palautetta siitä kehittämistyöstä, mitä olemme parhaillaan tekemässä auttavat suuntaamaan toimintaa vaikuttavampaan suuntaan. Miten malli toimii työntekijöiden kannalta ja millaisia ovat sen vaikutukset arjessa? Toinen havaintoluokka on se, joka kertoo mahdollisesti tulevaisuudessa hatkaamiseen liittyvistä asioista.

Edellä kuvatun mukaisesti toiminnallinen yhteisö osoittaa sisältäpäin niitä aiheita, jotka ovat sen kannalta keskeisiä kompleksisen ongelman, kuten hatkaamisen, ratkaisemiseksi. Kun näiden yhdessä tunnistettujen ilmiöiden suhteen aletaan toimia, voidaan ilmiöistä muodostaa toiminnallisia yhteisövaikuttavuuden (ks. Ristikari ym. 2021) aloitteita. Tämä tarkoittaa sitä, että keskeiset toimijat asettavat yhdessä tavoitteen aloitteen eteenpäin viemiseksi, asettavat yhteiset mittarit edistymisen tunnistamiseksi, toimijat korjaavat yhdessä suuntaan tarpeen mukaan, he käyvät työhön liittyvää keskinäistä vuoropuhelua sekä hankkivat tarvittavat resurssit aloitteen toteuttamiseksi. Kun tämä rakenne on saatu toimimaan, tehdään käynnistetyistä toiminnasta havainnot ja koetetaan ymmärtää ympärillä olevaa kohinaa ennakkoiden uusia ilmiöitä.

Ks. myös tämän raportin luku 3.3 *Lähisuhdeväkivalta perheessä*. Kyseisestä luvustakohdasta (Luku 13.4, tp 5. / Pösö ym. 2019) löytyy kuvaus lastensuojelun sijaishuoltoa koskevasta toimenpiteestä, jonka osana edistetään myös tämän ilmiön parissa tehtävää työtä yhteisövaikuttamisen keinoin osana lastensuojelun kokonaisuudistusta.

Järjestöjen työ rikoksilla oireilevien nuorten kanssa

Väkivaltaa ehkäisevässä työssä järjestöt ovat usein ratkaisevassa asemassa. Järjestöillä on useita erityyppisiä toimintamuotoja alaikäisten katuväkivaltailmiöön ja rikoksilla oireilevien nuorten parissa liittyvään työskentelyyn.

Esimerkiksi Aseman Lapset ry:n kehittämä *Walkers-toiminta* on yhdessä eri toimijoiden kanssa toteutettu nuorisotyön muoto, joka perustuu vapaaehtoisten aikuisten alaikäisille nuorille antamaan aikaan ja läsnäoloon. Lisäksi Aseman Lapset ry kouluttaa ja koordinoi WHO:n suosittelemaa mielenhyvinvointia tukevaa ja mielenterveyden häiriöitä ehkäisevää *Friends-ohjelmaa* valtakunnallisesti Suomessa. Julkisiin tiloihin, kuten kauppakeskuksiin ja kulkuväylien risteyskohtiin, jalkautuvassa löytävässä työssä nuorisotyöntekijät ovat nuorten saatavilla ja puuttuvat tarvittaessa myös riskitilanteisiin. (Aseman Lapset ry 2022.)

Aseman Lapset ry:n *Bunkkerin* rikoserityinen ja konfliktinratkaisun työryhmät tekevät tiimi- ja verkostotyötä vakavasti rikoksilla oireilevien nuorten ja erilaisiin konflikti- ja kouluväkivaltatilanteisiin osallisten nuorten ja heidän lähipiirinsä kanssa. Konfliktinratkaisuun tähtäävässä tiimissä toimii *katusovittelu ja K-0-toiminnot*. Katusovittelussa tarjotaan mahdollisuus konfliktien käsittelyyn ammattisovittelijan avulla ja yhteistyötä tehdään lakisäästeisten rikos- ja riita-asioiden sovittelutoimistojen kanssa (ks. lisätietoa Kauppinen 2022). K-0 toiminnassa puututaan pitkittyneisiin ja vakaviin kouluväkivaltatapauksiin monialaisen kuhunkin tilanteeseen sidoksissa olevan verkoston kanssa. (ks. Hästbacka 2018, Nokkanen 2020, Saarholm 2021, Nikupaavo 2022, Turkka & Saarholm 2021, Rumpu ym. 2022).

Näiden em. työmuotojen toimintaa Aseman Lapset ry myös koordinoi Suomessa. Ks. myös tämän raportin *Uudet avaukset* -luvun osuus 4.2 *Lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta ja sen ratkaisukeinoja oppilaitosympäristössä*.

Rikoskierteiden katkaisuun tähtäävässä tiimissä Aseman Lapset ry:llä toimii *Pasila- ja Ripa-toiminnot*. Pasila-toiminnassa työntekijät tekevät työtä laaja-alaisesti rikoksilla oireilevien nuorten elämän eri osa-alueilla rinnalla kulkiessa ja tukien yhteistyössä läheis- ja ammattilaisverkostojen, kuten poliisin, lastensuojelun ja rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Ripa-hankkeessa on tarkoitus ehkäistä nuorten rikos- ja päihdekierteiden syvenemisen hyödyntämällä koulutettujen kokemusasiantuntijoiden ymmärrystä ammattilaisten kanssa työparina toimien ja työtä kehittämällä mm. lastensuojelun, erityisluokkien ryhmien, poliisin

sekä muiden järjestötoimijoiden kanssa. *Pirunpolska-tutkimushankkeessa* etsitään puolestaan ratkaisuja siihen, miten palvelurakenteita tulee kehittää, jotta ne vastaisivat paremmin rikoksilla oireilevien nuorten tarpeisiin (ks. Pernaa ym. 2022). Lisätietoja järjestön työstä ja tutkimusjulkaisusta löytyy kotisivuilta (asemanlapset.fi 2020).

Helsinki Missio tarjoaa 12–29-vuotiaille useita maksuttomia palveluja ja järjestö koordinoi myös esim. yhteisöllisyyttä edistävää ja yksinäisyyttä vähentävää *School to Belong -ohjelmaa*. Järjestön palveluissa on mahdollista keskustella ammattilaisten ja koulutettujen vapaaehtoisten kasvatustien tai etäyhteyksin, tavata ryhmässä tai kahden kesken. Järjestö on tuottanut myös erilaisia mielenterveyttä edistäviä materiaaleja. Ks. [lisätietoa kotisivuilta](#) (Helsinki Missio 2023.)

Helsinki Mission koordinoimassa *Aggredityössä* korostetaan seuraavaa periaatetta: mitä syvemmällä rikoskierteessä ja hierarkkisemmassa järjestäytyneen rikollisuuden ryhmissä ihminen on, sitä enemmän ulkopuolelta tarjotusta tuesta on apua – tai se on jopa välttämätöntä. Käytännössä jengielämän ja järjestäytyneen rikollisuuden irrottautumista tukevan työn sisältö muodostuu asiakkaan kanssa yhteisestä pohdinnasta. Tällöin mietitään, miten veto- ja työntekijöitä vahvistetaan ja miten estävistä tekijöistä selvitetään irrottautumisen mahdollistamiseksi.

Suomessa irrottautumista tukevaa EXIT-ohjelmaa toteuttaa Aggredi yhteistyössä Keskusrikospoliisin (KRP) kanssa seitsemällä paikkakunnalla. Aggredityön tavoitteena vuosina 2023–2025 olisi luoda systemaattinen valtakunnallinen toimintamalli sekä siihen koulutettu henkilökunta ja yhteistoimintakäytänteet viranomaistoimijoiden kanssa. Lisätietoa Aggredityöstä löytyy kotisivuilta (ks. [Helsinki Missio ym. 2022](#)) Ks. em. järjestöjen toimeenpanotyöstä nuorten rikoskierteen ehkäisystä ja katkaisusta tämän raportin luvusta 3.5 *Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä* ja luku 3.3 *Lähisuhdeväkivalta perheessä*.

Kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS) on rikoksista tuomittujen, rikoksilla oireilevien ja heidän läheistensä selviytymistä ja elämänhallintaa edistävä valtakunnallinen asiantuntija ja palveluntuottaja. Oikeusministeriö on rahoittanut vuosina 2020–2022 Rikoksen ennaltaehkäisy-hankkeessa *Juntu-hanketta*, joka toimii osana Kriminaalihuollon tukisäätiön *Nuorten toimintaa* ja tarjoaa väkivallalla oireileville 15–29-vuotiaille yksilöllistä tukea ja kuntoutusta tukihenkilötoiminnan muodossa. Toiminta sisältää vertaisryhmiä sekä neuvontaa läheisille ja nuorten kanssa työskenteleville. Hanke toteutetaan projektikumppanuudessa Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. (ks. lisätietoa [kotisivuilta](#), KRITS 2023)

Juntu-työntekijät toimivat tukihenkilöinä nuorelle hänen henkilökohtaisella polullaan. Juntu-työntekijät tukevat nuoren psyykkistä hyvinvointia ja antavat palveluohjausta ja vahvistavat nuoren turvallisuuden tunnetta sekä positiiviseen identiteettiin vaikuttavia

tekijöitä, kuten kokemusta tulla kuulluksi ja olla merkityksellinen. Tukihenkilötoiminta nuoren kanssa voidaan aloittaa siviilissä tai vankeusaikana. Tuki voi olla vertaistukea, neuropsykiatrista tukea (adhd, autismikirjo, Touretten oireyhtymä) tai käytännön apua arjessa. Nuoret voivat myös osallistua Nuorten toimintaan, josta saa vertaistukea identiteettiin liittyvän muutostyön läpikäyneiltä yhteisön jäseniltä. Nuorten toiminta tarjoaa vaihtelevaa tekemistä päiviin, turvallisen yhteisön, johon kuulua ja jossa voi harjoitella elämän hallintaan liittyviä taitoja.

Järjestötoimijoiden rooli on erittäin tärkeä, kun tarkastellaan nuorten palveluverkkoa ja toiminnan järjestämistä rikoksilla oireileville tai syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Järjestöjen työskentelyn kannalta olisi erityisen tärkeää pitkäjänteisellä rahoituksella varmistaa toiminnan jatkuvuus sekä mahdollisuus sen laajentamiseen valtakunnallisella tasolla. Näin voidaan taata nuorille yhdenvertainen asema suhteessa palveluihin pääsyyn.

Taulukko 11. Uusi toimenpide ja sen vastuutahot sekä toimeenpano vuosina 2023-2025 liittyen alaikäisten katuväkivaltaan ja sen ehkäisyyn.

Toimenpide 96.	Vastuutahot
Katuväkivaltailmiöön liittyvän alaikäisten nuorten tekemän väkivaltarikollisuuden kansallista ehkäisyä, puuttumista ja seurausten koordinaatiota vahvistetaan osana poikkihallinnollista Väkivallaton lapsuus -suunnitelmatyötä toimeenpanokuvauksessa tarkemmin esitetyillä tavoilla.	OKM, STM, SM, OM, TEM THL, OPH, Poliisihallitus Nuorisotutkimus, järjestöt esim. Aseman Lapset ry, Aggredityö/Helsinki Missio

Toimeenpano vuosina 2023-2025

OKM toteuttaa omalla hallinnonalallaan pääosin primaariprevention toimia liittyen lasten ja nuorten koulutukseen, kasvatukseen, nuorisotyöhön ja osallisuuteen. OKM osallistuu koordinaatio- ja yhteistyöhön OM:n ja STM:n kanssa teemaan liittyen.

OKM on 3.2.2023 käynnistänyt valtion erityisavustusta koskevan haun, jossa 3,5 miljoonaa euroa suunnataan ankkuritoimintaan tai poliisin kanssa tehtävään yhteistyöhön, joilla ehkäistään nuorten jengiytymistä ja rikollisuutta.

OPH: toteuttaa *Sitouttavan kouluyhteistyön opetushenkilöstön täydennyskoulutuskokonaisuuden* perusopetukseen oppilaiden poissaolojen ehkäisemiseksi ja poissaolojen taustasyihin puuttumiseksi. OPH toimeenpanee *Ei kaikelle väkivallalle* -kokonaisuuden, ja

huomioi väkivaltaisen käytöksen tunnistamisen ja siihen puuttumisen yhteistyössä huoltajien sekä opiskeluhuoltopalvelujen, muun sosiaali- ja terveystoimen, poliisin ja nuorisotoimen kanssa vuosina 2023-2025.

STM ja THL:n koordinoiman [Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohryn](#) (THL 2023c: ks. liite 1) työn yhteydessä edistetään erityisesti primaariprevention toimia katuväkivallan vastaisessa työssä. Hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden toimijoiden ennalta ehkäisevä työ edellyttää laajaa yhteistyötä. Tarvittaessa tätä työtä tukemaan perustetaan monialainen alatyöryhmä. Alatyöryhmä voi edistää toimenpiteen toteutumista poikkihallinnollisen verkostoyhteistyön avulla ja keskustella esimerkiksi mahdollisuuksista näyttöön perustuvien toimintamallien implementoinnin tuesta, ml rahoituksesta. Työn laajuus riippuu asiaan kohdennettavissa olevista resursseista.

STM osallistuu poikkihallinnolliseen eri ministeriöiden nuorten rikollisuuden ja jengiytymisen ehkäisemisen määräaikaiseen (ad. toukokuu 2023) asiantuntijaryhmän työhön sekä toimintamallin pilotoinnin ohjaustyöhön. [Ks. lisätietoa SM tiedote 30.11.2022.](#)

SM osallistuu poikkihallinnolliseen eri ministeriöiden nuorten rikollisuuden ja jengiytymisen ehkäisemisen määräaikaiseen (ad. toukokuu 2023) asiantuntijaryhmän työhön. [Ks. lisätietoa em. SM tiedote 30.11.2022.](#) Osallistuu OM:n työhön rikosentorjunnan uudelleen organisoimiseksi, sekä väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelman ohjausryhmään.

SM jatkaa ankkuritoiminnan tukemista ja kehittämistä ja edelleen jalkauttaa juuri julkaistua päivitettyä Ankkuritoiminnan käsikirjaa.

SM on julkaissut uuden verkkosivuston *Nuoret ja rikollisuus*, joka tarjoaa tietoa nuorille mm. siitä miten tunnistaa tilanteen, jossa on tapahtunut rikos, ja mistä saa apua, jos on kohdannut rikoksen [Nuoret ja rikollisuus | Tietoa lasten ja nuorten kohtaamista rikoksista \(SM 2023c\).](#)

OM toteuttaa yhdessä muiden ministeriöiden, Kuntaliiton ja hyvinvointialueiden kanssa rikosentorjunnan (ja myöhemmin myös rikosentorjuntaneuvoston) uudelleen organisoimisen suunnittelua. Tavoitteena on kytkeä rikosentorjuntatyö osaksi hyvinvointialueiden nykyisiä järjestämistehtäviä, valmistella luonnos valtioneuvoston asetukseksi rikosentorjuntaneuvostosta ja ehdotuksia seuraavalla hallituskaudella keskeisiksi rikosentorjunnallisiksi kysymyksiksi (sisältäen mm. arvion rikollisuuskehityksestä). Työryhmän erityisenä tavoitteena (ennen rikosentorjuntaneuvoston perustamista) on *nuorisorikollisuuden ja jengiytymisen ehkäisemisen koordinointi*; erityisesti meneillään jo olevien eri tahoilla toteutettavien toimien kokoaminen, aukkopaiikkojen havaitseminen sekä toimintasuunnitelman laatiminen jatkotoimista.

OM jatkaa vuoden 2023 puolella pääministeri Marinin hallituskaudella käynnistettyä [Rikosten ennaltaehkäisyhanketta \(VN 2023\)](#). Neljällä paikkakunnalla käynnistettyä Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointia jatketaan siirtyneellä rahoituksella eri mittaisiin jaksoin. Hankkeeseen liittyen on valmisteltu laajassa verkostossa myös koulutuspaketti hyvinvointialueiden sote-ammattilaisille rikoksia tehneiden nuorten kohtaamiseen ja erityispiirteiden huomioimiseen. Koulutuksen toteuttaa Aseman Lapset ry.

OM osallistuu myös alaikäisten katuväkivallan ehkäisyyn liittyvän työryhmän työhön osana *Väkivallaton lapsuus-suunnitelmatyötä*.

OM osallistuu ja tuottaa tietoa hankkeista ja niihin liittyvästä arviointitutkimuksesta (Krimo, Helsingin yliopisto) myös alaikäisten katuväkivallan ehkäisyyn liittyen. Tietoa voidaan hyödyntää osana *Väkivallaton lapsuus-suunnitelmatyötä*.

TEM:n mukaan ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten väkivaltarikollisuudella oireilun vähentäminen sekä katujengi-ilmiön ehkäisy huomioidaan kotoutumisen edistämisen poikkihallinnollisessa koordinaatiotehtävässä ja politiikkavalmistelussa. Tavoitteena on lasten ja nuorten katuväkivallan primääripreventio perheiden kotoutumista edistämällä. TEM osallistuu *Väkivallaton lapsuus –suunnitelman* ohjausryhmän työhön kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoistuvan lapsiväestön hyvinvoinnin turvaamisen näkökulmasta.

Poliisihallitus osallistuu osaltaan poikkihallinnolliseen yhteistyöhön mitä tulee nuorten rikollisuuden ja jengiytymisen torjuntaan. Poliisi seuraa perustyönään häiriöihin ja rikollisuuteen liittyviä ilmiöitä ja heikkoja signaaleja sekä pyrkii puuttumaan ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa ennalta estävin toimin. Lisäksi Poliisihallitus konsultoi ja tekee aktiivista yhteistyötä muiden näiden asioiden parissa toimivien kanssa sekä valtakunnallisesti että paikallisesti poliisilaitosten toiminnan kautta.

Poliisihallitus ohjaa ja toimeenpanee *Poliisin ennalta estävän strategian 2019-2023 (ENSKA)* mukaisesti toteuttaen eri ennaltaehkäisyn työmuotoja, kuten ankkuri, POR ja HAH, jotka liittyvät tähän asiayhteyteen ([SM 2019](#)).

ITLA on mukana *Väkivallaton lapsuus -suunnitelman* katuväkivalta-työryhmässä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa erityisesti lastensuojelun sijaishuollon ja yhteisövaikutavuuden kysymyksissä.

Nuorisotutkimus: (kolme tutkimusaihiota)

1. Kehittävä toimintatutkimus/arviointitutkimus nuorisotyön interventioista, joilla pyritään ehkäisemään nuorten katuväkivaltaa, rikollisuutta ja jengiytymistä. Tällä hetkellä koulujärjestelmä ei pysty vastaamaan kaikkien nuorten tarpeisiin, etenkin heikosti akateemisesti pärjäävien nuorten kohdalla. Tutkimushankkeen keskiössä on koulujen verkostoituminen kuntien nuorisotyön kanssa haasteellisilla alueilla. Tutkimus tuo tietoa erityisnuorisotyön roolin ymmärtämiseksi nuorten katuväkivallan ennalta ehkäisemisessä ja estämisessä moniammatillisessa yhteistyössä myös kouluturvallisuutta edistäen.
 2. Tutkimushankkeessa selvitetään, miten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen avulla voidaan edistää muun muassa myönteistä päiväkot-, koulu-, oppilaitos- ja katukulttuuria. Tutkimushanke toteutetaan yhteistyössä laajasti kolmannen sektorin toimijoiden, opetus- ja kasvatushenkilökunnan ja kunta/aluepäättäjien kanssa.
 3. Tutkimushanke, jossa selvitetään millaisissa muodostelmissa, ryhmittymissä ja tila-aika-ulottuvuuksissa ”huolta aiheuttavat nuoret” kokoontuvat kaupunkitilassa sekä millaisena viha/väkivalta heidän arjessaan näyttäytyy. Tutkimuksen tavoitteena on mm.:
 4. ymmärtää nuorten katuväkivaltaan johtavia prosesseja moniulotteisesti vapaa-ajan ja sosiaalisen dynamiikan tulokulmista
 5. tuottaa tietoa ”huolta aiheuttavien nuorten” tilanteista, tarpeista, sekä nuorten omista huolista ja toiveista kaupunkiympäristössä
 6. ymmärtää paremmin, miten nuoret kokevat ja kohtaavat väkivallan/rikkokset arjessaan, sekä missä tilanteista ja kenen toimesta kielteisiä ilmiöitä syntyy ja mitä nuoret itse tekisivät tai toivoisivat yhteiskunnan tekevän ilmiöiden ennalta ehkäisemiseksi, kuten esimerkiksi rikoserityistä moniammatillista toimintaa nuorisotyössä.
- Em. tutkimus ottaa tarkasteluun lapsen ja nuoren oikeudet sekä pyrkii saamaan esiin ”huolta aiheuttavan nuoren” äänen. (vrt. lapsiystävällinen kaupunki, lapsiystävällinen rikosprosessi). Tutkimushanke on sarja tutkimuksia, jonka avulla saadaan esiin, miten ja miksi nuorten katuväkivalta syntyy ja toimii. Tutkimuksen avulla pyritään yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen ja tutkimustiedon hyödynnettävyyteen.

Järjestöt

Aseman Lapset ry toteuttaa ja koordinoi lasten, nuorten ja vanhempien mielenhyvinvointia tukevaa *Friends-ohjelmaa* Suomessa. Pääkaupunkiseudulla jalkautuva ja löytävä nuorisotyö sekä nopean reagoinnin *Walkers-Bussi* sekä haja-asutusalueilla toimiva *Walkers on Wheels toiminta* kehittävät liikkuvaa hyvinvointia edistävää ja rikoksia ennaltaehkäisevää nuorisotyötä ja tarjoaa paikallisille nuorisotyölle uusia tekemisen tapoja. Nämä työmuodot edellyttävät toimiakseen riittävää resurssointia.

Nuorten rikosoirehdintaan ja konflikteihin sekä kouluväkivaltaan puuttuvaa työtä toteutetaan erityyppisten *Bunkkeri-toimintojen* kautta yhteistyössä laajan viranomaisverkoston kanssa (koulut, poliisi, lastensuojelu, rikosseuraamuslaitos ja muiden toimijat). *Katusovittelu-, K-O-, Pasila- ja Ripa-toiminnot* toimivat oppivana ja kehittyvänä tiiminä, joka vastaa kompleksisiin nuorten hyvinvointia uhkaaviin ilmiöihin monialaisesti muiden toimijoiden kanssa.

Aseman Lapset ry on tehnyt pitkäjänteistä kehittämistyötä kokemustaustaisten työntekijöiden tuomisessa ja kouluttamisessa alle 18-vuotiaiden nuorten palveluihin toimimaan yhdessä ammattilaisten kanssa. *Bunkkeri-toiminnot* ja *Walkers on Wheels* -työ, voisivat lisäresurssin turvin vahvistaa sekä levittää jo olemassa olevaa konfliktin- ja ilmiöiden ratkaisuosuamistaan sekä nuorten rikosoirehdinnan parissa työskentelyn erityispiirteitä muille toimijoille ja alueille. Lisäksi *Aseman Lapset ry* voisi lisäresurssin turvin kehittää rikos- ja päihdetaustaisten koulutus- ja mentoritoimintaa, jotta nuorten rikosoirehdinnan pariin saataisiin lisää nuorten tunnekokemuksen ja luottamuksen tavoittavia työntekijöitä nuorten osallisuuden ja toimijuuden vahvistumiseksi.

Suomessa rikoksista irrottautumista tukevaa EXIT-ohjelmaa toteuttaa *Aggredi/Helsinki Misio* yhteistyössä *Keskusrikospoliisin (KRP)* kanssa seitsemällä paikkakunnalla. Lisäksi asiakasohjauskanavana on Rikosseuraamuslaitoksen eri toiminnot. Nykyisessä tilanteessa *Aggredi* pystyy tarjoamaan psykososiaalista tukea kodin ulkopuolisen väkivallan tekijöille olemassa olevien resurssien ja kohderyhmämäärittelyn mukaisesti.

Aggredityön tavoitteena vuosina 2023–2025 olisi luoda olemassa olevan mallin pohjalta systemaattinen valtakunnallinen toimintamalli katuväkivalta- ja katujengi-ilmiöön sekä siihen koulutettu henkilökunta ja yhteistoimintakäytänteet viranomaistoimijoiden kanssa. Toiminnan laajentaminen ja EXIT-työn kehittäminen sekä toiminnan vaikutusten syvä-lisempi tutkimusyhteistyö edellyttää lisäresurssointia. *Aggredi* osallistuu lisäksi tiedon lisäämiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen katuväkivalta- ja katujengi-ilmiöiden vähentämiseen.

LÄHTEET, LUKU 4

- Ackard, D., Eisenberg, M. & Neumark-Sztainer, D. (2007). Long-term Impact of Adolescent Dating Violence on the Behavioral and Psychological Health of Male and Female Youth. *Journal of Pediatrics* 151 (5), 476–481.
- Aseman Lapset ry. (2020). Vuorovaikutusta, vastuuta ja välittämistä. <https://asemanlapset.fi/>
- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (SopS 60/1991). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060#idp446163248>
- Barter, C., Stanley, N., Wood, M., Lanau, A., Aghtaie, N., Larkins, C. & Øverlien, C. (2017). Young People's Online and Face-to-face Experiences of Interpersonal Violence and Abuse and Their Subjective Impact Across Five European Countries. *Psychology of Violence* 7, 3, 375–384. <https://doi.org/10.1037/vio0000096>
- Barter, C. & Stanley, N. (2016). Inter-personal Violence and Abuse in Adolescent Intimate Relationships: Mental Health Impact and Implications for Practice. *International Review of Psychiatry*, 28, 5, 485-503. <https://doi.org/10.1080/09540261.2016.1215295>
- Belshaw, S.H., Siddique, J.A., Tanner, J. & Osho, S.G. (2012). The Relationship between Dating Violence and Suicidal Behaviors in a National Sample of Adolescents. *Violence and Victims* 27, 4, 580–591. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.27.4.580>
- Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J., Siukola, R. (2020). Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäpaperi 1/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>
- Danielsson, P. 2022. Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisiin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Keskusrikospoliisi. Tiedusteluosasto, strateginen analyysi. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/nuorten-vakivaltarikollisuus-lisaantyy-mutta-vain-alaikaisten-ikaryhmissa>
- Dank, M., Lachman, P., Zweig, J. M. & Yahner, J. (2014). Dating Violence Experiences of Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Youth. *Journal of Youth and Adolescence* 43, 5, 846–857. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-9975-8>
- Digiraati. (2023). Osallistu, keskustele, vaikuta! <https://digiraati.fi/>.
- Duodecim Terveysportti. (2023). NEUKO- tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko>
- Eduskunta. (2022). Välikysymys nuoriso- ja katujengirikollisuuden torjumisesta maahanmuutto- ja kriminaalipoliittisin keinoin (VK 6/2022 vp). https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Sivut/VK_6+2022.aspx
- European crime prevention network (EUCPN). (2022). Street gang prevention. EUCPN Toolbox Setoes, Brussels, EUCPN. <https://eucpn.org/toolbox-streetgangs>
- Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL). (2022). Nuoret väkivaltaa vastaan – hanke lisää tietoa turvallisista ihmissuhteista. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/nuoret-vakivaltaa-vastaan-hanke-lisaa-tietoa-turvallisista-ihmissuhteista/>

- Fagerström, V., Länsikallio, R. & Sipponen, J. (2015). Stop väkivallalle kouluissa ja päiväko-
deissa: Väkivaltatilanteiden ilmoitus- ja käsittelylomakkeiden kehittäminen. Työterveys-
laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-261-529-9>.
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuor-
ten väkivaltakokemukset 2013 : Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammatti-
korkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. [https://urn.fi/
URN:ISBN:978-951-815-270-8](https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-270-8)
- Gruter, P. & Versteegh, P. (2001). Towards a problem-oriented approach to youth groups
in the Hague. Teoksessa: Klein, M. W., Kerner, H.-J., Maxson, C. L., & Weitekamp, E. G. M.
(toim.). The Eurogang Paradox: Street Gangs and Youth Groups in the U.S. and Europe.
Springer.
- Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. (2018). Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017.
Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpäpaperi 15/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
(THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-115-7>
- Haikkola, L., Hästbacka, N. & Pekkarinen, E. (toim.) (2019). Kuka vastaa nuorten rikok-
siin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtio-
neuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34. [http://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-287-737-6](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-737-6)
- Hakulinen T., Hietanen-Peltola M., Jahnuainen J. & Vaara S. 2022. Poikkeavat olosuhteet -
tutut palvelut : Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon seu-
rantatutkimus 2021. Raportti 5/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [https://urn.
fi/URN:ISBN:978-952-343-890-3](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-890-3)
- Harinen, Päivi (2015). Kilometrien eristämät? Nuorten arkea syrjäkyläkontekstissa. Teok-
sessa Sami Myllyniemi (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Nuorisoo-
asiain neuvottelukunnan julkaisuja 51, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 159. Helsinki:
Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisiasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura,
153–169.
- Haymoz, S., Maxson, C., & Killias, M. (2014). Street gang participation in Europe: a compari-
son of correlates. *European Journal of Criminology*, 11(6), 659–681.
- Heikinheimo, S. (2022). Katujengikysymyksen ratkaisu ei ole yksin poliisin
käsissä. Poliisi. Blogit. 14.11.2022. [https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/katujengiky-
symyksen-ratkaisu-ei-ole-yksin-polii-sin-kasissa](https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/katujengiky-symyksen-ratkaisu-ei-ole-yksin-polii-sin-kasissa)[https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/
katujengikysymyksen-ratkaisu-ei-ole-yksin-polii-sin-kasissa](https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/katujengikysymyksen-ratkaisu-ei-ole-yksin-polii-sin-kasissa)
- Helakorpi, S. & Kivimäki, H. (2021). Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely
2021. Tilastoraportti 30/2021, 17.9.2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [https://urn.fi/
URN:NBN:fi-fe2021091446139](https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139)
- Helenius, J., Kivimäki, H. & Hietanen-Peltola, M. (2022) Perusopetuksen 8. ja 9. luokkien
oppilaiden kokemuksia kouluarjesta: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpäpaperi 54/2022.
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-988-7>
- Hellevik, P.M. & Överlien, C. (2016). Teenage Intimate Partner Violence: Factors Associated
with Victimization among Norwegian Youths. *Scandinavian Journal of Public Health* 44,
7, 702–708. <https://doi.org/10.1177/1403494816657>

- Hellevik, P.M., Överlien, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C. & Stanley, N. (2015). Traversing the Generational Gap: Young People's Views on Intervention and Prevention of Teenage Intimate Partner Violence. Stanley N, Humphreys C. (eds.), Domestic Violence and Protecting Children: New Thinking and Approaches. London: Jessica Kingsley.
- Helsinki Missio. (2023). Nuori, et ole yksin. Apua nuorille. <https://www.helsinkimissio.fi/tarvitsetko-apua/nuorille/>
- Helsinki Missio, Kuopion Setlementti Puijola, Lahden ensi- ja turvakoti, Porin Sininauha, Tampereen ensi- ja turvakoti, Varsinais-Suomen Sininauha & Vuolle Setlementti. (2022). Aggredityö. Verkkosivut. <https://aggredi.fi/>
- Hietämäki, J., Husso, M. & Arponen, T. 2020. Tyttöjen ja poikien väliset erot seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisessa. Yhteiskuntapolitiikka 84, 5 6, 543–554. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020112593236>
- Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara S. (2022). Kohti yhteistä työtä hyvinvointialueilla. Opiskeluhoitopalveluiden seuranta OPA 2022. Raportti 11/2022. Opetushallitus, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-931-3>
- Hietanen-Peltola, M., & Korpilahti, U. (2015). Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos: Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Ohjaus 7/2015. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>
- Honkatukia P. (2011). Uhrin rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Hästbacka, N. (2018). Monialainen verkostotyö ja koulukiusaaminen., Nuorisotutkimusseura ry, Nuorisotutkimusverkosto. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/verkkojulkaisut/1826-monialainen-verkostotyoe-ja-koulukiusaaminen-100046-03042018>
- Husso, M., Virkki, T., Notko, M., Holma, J., Laitila, A. & Mäntysaari, M. (2012). Making sense of domestic violence intervention in professional health care. Health and Social Care in the Community, 20, 4, 347-355. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.2011.01034.x>
- Husso, M., Notko, M., Virkki, T., Holma, J., Laitila, A., & Siltala, H. (2021). Domestic Violence Interventions in Social and Health Care Settings: Challenges of Temporary Projects and Short-Term Solutions. Journal of Interpersonal Violence, 36(23–24), 11461–11482. <https://doi.org/10.1177/0886260519898438>
- Ikonen R. & Helakorpi S. (2019). Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281>
- Ilves, K. (1998). Stadi ja sen nuoret. Nuorisotyötä Helsingissä 1948–1997. Helsingin kaupunki: Nuorisoasiainkeskus & Edita.
- Irwin-Rogers, K. & Pinkney, C. (2017). Social media as a catalyst and trigger for youth violence. Catch 22. University College Birmingham. <https://www.catch-22.org.uk/social-media-as-a-catalyst-and-trigger-for-youth-violence/>

- Isola, A.-M., Tulensalo, H., Laitinen, K. (2019). Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa. Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V.M., Lillsunde, P. (toim.), Väkivallaton lapsuus - toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27, 113–122. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Isotalo, A. (2022). Poliisien tulkintoja suostumuksesta ja seksuaaliväkivallasta nuorten seurustelusuhteissa. *Janus* 30, 3, 269–288. <https://doi.org/10.30668/janus.114709>
- Isotalo, A. (2020). Epäiltynä entinen poikaystävä – nuoriin naisiin kohdistunut parisuhdeväkivalta pahoinpitelyistä tehdyissä rikosilmoituksissa. *Oikeus* 49 (3), 285–305. <https://www.edilex.fi/oikeus/216110002>
- Isotalo, A. (2019). Seurustelusuuhdeväkivalta tyttöjen pahoinpitelyistä tehdyissä rikosilmoituksissa. *Nuorisotutkimus* 37 (3–4), 54–68. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022110164007>
- Isotalo, A. (2017). Nuoriin kohdistuva seurustelusuuhdeväkivalta poliisin rikosilmoitusaineistossa. *Oikeus* 46, 4, 442–462. <https://www.edilex.fi/oikeus/184210002>
- Jurvanen, S., Vihreäsalo, K., Laine, S., & Ahlstedt, E. (2023). Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana. Teoksessa S. Laine, E. Kauppinen, K. Malm & T. Hoikkala (toim.) Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauksesta. Nuorisotutkimus-seura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Kaakinen M, Vauhkonen T, Tanskanen M. & Hoikkala T. (2022). Ankkuritoiminnan vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-036-3>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021a). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia*, 1(1). Suomen Kriminologinen Yhdistys ry. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021b). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. *Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia* 47/2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0684-1>
- Kania, J., & Kramer, M. (2011). Collective impact. *Stanford Social Innovation Review*. Winter 2011. Palo Alto, CA.
- Kallio, K.P., Korkiamäki, R. & Häkli, J. (2015). Myönteinen tunnistaminen – näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa J. Häkli, K.P. Kallio & R. Korkiamäki (toim.) 2015. Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 171.
- Karsberg, S., Bramsen, R.H., Lasgaard, M. & Elklit, A. (2018). Prevalence and Characteristics of Three Subtypes of Dating Violence among Danish Seventh-grade Students. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 16,1, 16–27. <https://doi.org/10.21307/sjcapp-2018-004>
- Karsberg, S., Bramsen, R.H., Lasgaard, M. & Elklit, A. (2019). The association between distinct categories of child abuse experiences and dating violence in early adolescence. *Journal of Family Violence* 34, 165–176. <https://doi.org/10.1007/s10896-018-9979-y>

- Kauppinen, E., Laine, S., Malm, K., Kontio, T. & Jurvanen, S., (2023) Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa. Teoksessa S. , E. Kauppinen, K. Malm & T. Hoikkala (toim.) Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauamista. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Kauppinen, E. & Laine, S. (2022). Nuorten harrastusten ja vapaa-ajan merkityksiä kestävästä hyvinvoinnin näkökulmasta koronan aikakaudella. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoneuvosto, 87–102.
- Kauppinen J. (toim.). 2022. Käsikirja lasten ja nuorten sovitteluihin. Aseman Lapset ry. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7136-13-3>
- Kimberg, M., Adham, S., Gill, S., McTavish, J. & MacMillan, H.L. (2018). The association between child exposure to intimate partner violence (IPV) and perpetration of IPV in adulthood – A systematic review. *Child Abuse and Neglect*, 76, 273–286. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.11.007>
- Kivijärvi, A. (2017). Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja sukupolvisten suhteiden suoja – vanhempien sosiaalisen kontrollin yhteyksiä riketytymisen ja uhrikokemusten päällekkäisyyteen. *Oikeus* 46 (2), 163–181.
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Matti Näsi, M., Suonpää, K& Danielsson, P. (2018). *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus. 2. painos.
- Klein, M. W., Kerner, H.-J., Maxson, C. L., & Weitekamp, E. G. M. (toim.). (2001). *The Eurogang Paradox Street Gangs and Youth Groups in the U.S. and Europe*. Springer.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS). (2023). Juntu-hanke. <https://www.krits.fi/saatio/juntu-tukea-vakivallalla-oireileville-ja-radikalisoitumisvaarassa-oleville-nuorille/>
- Korkmaz, S. (2021). *Youth Intimate Partner Violence in Sweden. Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships*. Doctoral Thesis in Social Work. Stockholm: Stockholm University. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-191468>
- Korkmaz, S., Överlien, C. & Lagerlöf, H. (2020). Youth Intimate Partner Violence: Prevalence, Characteristics, Associated Factors and Arenas of Violence. *Nordic Social Work Research*, 12,4, 536-551. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908>
- Korpilahti U, Tupola S. & Piispa M. 2021. Väkivallan ehkäisy – tue, tunnista ja puutu varhain. Duodecim, Terveysportti. NEUKO-tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00063?toc=1112236>
- Korpilahti, U., Koivula, R., Doupi, P., Jakoaho, V., & Lillsunde, P. (2020). Turvallisesti kaiken ikää: Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030 sekä selvitys kustannuksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:33. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8343-4>
- Kovanen, T. (2019). Seurustelun ei kuulu satuttaa. Suomalaisten nuorten kokemuksia seurusteluväkivallasta. Ensi- ja turvakotien liitto ry. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/seurusteluvv_2019_verkkojulkaisu_final
- Lauger, T.R., Densley, J.A., Moule, R.K. (2020). Social media, strain, and technologically facilitated gang violence. Teoksessa T.J. Holt. & A. M. Bossler (toim.), *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance*, 1375–1395. Springer: Cham, CH.

- Lahtinen, H-M., Laitila A., Korkman, J., Ellonen, N. (2018). Children's Disclosures of Sexual Abuse in a Population-based Sample. *Child Abuse and Neglect* 76, 84–94. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.10.011>
- Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (59/1991). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910059>
- Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>
- Laki perusopetuslain muuttamisesta (1267/2013). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131267>
- Lastensuojelulaki (417/2007). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelulaki (417/2007). 5 luku - Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5>
- Leen E., Sorbring E., Mawer M., Holdsworth E., Helsing B., Bowen E. (2013). Prevalence, Dynamic Risk Factors and the Efficacy of Primary Interventions for Adolescent Dating Violence. *An International Review. Aggression and Violent Behaviour* 18, 1, 159–174. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.11.015>
- Lapsiasiavaltuutettu (LAPS). (2022). Lapsiasiavaltuutetun aloite oikeusministeriölle lainvalmistelutoimiin ryhtymisestä lapsiin kohdistuvaa vakavaa väkivaltaa sisältävän materiaalin hallussapidon ja levittämisen kriminalisoimiseksi. LAPS/81/2022, 3.11.2022. https://lapsiasia.fi/-/laps_aloite_om_vakivalta-kuvamateriaali
- Lukiolaki (714/2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>
- Malja, M. & October, M. (2022). Lanzaroten sopimus. Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>
- Malm, K. (2018). "Kadulla me ollaan niiden nuorten paikoilla". Raidenuorisotyö julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 204. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimus-verkosto & Vantaan kaupunki/ Nuorisopalvelut. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/raidenuorisotyö.pdf>
- McCarthy, M. (2020). How Universal Is the Youth Crime Drop? Disentangling Recent Trends in Youth Offending through a Socio-economic Lens. *Victims & Offenders*, 16, 1–23. <https://doi.org/10.1080/15564886.2020.1855281>
- Mikkeli. (2023). My Space, Not Yours -hanke ja materiaalit. Hanketta hallinnoi Viola – väkivallasta vapaaksi ry yhteistyössä Mikkelin kaupunki. <https://www.oppiminen.mikkeli.fi/yhteiset/projektit-ja-hankkeet/my-space-not-yours-hanke-ja-materiaalit/>
- Moeller, K. (2017). Cannabis sales and immigrant youth gangs in Denmark – An exploratory study of market structure and youth gang evolution. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 18, 1, 20–34. <https://doi.org/10.1080/14043858.2017.1305038>
- Moilanen, T. Airaksinen, M. & Kangasniemi, M. (2019). Ankkuritoiminnan käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Sisäministeriön julkaisuja 2019:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-256-2>
- Moffit, T. E. (2018). Male antisocial behaviour in adolescence and beyond. *Nature Human Behaviour*, 2, 177–186. <https://www.nature.com/articles/s41562-018-0309-4>

- Mölläri, K., Hauhio, N., Hakulinen, T. & Hietanen-Peltola, M. (2023). Terveystarkastusten ja muiden käyntien toteumat äitiys- ja lastenneuvolassa vuonna 2021 sekä kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2021–2022 : Lasten ja nuorten terveystarkastuksia tehtiin edelleen vähemmän kuin ennen koronaepidemian alkua. Tilastoraportti 4/2023. Terveystarkastus- ja hyvinvoinninlaitos (THL). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023021326862>
- Nieminen, J. (2014). Mahdollista nuorisotyötä. Kehittämishaasteita tradition, nykyisyyden ja tulevaisuuden ristivalossa. Teoksessa Nuorisotutkimus, 32, 2, 53–59. Nuorisotutkimusseura ry.
- Nikupaavo, B.(2022). ”Kyllä se ratkaisu on niissä aikuisissa usein” – Monimut-kaisten kiusaamis- ja konfliktitapausten taustatekijät K-0 toiminnan työntekijöiden kuvailemina. Pro -gradu -tutkielma, kasvatustiede, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202209063415>
- Nokkanen, J. (2020). Yhdessä tehokkaammin kiusaamista vastaan: K-0-toimintamallin kehittäminen Rovaniemelle. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, opinnäytetyö, Lapin AMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020121929689>
- Nuorisolaki (1285/2016). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Nuorten Exit verkkopalvelu ja -sivusto.(2023). Seurusteluväkivalta. <https://nuortenexit.fi/nuorille/omat-rajat/seurusteluvakivalta/>
- October, M. & Laitinen, H.L. (2022). Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Ohjaus 10/2022. Terveystarkastus- ja hyvinvoinnin laitost (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-878-1>
- Oikeusministeriö (OM). (2023). Uusi seksuaalirikoslaki. <https://oikeusministerio.fi/seksuaalirikoslaki>
- Opetushallitus (OPH). (2023a). Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen. <https://www.oph.fi/fi/ei-kaikelle-vakivallalle>
- Opetushallitus (OPH). (2023b). Demokratia, ihmisoikeudet ja osallisuus. <https://www.oph.fi/fi/opettajille/demokratia-ihmisoikeudet-ja-osallisuus>
- Opetushallitus (OPH). (2022). Opetussuunnitelmien perusteita ja määräyksiä täsmennettiin – koulut ja oppilaitokset voivat puuttua aiempaa tehokkaammin kiusaamiseen ja syrjintään. Uutinen 18.5.2022. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2022/opetussuunnitelmien-perusteita-ja-maarayksia-tasmennettiin-koulut-ja-oppilaitokset>
- Opetushallitus (OPH). (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2021). Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. <https://okm.fi/kiusaamisen-ehkaisemishjelma>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Paananen, E., Piironen, M, & Uusitalo, K. (toim.) (2022). Etsivän nuorisotyön käsikirja. Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus. <https://www.intory.fi/materiaali-pankki/etsivan-nuorisotyon-kasikirja/>

- Paju P. (2021). Paikoillaan pyörivä arki. Selvitys lapsiperheiden arjesta koronakriisin toisen aallon aikana.
- Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2021. Lastensuojelun keskusliitto (LSKL). <https://www.lskl.fi/julkaisut/paikoillaan-pyoriva-arki/>
- Papunen, T. (2021) Yhteisin askelin – Jalkautuvan nuorisotyön käsikirja. Espoon, Helsingin ja Vantaan nuorisopalvelut. <https://julkaisut.hel.fi/fi/julkaisut/yhteisin-askelin-jalkautuvan-nuorisotyon-kasikirja>
- Peitzmeier, S.M., Malik, M., Kattari, S.K., Marrow, E., Stephenson, R., Agénor, M. & Reisner, S.L. (2020). Intimate Partner Violence in Transgender Populations: Systematic Review and Meta-analysis of Prevalence and Correlates. *American Journal of Public Health* 110, 9, e1–e14. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2020.305774>
- Pelastakaa Lapset ry. (2021). Grooming lasten silmin –selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä. Toim. A. Juusola, T. Simola, J. Tasa, E. Karhu & P. Sillfors. <https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/materiaalipankki/lasten-suojelu-ja-nettivihje-toiminnon-julkaisut-oppaat-ja-selvitykset/>
- Pelastuslaki (379/2011). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>
- Pentaraki, M. (2018). Fear of Double Disclosure and Other Barriers to Help Seeking: An Interactional Approach to Address the Needs of LGBT Teenagers Experiencing Teenage Relationship Abuse. Holt S., Överlien C., Devaney J. (eds), *Responding to Domestic Violence. Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Pernaa, H-K, Lindell, J. & Kuoppala, J. (2022). Palvelujen pirunpolskaa. Asiantuntijanäkemyksiä rikoksilla oireilevien nuorten palveluverkoston kehittämistä. Vaasan yliopiston raportteja 34. Vaasan yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-048-1>
- Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Pulma, P. (2000). Kasvun katveessa. Teoksessa H. Schulman, P. Pulma & S. Aalto. Helsingin historia vuodesta 1945, osa 2. Helsinki: Helsingin kaupunki ja Edita.
- Quarmby, T., Sandford, R., & Pickering, K. (2019). Care-experienced youth and positive development: an exploratory study into the value and use of leisure-time activities. *Leisure Studies*, 38, 1, 28–42. <https://doi.org/10.1080/02614367.2018.1535614>
- Rautiainen M., Husso M. & Piippo S. (2022). Aineenopettajaksi opiskelevien koulukokemuksia su-kupuolistuneesta väkivallasta. *Kasvatus & Aika* 16, 4 2022, 101–115. <https://doi.org/10.33350/ka.114743>
- Reuter, T. R., Sharp, C. & Temple J. R. (2015). An Exploratory Study of Teen Dating Violence in Sexual Minority Youth. *Partner Abuse* 6,1, 8–28. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.6.1.8>
- Rikoslaki (39/1889). 20 Luku - Seksuaalirikoksista (8.7.2022/723). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>
- Rikosuhripäivystys (RIKU). (2019). Materiaalipaketit nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille. <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/materiaalia-puheeksiottoon-nuorten-kanssa/>
- Rikoksentorjunta.fi. (2023). Seurusteluväkivalta. <https://rikoksentorjunta.fi/seurusteluvakivalta>

- Ristikari, T., Söderblom, B., Häggman, A., & Niemelä, M. (2021). Alueellinen oppimisverkosto ja yhteisövaikuttavuus lapsiperheiden tukemisessa. *Kasvun tuki*, 1(2021), 32-38.
- Rossi, M., Pietilä, M., Oinas, M-M. (2022). Sanoilla on merkitystä. Termikäsikirja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sanoittamiseen. Ohjaus 8/2022. THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-858-3>
- Rumpu, N., Markkanen, E-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M. Romantschuk, M & Sainio, M. (2022) Kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arviointi : Keskeisimmät tulokset seitsemästä arvioidusta menetelmästä. Tiivistelmät 10/2022. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). <https://karvi.fi/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/kiusaamista-ehkaisevien-seka-hyvinvointia-ja-työrauhaa-parantavien-menetelmien-arviointi/>
- Ruuskanen E. (2020). Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6>
- Saarholm, J. (2021). "Jengi olis kelannu mä oon nössö" Otteita väkivaltarikoksia tehneiden nuorten elämänpoluilta. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, opin-näytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202104154855>
- Sambou S. & Hämäläinen E. (2022). Katujengien ehkäisy on koordinoitua, poikkihallinnollista ja pitkäjänteistä työtä. *Haaste-lehti* 4/2022. <https://rikoksentorjunta.fi/-/haaste-4-22-rikoksentorjunta-katujengien-ehkaisy>
- Sambou, S. & Piispa, M. (2019). Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille. Kehittämistyöryhmän ehdotus. Oikeusministeriön julkaisuja. *Selvityksiä ja ohjeita* 2019:26. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-764-9>
- Siltala, H., Hisasuse, T., Hietämäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., October, M., Laitinen, H-M., Raitanen, J. (2022). Lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat palveluiden käyttö ja kustannukset terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>
- Sisäministeriö (SM). (2023a). Ankkuritoiminnan käsikirja. Sisäministeriön julkaisuja 2022:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-586-0>
- Sisäministeriö (SM), poliisi, sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) & opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2023b). Ankkuritoiminta, verkkosivut. <https://ankkuritoiminta.fi/etusivu>
- Sisäministeriö (SM). (2023c). Nuoret ja rikollisuus. <https://www.nuoretjarikollisuus.fi/>
- Sisäministeriö (SM). (2022). Ministerityöryhmä keskusteli tiiviimmistä yhteistyöstä nuorisoväkivallan ehkäisyksi. *Tiedote* 30.11.2022. <https://intermin.fi/-/1410853/ministryoryhma-keskusteli-tiiviimmasta-yhteistyosta-nuorisovakivallan-ehkaisyksi>
- Sisäministeriö (SM). (2019). ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023. Sisäministeriön julkaisuja 2019:3. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-242-5>
- Somerkoski, B. (2017). Green Cross: Application for analyzing School injuries. *Finnish Journal of eHealth and eWelfare*, 9, 4, 322-329. <https://doi.org/10.23996/fjhw.65178>
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2022a). Lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä kehitetään monin tavoin. Uutinen 25.10.2022. <https://stm.fi/-/lapsiin-kohdistuvan-vakivallan-vastaista-tyota-kehitetaan-monin-tavoin->
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2022b). Turvataitoja tarvitaan lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumiseksi. Uutinen 23.11.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/turvataitoja-tarvitaan-lapsiin-kohdistuvan-seksuaalivakivallan-torjumiseksi>
- Stonard, K.E., Bowen, E., Lawrence, T.R. & Price, S.A. (2014). The Relevance of Technology to the Nature, Prevalence and Impact of Adolescent Dating Violence and Abuse. A Research Synthesis. *Aggression and Violent Behaviour*, 19, 4, 390–417. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.06.005>
- Suomen perustuslaki (731/1999). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suomen sovittelufoorumi ry. (2023). VERSO-ohjelma Sovittelutaitoja ja kohtaamisen kulttuuria. <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/>
- Säävälä, M. (2022). Eritaustaisille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin. Policy Brief 1/2022. Yhteistyössä kotoutuminen.fi ja työ- ja elinkeinoministeriö. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/uusi-politiikkasuositus-tarkastelee-ulkomaalaistausten-lasten-hyvinvointia-koyhyiden-ja-syrjinnan-vahentaminen-tarkeaa>
- Tampereen yliopisto (TAU). (2023a). Kiistelty suostumus: läheisyyden sosiaalinen ja digitaalinen rajankäynti nuorten romanttisissa suhteissa (2019-2023). <https://projects.tuni.fi/suostumus/>
- Tampereen yliopisto (TAU). (2023b). EraseGBV training programme. <https://projects.tuni.fi/erasegbv/>
- Tampereen yliopisto (TAU). (2022a). Kolmenkymmenen vuoden myönteinen kehitys lasten kokemassa perheväkivallassa pysähtynyt. Uutinen 25.10.2022. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kolmenkymmenen-vuoden-myonteinen-kehitys-lasten-kokemassa-perhevaki-vallassa-pysahtynyt?publishe-rlid=69818730&releaseld=69955301>
- Tampereen yliopisto (TAU). (2022b). Tyttöjen kokemukset seksuaaliväkivallasta ovat lisääntyneet. Verkkosivu-uutinen. <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/tyttojen-kokemukset-seksuaalivakivallasta-ovat-lisaantyneet>
- Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 88/2011. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>
- Teperi, A.-M., Lindfors, E., Kurki, A.-L., Somerkoski, B., Ratilainen, H., Tiikkaja, M., Uusitalo, H., Lantto, E. & Pajala, R. (2018). Turvallisuuden edistäminen opetuslalla: Edusafe-projektin loppuraportti. Työterveyslaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:9789522618191>
- Teperi, A.-M., Puro, V., & Ratilainen, H. (2017). Applying a new human factor tool in the nuclear energy industry. *Safety science* 95, 125-139. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2017.02.013>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023a). Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023b) TEAviisari. Hae oman kuntasi, alueesi tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Yhteistyössä Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), Opetushallitus (OPH), Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2023c). Ohjausryhmä. Väkivallaton lapsuus-toimintapidesuunnitelman kotisivut. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/vakivallaton-lapsuus-toimintapidesuunnitelma/ohjausryhma>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2022a). Väkivalta-aiheiset verkkokoulut. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/vakivalta-aiheiset-verkkokoulut>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2022b. Yksilökohtainen opiskeluhoito. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoito/yksilo-kohtainen-opiskeluhoito>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2022c. Äitiys- ja lastenneuvola. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2022d. Perhekeskus. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2022e. Opiskeluhoito. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoito>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021a). Kouluterveyskysely, tiivistenäkymät: perustulokset, nuoret 2019 ja 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2021b). Lähisuhdeväkivalta 2019. Tilastoraportti 3/2021, 5.3.2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202103046568>
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Terveydensuojelulaki (763/1994). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763>
- Turun yliopisto (UTU). (2023). Onnistu oppilaitosturvallisuudessa. ONNI 2022-2023. <https://sites.utu.fi/onni/>
- Turkka, H. & Saarholm, J. (2021). Lasten ja nuorten konfliktit. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Tormulainen, A. & Kauppinen, E. (2022). Liikkuen läsnä, hetkessä teille. Tutkimusraportti liikkuvasta nuorisotyöstä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 173 ; Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisu 146. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022092660218>
- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM). 2022. Uusi politiikkasuositus tarkastelee ulko-maalais-taustaisten lasten hyvinvointia – köyhyyden ja syrjinnän vähentäminen tärkeää. Tiedote 30.8.2022. Sisältää linkin Säävälä M. 1/2022 policy -brief dokumenttiin Eritautaisille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet hyvin-vointiin. <https://tem.fi/-/uusi-politiikkasuositus-tarkastelee-ulkomaalaistaustaisten-lasten-hyvinvointia-koyhyden-ja-syrjinnan-vahentaminen-tarkeaa>
- Työturvallisuuslaki (738/2002). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>
- Valtioneuvosto (VN). (2023). Rikosten ennaltaehkäisyhanke (OM037:00/2019). <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OM037:00/2019>

- Vigil, J. D. (2002). *A rainbow of gangs: street cultures in the mega-city*. University of Texas Press, Austin, TX.
- Virrankari, L. & Leemann, L. (2022a). Osallisuuden kokemus ja seksuaalinen häirintä: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. <https://www.julkari.fi/handle/10024/144051>
- Virrankari, L. & Leemann, L. (2022b). Osallisuuden kokemus ja seksuaaliväkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. <https://www.julkari.fi/handle/10024/144052>
- Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Laitila, A., Holma, J. & Mäntysaari, M. (2012). Lähisuuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 48, 4, 280-293. <https://journal.fi/sla/article/view/4849>
- World Health Organization (WHO) UNICEF, UNESCO, the UN Secretary-General's Special Representative on Violence against Children, and the Global Partnership to End Violence against Children. (2020). *The Global status report on preventing violence against children 2020*. <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/violence-prevention/global-status-report-on-violence-against-children-2020>
- Wiklund, M., Malmgren-Olsson, E-B., Bengs, C., Öhman, A. (2010). "He Messed Me Up": Swedish Adolescent Girls' Experiences of Gender-Related Partner Violence and Its Consequences over Time. *Violence Against Women* 16, 2, 207–232. <https://doi.org/10.1177/1077801209356347>
- Wikström, P.-O. H. (2019). Explaining Crime and Criminal Careers: the DEA Model of Situational Action Theory. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 6, 2, 188–203. <https://doi.org/10.1007/s40865-019-00116-5>
- Wood, J. & Alleyne, E. (2010). Street gang theory and research: Where are we now and where do we go from here? *Aggression and Violent Behavior*, 15, 100–111. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.005>
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- YK:n lapsen oikeuksien komitea. 2011. Yleiskommentti Nro. 13. Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi. Lapsiasiavaltuutettu. <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991). https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45053757241184
- Øverlien, C. (2020). Young People's Experiences of Violence and Abuse in Same Sex Relationships. *Understandings and Challenges*. *Nordic Journal of Social Research*, 11, 109–128. <https://doi.org/10.7577/njsr.3327>
- Øverlien, C., Hellevik, P.M. & Korkmaz S. (2019). Young Women's Experiences of Intimate Partner Violence – Narratives of Control, Terror and Resistance. *Journal of Family Violence*, 35, 803–814. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00120-9>

5 Johtopäätökset ja tulevat linjaukset

Tähän lukuun on koostettu keskeisiä johtopäätöksiä ja tulevien vuosien linjauksia *Väkivallan lapsuus* -toimenpidesuunnitelman teemoittain. Kunkin osuuden lopussa on tehty yhteenvetoa keskeisistä tuloksista otettavaksi huomioon sekä päätöksenteossa että ehkäisevässä ja haittoja minivoivassa asiantuntijatyössä eri lasten ja nuorten toimintaympäristöissä vuosina 2023-2025.

Väliraportin luvut on jaettu eri kokonaisuuksiin: Tietolähteet ja tietopohjan kehittämistyö (luku 2), Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku (luku 3.1), Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjatoimet (luku 3.2), Lähisuhdeväkivalta perheessä (luku 3.3), Seksuaaliväkivalta (luku 3.4) ja Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuoliset ympäristöt (luku 3.5). Väliarviointityön aikana tehdyt suunnitelman uudet avaukset on käsitelty raportin luvussa neljä: Lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta oppilaitosympäristössä (luku 4.2), Seurustelusuhdeväkivalta (luku 4.3) ja Alaikäisten katuväkivalta (luku 4.4).

5.1 Tietolähteet

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjaa ja sen kehittämistä kansallisella tasolla koskevan tietopohjatyöryhmän työtä koskevan raportin luvun 2 perustana on käytetty niin viranomaistilastoja että kyselytutkimukseen perustuvia seurantajärjestelmiä. Luvussa tuodaan esiin, kuinka tietolähteet täydentävät toisiaan ja että on huomioitavaa, että vain pieni osa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta rikollisuudesta tulee viranomaisten tietoon. Luvussa kuvataan, kuinka erityyppinen väkivalta on kehittynyt olemassa olevien tietojen valossa. On huomioitava, että vakavimpien rikosten tilastolliset tiedot ovat arvioitu kattavammiksi. Lievemmistä väkivallan muodoista kaikki tiedot eivät aina päädy viranomaisille ja viranomaisten tuottamiin tilastoihin.

Koulukyselyjen kuvataan muodostavan väkivaltaa koskevan tietopohjan ytimen, jonka avulla on mahdollista kerätä luotettavia ja laajoja lasten ja nuorten eri ryhmiä edustavia kyselytietoja. Edustavista kyselyistä saadaan käsitys väkivaltakokemusten laajuudesta lasten ja nuorten ryhmässä Suomessa. Kouluista ja oppilaitoksista kerättävä tieto tukee myös näiden toiminnan suunnittelua ja kehittämistä. Se myös mahdollistaa tehdyn työn seurannan ja arvioinnin sekä tarjoaa vertailutietoa muista kouluista, oppilaitoksista ja kunnista. Kouluterveyskyselyistä saaduista tiedoista voidaan kiinnittää huomiota muun muassa

siihen, että peruskouluista noin joka kahdeksassa, lukioista joka kolmannessa ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä noin joka kolmannessa ei tiedetty, esiintyikö oppilaiden tai opiskelijoiden välistä seksuaalista häirintää vai ei.

Jatkossa on tärkeää kiinnittää huomiota erilaisten häirintä- ja ongelmatilanteiden tunnistamiseen ja kirjaamiseen sekä yhteisten käytäntöjen sopimiseen ja niiden kirjaamiseen. Myös oppilaiden ja opiskelijoiden osallistumismahdollisuuksia kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn ja niihin puuttumisen toimintatapojen suunnitteluun tulisi kehittää ja lisätä.

Säännöllisesti kerättävät koulukyselyt eivät yksin tuota riittävää kuvaa lasten ja nuorten kohtaamasta väkivallasta. Väkivallan tietopohja rakentuukin olennaisesti myös yliopistojen ja muiden tutkimuslaitosten sekä kansalaisjärjestöjen toteuttamista kyselyistä ja tutkimuksista.

Yhteenvetona voidaan todeta, että lapsia ja nuoria koskeva väkivallan tietopohja on laaja, mutta hajanainen. Tästä johtuen kokonaiskuvan saaminen edellyttää perehtymistä useista eri lähteistä saataviin tietoihin. Vaikka tilannetta helpottaa eri tahojen tekemä tietopohjan indikaattoreita yhdistävä ja kokoava työ, tällä hetkellä Suomessa ei ole tahoa, jonka säännöllisiin tehtäviin kuuluisi tietopohjan kokonaisuuden kartoittaminen ja ohjaaminen. Kuitenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisytoimenpiteiden ja lainvalmistelun kannalta olisi tärkeää saada eri indikaattoreiden ja tutkimusten laajaa tietopohjaa kokoava, helposti lähestyttävä ja tehokkaasti hyödynnettävissä oleva tietovaranto.

THL:n Sotkanet-alustalta ja Itlan kehittämältä Itlasto-tietokannasta löytyy myös indikaattoreita lapsista ja nuorista ja heidän kohtaamastaan väkivallasta. Tilastokeskuksella on käynnissä tietopohjaa koskeva kansallisen lapsistrategian toimeenpanoon liittyviä toimia. Niiden tavoitteena on luoda kattava kuvaus lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisen tietopohjasta sekä tehdä ehdotus sivustosta, joka kokoaisi kaikki lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavat indikaattorit samaan paikkaan. Myös väkivaltatiedot ovat osa tätä kokonaisuutta.

Tietopohjan vahvistaminen edellyttää eri asiantuntijatahojen aiempaa tiiviimpää yhteistyötä. Tietopohjan seuraamista, kehittämistä ja koostamista varten tulisikin luoda pysyviä rakenteita ja käytäntöjä. Tietopohjan tulisi myös olla eettisesti kestävä ja kattaa nykyistä paremmin myös erilaiset haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret.

THL:n *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän* alaisuuteen keväällä 2022 perustettu alatyöryhmä tietopohjan kehittämiseen kokoaa yhteen meneillään olevia kansallisia toimia ja parantaa yhteistyötä (Liite 3). Syksyllä 2023 on tarkoitus julkaista työryhmän kokoamia kansallisia suosituksia lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan kehittämistoimista tiiviiden päätöksenteon pohjaksi tarkoitettujen julkaisujen muodossa.

5.2 Monialainen yhteistyö ja tiedon kulku

Toimeenpano on kaikkien raportin lukuun 3.1 kirjattujen 10 toimenpiteen osalta edennyt hyvin tai on vähintään alkuvaiheessa (ks. koostetaulukko, liite 2). Toimeenpanon vaihe kuitenkin eroaa huomattavasti toimenpiteiden välillä. Soteuudistuksen myötä myös väkivallan vastaisen työn rakenteet uudistuvat ja esimerkiksi palvelupolkuja päivitetään. Tässä arvioinnin vaiheessa hyvinvointialueiden toiminta on vielä käynnistymässä ja näin myös monialainen yhteistyö hakee uusia muotojaan.

Monialaisen yhteistyön ja tiedon kulun alueeseen kuuluva toimenpide lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan erityiskoulutuksen vakiinnuttamisesta osaksi Poliisiammattikorkeakoulun jatkokoulutustarjontaa on toteutunut täysin. Joidenkin toimenpiteiden kohdalla toimeenpanotyö on vasta suunnitteilla tai aluillaan, esimerkiksi monialaisten asi-antuntijaryhmien perustaminen vähintään sairaanhoitopiireittäin.

Useiden toimenpiteiden kohdalla toteutus on vähintään osin riippuvaista hankerahoituksesta, mikä voi asettaa haasteita sille, eteneekö toimenpide (jos rahoitusta ei ole) ja toisaalta miten jatkototeutuksen resurssit järjestyvät ja rakenteisiin vieminen onnistuu. Tilanne on helpompi niiden toimenpiteiden kohdalla, jotka toteutetaan pitkäkestoisella hankerahoituksella ja joiden osalta työ on alusta asti pyritty nivomaan pysyviin rakenteisiin. Tästä esimerkkinä toimenpide, jossa luodaan kansallisesti kattava Barnahus-laatustandardin ja LASTA/seula-mallin mukainen monialainen yhteistyö.

Ongelmallisin tilanne on lyhytkestoisempien, päättymässä olevien hankkeiden kohdalla, kuten seksuaalirikosten tekijöiden hoito-ohjelmien ja mallien jalkauttamisen kohdalla on ollut. Vuoden 2022 lopulla saatujen tietojen perusteella esimerkiksi SeriE-hanke näyttää saavan lisärahoitusta, mutta toiminta säilyy hankelähtöisenä. Tekijätyö vaatisi muutoinkin kansallista vahvistusta. Esimerkiksi Barnahus-työnä on tehty selvitys pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden hoito-ohjelmista, mutta jatkotyö ei Barnahus-standardien linjauksien mukaisesti kuulu barnahustyöhön kuten ei muuallakaan Euroopassa.

Yhteenvetona todetaan, että lähtökohtaisesti Barnahus-toiminta (barnahus.fi, 2023) on laajentunut hyvin oikeuspsykiatrian ja oikeuspsykologian (OiPsy)-yksiköiden toiminnan ja satelliittipalveluiden kehittämisen osalta kuin myös LASTA-seula-mallin osalta. Toiminnalla on ollut nähtävissä positiivisia vaikutuksia mm. eri toimijoiden erilaisista väkivallan muodoista ymmärryksen lisäämiselle. LASTA/Barnahus –toiminnan levittämisen ja vakiinnuttamisen työ ei kuitenkaan ole vielä valmis, vaan kehittämistyön sekä kansallisen tuen jatkoa tarvitaan vielä suunnitelmakauden lopunkin ajan. Toimintaa ovat hidastaneet etenkin monialaiseen yhteistyöhön liittyvät tiedonvaihdon lainsäädännölliset pullonkaulat.

Esiin onkin nostettu tarve päivittää lähes viisitoista vuotta vanha ns. järjestämislaki (1009/2008) siten, että uudistettu laki vastaisi sekä oikeuspsykiatrian ja -psykologian -yksiököiden tämän päivän toimintaa, että Barnahus-työssä tehtyä kansallista kehittämistyötä. Myös lapsen edunvalvonnan kehittämisestä tehdyt toimenpide-ehdotukset vaativat vielä jatkotyöstämistä.

5.3 Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjatoimet

Kansallinen lapsistrategia on huomionnut lasten väkivallalta suojelemisen kysymyksiä hyvin. Huomioitavaa on, että väkivallan vastaista työtä koskevat toimet erilaisissa strategioissa ja toimintaohjelmissa ovat täydentävät hyvin toisiaan. Esimerkiksi tietopohjan vahvistamiseksi tehty yhteistyö *Väkivallaton lapsuus* –suunnitelman, kansallisen lapsistrategian ja kaikkien keskeisten asiaan liittyvien toimijoiden välillä on ollut hyvin asiaa eteenpäin vievää. Ohjelmien, strategioiden ja eri suunnitelmatoimien yhteensovittaminen tulee olemaan tärkeä asia myös tulevana vuosina.

Monen raportin lukuun 3.2 kirjattujen 13 toimenpiteen osalta on pystytty ottamaan tärkeitä askelia eteenpäin, mutta työ on osittain kesken (ks. liite 2). Esimerkiksi tietopohjaa on pystytty jo vahvistamaan useilla tavoilla suunnitelmakauden alun aikana vuosina 2020-2022. Silti edelleen tarvitaan työtä ja resursseja, että esimerkiksi Kouluterveyskyselyn tulosten analysointi erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kuten etnisten ryhmien, kieli- ja kulttuurivähemmistöjen näkökulmasta etenisi.

Väliarvioinnin perusteella valtion ja kuntien päätöksenteossa arvioidaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vaikutuksia aiempaa paremmin ja työ asian parissa on edistynyt, mutta tulevanakin vuosina rakenteellisten muutosten keskellä lapsivaikutusten arvioinnin ja väkivallasta ja traumatietoisuuden edistämistä tarvitaan. Hyvinvointialueiden ja myös kuntien tulee löytää oma uusi tapansa toimia lapsivaikutusten arvioimiseksi. Tarvitaan kuntien ja hyvinvointialueiden työn yhteensovittamista ja asian näkemistä kokonaisuutena, jossa tunnustetaan kuinka osatekijöiden muutos vaikuttaa kokonaisuuteen. Erityisesti tarvitaan lasten ja nuorten oman kokemusäänen ja ammattilaisten näkemysten vuoropuhelua, että saadaan kattava kuva kasvuympäristöjen turvallisuudesta ja niiden muuttumisesta erilaisten päätösten myötä.

Tietoa osallisuuden kokemuksen ja turvallisuuden sekä väkivallan ehkäisyn välisistä yhteyksistä on saatu lisää ja tietoisuutta lisätty eri tietolähteiden ja toimien pohjalta (mm. Kouluterveyskyselyn tulokset, eri selvitykset ja kampanjat). Kansallisten toimenpiteiden vaikutuksia on jo nähtävissä.

Yhteenvetona luvun 3.2 eri toimista voidaan todeta, että yhteistyö lasten, nuorten ja perheiden ja niihin liittyvien ilmiöiden parissa toimivien välillä on tiivistynyt ja myös sää-döspohjassa jo olevien kirjausten edistäminen on edennyt. Kansallisesti merkittävää koulutus- ja tiedotustyötä lapsen oikeuksista on tehty erityisesti osana lapsiasiavaltuutetun toimiston perustyötä ja kansallisen lapsistrategian toimeenpanon sekä eri järjestöjen työn kautta.

Yksi esimerkki lapsen oikeuksien hienosta edistämisestä on eOppivan ja lapsistrategian tuottama ja yhteistyössä laajan poikkihallinnollisen asiantuntijajoukon kanssa toteutettu 10 osainen koulutuskokonaisuus lapsen oikeuksista hyödynnettäväksi päätöksentekijöistä eri toimintaympäristöissä tehtävän käytännön työn toimijoihin saakka (ks. eOppiva 2023).

Eri tahot ovat tuottaneet runsaasti lapsen oikeuksia ja osallisuutta tukevaa materiaalia. Lasten ja nuorten osallisuutta on selkeästi vahvistettu koulutuksissa ja tiedottamisessa. Esimerkiksi osana lapsistrategian toimeenpanoa THL:n johdolla tuotettiin lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ja nuorille *Lasten ja nuorten lastensuojeluopas* (ks. THL 2023a). Lapsen oikeuksien, turvallisuuden ja osallisuuden edistäminen on jatkuvaa työtä ja tulevina vuosina toimeenpanon tukea edelleen tarvitaan.

5.4 Lähisuhdeväkivalta perheessä

Väliraportin lukuun 3.3 kootut suunnitelman 24 toimenpidettä ovat edenneet joko hyvin tai työskentely on vähintään alkuvaiheessa (ks. koontitaulukko, liite 2). Luvun toimenpiteet kohdentuvat edistämään lasten ja nuorten sekä heidän lähisuhteidensa turvallisuutta perheen ja lähipiirin keskellä. Lukuun sisältyy myös toimia erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten ryhmien kuten lastensuojelun sijaishuolto ja etniset ryhmät ja kielivähemmistöt osalta sekä joitakin erityiskysymyksiä (esim. kunniaan liittyvä väkivalta).

Lapsi- ja perhepalveluihin asetettu tavoite ottaa järjestelmällisesti puheeksi lapsen turvallisen kasvun ja kasvuympäristön edellytykset sekä selvittää yhdessä perheen kanssa väkivallan riskitekijöitä toteutuu osin. Työn tueksi on jo olemassa monia materiaaleja, mutta palvelut eivät toimi vielä kauttaaltaan järjestelmällisesti. Jatkossa on tarve huomioida paremmin myös esimerkiksi evankelisuterilaisen kirkon antama perheneuvonta ja nuorten matalan kynnyksen *Walk in* -terapiapalvelut.

Erotilanteessa osa perheistä tarvitsee tukea, erityisesti ohjausta ja neuvontaa. Auttamistyötä on tärkeää tehdä monialaisesti sekä viranomaisten että palvelujärjestelmän eri toimijoiden, ml. järjestöt, kesken. Väliarvioinnissa korostetaan muun muassa sitä, kuinka tärkeää on lapsi- ja perhepalveluissa laajasti antaa tietoa eroauttamisesta ja

vanhemmuussuunnitelmista. (ks. THL 2023b). Arvioinnissa tuodaan esiin se, kuinka perheoikeudellisten palveluiden kansallinen seuranta ja kehittäminen on puutteellista asiaan käytettävissä olevien kansallisten asiantuntijaresurssien vähyyden vuoksi.

Kansallisen lapsistrategian toimenpide nro 11 koskien vaativia erotilanteista ja eron jälkeistä väkivaltaa nähdään olleen merkittävä toimenpide erillisresursseineen. Lastenvalvojille toivotaan mm. laadittavan kansallinen ohjaistus yhteistyö- ja rinnakkaisvanhemmuuden tukemiseen. Toimenpidesuunnitelman (2019) luvun 8 toimenpidettä 5 (ks. raportin luku 3.3) ehdotetaan täsmennettäväksi jatkossa: Tarjotaan perheille psykososiaalista tukea ja hoitoa perustasolla ilman viiveitä erityistä tukea edellyttävissä tilanteissa (esim. väkivalta, sairaus, vamma, erotilanne).

Asiantuntija-arvioiden mukaan turvataitoja ja seksuaalikasvatusta koskevaa materiaalia on olemassa jo runsaasti. On kuitenkin nähty tarpeelliseksi, että eri asiantuntijaorganisaatioiden kesken käytäisiin keskustelua seksuaali- ja turvataitokasvatuksen kansallisesta koordinoinnista mukaan lukien eri organisaatioiden verkkosivujen sisältöjen tarkastelu ja mahdollinen verkkokoulu. Myönteisenä nähdään myös se, että koulutusta ja materiaaleja kulttuurisesta moninaisuudesta ja siihen liittyvästä väkivallan ja turvallisuuden ilmiöistä on tuotettu. Näitä on tärkeää pitää esillä jatkossakin.

Tavoitteena on huomioida erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten tilannetta esimerkiksi niin, että kotoutumisessa huomioidaan maahanmuuttaneiden lasten ja -nuorten oikeus turvalliseen arkeen. Kehitteillä on ollut muun muassa valtakunnallinen toimintamalli ja kotoutumista tehostetaan kotoutumispaketilla. Kotoutumista tukevia toimenpiteitä on väliarvioinnin mukaan edistänyt kotoutumislain uudistus ja kotoutumista tukevia toimenpiteitä on toteutettu useiden toimijoiden työn kautta. Kansallisen tason toimintamallia ja kotoutumista tehostavaa kotoutumispakettia ei ole kuitenkaan vielä tehty. Eri alojen ammattilaisille ja opiskelijoille tuotetut koulutukset ja materiaalit kulttuurisesta moninaisuudesta ja myös siihen liittyvistä väkivallan ja turvallisuuden ilmiöistä sekä syrjimättömyydestä on tärkeää pitää esillä osana jatkuvaa eri organisaatioiden työtä sekä myös tarvittaessa päivittää ja viestiä uusista materiaaleista.

Lastensuojelun sijaishuoltoon liittyvät toimenpiteet ovat osin toteutuneet. Väkivaltatietoisen sijaishuollon osaamisen edellytys ei ole tiettävästi toistaiseksi vahvistunut systemaattiseksi osaksi sijaishuoltopaikkojen hankintaa, valintaa ja seurantaa. Lastensuojelulaitosten tulisi tunnistaa tämä tarve ja sisällyttää asia omavalvontasuunnitelmiinsa. Väkivaltatietoinen sijaishuolto edellyttää jatkuvaa seurantaa ja ohjeistusta valvontaviranomaisissa kuin myös hyvinvointialueiden työssä. Näin myös kansallisesti on tarve tehostaa tiedottamista toimenpiteestä hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Väkivaltatietoisuutta sijaishuollossa vahvistetaan mm. kansallisen lapsistrategian toimeenpanoon liittyvien toimien avulla (STM, THL, Pesäpuu ry) ja tulevina vuosina jatkuvan lastensuojelulain ja sosiaalihuollon uudistusten kautta. Väkivallan ilmoituskäytäntöihin sijaishuollossa tarvittaisiin edelleen kansallinen toimintamalli. Lastensuojelulaissa edellytetyn hyvää kohtelua koskevan suunnitelman arvioidaan edistäneen kuitenkin sijaishuollon toimintatapoja väkivasta ilmoittamisesta ja laitoshoidon riskitekijöiden tunnistamisessa. Valvontaviranomaisten työ nähdään myös olennaisena lastensuojelua koskevien toimenpiteiden osalta.

Lukuun 3.3 sisältyy myös toimia liittyen joihinkin erityiskysymyksiin. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista (FGM) koskevan toimintaohjelman työ on edistynyt hyvin. Sen sijaan keskustelu poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta ja sen ajankohdasta ei ole edennyt toistaiseksi. Kunniaan liittyvän väkivallan -teeman esillä pitämisen tulee jatkua eri ammattiryhmille suunnatuissa koulutuksissa ja tilaisuuksissa. Vaikka koulutus-toimia on tehty runsaasti, ne eivät kaikkien viranomaisten osalta ole toteutuneet vielä kattavasti. Ammattilaisille laadittavat toimintaohjeet lapsia uhkaavasta kunniaan liittyvästä väkivallasta on edennyt tavoitteellisesti. Myös viranomaisten ja järjestöjen yhteistyö kunniaan liittyvää väkivaltaa vastaan on tiivistynyt toivottuun suuntaan ja muun muassa THL:n ylläpitämää Lastensuojelun käsikirjaa on päivitetty teemasta. Lapsiin kohdistuva väkivalta uskonyhteisössä -toimenpiteet ovat edenneet erillisresurssien avulla, mutta jatkotoimenpiteet vaativat edelleen työtä.

Yhteenvetona todettakoon, että vuosina 2020-2022 lähisuhdeväkivaltaan perheessä ja lähipiirissä liittyvät toimet (luku 3.3.) ovat edenneet, mutta selkeitä kehittämisalueita nousi myös esiin. Asiantuntijoiden mukaan jatkossa on muun muassa selkeä tarve kehittää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaiseen palvelutarpeen arviointiin lähisuhdeväkivalta kysymisen menetelmiä ja työvälineitä sekä käydä keskustelua ratkaisukeinoista.

Väkivaltaa kohdanneiden lasten ja nuorten mahdollisuus saada keskusteluapua ja arvio psyykkisestä voinnistaan on nostettu esiin osana suunnitelman toimeenpanoa. Lähivuosien lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on tehty supistuksia erityisesti koronaepidemian aikana ja viiveetön avun saanti ja tuen tarpeen tunnistaminen ei ole toteunut säädösten edellyttämällä tavalla (Hakulinen ym. 2022). Edelleenkin kansallisten säädösten ja suositusten mukaisia neuvolapalveluja ja koulu- sekä opiskeluterveydenhuollon palveluja ole tarjolla yhdenvertaisesti kansallisella tasolla (Mölläri ym. 2023).

Ilahduttavaa on se, että osana Mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman (Vorma ym. 2020) toimeenpanoa on kehitetty *Nuorten vuorovaikutusohjantaa nk. IPC-N-mallin* avulla, jolla ehkäistään ja hoidetaan masennusta. Nuori voi ottaa oman

jaksamisensa puheeksi arjessaan toimivan ammattilaisen kuten esimerkiksi koulujen ja oppilaitosten opiskeluhuollon toimijoiden kanssa (THL 2023c). Mielenterveysttä edistäviä omahoito-ohjelmia ja digitaalisia sovelluksia on kehitetty myös runsaasti (THL 2023d).

Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden kuten lapsiperheiden kotipalvelun ja perhetyön kansallisessa ohjauksessa on puutteita esimerkiksi kansallisten suositusten ja säännöllisten seurantatutkimusten osalta. Kasvatus- ja perheneuvolatyöhön liittyy selkeitä kehittämistarpeita (ks. esim. Kalmari 2022 ja luvun 3.3 toimenpidekohtaiset kirjaukset.)

5.5 Seksuaaliväkivalta

Raportin lukuun 3.4 kootut suunnitelman 19 toimenpidettä ovat edenneet monissa kohdin suotuisasti (ks. liitteen 2 taulukko). Toimenpidekokonaisuuteen sisältyy toimia seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisystä, tunnistamisesta, haittojen minimoinnista, hoidosta ja uusiutumisen ehkäisystä eri ympäristöissä. Ilmiönä mukana on myös seksuaalinen häirintä ja väkivalta digitaalisessa mediassa ja haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa.

OPH, STM ja THL sekä järjestöt ovat julkaisseet runsaasti erityyppistä koulutus- ja tukimateriaalia sekä järjestäneet koulutustilaisuuksia seksuaaliväkivaltaa koskien. Esimerkiksi neuvolapalvelujen ja kouluterveydenhuollon toimijoille on saatavilla väkivallan ehkäisyä, tunnistamista ja hoitoa sekä seksuaali- ja turvataitokasvatusta koskevia sisältöjä Terveysportin NEUKO-tietokannassa.

Kuitenkin on tärkeää huomioida, että seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja haittojen minimointia koskevat koulutussisällöt ovat pirstaleisesti jakaantuneina eri organisaatioiden koulutuskokonaisuuksiin. Koulutuksissa ja materiaaleissa olisi jatkossa vuosina 2023-2025 aiempaa paremmin myös erityisen haavoittuvassa asemassa seksuaaliväkivallalle olevat lasten ja nuorten ryhmät kuten lastensuojelun sijaishuollossa olevat tai vammaiset tai toimintakyvyltään rajoitteiset lapset ja nuoret.

THL:n koordinoimassa seritukikeskus- ja laajassa Barnahus-työssä (barnahus.fi, 2023) kehitettyjen nuorisosensitiivisten palvelujen sekä hoitopolkujen kehittäminen on toteutunut hyvin. Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten alueelliset hoitopolut ja terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon palveluiden välinen yhteistyö kytkeytyy myös osaksi lapsi- ja perhepalveluiden sekä osaamis- ja tukikeskusten (OT) kehittämistyötä (Halila ym. 2021). Somaattisesta kehiksestä aiemmin täysin puuttunut psykososiaalisen tuen komponentti väkivallan uhreille toteutuu Barnahus-työssä oikea-aikaisesti ja siinä on ennaltaehkäisevää vaikutusta pitkäaikaiseen oireiluun. Sosiaalipediatrian vastaanotot on perustettu tavoitteen mukaisesti kaikkiin yliopistosairaaloihin (HUS, Tyks, KYS, Tays, OYS).

Osittain on pystytty edistämään traumafokusoitujen kognitiivisten käyttäytymisterapioiden osaamisen ja Traumaperäisen stressihäiriön Käypä hoito -suosituksen mukaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidosta vastaavissa terveydenhuollon yksiköissä. Työtä on edistetty osana THL:n koordinoimaa Barnahus-työtä eri yliopistosairaaloitten alueella (KYS, OYS, HUS). Koulutuksia on järjestetty ammattilaisille ja mallien implementointiin on tehty suunnitelmia. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kysyntää ammattilaisten osaamisen vahvistamiselle koulutusten muodossa olisi enemmän kuin tällä hetkellä pystytään tarjoamaan. Tulevina vuosina 2023-2025 on tarpeen kirkastaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa yliopistosairaaloitten roolia seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoitomenetelmien käyttöä koskevien koulutusten järjestäjätahoina.

Suomessa on järjestöjohtoisesti hankerahoituksella kehitetty palveluja henkilöille, joilla seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapsiin. Omahoito-ohjelmia ja materiaalia on verkossa maksutta saatavilla. Väliarvioinnissa tuodaan esiin, että vaikka Barnahus-työn osana laadittu nk. hoitopolkujulkaisu, joka käsittelee väkivaltaa kokeneiden lasten psykososiaalisen tuen toteutumisesta, niin seksuaalirikollisia koskevan tekijätyön kehittämiseen tarvitaan kansallinen koordinoiva taho (Laajasalo 2020, tekijätyön osalta julkaisun osa C: Taivaloja & Nurminen 2020).

Toistaiseksi eivät ole toteutuneet seuraavat tavoitteet: luodaan epäillyn seksuaalirikoksen tekijälle ohjeistus poliisilta ja sosiaalitoimelta sukupuoliteitse tarttuvia tauteja tutkivaan yksikköön, laaditaan valtakunnallinen poikkihallinnollinen polku, jotta rikosepäilylle voidaan saattaa tiedoksi mahdollinen seksuaaliväkivallan yhteydessä saatu tartunta sekä luodaan tiedonkulkupolku todetusta sukupuoliteitse tarttuvasta taudista seksuaaliväkivallan uhrin tutkineelle lääkärille. Asiaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa vuoden 2023 alussa toimintansa aloittaneiden hyvinvointialueiden järjestäytymiseen ja rakenteiden muodostumiseen liittyvät asiat ja nk. tekijätyön kansallisen koordinaatiotahon puuttuminen.

Työtä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan estämiseksi digitaalisilla alustoilla tehdään jo paljon ja ilmoituskanavia on jo olemassa ja niiden toiminta on vakiintunutta. Kuitenkin väliarvioinnissa painotetaan, että lapset kohtaavat seksuaaliväkivaltaa yhä enemmän digitaalisissa ympäristöissä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti ja tähän liittyen toimeenpiteen toimeenpanossa on edelleen mm. tietoisuuden lisäämiseen liittyvää tehtävää. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n Lasten suojele ja Nettivihje-toiminnossa nettivihjeiden määrä on ollut erittäin kovassa nousussa vuonna 2022 (n. 29 900 vihjettä enemmän vuoteen 2021 verrattuna).

Yhteenvetona: monet toimenpiteet luvussa 3.4. ovat edistyneet, vaikka vaihtelevuutta eri toimien kesken on olemassa johtuen myös esimerkiksi toimintakentän muutoksista (esim. rakenteelliset ja digitaalisten ympäristöjen toimintakentän muutokset). Koulutussisältöjä seksuaaliväkivallan ehkäisystä ja haittojen minimoinnista on tarjolla hyvin.

Arjen toimintaympäristöt neuvolapalveluista ja varhaiskasvatuksesta koulujen ja oppilaitosten työhön ulottuen ovat turvataito- ja seksuaalikasvatuksessa lasten ja nuorten itsensä ja heidän vanhempiansa tietoisuuden ja osaamisen vahvistamisessa ensiarvoisen tärkeitä. Tarvitaan jatkuvaa työtä, että tavoitetaan kaikki lapset ja nuoret ja myös heidän vanhempansa. Huolta aiheuttaa se, että resurssit eivät nykyisellään riitä suojelemaan lapsia riittävästi esimerkiksi verkossa tapahtuvalta erityyppiseltä väkivallalta ja häirinnältä sekä houkuttelulta (grooming).

Systemaattinen ja koordinoitu yhteistyö kansallisten toimien kuten lapsistrategian (VN 2023) ja nk. Lanzaroten ja Istanbulin sopimusten toimeenpanotyö ja vuoropuhelu hyvinvointialueiden sekä kuntien toimintakentän eri toimijoiden kesken on edelleen olennaisen tärkeää. Useiden tietolähteiden perusteella (ks. luku 2.1) ja tuoreiden raporttien (mm. Mielityinen ym.2023) tiedetään, että viranomaisten ja ammattilaisten tietoon päätyy vain pieni osa erityyppisestä väkivallasta. Lapset ja nuoret eivät kerro kohtaamastaan väkivallasta ja häirinnästä tai houkuttelusta välttämättä kenellekään tai ainakaan aikuiselle, tyypillisimmin kerrotaan jollekin vertaiselle (Pelastakaa Lapset ry, 2021).

Väkivallan ehkäisy, tunnistaminen ja avun oikea-aikainen yhdenvertaiseen saatavuus edellyttää toimivia peruspalveluita, joiden saatavuudessa säädösten mukaisesti on edelleen puutteita (ks. esim Mölläri ym. 2023). Systemaattinen puheeksiotto väkivallasta madaltaa kynnystä väkivallan esiintuloon niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmasta. Ilman luotamuksellista asiakassuhdetta ja hoidon jatkuvuuden varmistavia peruspalveluita väkivallan kierre voi jatkua helpommin uhrin kannalta jopa kohtalokkaan pitkään.

Suomessa on pääosin järjestöjohtoisesti ja erityyppisillä hankerahoituksilla kehitetty palveluja henkilöille, joilla seksuaalinen kiinnostus kohdistuu lapseen. Väliraportin tulosten ja asiantuntija-arvioiden perusteella selvä viesti on, että seksuaalirikollisia koskevan tekijätyön kehittämiseen tarvitaan kansallinen koordinoiva taho ja pidemmän aikavälin suunnitelma etenemisestä.

5.6 Väkivalta ja turvataitokasvatus kodin ulkopuoliset ympäristöt

Toimenpidesuunnitelman luvun 3.5. yhteensä 27 toimenpidettä käsittelevät kiusaamista, häirintää, väkivaltaa ja niiden ehkäisyä ja turvataitokasvatusta sekä seksuaalikasvatusta kodin ulkopuolisissa ympäristöissä kuten varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa. Toimenpidekokonaisuuteen sisältyy myös esimerkiksi liikuntaharrastus- ja vapaa-ajan ympäristöt sekä digitaalisen median kanavat. Toimeenpanotyö on edennyt monelta osin erittäin hyvin tai on alkuvaiheessa, mutta joiltakin osin etenemistä ei ole toistaiseksi tapahtunut (ks. koostetaulukko, liite 2).

Varhaiskasvatuksen järjestäjille, palveluntuottajille ja henkilöstölle tulee olla tukea työhön ja johtamiseen. On erinomaista, että tukimateriaalia väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn, puuttumisen ja seurannan sisältävän paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen on tehty useiden eri toimijoiden kautta. Esimerkiksi tietoa lasten ja nuorten sosioemotionaalisen kehityksen edistämiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn perusopetuksessa tarkoitettujen työmenetelmien merkityksestä ja toimivista käytänteistä sekä kehittämis-kohteista on tutkittu ja välitetty eri keinoin vuosina 2020-2022 sekä ammattilaisille että päätöksentekijöille.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on päivitetty ja ne tulivat voimaan 1.8.2022. Kiusaaminen, väkivalta ja häirintä esitetään liitettäväksi osaksi myös varhaiskasvatuksen toiminnan arviointia. Karvin alkuvuodesta 2023 toteuttama kertaluonteinen arviointi tuottaa tietoa paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämisen prosesseista, erityisesti inklusion ja erityisen tuen näkökulmista. Vuonna 2021 käynnistynyt OKM:n rahoittama TUIKKU-hanke on edistänyt varhaiskasvatuksessa tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja osallisuuden sekä kiusaamisen ehkäisyyn liittyvien toimenpiteiden toimeenpanoa.

Lisämateriaalia turvataito- ja seksuaalikasvatusmateriaaleista tarvitaan tietyiltä osin vielä kohdennetusti (esim. erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret). Tietoa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän arvioinnista osana toimintaa tulee kerätä tulevina vuosina. Myös tutkimusta ja tutkimustulosten hyödyntämistä tarvitaan. Esimerkiksi Turun yliopistossa toimivassa tutkimuskeskuksessa ja lippulaivassa INVEST psykologian ryhmässä tehtävä tutkimus liittyy kiinteästi asetettuun toimenpiteeseen implementoinnin tuen merkityksestä kiusaamisen vastaisessa työssä. Työn kautta tuotetaan tutkimustietoa laaja-alaisesti ja tutkimustoiminta tuottaa useita käytännön toimintamalleja ja työkaluja. Tutkimustulosten jalkauttaminen ja vakiinnuttaminen osaksi suomalaisten oppilaitosten käytänteitä vaatii kuitenkin lisätoimia ja resursseja, kuten rahoitusta.

Seksuaalikasvatuksessa on tärkeää että Opetushallitus tekee tiivistä yhteistyötä THL:n kanssa. Opetuksen järjestäjällä on viime kädessä vastuu siitä, että opetuksen sisältö opetustilanteessa vastaa kansallisesti laadittujen varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien sekä tutkintojen perusteiden linjauksia ja olemassa olevaa säädöspohjaa. Yhteistä kansallista kehittämistyötä ja koordinaatiota tarvitaan esimerkiksi seksuaalikasvatussisältöjä työssään toteuttavien ammattilaisten koulutustaustasta ja tarvittavista erityispedagogisista, turvataito- ja seksuaalikasvatukseen myönnettävistä erillishoitustuksista, kansallisesta koordinaatiovastausta ja resurssipuutteista.

Asiantuntijoiden mukaan turvataito- ja seksuaalikasvatuksessa ei huomioida riittävällä tavalla sellaisia tilanteita ja vaaratekijöitä, joille erityisesti vammaiset ja toimintarajoitteiset lapset altistuvat. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset avustamistilanteet. Kuitenkin esimerkiksi Kouluterveyskyselyjen (2019, 2021) ja lapsiuhritutkimuksen (2022) tulosten mukaan juuri erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat, kuten seksuaalivähemmistöihin kuuluvat, toimintarajoitteiset, ulkomaalaistaustaiset ja sijaishuollossa olevat lapset ja nuoret, kokevat väkivaltaa, syrjintää ja häirintää enemmän kuin vertaisensa (Ikonen ym. 2020, Ervasti & Vuorenmaa, 2022, Mielityinen ym. 2023).

Lisäksi kaikille lapsille ja nuorille opetustilanteessa käytetyt turvataito- ja seksuaalikasvatusmateriaali ja -menetelmät eivät välttämättä sovellu sellaisenaan vammaisille ja toimintarajoitteisille lapsille. Kyseiseen kohderyhmään kuuluvilla henkilöillä voi olla vaikeuksia esimerkiksi tunnistaa tai sanoittaa kokemaansa väkivaltaa tai poistua ahdistavista tilanteista.

Erilaisissa toimintaympäristöissä kuten digitaalisissa ympäristöissä tulee tukea seksuaalikehitystä sosioemotionaalisten taitojen ja tasa-arvon avulla. Eri säädösten ja kansainvälisten sopimusten esimerkiksi LOS (SopS 59-60/1991) ja perusopetuslaki 628/1998) mukaan jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön.

Harrastustoimintaympäristöistä toimenpidesuunnitelmaan on nostettu urheiluseurojen ja muuta ohjattua liikuntaharrastustoimintaa järjestävien tahojen systemaattista loukkaavan kohtelun, kiusaamisen ja häirinnän vastaista työn edistäminen. Tähän työhön suunnattujen materiaalien ja ohjeistusten käyttöön ottoa on tuettu vuosina 2020-2022 tehty laaja-alaisesti ja monitoimijaisesti eri keinoin. Lisäksi jatkotyötä ml. rahoituskanavat tarvitaan, että hyvät toimintatavat tulevat systemaattisesti ja vielä laajemmin käyttöön kansallisella tasolla ja myös eri urheiluseuroissa.

Tarve kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän esiintymisen ehkäisyyn kohdennettuna erityisesti koulujen liikunnanopetukseen ja koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaan nostettiin asiantuntijoiden esityksestä esiin suunnitelman toimeenpanojulkaisun (Korpilahti 2021, 118 ja tämän raportin luku 3.5) toimenpidekirjauksessa. Tilannetietoa asiasta ei ole toistaiseksi saatavilla ja toimenpiteen toteutumista tältä osin ei pystytä arvioimaan.

Lukuun 3.5 sisältyy myös toimenpiteitä liittyen joihinkin erityiskysymyksiin. Ihmiskaupan vastaista työtä on edistetty vuosina 2020-2023 osana *Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman* toimeenpanoa (Roth & Luhtasaari 2021) yhteistyössä ilmiön parissa työtä tekevien viranomaisten, asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa. Lähivuosina lasten ja nuorten parissa työtä tekeville laadittavan tietopaketin sisällöissä on tärkeää huomioida väkivallan vastaisen työn ja seksuaalikasvatuksen parissa tehtävät toimet osana lasten, nuorten ja perheiden toimintaympäristöjen perustyötä (mm. universaalit palvelut, järjestöjen työ).

Väkivallaton lapsuus -suunnitelmatyön eri vastuutahot ovat osallistuneet aktiivisesti SM:n koordinoiman *Kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelman 2019–2023* toimeenpanoon (SM 2020). Esimerkiksi THL ja OPH ovat edistäneet väkivaltaisen ekstremismin liittyvää tutkimusta ja kehittämään tutkimukseen perustuvia erityyppisiä toimintamalleja yhteistyössä eri ministeriöiden ja asiantuntijaorganisaatioiden ja järjestöjen kanssa.

Yhteenvetoa: Monet luvun 3.5. toimenpidekokonaisuuden toimet ovat edistyneet hyvin ja laajasti. Esimerkkinä voidaan mainita osana lapsistrategian ja OKM:n koordinoimaa toimenpideohjelmaa kiusaamisen ja väkivallan ehkäisystä tehty OPH:n alkuvuodesta 2023 julkaistu kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisyyn, niiden tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen tehty laaja verkkosivustokokonaisuus ja uudet materiaalit. (ks. *Ei kaikelle väkivallalle! -sivusto*, OPH 2023). Lisäksi osana lapsistrategian toimeenpanoa THL:n koordinoimana luotiin tietopaketti (verkkosivusto ja koulutus) sateenkaarilapsista ja -nuorista ammattilaiselle (THL 2023e).

Edelleen tarvitaan yhteistä työtä ja myös kohdennettua resurssia. Suunnitelman toimeenpanon sitoutuneet organisaatiot edistävät jokaisen lapsen oikeutta turvalliseen kasvu- ja toimintaympäristöön osana omaa työtään. Silti joidenkin toimenpiteiden edistämiseen tarvittaisiin erillisrahoitusta esimerkiksi kohdennetun materiaalin tuottamisen tai seurannan tarpeisiin. Ohjausryhmätyöskentelyssä ja asiantuntija-arvioissa on tuotu esiin tarve tulevana vuosina laajentaa sopivaksi katsotulla tavalla liikuntaharrastustoiminnan lisäksi väkivallan ehkäisyä laajemmin myös muihin lasten ja nuorten harrastusympäristöihin. Turvallisuuden ja lapsen oikeuksien edistäminen on jatkuvaa ylisukupolvista työtä.

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmassa (Korpilahti ym. 2019, Korpilahti 2021), kansallisessa lapsistrategiassa (VN 2021, VN 2023) ja lapsiuhrituskimuksissa (Fagerlund ym. 2014, Mielityinen ym. 2023) on nostettu esiin nk. erityisen haavoittuvassa asemassa ja riskiryhmissä olevien lasten ja nuorten erityistarpeet niin lapsen oikeuksien, tasavertaisen avunsaannin kuin tietopohjan kehittämisen näkökulmasta. Esimerkiksi säännöllistä tutkimusta tai kartoitusta, väkivallan, kiusaamisen tai seksuaalisen häirinnän esiintymisestä tai ehkäisystä, koskien koulujen liikunnanopetusta aamu- tai iltapäivätoimintaa tai vastaavasti yhtenä toimenpiteenä olevaa lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaa ei ole tehty (ks. Korpilahti 2021, 118 ja tämän raportin luku 3.5).

Koronapandemian aikana ja Venäjän Ukrainaan vuonna 2022 kohdistuneen hyökkäyksen tutkimusten ja erilaisten selvitysten tekemistä kouluihin on rajoitettu lisäkuormituksen välttämiseksi (ks. tarkemmin raportin luku 2.2). Oppilaiden kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän kokemuksista, niin koulussa kuin vapaa-ajallakin, tulee yleistä tietoa määrävuosin THL:n toteuttamasta Kouluterveyskyselystä. Eri oppiaineiden kuten liikunta opetussisältöihin tai koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaan liittyen tästä kyselystä ei kuitenkaan saada eriteltyä tietoa.

5.7 Uudet avaukset

5.7.1 Lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta ja sen ratkaisukeinoja oppilaitosympäristössä

Kiusaaminen, häirintä, syrjintä ja väkivalta näyttäytyvät lasten ja nuorten elämässä monin eri tavoin, ja osa näistä ilmiöistä esiintyy tai ilmenee oppimisympäristöissä koulupäivän aikana. Ne lapset ja nuoret, jotka kuuluvat erityisen haavoittuvassa oleviin ryhmiin, kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, lastensuojelun sijaishuollon piirissä olevat sekä etnisiin ryhmiin ja kielivähemmistöihin kuuluvat kokevat esimerkiksi THL:n Kouluterveyskyselyn mukaan muita enemmän kiusaamista, häirintää, syrjintää ja väkivaltaa. (THL 2023f).

Eriyppisen väkivallan tekijä on usein toinen lapsi tai nuori, mutta voi olla myös lähipiirin aikuinen tai myös ulkopuolinen henkilö kuten tyypillisesti digitaalisen median kautta tapahtuvassa seksuaaliväkivallassa ja houkuttelussa (grooming). Luotettavaa seuranta-tietoa siitä, kuinka paljon esimerkiksi toimintarajoitteiset tai vammaiset lapset ja nuoret, kokevat väkivaltaa tai kiusaamista eri toimintaympäristöissä, ei ole saatavilla.

Yhtenäiset toimintatavat edistävät tasa-arvon toteutumista. Toistaiseksi koulujen toimintatavat sääntöjen rikkomiseen sekä kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan eivät ole yhteneviä. Oppilaitosympäristössä tapahtuvan vertaisväkivallan ratkaisukeinoja ja turvallisuuden

edistämisen keinoja laajemminkin ja kaksi uutta toimenpidettä nostetaan esiin luvussa 4.2. (selvityksen tekeminen, Yhdenvertaisen puuttumisen opas YPO, vertaissovittelu, ilmoitusmenettelyt). Tämän lisäksi toimenpidesuunnitelmassa jo olemassa olevien toimenpiteiden toimeenpanossa vuosina 2023-2025 otetaan monissa kohdin huomioon uuden avauksen sisällöt ja linjaukset (ks. esim. luku 3.5).

5.7.2 Väkivalta nuorten seurustelusuhteissa

Kokemukset seurustelusuhteista ajoittuvat usein nuoruudelle tyypillisiin voimakkaan emotionaalisen ja fyysisen kehityksen vaiheisiin, millä on erityistä merkitystä myös silloin, jos suhteeseen liittyy väkivaltaa (Bildjuschkin ym. 2020). Tutkimusten (esim. Karsberg ym. 2018) mukaan joillakin nuorista voi olla taustallaan haitallisia lapsuudenajan kokemuksia kuten väkivaltaa ja hoidon laiminlyöntiä, mikä voi altistaa väkivallalle myös nuoruuden parisuhteissa (ks. ACElife.fi -hankesivut, TAU ym. 2023 ja Bellis ym. 2023).

Suomessa nuorten seurustelusuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa on toistaiseksi tutkittu varsin vähän (Isotalo 2017). Uutena avauksena suunnitelmaan vuosina 2023-2025 liitetyt seurusteluhdeväkivaltaan liittyvät toimet on liitetty osaksi jo olemassa olevia toimenpiteitä (ks. luku 3.2, 3.4 ja 3.5).

Esimerkiksi seurusteluhdeväkivallan ja turvallisuuden sekä osallisuuden kokemusten tutkimusta ja kehittämistä tehdään esimerkiksi järjestämällä nuorten digiraateja seurusteluhdeväkivallan tunnistamisesta, ehkäisystä sekä uhrien ja tekijöiden auttamisesta. Tarkempi kirjaus asiasta löytyy luvusta 4.3. ja luvusta 3.2 (toimenpide Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa). Raadit pidetään oikeusministeriön ylläpitämässä ja tuottamassa Digiraati-verkkopalvelussa Tampereen yliopiston (TAU) koordinoimana.

5.7.3 Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset

Suomessa nuorten kanssa tehdyllä väkivaltaa ehkäisevällä työllä on pitkät perinteet. Esimerkiksi viimeisten vuosikymmenien aikana kaupungistumisen ja lähiöiden kasvun myötä näkyvämmäksi tuli myös nuorison liikehdintä ja eri ryhmittymät. Esimerkiksi Helsingissä ilmiöön tartuttiin nuorisotyön keinoin (Ilves, 1998). Nuorten väkivaltarikosten suhteen synkkiä ajanjaksoja olivat 1980- ja etenkin 1990-luku. Pitkässä historiallisessa tarkastelussa alaikäisten väkivaltarikollisuus on jatkuvasti vähentynyt ja erityisesti 2010-luvun alkuvuosina nuorten tekemät väkivaltarikokset kääntyivät voimakkaaseen laskuun.

Kuitenkin 2020-lukua lähestyttäessä väkivaltarikollisuuden myönteinen kehityskulku on taittunut. Vuodesta 2015 alkaen etenkin teini-ikäisten väliset pahoinpitelyt ja ryöstöt ovat yleistyneet, ja 2020-luvulla vakavimmat henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, henkirikokset ja niiden yritykset, ovat lisääntyneet. (Kaakinen & Näsi 2021a, 2021b).

Suunta ei ole toivottava ja ilmiö on noussut lähivuosina julkiseen keskusteluun niin asiantuntijoiden ja käytännön työn ammattilaisten, viranomaisten, päätöksentekijöiden kuin median keskuudessa. Toimintamalleja on myös kehitetty ja palvelujärjestelmän puutteita selvitetty (Haikkola ym. 2019). Jo joulukuussa 2020 poliisi vetosi yhteiskunnan eri toimijoihin tilanteen ratkaisemiseksi ja lapsiasiavaltuutettu vaati laajoja toimia ilmiön torjumiseksi maaliskuussa 2021.

Koska koko Väkivallaton lapsuus –suunnitelmatyö perustuu eri toimijoiden tiiviiseen monialaiseen yhteistyöhön, niin osana väliarviointityötä nähtiin luonteva mahdollisuus käynnistää ja tuoda esiin ilmiöön liittyvää taustaa ja tarvittavia toimenpiteitä. THL:n pääjohtajan asettama *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmä* (ks. liite 1) linjasi marraskuussa 2022, että *Väkivallaton lapsuus* -toimenpidesuunnitelman sisältöön väliarviointiprosessin yhtenä uutena avauksena otetaan mukaan julkisessa tilassa tapahtuva alaikäisten lasten ja nuorten tekemä väkivalta ja sen ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset.

Uudessa avauksessa katuväkivaltailmiötä 0-17-vuotiaiden ikäryhmässä lähetetään ehkäisevän työn kolmen tason kautta: ennaltaehkäisy (primaaritaso), varhainen tunnistaminen ja tuki (sekundaaritaso), uusiutumisen ehkäisy sekä seuraukset (tertiääritaso). Tarkoituksena on niveltää työskentely myös meneillään oleviin muihin ilmiöön liittyviin toimiin eri hallinnonaloilla ja toimintaympäristöissä.

Asian edistämiseksi ja tarvittavien toimien laatimiseksi THL:n *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän* (liite 1) alaisuuteen perustettiin eri ministeriöiden, asiantuntijaorganisaatioiden ja järjestöjen edustajista koostuva alatyöryhmä. Työryhmä on vastannut lukuun 4.4 kirjatuihin sisällöistä ja esitettyistä toimista. Osa toimeenpanotyöstä on yhdistetty jo olemassa oleviin suunnitelman toimenpiteisiin (ks. luvut 3.2, 3.3. ja 3.5) ja uuteen avaukseen lasten ja nuorten keskinäisestä väkivallasta (luku 4.2). Työryhmä jatkaa työskentelyään vuosina 2023-2025 ja sen koordinoivaan rooliin sekä esitettyihin toimiin olisi tärkeää saada kohdennettua lisäresursseja.

LÄHTEET, LUKU 5

- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (SopS 60/1991). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060#idp446163248>
- Barnahus. fi. yhteistyössä Tyks, HUS, Tays, OYS, KYS, Pohjanmaan hyvinvointialue, poliisi, Syyttäjälaitos ja THL. (2023). Barnahus-työ ja malli. <https://barnahus.fi/>
- Bellis, M., Wood, S., Hughes, K., Quigg, Z. & Butler, N. (2023). Tackling Adverse Childhood Experiences (ACEs) - State of the Art and Options for Action. WHO Collaborating Centre on Investment for Health and Well-being, Public Health Wales, UK., WHO Collaborating Centre for Violence Prevention, Liverpool John Moores University, UK., WHO European Office for Investment for Health and Development & WHO Regional Office for Europe - Violence and Injury Prevention. <https://www.ljmu.ac.uk/-/media/phi-reports/pdf/2023-01-state-of-the-art-report-eng.pdf>
- Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J., Siukola, R. (2020). Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäperi 1/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>
- eOppiva. (2023). Lapsen oikeudet -koulutuskokonaisuus. Tuotettu yhteistyössä kansallisen lapsistrategian kanssa. <https://www.eoppiva.fi/kokoelmat/lapsen-oikeudet/>
- Ervasti, E. & Vuorenmaa, M. (2022). Toimintarajoitteisten nuorten väkivallan kokemukset. Teoksessa: Vammaisten henkilöiden kokeman lähisuhdeväkivallan yleisyys ja palvelujen saatavuus: Määrällinen ja laadullinen tarkastelu. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:24, 28-43.
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013 : Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-270-8>
- Haikkola, L., Hästbacka, N. & Pekkarinen, E. (toim.) (2019). Kuka vastaa nuorten ri-koksiin? : Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019: 34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-737-6>
- Hakulinen ym. (2022). Poikkeavat olosuhteet - tutut palvelut : Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskelu-terveydenhuollon seurantatutkimus 2021. THL. Raportit 5/2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-890-3>
- Halila, R., Hoikkala, S., Malja, M. & Tapiola, M. (2021). Lasten ja nuorten vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskuksia valmisteleavan työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 18:2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5430-4>
- Ikonen, R., Eriksson, P. & Heino, T. (2020). Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpäperi 35/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-570-4>
- Ilves, K. (1998). Stadi ja sen nuoret. Nuorisotyötä Helsingissä 1948–1997. Helsingin kaupunki: Nuorisoasiainkeskus & Edita.

- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021a). Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia*, 1(1). Suomen Kriminologinen Yhdistys ry. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021b). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. *Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia* 47/2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0684-1>
- Kalmari, H. (2022). Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla : Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. *THL Työpaperi* 2022:3. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3>
- Karsberg, S., Bramsen, R.H., Lasgaard, M. & Elklit, A. (2018). Prevalence and Characteristics of Three Subtypes of Dating Violence among Danish Seventh-grade Students. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 16,1, 16–27. <https://doi.org/10.21307/sjcapp-2018-004>
- Korpilahti, U. (toim.). (2021). Väkivallaton lapsuus 2020–2025 – toimeenpano ja viestintä. *Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita* 2021:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5406-9>
- Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi V-M. & Lillsunde P. (toim.). (2019). Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja* 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Laajasalo, T. (toim.). (2020). Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen sosiaalinen tuki? – tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. *THL raportti* 17/2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-587-2>
- Opetushallitus (OPH). (2023). Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen. <https://www.oph.fi/fi/ei-kaikelle-vakivallalle>
- Pelastakaa Lapset ry. (2023). Grooming lasten silmin - selvitys 11–17-vuotiaiden lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä. Kirjoittajat Juusola A., Simola T., Tasa J., Karhu E. & Sillfors P. Pelastakaa Lapset 2021. Raportti (pdf) ladattavissa Pelastakaa Lapset ry:n verkkosivuilta: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivallasta/lapsen-houkuttelu-seksuaalisiin-tarkoituksiin-grooming/>
- Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Mielityinen ym.(2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022 : Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja* 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Roth M. & Luhtasaari M. (2021). Suomi torjuu ihmiskauppaa : Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma. *Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja* 2021:15. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-901-8>
- Sisäministeriö (SM). (2020). Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019–2023 : Periaatepäätös 19.12.2019. *Sisäministeriön julkaisuja* 2020:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-311-8>

- Suomen Akatemia. (2022). Haitalliset lapsuudenkokemukset elämäkulussa: pitkän aikavälin seuraukset ja vaikuttavat ehkäisyn keinot (ACElife). Tilannekuva-ra-portti 2022. <https://www.aka.fi/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus-pahkinankuossa/ohjelmat-ja-hankkeet/young/accelife/>
- Taivaloja N. & Nurminen N. (2020). Potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden hoito, tuki ja kuntoutus. Teoksessa T. Laajasalo (toim.). 2020. Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? – tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. Osa C, s. 125–151. THL raportti 17/2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-587-2>
- Tampereen yliopisto (TAU), Helsingin yliopisto (HY), Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Itä-suomen yliopisto (UEF) & Strateginen tutkimus (rahoittaja). (2023). ACElife tutkii haitallisten lapsuudenkokemusten seurauksia ja vaikuttavia ehkäisyn keinoja. <https://accelife.fi/>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (2023a). Lasten ja nuorten lastensuojeluopas. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (2023b). Lastensuojelu ja eron jälkeinen vainoaminen. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelu-ja-eron-jalkeinen-vainoaminen>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023c). Nuorten mielenterveysongelmiin on toimivia ratkaisuja – uudessa toimintamallissa nuori saa apua varhain esimerkiksi koulussa. Tiedote 17.1.2023. <https://thl.fi/fi/-/nuorten-mielenterveysongelmiin-on-toimivia-ratkaisuja-uudessa-toimintamallissa-nuori-saa-apua-varhain-esimerkiksi-koulussa>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023d). Digitaaliset ratkaisut. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/digitaaliset-ratkaisut>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023e). Tietopaketti sateenkaarilapsista ja -nuorista ammattilaiselle. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tietopaketti-sateenkaarilapsista-ja-nuorista-ammattilaiselle>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023f). Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Valtioneuvosto (VN).(2023). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen (2019-2023) seuranta kertomus kansallisen lapsistrategian toimeenpanosta. Valtioneuvoston julkaisu 2023:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-515-3>
- Valtioneuvosto (VN). (2021). Kansallinen lapsistrategia : Komiteamietintö. Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. Valtioneuvoston julkaisu 2021:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>
- Vorma H., Rotko T., Larivaara M: & Kosloff A. (2020) Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma 2020-2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2020: 6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4139-7>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991). https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45053757241184

LIITTEET

LIITE 1.

THL:n pääjohtajan päätöksellä vuosille 2018-2025 asetetun *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän* organisaatiot vuonna 2023.

Eri ministeriöt ja niiden alaiset erillisorganisaatiot

sosiaali- ja terveysministeriö
opetus- ja kulttuuriministeriö
työ- ja elinkeinoministeriö
sisäministeriö
Poliisihallitus

Asiantuntijaorganisaatiot ja virastot

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS)
Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö (Itla)
Itä-Uudenmaan poliisilaitos
Kansallinen lapsistrategia
Kuopion yliopistollinen sairaala (KYS)
Krimonologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo), Helsingin yliopisto
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Opetushallitus (OPH)
Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA
Suomen Kuntaliitto ry
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (PSHP)
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri (PPSHP)
Tampereen yliopisto (UTA)
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Turun yliopistollinen keskussairaala (TYKS)
Valtakunnansyyttäjävirsto

Järjestöt

Aseman Lapset ry
Ensi- ja turvakotien liitto ry (ETKL)
Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL)
Lyömätön linja Espoossa ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL)
Maria Akatemia ry
OmaKamu ry
Pelastakaa Lapset ry
MIELI Suomen Mielenterveys ry
Suojellaan Lapsia ry
Suomen UNICEF ry
Väestöliitto ry

LIITE 2.**Väkivallaton lapsuus väliarviointi: kooste toimeenpanotilanteesta toimenpiteittäin vuodesta 2020- alkuvuosi 2023**

Toimenpiteet (yhteensä 10) Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku (Luku 6, Mäkelä ym. 2019/ tp 1)</p> <p>Väkivallan vastaisen työn monialainen asiantuntijaryhmä perustetaan vähintään sairaanhoitopiireittäin/alueittain ja suuriin kaupunkeihin.</p> <p>Mukana on väkivaltailmiön osaamista kaikilta toimialoilta ja kaikilta tasoilta. Näillä on vastuu sekä koulutuksen järjestämisestä perustasolla että yhteistyön toteuttamisesta käytännössä perustason, erityistason sekä vaativan erityistason välillä.</p>	Keltainen
<p>Luku 6, tp 2/ Mäkelä ym.2019.</p> <p>Luodaan kansallisesti kattava eurooppalaisen Barnahus-laatustandardin ja LASTA/seula-mallin mukainen monialainen yhteistyö, joka varmistaisi lapsilähtöisen tutkimisen, tiedon jakamisen ja tuen mahdollisimman tasapuolisesti palvelurakenteet huomioiden, asuinpaikasta riippumatta kaikille lapsille ja nuorille, joiden epäillään joutuneen pahoinpitelyn tai seksuaaliväkivallan kohteeksi.</p>	Vihreä
<p>Luku 6, tp 3. / Mäkelä ym. 2019.</p> <p>Lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan erityiskoulutus vakainaistetaan osaksi Poliisiammattikorkeakoulun jatkokoulutustarjontaa.</p>	Vihreä
<p>Luku 6, tp 4./ Mäkelä ym. 2019</p> <p>Lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen tutkinta keskitetään poliisilaitoksissa ja syyttäjälaitoksissa tähän tehtävään erikoistuneille henkilöille, joita resursoidaan riittävästi. Toiminnan rakennetta täsmennetään poliisiin ja syyttäjälaitoksen kanssa.</p>	Keltainen
<p>Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta (Luku 8, tp 4, Hakulinen ym. 2019)</p> <p>Laaditaan kirjallinen alueellinen kuvaus hoito- ja palveluketjusta väkivallan tunnistamisen ja puheeksi oton tueksi.</p> <p>Laaditaan kirjallinen alueellinen kuvaus hoito- ja palveluketjusta väkivaltaa kokeneiden lasten ja perheiden hoidosta perustasolta aina erityistason palveluihin saakka, sekä seurataan tämän hoito- tai palveluketjun toteutumista.</p>	Keltainen

Toimenpiteet (yhteensä 10)
Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku

**Toimeenpanon
tilanearvio/
värikoodi**

Luku 8, tp 6/ Hakulinen ym. 2019.

Vihreä

Lapsi- ja perhepalveluiden eri toimijoiden sekä rikosoikeuden piirissä toimivien ymmärrystä erilaisista väkivallan muodoista lisätään, mukaan lukien henkinen väkivalta sekä laiminlyönti. Samalla lisätään ymmärrystä väkivallan haittavaikutuksista ja pitkäaikaissurauksista.

Osaamista lisätään esimerkiksi yhteistyöalueiden lasten ja nuorten oikeuspsykologian/-psykiatrian yksiköiden ja Barnahus-työn koulutuksissa, ml. verkkokoulutukset.

Seksuaaliväkivalta (Luku 10, tp 2./Joki-Erkkilä ym. 2019)

Keltainen

A) Tehdään THL:n toimesta osana Barnahus-hanketta vuoteen 2023 mennessä selvitys saatavilla olevista pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden hoito-ohjelmista ja niiden asiakasmääristä.

B) Pedofiilisiä ja/tai hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden tehokkaiden hoito-ohjelmien saatavuutta parannetaan valtakunnallisesti tehdyn selvityksen mukaisesti.

Luku 10, tp 7/ Joki-Erkkilä ym. 2019

Keltainen

Seksuaalirikosuhrien hoitoon ohjaaminen niiden lasten osalta, joiden viranomaisyhteistyö ei vaadi terveydenhuollon virka-apua. Luodaan poikkihallinnolliset toimintamallit poliisin, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyön parantamiseksi Barnahus-mallin standardien mukaisesti. Nimetään paikalliset yhteistyötahot, tehtävät ja luodaan hoitopolut. Koulutetaan viranomaisia säännöllisesti luoduista toimintamalleista.

Luku 10, tp 10. / Joki-Erkkilä ym. 2019

Keltainen

Laaditaan seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten alueelliset hoitopolut. Määritetään hoitopolkujen ajantasaisuuden ja toimivuuden seurantavastuut.

Toteutetaan valtakunnallisesti Barnahus-laatustandardien mukaista hoitoa uhreille ja heidän perheilleen.

Luku 10, tp 13. / Joki-Erkkilä ym. 2019

Keltainen

Lisätään poliisi- ja syyttäväviranomaisten resursseja ja yhteistyötä esitutinnan ja oikeusprosessien nopeuttamiseksi.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosten tutkinta keskitetään erityiskoulutuksen saaneille tutkijoille ja syyttäjiille.

Yhdenmukaistetaan ja nopeutetaan edunvalvojien määräämiskäytänteitä valtakunnallisesti. Parannetaan tiedonkulkua perheille rikostutinnan eri vaiheissa.

Yhteensä

Vihreä (3kpl): Toimenpiteen toimeenpano on toteutunut tai on edennyt erittäin hyvin

Keltainen (7 kpl): Toimeenpano on alkuvaiheessa/suunnitteilla

Punainen (0 kpl): Toimenpide ei ole toteutunut

Harmaa (0 kpl): Toimeenpanoa ei ole mahdollista arvioida

Toimenpiteet (yhteensä 13)

Säädökset, sopimukset, osallisuus ja tietopohjatoimet

Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi

Lapsen oikeudet (Luku 4, tp 1./ livonen 2019)

Vihreä

Kansallisessa lapsistrategiassa huomioidaan lasten suojeleminen väkivallalta ja väkivallan kohteeksi joutuneiden lasten ja heidän perheidensä tuki.

Luku 4, tp 2. /livonen 2019

Keltainen

Valtiovallan ja kuntien päätöksenteossa arvioidaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset. Arvioinnissa yhtenä näkökulmana on lasten ja nuorten kasvuympäristön turvallisuus (ml. tapaturmien, itsemurhien ja väkivallan ehkäisy)

Luku 4, tp 4. /livonen 2019

Vihreä

Lisätään lasten oikeuksien koulutusta ja tiedotusta. Koulutusta ja tiedotusta lisätään Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmässä/THL tehtyjen linjausten mukaisesti.

Lasten oikeuksia tarkastellaan painottuen väkivallan ehkäisyyn ml. erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret.

TIETOPOHJAN KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAT TOIMENPITEET

Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi

Vammaiset ja toimintakyvyltään rajoitteiset lapset ja nuoret (luku 13.2. tp 1, Ahola ym. 2019)

Keltainen

Kun lainsäädäntöä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta sosiaali- ja terveyspalveluissa jatkossa valmistellaan, siinä huomioidaan vammaisten lasten oikeudet.

Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa (Luku 5, tp 1./ Isola ym. 2019)

Vihreä

Lisätään tietoa osallisuuden kokemuksen ja turvallisuuden sekä väkivallan ehkäisyn välisistä yhteyksistä laadullisten, määrällisten ja yhdessä lasten ja nuorten kanssa tuotettujen aineistojen pohjalta, tulevaisuuden toimenpiteiden perustaksi

TIETOPOHJAN KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAT TOIMENPITEET	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 4, tp 3./livonen 2019.</p> <p>Varmistetaan ja yhtenäistetään tietopohjaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta ja heidän kokemastaan väkivallasta niin, että myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten kokemasta väkivallasta saadaan tietoa. Eri lähteistä koostuva tieto kootaan yhteen säännöllisesti.</p>	Keltainen
<p>Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa (Luku 9, tp 5, Salmivalli ym. 2019)</p> <p>Tietopohjaa nuorten kohtaamasta väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä laajennetaan koskemaan työelämässä oppimista ja TET-jaksoja.</p>	Vihreä
<p>Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt (Luku 13.3, tp 1, Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä 2019)</p> <p>Väkivaltaan ja turvallisuuteen liittyvässä tietotuotannossa (mm. aineistonkeruut ja rekisteritiedon käyttö), osana muuta väestön terveyden ja hyvinvoinnin seurantaa, huomioidaan etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt sekä niiden erityiskysymykset (esim. syrjintä).</p>	Keltainen
<p>Luku 13.3, tp 2. / Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä 2019</p> <p>Suunnitellaan, kehitetään ja mahdollisuuksien mukaan toteutetaan katveeseen jäävien eri etnisten ryhmien ja kieli- ja kulttuurivähemmistöjen (kuten turvapaikanhakijat ml. yksintulleet, saamelaiset, romanit, paperittomat, rodullistetut) väkivaltaan ja turvallisuuteen, osana muuta hyvinvointia, liittyvää tietotuotantoa (mm. aineistonkeruut ja rekisteritiedon käyttö).</p>	Keltainen
<p>Lapset kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa (Luku 13.4, tp 1 Pösö ym. 2019)</p> <p>THL tuottaa tietoa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten hyvinvoinnista. Osana tiedonkeruuta (esim. Kouluterveyskysely) saadaan tietoa sijoitettujen lasten väkivaltakokemuksista.</p> <p>Sijoitettujen lasten hyvinvointia tutkiva, THL:n vuosina 2019–2021 toteuttama Kysy ja kuuntele -hanke tuottaa tietoa sijoitettujen lasten väkivalta- ja hoidon laiminlyönnin kokemuksista sijaishuoltopaikoissa. Tulokset raportoidaan vuonna 2021.</p>	Vihreä
<p>Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret (Luku 13.5. tp 3/ Telakivi ym. 2019/)</p> <p>Suomessa tuotetaan kansallista kohdennettua tietoa sukupuolivähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten hyvinvoinnista, heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä.</p>	Vihreä

TIETOPOHJAN KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAT TOIMENPITEET

Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi**Kunniaan liittyvä väkivalta (Luku 14.6, tp 5/ Grans ym. 2019)**

Keltainen

Laaditaan kunniaan liittyvän väkivallan yleisyyttä mittaava kysymys, joka voidaan tulevaisuudessa mahdollisesti lisätä osaksi Kouluterveyskyselyä. Mahdollisen kysymyksen oheen liitetään tieto auttavista tahoista.

Luku 14.6, tp 6/Grans ym. 2019)

Keltainen

Selvitetään kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyvien rikosten tilastointimahdollisuuksia.

Yhteensä

Vihreä (6 kpl): Toimenpiteen toimeenpano on toteutunut tai on edennyt erittäin hyvin

Keltainen (7 kpl): Toimeenpano on alkuvaiheessa/suunnitteilla

Punainen (0 kpl): Toimenpide ei ole toteutunut

Harmaa (0 kpl): Toimeenpanoa ei ole mahdollista arvioida

**Toimenpiteet (yhteensä 24)
Lähisuhdeväkivalta perheessä**Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi**Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta (Luku 8, tp 1, Hakulinen ym. 2019)**

Keltainen

Lapsi- ja perhepalveluissa (neuvola, varhaiskasvatus, koulu ml. opiskeluhoolto, sosiaalihuolto, lastensuojelu, kasvatus- ja perheneuvola, erikoissairaanhoido, järjestöt ja kirkon perheneuvonta)

- Otetaan järjestelmällisesti puheeksi lapsen turvallisen kasvun ja kasvuympäristön edellytykset. Huomioidaan maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaisten vanhempien kulttuurisensitiivisen tiedon tarve ja tuki hyvään vanhemmuuteen.
- Selvitetään yhdessä perheen kanssa väkivallan riskitekijöitä.

**Toimenpiteet (yhteensä 24)
Lähisuhdeväkivalta perheessä**

**Toimeenpanon
tilanearvio/
värikoodi**

Luku 8, tp 2./Hakulinen ym. 2019

Keltainen

Erotilanteissa vanhempia/lapsen huoltajia kannustetaan eron jälkeisen yhteistyö- tai rinnakkaisvanhemmuuden suunnitteluun aina tilanteen sen salliessa.

Esimerkinä vanhemmuussuunnitelman laatiminen ja tiedottaminen perustason lapsiperhepalveluissa (neuvola, sosiaalihuollon perhetyö, varhaiskasvatus, koulut, oppilaitokset, lastenvalvojat, sosiaalityö).

Tehdään yhteistyötä järjestöjen ja kirkon perhe- ja diakoniatyön kanssa.

- Eropalveluissa pyritään tarjoamaan yksilöllistä sekä ryhmämuotoista tukea yhteistyö- tai rinnakkaisvanhemmuuden järjestämiseksi ja perheen uuteen tilanteeseen sopeutumisen edistämiseksi. Lisäksi lapsille voidaan tarjota ikään sopeutettuja eroryhmiä vanhempien eron käsittelyyn.

Luku 8, tp 3./Hakulinen ym. 2019

Vihreä

Lastenvalvojen, lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ja lastensuojelun sekä tapaamispaikkojen työntekijöiden osaamista tunnistaa ja puuttua eron jälkeisen erilaisen väkivallan muotoihin tehostetaan muun muassa lastenvalvojille tarkoitetulla oppaalla ja koulutuksilla.

Luku 8, tp 5./Hakulinen ym. 2019

Keltainen

Tarjotaan perheille psykososiaalista tukea ja hoitoa perustasolla ilman viiveitä erityistä tukea edellyttävissä tilanteissa (esim. väkivalta, sairaus, vamma, erotilanne):

Neuvolan lisä- ja kotikäynnit, näyttöön perustuvat tai oire/ongelmaperustaiset vanhemmuusryhmät, vertaistukitoiminta

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja opiskeluhoollon työ

Sosiaalihuollon lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö ja muut soveltuvat palvelut

Kasvatus- ja perheneuvoloiden palvelut : perheen vuorovaikutussuhteiden ja vanhemmuuden tuki, erotyö ja lasten psykososiaalinen tuki.

Järjestöjen työ

Luku 8, tp 7. / Hakulinen ym. 2019

Keltainen

Kaikille väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille taataan mahdollisuus saada keskustelutukea ja arvio psyykkisestä voinnistaan (ml. traumaoireiden kartoitus) ja tarvittava trauman hoito väkivalta-asioihin riittävästi keskittyneestä lasten ja nuorten palvelusta (esim. kasvatus- ja perheneuvola tai lastenpsykiatrian poliklinikka).

Muissakin työntekijöillä, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja oppilashuollossa tulee olla kyky keskustella lapsen tai nuoren kanssa väkivallasta ja auttaa lasta ja perhettä suojautumaan väkivaltaisilta kokemuksilta.

Toimenpiteet (yhteensä 24)
Lähisuhdeväkivalta perheessä

**Toimeenpanon
tilanearvio/
värikoodi**

<p>Seksuaaliväkivalta (Luku 10, tp 3./Joki-Erkkilä ym. 2019)</p> <p>Niistä maista, joiden kulttuuri poikkeaa suuresti lasten ja naisten oikeuksien osalta suomalaisesta, tulevien kotoutumista tehostetaan ja yhdenmukaistetaan. Kotoutumisessa huomioidaan maahan muuttaneiden lasten ja -nuorten oikeus turvalliseen arkeen. Kehitetään valtakunnallinen toimintamalli ja kotoutumista tehostetaan kotoutumispaketilla.</p>	Keltainen
<p>Luku 10, tp 4./Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Lisätään turvataitoja ja seksuaalikasvatusta ml. seurustelusuhdeväkivalta koskevia sisältöjä äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kansallisiin ohjeisiin, suosituksiin ja tuotetaan tarvittavilta osin lisämateriaalia.</p>	Vihreä
<p>Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt (Luku 13.3, tp 3/ Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä)</p> <p>Koulutetaan ja jaetaan tietoa kulttuurisesta moninaisuudesta ja siihen liittyvistä väkivallan ja turvallisuuden eri ilmiöistä sekä syrjimättömyydestä (ml. katuväkivalta) eri alojen ammattilaisille ja opiskelijoille.</p>	Vihreä
<p>Luku 13.3, tp 4./ Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä</p> <p>Tuotetaan ja levitetään väkivallan vaikutuksiin, hyvään vanhemmuuteen, lasten oikeuksiin, tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja yhteiskuntatietouteen liittyvää kulttuurisensitiivistä tietoa maahan tuleville.</p>	Vihreä
<p>Luku 13.3, tp 5./ Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä</p> <p>Perustetaan valtakunnallinen pakolaisten mielenterveyteen keskittyvä ja tietotaitoa koordinoiva ja levittävä osaamiskeskus ja huomioidaan sen suunnittelussa myös väkivalta- ja turvallisuusteemat (esim. nk. kunniaan liittyvän väkivallan erityisosaaminen).</p>	Vihreä
<p>Luku 13.3, tp 6./Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä</p> <p>Vastaanottokeskuksiin otetaan käyttöön systemaattinen ja pätevä alkuterveystarkastusmalli, jossa kartoitetaan muiden tietojen ohella myös väkivalta- ja turvallisuuskysymyksiä.</p>	Vihreä
<p>Luku 13.3, tp 7./Castaneda & THL:n MONET-asiantuntijaryhmä</p> <p>Vastaanottokeskuksissa otetaan valtakunnallisesti käyttöön Lapset puheeksi -toimintamalli, joka sisältää myös turvallisuuden kartoitusta ja lasten oikeuksien näkökulmaa.</p>	Keltainen

**Toimenpiteet (yhteensä 24)
Lähisuhdeväkivalta perheessä**

**Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi**

**Lapset kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa (Luku 13.4, tp 2/
Pösö ym. 2019)**

Keltainen

Väkivaltatietoisien sijaishuollon osaamisen edellytys vahvistetaan osaksi sijaishuoltopaikkojen hankintaa, valintaa ja seurantaa kunta- ja lapsikohtaisella tasolla sekä perhe- että laitoshoidossa.

Väkivaltatietoinen osaaminen ja lapsille annettava turvataitokasvatus sisällytetään lastensuojelulaitosten omavalvontasuunnitelmiin.

Luku 13.4, tp 3. / Pösö ym. 2019

Keltainen

Vahvistetaan lasten ja nuorten tietoutta oikeudestaan turvallisiin, väkivallattomiin suhteisiin ja ympäristöihin sijaishuollossa ja valmiutta tunnistaa tietyt teot ja käytännöt väkivallaksi.

Kehitetään lapsille suunnattua materiaalia siitä, mitä väkivalta on erityisesti sijaishuollossa. Väkivallan ilmoituskäytäntöihin luodaan kansallinen toimintamalli.

Luku 13.4 tp.4. / Pösö ym. 2019

Keltainen

Sijaishuollon valvonnan yhdeksi kohteeksi vahvistetaan, että sijaishuoltopaikka on selvittänyt sijaishuoltopaikassa tai muussa lapsen ympäristössä tapahtuvan väkivallan ilmoituskäytännöt lapsille ja heidän läheisilleen samoin kuin kaikille ko. sijaishuoltopaikan toimijoille.

Sijaishuoltopaikalla on luotuna kaikkien tiedossa oleva ja yhdessä sovittu toimintatapa ilmoitulleeseen väkivaltaan puuttumisen seurannasta.

Laitoshoidon omavalvontasuunnitelmiin kirjataan toimintayksikön riskitekijät väkivallan ja siihen varautumisen, ennaltaehkäisemisen ja hoitamisen osalta.

Luku 13.4, tp 5. / Pösö ym. 2019

Keltainen

Lasten ja nuorten yhteydenpitokäytäntöihin liittyvää turvataitokasvatusta samoin kuin yhteydenpidon turvasuunnittelua vahvistetaan osana lapsikohtaista työskentelyä ja sijaishuollon seurantaa ja valvontaa. Varmistetaan, että turvasuunnitelmien toteutumisen resurssit ovat olemassa (esim. valvottujen tapaamisten tila- ja henkilöstöresurssit)

Toimenpiteet (yhteensä 24) Lähisuhdeväkivalta perheessä	Toimeenpanon tilanearvio/ värikoodi
<p>Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen (Luku 14.3, tp 1/ Koukkula ym. 2019)</p> <p>Eri hallinnonaloilla huomioidaan päätöksenteossa Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelmassa (päivitetty vuonna 2021; STM ja THL koordinoivat ja seuraavat) määritellyt tavoitteet ja toimenpiteet.</p> <p>Em. toimintaohjelmassa huomioidaan myös alueellisesti ja paikallisesti sekä eri toimialoilla (esim. terveydenhoito ja sosiaalihuolto, varhaiskasvatus ja oppilaitokset, vastaanotto- ja kotoutustyö, poliisi, media, järjestöt) lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävä muu perustyö.</p>	Vihreä
<p>Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus (Luku 14.4, tp 1/Bildjuschkin ym. 2019)</p> <p>Aloitetaan keskustelu ikärajasta eli ympärileikkauksen siirtämiseksi, kunnes poika voi itse osallistua päätöksentekoon (esim. nk. pyöreän pöydän keskustelut).</p>	Harmaa
<p>Kunniaan liittyvä väkivalta (Luku 14.6, tp 1/ Grans ym. 2019)</p> <p>Neuvotellaan kunniaan liittyvän väkivaltailmiön sisällyttämisestä relevanttien viranomaisten perus- ja täydennyskoulutukseen. Koulutusmateriaalia kunniaan liittyvästä väkivallasta kehitetään ja otetaan aktiivisesti käyttöön koulutuksissa. Kunniaan liittyvästä väkivallasta tiedotetaan.</p>	Keltainen
<p>Luku 14.6, tp 2. / Grans ym. 2019</p> <p>Varhaiskasvatuksen opettajille, luokanopettajille, poliiseille ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja opiskeluhoollon ammattilaisille laaditaan selkeät toimintaohjeet lapsia uhkaavasta kunniaan liittyvästä väkivallasta.</p>	Keltainen
<p>Luku 14.6, tp 3. / Grans ym. 2019</p> <p>Tiivistetään viranomaisten ja järjestöjen, ml. maahanmuuttajajärjestöjen yhteistyötä kunniaan liittyvää väkivaltaa vastaan ja huolehditaan järjestöjen resursseista.</p>	Vihreä
<p>Luku 14.6, tp 4. / Grans ym. 2019</p> <p>Laaditaan ohje kunniaan liittyvästä väkivallasta perheiden kanssa käytävän keskustelun avaamisen tueksi sosiaalihuollossa ennaltaehkäisevän lastensuojelun käyttöön.</p>	Keltainen
<p>Lapsiin kohdistuva väkivalta uskonyhteisöissä – kokemusasiantuntijanäkökulma (Luku 14.7, tp 1/Kilpeläinen ym. 2019)</p> <p>Uskonyhteisöjen/kirkkojen paikallis- ja keskusorganisaatioiden diakoniatyö tai johtokunta laatii selkeän toimintamallin, kuinka toimitaan lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvissä tilanteissa (yhteistyö lastensuojelun, poliisin ja terveydenhuollon kanssa).</p>	Keltainen

Toimenpiteet (yhteensä 24)
Lähisuhdeväkivalta perheessä

Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi

Luku 14.7, tp 2. Kilpeläinen ym. 2019

Keltainen

Uskonyhteisön/kirkon henkilökunnan ja edellytysten täyttyessä myös luottamushenkilöiden rikostaustat tarkistetaan asiasta annetun lain määrittämässä tilanteissa ja epäasialliseen käyttäytymiseen syyllistyneet poistetaan toimista tai luottamustehtävistä.

Vihreä (8 kpl): Toimenpiteen toimeenpano on toteutunut tai on edennyt erittäin hyvin

Keltainen (15 kpl): Toimeenpano on alkuvaiheessa/suunnitteilla

Punainen (0 kpl): Toimenpide ei ole toteutunut

Harmaa (1 kpl): Toimeenpanoa ei ole mahdollista arvioida

Toimenpiteet (yhteensä 19)
Seksuaaliväkivalta

Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi

Seksuaaliväkivalta/(Luku 10, tp.1/Joki-Erkkilä ym. 2019)

Vihreä

Lisätään ensi vaiheessa seksuaaliväkivaltaan ja sen ehkäisyyn liittyvää koulutusta terveydenhoitajien ja kättilöiden perus- sekä täydennyskoulutuksen sisältöihin, huomioiden myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret (ks. luku 13, Väkivallaton lapsuus 2020–2025, Korpilahti ym. 2019).

Toimenpidesuunnitelman väliarvioinnin jälkeen vuonna 2022 koulutusta laajennetaan myös muille ammattiryhmille.

Luku 10 tp 5. /Joki-Erkkilä ym. 2019

Vihreä

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten somaattisten päivystystutkimusten laadun parantaminen ja yhtenäistäminen keskittämällä tutkimuksia niihin perehtyneisiin yksiköihin.

Lisätään lasten sekä naistentautien ja synnytysten lääkäreiden erikoistumiskoulutusohjelmaan seksuaalirikosuhrien päivystystutkimusten vaatimus.

Sairaanhoitajien ja kättilöiden täydennyskoulutus seri-päivystystutkimuksiin.

Somaattiset seurantatutkimukset toteutetaan päivystystutkimusten jälkeen. Lääkärintlausunnot auditoidaan asiantuntijoiden toimesta.

Toimenpiteet (yhteensä 19) Seksuaaliväkivalta	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 10, tp 6. /Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Lasten ja nuorten seksuaalirikostutkimusten yhteydessä huolehditaan tarttuvien tautien ennaltaehkäisystä Seritukikeskus-mallin mukaisesti sekä hoitoon ohjaamisesta.</p> <p>Luodaan eri tahojen kesken hoitopolku ja yhteistyömalli. Intranet ohjeistusten laatiminen ja säännöllisen päivittämisen vastuuttaminen erikoissairaanhoidossa.</p> <p>Tutkimuksen yhteydessä lapselta tai nuorelta kysytään tietääkö hän, onko häntä kuvattu tapahtuneen rikoksen aikana.</p>	Vihreä
<p>Luku 10, tp 8. /Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Laaditaan seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten alueelliset hoitopolut somaattisissa yksiköissä: Luodaan seksuaalirikoksen uhreille terveydenhuollossa hoitopolut psykiatrisista yksiköistä somaattiseen terveystarkastukseen ja somaattisista yksiköistä psykososiaalisen tuen piiriin ja hoidon tarpeen arviointiin.</p> <p>Jalkautetaan psyykinen ensi vaiheen tuki kliinisen lasten- sekä nuorisopsykiatrisen ja lapsiin/nuoriin kohdistuvia rikoksia tutkivien yksiköiden yhteistyönä.</p> <p>Toteutetaan valtakunnallisesti Barnahus-laatustandardien mukaista hoitoa uhreille.</p>	Vihreä
<p>Luku 10, tp 9. /Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Sosiaalipediatrian vastaanottojen perustaminen kaikkiin yliopistosairaaloihin ja keskussairaaloihin. Seurantatutkimusten järjestäminen epäselvissä, huolta herättävissä tapauksissa. Yhteistyön kehittäminen ja parantaminen lastensuojelun kanssa.</p>	Vihreä
<p>Luku 10, tp 11 /Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Edistetään traumafokusoitujen kognitiivisten käyttäytymisterapioiden osaamisen ja traumaperäisen stressihäiriön Käypä hoito -suosituksen mukaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidosta vastaavissa terveydenhuollon yksiköissä.</p>	Vihreä
<p>Luku 10, tp 12. /Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Yliopistosairaalat vastaavat alueellisten toimijoiden koulutuksen järjestämisestä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoitomenetelmien käyttöä koskien.</p>	Keltainen
<p>Luku 10, tp 14. /Joki-Erkkilä ym. 2019</p> <p>Kehitetään nuorten seksuaalirikollisten psykiatrisen hoidon tarpeen arviointia.</p> <p>Laaditaan valtakunnalliset hoitopolut.</p>	Keltainen

Toimenpiteet (yhteensä 19)
Seksuaaliväkivalta

Toimeenpanon
tilannearvio/
värikoodi

Luku 10. tp 15. /Joki-Erkkilä ym. 2019

Punainen

Luodaan epäillyn seksuaalirikoksen tekijälle ohjeistus poliisilta ja sosiaalitoimelta sukupuoliteitse tarttuvia tauteja tutkivaan yksikköön.

Laaditaan valtakunnallinen poikkihallinnollinen polku, jotta rikosepäillylle voidaan saattaa tiedoksi mahdollinen seksuaaliväkivallan yhteydessä saatu tartunta.

Luodaan tiedonkulkupolku todetusta sukupuoliteitse tarttuvasta taudista seksuaaliväkivallan uhrin tutkineelle lääkärille.

Seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa (Luku 11, tp 3/Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019)

Vihreä

Lapsilla ja nuorilla on tieto ja ohjeistus, mistä saa apua ja minne ilmoittaa seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta ml. digitaalisessa mediassa koettu väkivalta.

Selvitetään muissa Pohjoismaissa kehitettyjen ja toimivien kansallisen tason matalan kynnyksen palveluita erityyppisen seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmoittamiseen ja neuvonnan ja avun saamiseen asuinpaikasta ja taustasta riippumatta.

Luku 11, tp 4. /Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019

Vihreä

Valtakunnallisesti on sovittu selkeät yhteistyökäytännöt lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sisältävän laittoman kuvamateriaalin mahdollisimman nopeaksi poistamiseksi verkosta. Toiminta tapahtuu vahvassa kansainvälisessä yhteistyössä ja poistumisaikoja verkosta seurataan myös kansallisella tasolla.

Huomioidaan että murrosiässä olevat nuoret ovat tunnistamisen kannalta haastava ryhmä, jonka vuoksi he ovat usein vaarassa jäädä ilman apua.

Luku 11, tp 5. /Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019

Vihreä

Viranomaisilla ja ammattilaisilla on riittävä tieto ja resurssit puuttua verkkovälitteisiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Moniammatillisen viranomais- ja järjestötyön kehittämisessä ja kansallisissa ohjeistuksissa huomioidaan seuraavat ohjeistukset:

- UN Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (UN 2019)
- Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment - Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers (CoE 2018).

Toimenpiteet (yhteensä 19) Seksuaaliväkivalta	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaali-rikoksissa (luku 12, tp 1/ Peltola ym. 2019)</p> <p>Laaditaan kansallinen ohjeistus lääkäreille lääketieteellisen haitan arvioimiseksi arvioitaessa lapselle yksilöllisesti aiheutunutta haittaa seksuaalirikoksen seurauksena.</p>	Vihreä
<p>Luku 12, tp 2. / Peltola ym. 2019</p> <p>Haitan arvion yhdyspintojen huomioiminen ja kehittäminen seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidon tarpeen arvion kanssa.</p> <p>Nimetään valtakunnalliset vastuuhenkilöt ja vastuutaho kehittämään näitä arvioita vuoteen 2022 mennessä.</p>	Keltainen
<p>Luku 12, tp. 3. / Peltola ym. 2019</p> <p>Lisätään psykiatrian alan lääkäreiden ja psykologien koulutukseen haitan arvioinnin sisältöjä ml. oikeuspsykiatriset/oikeuspsykologiset ja juridiset näkökohdat vuoteen 2022 mennessä.</p> <p>Lääkärit: Haitan arviointi -koulutus osaksi psykiatrian alaan erikoistuvien lääkäreiden koulutusohjelmaa vuoteen 2022 mennessä.</p> <p>Lisätään psykiatrian alan haitan arvioita laativien erikoislääkäreiden täydennyskoulutusta.</p> <p>Psykologit: täydennyskoulutuksen lisääntyminen haitan arvioinnin osalta</p>	Vihreä
<p>Luku 12, tp 4. / Peltola ym. 2019</p> <p>Lisätään tietoa seksuaaliväkivallan haitallisuudesta ja haitan arvioinnin perusteista sidosryhmissä järjestämällä kohdennetusti koulutusta (luennot, kurssit) edunvalvojille, poliiseille ja syyttäjille, tuomareille ja asianajajille.</p>	Keltainen
<p>Luku 12, tp. 5. / Peltola ym. 2019</p> <p>Valtakunnallinen tutkimus lasten oikeusturvan toteutumisesta yksilöllisten haitan arvioiden osalta.</p>	Keltainen
<p>Luku 12, tp. 6. / Peltola ym. 2019</p> <p>Haitanarviolausuntojen auditointi ja haittojen raportointi</p>	Keltainen

Toimenpiteet (yhteensä 19)**Seksuaaliväkivalta****Toimeenpanon
tilanearvio/
värikoodi****Luku 12, tp 7. / Peltola ym. 2019****Punainen**

Otetaan kantaa tutkimustietoon perustuen biomarkkereiden kehitykseen lääkäreille suunnatussa kansallisessa suosituksessa lääketieteellisen haitan arvioinnista vuoteen 2026 mennessä.

Arvioidaan biomarkkereiden kansainvälistä kehitystä ja otetaan mahdolliset biomarkerit tutkimuskäyttöön lapsiin kohdistuneen seksuaaliväkivallan haittojen tieteellisessä tutkimuksessa vuoteen 2026 mennessä.

Vihreä (11 kpl): Toimenpiteen toimeenpano on toteutunut tai on edennyt erittäin hyvin

Keltainen (6 kpl): Toimeenpano on alkuvaiheessa/suunnitteilla

Punainen (2 kpl): Toimenpide ei ole toteutunut

Harmaa (0 kpl): Toimeenpanoa ei ole mahdollista arvioida

Toimenpiteet (yhteensä 27)**Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä****Toimeenpanon
tilanearvio/
värikoodi****Luku 9, tp1/Salmivalli ym. 2019 Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa****Keltainen**

Arvioidaan ja seurataan seuraavia kirjauksia paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa: Miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään ja siihen puututaan sekä miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.

Luku 9, tp 2/ Salmivalli ym. 2019**Keltainen**

Varhaiskasvatuksen järjestäjille, palveluntuottajille ja henkilöstölle kehitetään tukimateriaalia väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyn, puuttumisen ja seurannan sisältävän paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen

Luku 9, tp 3. /Salmivalli ym. 2019**Vihreä**

Käynnistetään tutkimus- ja kehittämishanke varhaiskasvatuksessa lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseksi.

Toimenpiteet (yhteensä 27) Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 9, tp 4. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän uhan ja kokemusten (ml. verkkovälitteinen väkivalta ja seurustelusuhde- ja katuväkivalta) puheeksi otto varmistetaan kaikissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen asiakaskontakteissa.</p> <p>Kehitetään tähän sopivia työkäytänteitä ja työkaluja sekä tarjotaan koulutusta ja ohjausta</p> <p>Huomioidaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret puheeksi oton varmistamisessa sekä työkalujen, koulutusten ja ohjauksen kehittämisessä.</p>	Vihreä
<p>Luku 9, tp 6. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Urheiluseurojen ja muuta ohjattua liikuntaharrastustoimintaa järjestävien tahojen tulee ottaa systemaattisesti käyttöön ohjeet loukkaavan kohtelun, kiusaamisen ja häirinnän vastaiseen työhön.</p> <p>Ohjeet sisältävät esim. ohjaajien ja valmentajien kouluttamisen tunnistamaan kiusaamiseen, häirintään ja ulkopuolelle jättämiseen liittyviä tilanteita harrastusympäristöissä, sekä ikätasoisien puuttumisen näihin tilanteisiin.</p>	Vihreä
<p>Luku 9, tp 7. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän esiintymistä koulujen liikunnanopetuksessa ja koulujen aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä ohjatussa urheilussa – ja liikuntaharrastustoiminnassa kartoitetaan säännöllisesti valtakunnallisilla tutkimuksilla, jotta voidaan arvioida toimenpiteiden vaikutuksia.</p>	Keltainen
<p>Luku 9, tp 8. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Arvioidaan lasten ja nuorten sosioemotionaalisen kehityksen edistämiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa tarkoitettujen työmenetelmien näytön astetta.</p>	Vihreä
<p>Luku 9, tp 9. /Salmivalli ym. 2019</p> <p>Tehdään tutkimus implementoinnin tuen merkityksestä väkivaltaa, kiusaamista ja/tai häirintää oppilaitoksissa ehkäisevien toimien ml. jo käytössä olevien toimenpideohjelmien toteuttamiselle ja sitä kautta saavutetuille tuloksille (esim. kiusaamisen vähenemiselle).</p>	Vihreä
<p>Turvataitokasvatus (Luku 7, tp 1 Kalland ym. 2019)</p> <p>Selvitetään näyttöön perustuvista mittareista soveltuvimmat lasten vanhempien omien haitallisten lapsuuden ajan kokemusten seulontaan ja tunnistamiseen (esim. ACEs-IQ ja SEEK).</p> <p>Vastaavaa selvitystä tehdään pienten lasten sosioemotionaalisia taitoja arvioivista mittareista (esim. SDQ ja BITSEA).</p>	Vihreä

Toimenpiteet (yhteensä 27) Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä	Toimeenpanon tilanearvio/ värikoodi
<p>Luku 7, tp 2./ Kalland ym. 2019</p> <p>Tehdään selvitys vuosina 2020–2025 yliopistojen, ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen täydennyskoulutusten sisällöistä ja tarpeesta koskien varhaiskasvatuksen opettajia ja sosiaalihuollon toimijoiden sosioemotionaalisten taitojen tunnistamiseen ja systemaattiseen vahvistamiseen liittyvistä opinnoista (OKM)</p>	Keltainen
<p>Luku 7, tp 3. / Kalland ym. 2019</p> <p>Sisällytetään velvoite lapsen ikä- ja kehitystaso huomioivasta seksuaalikasvatuksesta kansallisiin ohjeisiin (Vasu-perusteet ja esi- ja perusopetuksen OPS-perusteet) huomioiden erityisesti nk. erityisen haavoittuvat ryhmät</p>	Vihreä
<p>Luku 7, tp 4. / Kalland ym. 2019</p> <p>Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen henkilöstön tietoja ja taitoja ikätasoisesta turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta lisätään täydennyskoulutuksen avulla. Huomioidaan erityisesti nk. haavoittuvassa asemassa ja riskiryhmissä olevien lasten ja nuorten erityistarpeet.</p>	Vihreä
<p>Luku 7, tp 5. / Kalland ym. 2019</p> <p>Tehdään selvitys lapsille ja nuorille vapaaehtoista kaveri/tukihenkilötoimintaa järjestävien toimijoiden turvallisuuteen liittyvistä käytännöistä.</p>	Punainen
<p>Lapset, nuoret ja väkivaltainen ekstremismi (Luku 14.5, tp 1/Nyström ym. 2019)</p> <p>Ennaltaehkäisy: Lisätään lasten ja nuorten kanssa toimivien viranomaisten, ammattilaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden kykyä ennaltaehkäistä väkivaltaista radikalisoitumista koulutuksen avulla.</p> <p>Suunnitellaan väkivaltaista ekstremismia ja radikalisoitumista koskevaa koulutusmateriaalia ja koulutusta opetustoimen, nuorisotyön sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille.</p> <p>Lisätään tietoisuutta ja osaamista lasten ja nuorten osallisuuden huomioimisesta.</p>	Vihreä
<p>Luku 14.5, tp 2./ Nyström ym. 2019</p> <p>Vahvistetaan eri ammattilaisten aktiivista ja moniammatillista yhteistyötä väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisemiseksi.</p>	Vihreä
<p>Luku 14.5, tp 3. / Nyström ym. 2019</p> <p>Keskitetty erityisosaaminen extremismistä: Hyvin vaativaa erityisosaamista keskitetään yhteistyöalueilla.</p>	Keltainen

Toimenpiteet (yhteensä 27) Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä	Toimeenpanon tilannearvio/värikoodi
<p>Luku 14.5, tp 4. / Nyström ym. 2019</p> <p>Lisätään väkivaltaisen ekstremismin liittyvää tutkimusta ja kehitetään tutkimukseen perustuvia toimintamalleja.</p>	Vihreä
<p>Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa ja siihen liittyvä hyväksikäyttö (Luku 14.2, tp. 1/ Kervinen ym. 2019)</p> <p>Laaditaan ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma, johon sisällytetään toimenpiteet ja vastuutahot mm. lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja seurataan sen toteuttamista.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintaohjelma tehdään kolmivuotiskaudeksi ja se uusitaan säännöllisesti. • Toimintaohjelman toteuttamista ja seuranta varten varataan tarvittavat resurssit ja ne merkitään toimintaohjelmaan selkeästi 	Vihreä
<p>Luku 14.2, tp 2. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Saatetaan valmiiksi ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjaamissuunnitelma (National Referral Mechanism, NRM)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suunnitelmassa huomioidaan lapsiuhrien ja ihmiskaupan uhrien lasten erityistarpeet, kuten esimerkiksi annetaan selkeät askelmerkit, minne ja kehen ottaa yhteyttä ihmiskaupatapauksissa. 	Keltainen
<p>Luku 14.2, tp 3. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Varmistetaan ihmiskaupan lapsiuhrien ja ihmiskaupan uhrien lasten avunsaanti ja oikea-aikainen pääsy palveluihin, ml. mielenterveyspalvelut.</p>	Keltainen
<p>Luku 14.2, tp 4. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Kerätään saatavilla olevista tietolähteistä: kunnilta, auttamisjärjestelmästä ja uhreja auttavista järjestöistä (ns. Neliapila-järjestöt) luvut epäillyistä ja ensivaiheessa tunnistetuista ihmiskaupan lapsiuhreista, ihmiskaupan uhrien apua saavista lapsista ja ihmiskaupan muodoista, jonka uhriksi lapset ovat joutuneet.</p> <p>Kehitetään lisäksi rikosoikeusjärjestelmän tilastointia ihmiskaupan uhriksi joutuneista lapsista ja nuorista. Tilastoidaan jatkossa poliisin tietoon tulleet rikokset, syyttäjälle edenneet ja rangaistukset rikoksen uhriksi joutuneen iän ja sukupuolen mukaan.</p> <p>Koostetaan näistä tiedoista analyysiin perustuva vuosittainen raportti.</p>	Keltainen

Toimenpiteet (yhteensä 27) Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä	Toimeenpanon tilannearvio/ värikoodi
<p>Luku 14.2, tp 5. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetusalan ammattilaisten, kuten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden, kouluterveydenhoitajien ja -kuraattorien, opiskeluhoollon psykologien, opetushenkilöstön, poliisin ja syyttäjien tietoisuuden lisääminen lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä sekä lapsen edun ja tarpeiden arvioinnista.</p> <p>Ihmiskaupan tunnistaminen parantuu.</p>	Vihreä
<p>Luku 14.2, tp 6. /Kervinen ym. 2019</p> <p>Lasten ja perheiden tietoisuuden lisääminen lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä</p>	Keltainen
<p>Luku 11, tp 1/Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019. Seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa</p> <p>Lasten ja nuorten parissa arjessa toimiville järjestetään täydennyskoulutusta lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta, seksuaalisesta riistosta ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa.</p> <p>Lisäksi kehitetään toimintatapoja, joilla lapsia ja nuoria ohjataan ja opetetaan toimimaan nykyistä tiedostavammin sosiaalisessa mediassa, ymmärtämään oikeuksiaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan houkuttelutilanteissa.</p>	Vihreä
<p>Luku 11, tp 2. / Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019</p> <p>Perusopetusikäiset lapset ja nuoret ovat saaneet koulutusta turvataidoista digitaalisessa mediassa valtion erityisavustusta saaneissa kunnissa.</p> <p>Koulutuksen myötä lapsilla ja nuorilla on perustason digiturvataidot, käsitys digitaalisen median riskeistä ja keinoja toimia turvallisesti verkossa. Kehitettyjä toimintatapoja voidaan hyödyntää muiden perusopetuksen järjestäjien toiminnassa valtakunnallisesti.</p> <p>Huomioidaan myös, että osa lapsista ja nuorista voi syyllistyä muihin kohdistuviin haitallisiin tekoihin. Koulutuksessa on hyvä olla sisältöjä myös siitä, miten itse toimii turvallisesti muita kohtaan.</p>	Vihreä

Toimenpiteet (yhteensä 27)**Väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä****Toimeenpanon tilanearvio/värikoodi****Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret (Luku 13.5 tp 1/ Telakivi ym. 2019)**

Vihreä

Luodaan koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten käyttöön (esim. kouluterveydenhoitajat, kuraattorit ja muut opiskeluhuollon toimijat, lastensuojelun ammattilaiset).

Koulutuksessa annetaan valmiudet tunnistaa nämä lapset ja nuoret sekä tietoa heidän hyvinvointiinsa vaikuttavista tekijöistä, väkivaltariskistä ja keinoista pienentää sitä.

Luku 13.5, tp 2 /Telakivi ym. 2019

Harmaa

Koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä on luotu vuosina 2020–2022 ja koulutuspilotti on toteutunut vuosina 2023–2025.

Vihreä (16 kpl): Toimenpiteen toimeenpano on toteutunut tai on edennyt erittäin hyvin

Keltainen (9 kpl): Toimeenpano on alkuvaiheessa/suunnitteilla

Punainen (1 kpl): Toimenpide ei ole toteutunut

Harmaa (1 kpl): Toimeenpanoa ei ole mahdollista arvioida

LIITE 3

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjatyöryhmään kuuluvat organisaatiot

(THL:n *Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmän* alatyöryhmä)

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla)
Itä-Suomen yliopisto (UEF)
Kansallinen lapsistrategia
Krimonologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo), Helsingin yliopisto
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL)
Nuorisotutkimusseura ry
oikeusministeriö (OM)
Opetushallitus (OPH)
opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM)
sisäministeriö (SM)
sosiaali- ja terveysministeriö (STM)
Tampereen yliopisto (TAU)
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Tilastokeskus
työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)

